

OBSERWATORIUM EKONOMII SPOŁECZNEJ NA WARMII I MAZURACH

ORGANIZACJE POZARZĄDOWE,
SPÓŁDZIELNIE SOCJALNE,
PARTNERSTWA LOKALNE

projekt okładki:
Kuba Qbi Strumiński

redakcja:
Piotr Pniewski
Arkadiusz Jachimowicz
Jola Prokopowicz
Agnieszka Wiśniewska

opracowanie graficzne i skład komputerowy:
Marek Zwierzyński

Elbląskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Pozarządowych
ul. Związku Jaszczurczego 17, 82-300 Elbląg
tel./fax 55 236 27 16, 55 235 33 88
e-mail: eswip@eswip.pl
www.eswip.pl

ISBN 978-83-930082-0-9

© Copyright by ESWIP, Elbląg 2011

Niniejsza publikacja została wydana w ramach projektu „OWIES – Ośrodek Wspierania Inicjatyw Ekonomii Społecznej w Elblągu”, realizowanego przez Elbląskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Pozarządowych w partnerstwie z Państwową Wyższą Szkołą Zawodową w Elblągu. Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Druk: FOLAREX

nakład: 1000 egz.
publikacja bezpłatna

ESWIP jest członkiem Sieci SPLOT

Spis treści

Arkadiusz Jachimowicz	
Przedmowa	5

ROZWÓJ EKONOMII SPOŁECZNEJ

Andrzej Michalik	
Trendy rozwoju spółdzielczości socjalnej w Europie	8
Janusz Hochleitner	
Dziedzictwo historyczne małych ojczyzn a skuteczna działalność turystyczna	17
Jola Prokopowicz	
Ośrodek Wspierania Inicjatyw Ekonomii Społecznej w Elblągu	33

PORADNIA EKONOMII SPOŁECZNEJ

Bartłomiej Głuszak	
Siedem odsłon ekonomii społecznej na Warmii i Mazurach	40
Katarzyna Ciszewska-Wojtas, Agnieszka Wiśniewska	
Jak w praktyce zakładać spółdzielnie socjalne	46
Joanna Brzozowska, Anna Bulka	
Obowiązki spółdzielni socjalnej jako przedsiębiorcy	54
Piotr Pniewski	
Centrum Integracji Społecznej	65
Małgorzata Woźna	
Partnerstwo dzielnicowe. Społecznie odpowiedzialne terytorium	75
Anna Łebek-Obrycka	
Wioska tematyczna. Pomysł na lokalną aktywność i pracę	81
Arkadiusz Jachimowicz	
Rady Działalności Pożytku Publicznego	88

BAROMETR EKONOMII SPOŁECZNEJ

Anetta Wiśniewska	
Raport z „Badania potencjału podmiotów ekonomii społecznej” na obszarze podregionu elbląskiego	98

Dagmara Bielawska, Paulina Jachimowicz, Justyna Ocalewicz	
Kanał Elbląski a ekonomia społeczna o profilu turystycznym i okołoturystycznym	148
Karolina Ciechorska-Kulesza, Cezary Obracht-Prondzyński	
Wnioski raportu z badania „Organizacje pozarządowe w Elblągu. Ludzie – działania – współpraca z samorządem	157
Raport ilościowo-jakościowy z badania „mój samorząd” Elbląg	162
Biuro ds. pomocy i integracji społecznej Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego	
Podmioty ekonomii społecznej na terenie województwa warmińsko-mazurskiego	179

Przedmowa

Nie bez bólów ekonomia społeczna odnajduje swoje miejsce w naszym regionie. Te bóle to słabe zrozumienie idei, przeszkody prawne i administracyjne, obojętność wśród samorządowców, ciągle mała liczba dobrych, naznaczonych sukcesem przedsiębiorstw społecznych, brak spójnej, wielowątkowej wizji rozwoju.

Sytuacja jest dość unikalna – wiemy, że ekonomia społeczna to sprawdzona zarówno kiedyś w Polsce, jak i obecnie w krajach rozwiniętych, metoda pracy aktywizująca trudne środowiska, chcemy ją zatem dość szybko wkomponować w nasz krajobraz polityki społecznej. Istniejący system nie jest gotowy do przyjęcia metody, wobec czego w tej chwili trwa usilna praca torująca jej szlaki. Jako że nie jest to proces ewolucyjny, rzeczywistość stawia spory opór. Głównymi łodolamaczami w naszym regionie są ośrodki wspierania ekonomii społecznej, których docelowo będzie cztery (subregion elcki, olsztyński i elbląski oraz enklawa czterech powiatów w dolnej części województwa). Ich narzędzia pracy to: informacja, promocja, animacja, edukacja, doradztwo, rzecznictwo itp. Ośrodki te są finansowane przez Program Operacyjny Kapitał Ludzki w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Warto podkreślić, iż to systemowe urządzenie wsparcia w województwie jest unikalne, w innych województwach to wsparcie jest z reguły rozproszone i niesystemowe.

Ekonomia społeczna to mnogość i różnorodność podmiotów. To cały sektor pozarządowy, a więc stowarzyszenia i fundacje, kluby sportowe, stowarzyszenia kościelne itd. z całym wachlarzem ich działalności: statutowej, statutowej odpłatnej i działalności gospodarczej. To spółdzielnie socjalne, trudne i wrażliwe narzędzie proponowane osobom wykluczonym, a więc nie przygotowanym do jego obsługi – mimo iż są subsydiowane, to jednak wciąż ich mało i są dość słabe. To szereg innych podmiotów przygotowujących ludzi wykluczonych społecznie do zachowań ekonomicznych: CIS-y, KIS-y, ZAZ-y. To również spółki akcyjne non-profit, a także bardziej wysublimowana forma współpracy – partnerstwa, skupiające te podmioty w celu realizowania efektywniejszych działań.

Niniejsza publikacja ma wieloraki charakter: naukowy, badawczy i przewodnikowy. W części naukowej prezentujemy refleksje ludzi nauki o ekonomii społecznej, w części poradnikowej przedstawiamy praktyczne rozwiązania i dobre praktyki, a w części badawczej wyniki badań zarówno podmiotów ekonomii społecznej, jak i społeczności lokalnych subregionu elbląskiego.

Dziękujemy wszystkim, którzy przyczynili się do powstania tej publikacji i zapraszamy do lektury.

Arkadiusz Jachimowicz

ROZWÓJ EKONOMII SPOŁECZNEJ

Trendy rozwoju spółdzielczości socjalnej w Europie

Wprowadzenie

Rozwój spółdzielczości socjalnej we Włoszech posiada najdłuższe tradycje w Europie, w tym również jeśli chodzi o formę jej działalności, która została zdefiniowana już na początku lat 90. XX w. Rozwój modelu państwa, w którym wszystkie instrumenty zwalczania bezrobocia i wykluczenia społecznego powierzono instytucjom rządowym, wydaje się szczególnie nieskuteczny w przypadku bezrobocia strukturalnego, szczególnie wśród osób defaworyzowanych na rynku pracy. Aby przeciwdziałać tej sytuacji, władze sięgnęły po wsparcie organizacji pozarządowych, szczególnie stowarzyszeń, które z racji swojej tradycji sięgającej jeszcze okresu powojennego rozwijały się dynamicznie na terenie północnych Włoch. W sytuacji jednak braku spójnego wsparcia ze strony państwa oraz utrudnionej prawnie możliwości prowadzenia działalności gospodarczej ta forma organizacyjna nie zyskała większego zainteresowania.

Zrodził się zatem pomysł, aby wykorzystać do tego celu spółdzielnie jako formę prawną, która posiada status przedsiębiorcy¹. Niedoprecyzowane przepisy prawa w zakresie wykorzystania instytucji spółdzielczych do wsparcia grup defaworyzowanych doprowadziło do powstania specjalnych aktów prawnych regulujących tę kwestię. Wskazać należy tutaj w szczególności na ustawę nr 381/91 o spółdzielniach socjalnych oraz ustawę 266/97 w sprawie małych spółdzielni socjalnych². Dzięki ujednoczeniu formy organizacyjnej łatwiejsze stało się chociażby kierowanie pomocy do odpowiedniej kategorii podmiotów zwłaszcza na początku działalności.

Na uwagę zasługuje również fakt, iż lokalne wspólnoty aktywnie zaczęły wspierać te kategorie podmiotów, zdając sobie sprawę, że może to być jeden ze sposobów wpięcia niezależnych organizacji zaspokajających potrzeby lokalnej społeczności i niwelowania bezrobocia na lokalnym rynku. Takie ujednoczenie działań samorządu doprowadziło do dynamicznego rozwoju tego sektora w innych regionach kraju, nie tylko w jego północnych częściach³.

Wspomniana wcześniej ustawa 381/91 dokonała również klasyfikacji spółdzielni na te działające w ochronie zdrowia świadczące usługi społeczne (spółdzielnie typu A) oraz te, które działają jako firmy w zakresie integracji osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy (spółdzielnie typu B). Szczególnie istotny jest ten drugi typ spółdzielni socjalnej. Dzięki profesjonalizacji personelu oraz wyrastaniu podmiotów z lokalnych wspólnot spółdzielnie stają się miejscem wymiany doświadczeń i umiejętności, co jest szczególnie istotne w powrocie uczestników takich spółdzielni na otwarty rynek pracy⁴.

¹ P. Pättiniemi, *Work Integration Social Enterprises in Finland*, Working Papers Series 2004, nr 04/07, s. 22.

² R. Spear., E. Bidet, *The Role of Social Enterprise in European Labour Markets*, Working Papers Series 2003, nr 03/10, s. 33.

³ C.B. Santuari, *Przedsiębiorstwa społeczne we Włoszech*, Warszawa 2006, s. 22.

⁴ B. Matoga, *Włoskie spółdzielnie realizują wiele usług komunalnych*, Gazeta Samorządu i Administracji 2007, nr 25.

Spółdzielnie socjalne mogą mieć mieszane członkostwo. W konsekwencji mogą istnieć podmioty złożone z osób fizycznych oraz osób prawnych. Takie połączenie pozwala na wymianę umiejętności i doświadczeń w zakresie zarządzania oraz planowania strategicznego rozwoju organizacji.

Wskazać należy, iż spółdzielnia socjalna samodzielnie pokrywa większość generowanych kosztów z prowadzonej działalności, co zbliża ją do pomiotów gospodarczych funkcjonujących na otwartym rynku. Podmioty te z racji swoich niewielkich rozmiarów są związane z lokalnymi wspólnotami mieszkańców. Dzięki temu posiadają dużą zdolność tworzenia miejsc pracy w lokalnym środowisku, co zapewnia im innowacyjność oraz podnoszenie jakości świadczonych przez nie usług.

Dynamiczny rozwój sektora umożliwił również tworzenie konsorcjów, czyli podmiotów, które powstają z połączenia kilku spółdzielni socjalnych lub spółdzielni socjalnych i firm prywatnych. Taki układ pozwala na wywieranie znacznie silniejszego wpływu na organizacje zewnętrzne przy zawieraniu kontraktów oraz propagowaniu idei spółdzielczości socjalnej w kontaktach z administracją rządową i samorządową. Konsorcjum umożliwia również ochronę działalności produkcyjnej i usługowej swoich członków⁵.

Sektor spółdzielczości socjalnej we Włoszech, poza zwalczaniem wykluczenia społecznego, zdolny jest również do generowania stabilnych miejsc pracy, o czym świadczy chociażby znaczne ograniczenie bezrobocia strukturalnego w biedniejszych południowych regionach kraju. Nic więc dziwnego, że to właśnie ten system stał się podstawą wprowadzenia tego rozwiązania w Polsce.

Rozwój spółdzielczości socjalnej w Unii Europejskiej i Polsce rodzi za sobą konsekwencję określenia przedmiotu działalności spółdzielni socjalnej w gospodarce wolnorynkowej. Z analizy procedury zakładania tej kategorii przedsiębiorców wynika, iż jest to jeden z najważniejszych elementów jego tworzenia, decydujący o jego przyszłości na lokalnym rynku.

Wybór właściwej kategorii działalności pozwala nie tylko na zacieśnienie współpracy z innymi podmiotami, co pozwoli znaleźć własną niszę w zakresie działalności, ale również na dynamiczny rozwój w przyszłości. Pozwoli to również w konsekwencji utworzyć większą liczbę miejsc pracy przeznaczonych dla osób wykluczonych z rynku pracy, a tym samym niwelować niekorzystne skutki bezrobocia, szczególnie niewłaściwie postrzegane z punktu widzenia lokalnych wspólnot.

Analizując kategorie i kierunki działalności spółdzielni socjalnych w Europie, a szczególnie w krajach, gdzie tradycja ich prowadzenia ma przynajmniej 10-letnią historię, można wskazać na rozwój tych podmiotów szczególnie w dziedzinach, które z punktu widzenia działalności regionalnej i krajowej mają szczególne znaczenie. Spółdzielnie socjalne początkowo działające w różnych branżach ostatecznie skupiły się na dwóch kierunkach rozwoju: środowiskowym i usługowym (szkoleniowym, budowlanym oraz społecznym, dotyczącym opieki nad osobami starszymi)⁶.

⁵ J. Hausner, N. Larysz, *Istota przedsiębiorstwa społecznego* [w:] *Zarządzanie podmiotami ekonomii społecznej* pod red. J. Hausnera, Warszawa 2007, s. 15.

⁶ www.spoldzielnie.org.pl/node/28 (z dnia 22 listopada 2010 r.).

Środowisko naturalne i spółdzielczość socjalna – razem ku przyszłości

Aspekt środowiskowy działalności spółdzielni socjalnych dotyczy w szczególności pracy przy naprawie zepsutego sprzętu elektronicznego oraz recyklingu odpadów na terenie lokalnych gmin. W zakresie pierwszej kategorii można chociażby wskazać na działalność spółdzielni RepaNet z okolic Graz w Austrii⁷, Toiminta z Helsinek⁸ czy NeoAct z Laponii w Finlandii⁹. Praca w zakresie usuwania i kompostowania odpadów to przede wszystkim zajęcie lokalnych spółdzielni, które realizują zadania zlecone przez lokalną administrację samorządową, jak na przykład Okoservice – spółdzielnia działająca na terenie Graz¹⁰.

Recykling jest branżą wyjątkowo nadającą się dla potrzeb spółdzielczości socjalnej, zwłaszcza w zakresie reintegracji zawodowej osób długotrwale bezrobotnych. Poprzez swój rozwój realizuje cele związane z ochroną środowiska, a przy tym wymaga znacznej liczby pracowników o obniżonych umiejętnościach zawodowych. Pozwala to na zatrudnienie znacznej liczby pracowników, a w konsekwencji również na danie im szansy na powrót na otwarty rynek pracy poprzez nabycie nowych kompetencji i umiejętności.

Działania w zakresie naprawy zużytego sprzętu wspierają również pośrednio interesy lokalnych wspólnot w zakresie zmniejszenia składowania zużytego sprzętu. Osoby biedniejsze z tych regionów mają również szansę pozyskać tańszy sprzęt dla swoich gospodarstw domowych, co pozwala im uczestniczyć w korzyściach, jakie daje społeczeństwo informacyjne UE.

Oczywistym jest, iż przywracanie sprzętu „do życia” to nie wszystko. Co prawda daje to pracę osobom defaworyzowanym, ale działalność organizacji czasami idzie znacznie dalej. W otocze swojej działalności, dzięki wsparciu administracji lokalnej, prowadzą również działalność edukacyjną w zakresie ochrony środowiska. Pozwala to wzmocnić ich pozycję na lokalnym rynku i realizować usługę podnoszenia kwalifikacji lokalnej społeczności.

Sektor usług szansą na rozwój spółdzielni socjalnych w nowoczesnych gospodarkach rynkowych

W dynamicznie zmieniającym się środowisku gospodarczym, zwłaszcza w krajach wysoko rozwiniętych, wiele podmiotów gospodarczych realizuje się w usługowych branżach gospodarki. Podobnie postępują również spółdzielnie socjalne. Przykładem takich działalności jest chociażby niemiecki rynek spółdzielczości socjalnej. Wskazać tutaj należy chociażby: spółdzielnię Cena et Flora realizującą funkcję restauracji cateringowej w Saksonii, Lausitzer Zeitreisen działającą w zakresie produkcji wyrobów regionalnych czy spółdzielnię Stadtteil-

⁷ B. Scheich, *Wziąć się za odpady*, Warszawa 2003, s. 3–4 (www.ekonomiaspoleczna.pl z dnia 22 listopada 2010 r.).

⁸ E. Poyhonen, *Fantastyczny pomysł niosący wiele korzyści*, Warszawa 2004, s. 3 (www.ekonomiaspoleczna.pl z dnia 22 listopada 2010 r.).

⁹ E. Poyhonen, op. cit., s. 5.

¹⁰ E. Poyhonen, op. cit., s. 4.

genossenschaft w Sonnenberg organizującą wsparcie lokalnej społeczności w zakresie architektury krajobrazu czy organizacji imprez kulturalnych¹¹.

Podobne działania można zauważyć na rynkach innych krajów Unii Europejskiej. W Europie zauważono w ostatnim czasie również wysokie zainteresowanie kulturą zdrowego żywienia, zwłaszcza na obszarach dużych miast, gdzie dostęp do takich produktów jest znikomy. Wykorzystały to również spółdzielnie socjalne znajdując w ten sposób swoją własną niszę w działalności gospodarczej. Przykładem takiej organizacji jest spółdzielnia „Green Esteta” działająca w zachodniej dzielnicy Cambridge. Organizacja została założona przez kościelną osobę prawną, co w Polsce jest możliwe dopiero od 2009 roku, i wspiera swoim działaniem osoby niepełnosprawne¹².

Specyficznym typem usług, który rozwija się szczególnie dynamicznie w ostatnich latach, są usługi budowlane. Zmieniająca się gospodarka, rozwój potrzeb mieszkaniowych i konieczność remontowania już istniejącego zaplecza zmusza przedsiębiorców budowlanych do dynamicznego rozwoju. Jest to szczególnie istotne, gdy chodzi o rewitalizację infrastruktury komunalnej i społecznej należącej do samorządu. W takich sytuacjach pierwszeństwo powinny zyskiwać podmioty zatrudniające osoby defaworyzowane na rynku pracy, do których można zaliczyć chociażby spółdzielnie socjalne. Przykładem takiej formy jest właśnie spółdzielnia Newlife Regeneration and Construction działająca na rynku brytyjskim¹³. Co ciekawe, podmiot ten realizuje również cykl szkoleń pozwalających na zdobycie nowych umiejętności przez pracowników w zakresie uprawnień mistrzowskich lub czeladniczych.

W zakresie świadczenia usług również wiele spółdzielni socjalnych co w budownictwie realizuje swoje działanie w zakresie opieki nad osobami starszymi. Zmiana struktury społecznej prowadząca w konsekwencji do starzenia się społeczeństwa może doprowadzić do tego, że spółdzielnie socjalne działające w tej części gospodarki Unii Europejskiej mogą liczyć na długookresową realizację kontraktów socjalnych. Przykładem instytucji realizującej usługi w tym zakresie jest spółdzielnia Dritt-Sektor-Qualifizierung w Badenii-Winterbergii, która dzięki uatrakcyjnieniu szkoleń w zakresie opieki długoterminowej z wykorzystaniem funduszy zewnętrznych była szansą dla readaptacji zawodowej i społecznej członków oraz głównym instrumentem wspierającym osoby w podeszłym wieku na terenie lokalnych wspólnot¹⁴. Podobne działania poza Niemcami realizowane są również w innych krajach, gdzie starzenie się społeczeństwa jest również poważnym problemem, jak na przykład w Wielkiej Brytanii. Taką spółdzielnią działającą na terenie tego kraju jest chociażby Sunderland Home Care Associates, która świadczy usługi komercyjnej opieki nad osobami starszymi, dzięki realizacji konkursów ogłaszanych przez samorząd. Spółdzielnia nie stoi w miejscu, rozwija swoje usługi poprzez tworzenie pałeczek opieki nad dziećmi. W ten sposób tworzona jest infrastruktura społeczna wspierająca rozwój społeczności lokalnej, co jest szczególnie istotne w przypadku starzenia się społeczeństw rozwiniętych.

¹¹ S. Menzel, *Zdolni do współpracy*, Warszawa 2004, s. 4 (www.ekonomiaspoleczna.pl z dnia 22 listopada 2010 r.).

¹² M. Kolankiewicz, *Zarobić tyle kasy, by móc stawiać ludzi ponad zyskiem*, Warszawa 2004, s. 3 (www.ekonomiaspoleczna.pl z dnia 22 listopada 2010 r.).

¹³ M. Kilanowicz, *Cegły, plan i nowe życie do zbudowania*, Warszawa 2003, s. 4 (www.ekonomiaspoleczna.pl z dnia 22 listopada 2010 r.).

¹⁴ G. Haas, *Opieka nad osobami na przyszłość*, Warszawa 2003, s. 4 (www.ekonomiaspoleczna.pl z dnia 22 listopada 2010 r.).

Trendy europejskie a kierunki rozwoju działalności spółdzielni socjalnych w Polsce

Zupełnie inna sytuacja pod względem kategorii podmiotowej spółdzielni socjalnej panuje w Polsce. W związku z tym, iż w naszym kraju spółdzielnie socjalne zaczynają dopiero się rozwijać, większość, bo prawie 65% istniejących podmiotów, tworzona jest przez grupy nie większe niż 5-osobowe¹⁵. Jest to minimalna liczba jaką ustanowiła ustawa dla powołania tej kategorii podmiotów. Pozwala to na szybkie przekazywanie kompetencji osobom wykluczonym, które samodzielnie nie miałyby szansy na podjęcie zatrudnienia na otwartym rynku¹⁶.

Spółdzielnie socjalne działające w Polsce w początkowym okresie funkcjonowania, a więc po uzyskaniu wpisu do KRS-u, podejmują szeroki wachlarz działań, nie uzyskując bezpośredniej specjalizacji. Wskazać jednak należy na wyraźną przewagę działalności usługowej nad produkcyjną¹⁷. Jest to sytuacja naturalna w gospodarkach krajów rozwijających się i rozwiniętych, gdzie to właśnie usługi stanowią podstawę sektora MSP generującego najwięcej miejsc pracy i przychodów dla budżetu państwa.

W związku ze specyfiką sektora spółdzielczości socjalnej w Polsce oraz krótkim okresem funkcjonowania wskazać należy, że przedmiot ich działalności w znaczący sposób odbiega od trendów, jakie rozwinęły się w innych krajach Unii Europejskiej, gdzie idea spółdzielczości socjalnej jest doskonale znana. Przede wszystkim polskie spółdzielnie socjalne praktycznie nie zajmują się działalnością w zakresie ochrony środowiska czy recyklingu. Wynika to z tego, iż ta gałąź gospodarki nie jest uznawana za dochodową nawet przez typowych przedsiębiorców. Jak wskazują jednak doświadczenia innych krajów, w których również spółdzielnie działają w tym sektorze, jest to poważny błąd. Recykling daje tam bowiem nie tylko zatrudnienie osobom defaworyzowanym, ale również przynosi korzyści samym gminom, które w ten sposób ograniczają wydatki związane z zagospodarowaniem odpadów i mogą przeznaczyć je chociażby na cele społeczne¹⁸.

Największa liczba podmiotów spółdzielczości socjalnej w Polsce zajmuje się działalnością w usługach budowlanych. W związku ze stanem technicznym budynków komunalnych wielu gmin i powiatów oraz koniecznością ich modernizacji, podmioty te mają szansę na pozyskiwanie zleceń i utrzymanie się na rynku. Warunkiem jest w tym wypadku zaufanie samorządów do podmiotów spółdzielczości socjalnej oraz stosowanie klauzul społecznych zapisanych w przepisach dotyczących zamówień publicznych.

Alternatywą pozyskiwania dochodów przedsiębiorców spółdzielczych mogą być również zlecenia od deweloperów, którzy zdecydują się powierzyć takiemu podmiotowi wykończenie budowanych przez siebie mieszkań. W takim wypadku spółdzielnia socjalna będzie musiała jednak konkurować z innymi przedsiębiorcami z otwartego rynku, ale w sytuacji sprawdzenia

¹⁵ *Sprawozdanie z monitoringu ustawy o spółdzielniach socjalnych*, Warszawa 2008, s. 10.

¹⁶ M. Misiewicz, *Początki spółdzielni socjalnych w Polsce – uwagi praktyka [w:] Z teorii i praktyki gospodarki społecznej* pod red. E. Leś, M. Oldak, Warszawa 2006, s. 124.

¹⁷ A. Michalik, *System wspierania spółdzielni socjalnych w Polsce [w:] Rozprawy naukowe i zawodowe PWSZ w Elblągu* pod red. K. Gomółki, Elbląg 2010, s. 8.

¹⁸ *Sprawozdanie z monitoringu (...)*, op. cit., s. 15.

się i dobrej opinii nic nie stoi temu na przeszkodzie poza dobrą wolą zleceńodawcy¹⁹. Przykładem takiego podmiotu może być chociażby spółdzielnia socjalna w Buczynie zajmująca się pracami dekarскими, budowlanymi i remontowymi²⁰. Pozyskiwała ona początkowo zlecenia od samorządu, jednak dzięki referencjom od zleceńodawców mogła wyjść na rynek i konkurować o zlecenia z przedsiębiorcami, stając się tym samym pełnoprawnym uczestnikiem gry rynkowej. Podobnie jak Krośniceńsko-Gubińska Spółdzielnia Socjalna, z tą jednak różnicą, że powstała ona bezpośrednio z celem działalności na rzecz prywatnego podmiotu bez pośredniego wsparcia samorządu²¹. Zatem spółdzielnie socjalne zajmujące się usługami budowlanymi mają przed sobą prawdziwą przyszłość, zwłaszcza przy ich właściwym zarządzaniu i powszechnym udziale w pozyskiwaniu zleceń na otwartym rynku.

W Polsce, podobnie jak w większości krajów Europy Zachodniej, coraz poważniejszy staje się również problem starzenia się społeczeństwa. Wiąże się to tym samym z koniecznością zapewnienia opieki osobom w podeszłym wieku, które same z racji starości lub niepełnosprawności nie mogą same funkcjonować w społeczeństwie. Na rynku polskim w chwili obecnej świadczony jest szereg usług opiekuńczych w różnej formie i przez podmioty o zróżnicowanym charakterze prawnym. Część z usług ma charakter stacjonarny i jest świadczona przez specjalistyczne podmioty, inne zaś mają charakter niestacjonarny i wykonywane są w domu klienta. To właśnie ten drugi typ jest prowadzony przez organizacje pozarządowe na zlecenie samorządów i to tu upatrują swoich szans spółdzielnie socjalne. Nie wydaje się być to trudne, szczególnie, że rynek jest bardzo zróżnicowany, a wymagania kwalifikacyjne stawiane przed pracownikami są stosunkowo łatwe do spełnienia²².

W zakresie tej kategorii usług w Polsce spółdzielnie socjalne realizują zadania przede wszystkim na zlecenie samorządu terytorialnego. W związku z tym, iż opieka nad osobami starszymi jest zadaniem samorządu²³, możliwe jest w tym wypadku wykorzystanie uprawnień spółdzielni socjalnej jako organizacji pożytku publicznego. Spółdzielnia socjalna w takim wypadku jest podwykonawcą usług samorządowych i jest w związku z tym rozliczana. Zlecenia mają charakter ciągły, co daje spółdzielni pewność działalności, ale jednocześnie uzależnia ją od jednego klienta. Jest to niekorzystne rozwiązanie, ponieważ sprawia, że w przypadku rezygnacji z usług podmiotu spółdzielnia może zostać postawiona w stan likwidacji. Zagrożeniem dla tej kategorii usług jest również duża konkurencja ze strony stabilnych i silnych organizacji pozarządowych, takich jak chociażby PCK.

Przykładem takiej spółdzielni jest Spółdzielnia Socjalna „Pomocna dłoń” z Bystrzycy Kłodzkiej, świadcząca właśnie usługi opiekuńcze i pielęgnacyjne dla swoich podopiecznych. Podmiot działa w oparciu o porozumienie z Ośrodkiem Pomocy Społecznej, co sprawia, że rodzi się obawa uzależnienia podmiotu od jego zleceń, a przecież nie o to chodzi. Spółdzielnia powinna posiadać wielu zleceńodawców, nic więc dziwnego, że rozwija swoje usługi na inne lokalne samorządy.²⁴

¹⁹ www.spoldzielnie.org.pl/node/28 (z dnia 22 listopada 2010 r.).

²⁰ www.spoldzielnia.buczyna.pl/ (z dnia 22 listopada 2010 r.).

²¹ www.bezrobocie.org.pl/x/188857.jsessionid=E0C10709F8B3B7DF905ECD3EC7C3639D (z dnia 22 listopada 2010 r.).

²² A. Redlińska, *Perspektywy rozwoju ekonomii społecznej w branży usług opiekuńczych*, Warszawa 2006, s. 42.

²³ Art. 7 ust. 1 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 o samorządzie gminnym (tj. Dz. U. 2001 Nr 142, poz. 1591 z późn. zm.).

²⁴ A. Wdowiak, *Spółdzielnia socjalna „Pomocna dłoń” w Bystrzycy Kłodzkiej praktyka [w:] Z teorii i praktyki gospodarki społecznej*, pod red. E. Leś, M. Oldak, Warszawa 2006, s. 165.

Inną kategorią działalności w zakresie opieki nad osobami starszymi, w których spółdzielnie starają również znaleźć swoją niszę poza wsparciem samorządu, jest opieka nad osobami starszymi zamieszkującymi wspólną enklawę. Rozwiązanie to dość powszechne chociażby we Włoszech, polega na wspólnym zamieszkiwaniu osób w podeszłym wieku z założeniem, że ich niepełnosprawność nie jest na tyle głęboka, że uniemożliwia im w miarę normalne funkcjonowanie przy wsparciu osób z zewnątrz.²⁵ Jest to alternatywa dla dużych domów opieki, które obecnie działają w Polsce. Świadczenie takich usług wymaga pozyskania lokalu, który może stanowić na przykład wkład własny osoby prawnej zakładającej spółdzielnię socjalną. Środki na jego dostosowanie mogą natomiast pochodzić z PFRON lub FP.

W przypadku osób w podeszłym wieku, których stan zdrowia pozwala jeszcze na samodzielne zamieszkiwanie przy niewielkim wsparciu z zewnątrz, możliwe jest aktywizowanie członków spółdzielni poprzez organizowanie tzw. sąsiedzkich usług opiekuńczych. Beneficjentami tej pomocy są przede wszystkim członkowie lokalnej społeczności, którzy wykupują różnego rodzaju usługi od spółdzielni socjalnej po obniżonej cenie, gdyż do tej kategorii działalności dopłaca zwykle samorząd lub inne lokalne organizacje²⁶. Taką kategorię usług realizuje właśnie Spółdzielnia Socjalna „Szansa i Wsparcie” z Chorzowa. Podmiot wspiera osoby starsze w ich domach poprzez świadczenie im usług opiekuńczych – opiekę stałą lub doraźną²⁷. Poza tym spółdzielnia realizuje również aktywne zajęcia dla seniorów w postaci Nordic Walking, które poprawiają aktywność tej części lokalnej społeczności i dają im możliwość poczucia się potrzebny i aktywnymi nawet w jesieni życia²⁸.

Poza przytoczonymi powyżej można również wskazać na podmioty spółdzielczości socjalnej, które charakteryzują się nietypową, jak na tę formę prawną, działalnością. Zajmują się one w szczególności obsługą rodzącego się sektora spółdzielczości socjalnej.

Każdy szanujący się przedsiębiorca, w tym również i spółdzielnia socjalna, posiadać powinien profesjonalnie działającą stronę internetową, będącą nie tylko wizytówką podmiotu, ale również miejscem wymiany doświadczeń i prezentacji oferty. Właśnie taką działalnością zajmuje się Spółdzielnia Socjalna „wwwPromotion”. Tworzą ją osoby niepełnosprawne z wykształceniem informatycznym, co burzy stereotyp, iż spółdzielnie socjalne przeznaczone są tylko dla osób defaworyzowanych na rynku pracy²⁹. Wykorzystują oni telepracę jako instrument prowadzenia działalności. Nie ogranicza to możliwości zatrudnienia nawet w przypadku niepełnosprawności ruchowej. Projektowanie stron, będące dotychczas domeną profesjonalnych przedsiębiorstw informatycznych, staje się również dostępne dla spółdzielni socjalnej, która może w ten sposób rozwijać swoją działalność, wspierając pośrednio również cały sektor gospodarki spółdzielczej. Inną kategorią działań w zakresie ekonomicznego otoczenia spółdzielczości socjalnej jest działalność szkoleniowa oraz doradcza. Prowadzona jest ona coraz częściej przez spółdzielnie socjalne, które uzyskują status organizacji szkoleniowej. Przykładem takich spółdzielni są

²⁵ A. Redlińska, op. cit., s. 79.

²⁶ A. Redlińska, op. cit., s. 81.

²⁷ www.szansaiwsparcie.free.ngo.pl/index.php?id=ofertadlaklienta (z dnia 20 grudnia 2010 r.).

²⁸ W. Żbik, *Sanitariuszki z Chorzowa – spółdzielnia socjalna „Szansa i Wsparcie”*, *Atlas dobrych praktyk ekonomii społecznej 2005*, nr 23, s. 22.

²⁹ M. Lamprecht, *Spółdzielnia socjalna „wwwPromotion” we Wrocławiu [w:] Z teorii i praktyki gospodarki społecznej* pod red. E. Leś, M. Oldak, Warszawa 2006, s. 166.

choćby wielobranżowa socjalna spółdzielnia pracy w Zbąszyniu czy spółdzielnia socjalna Magnum Bonum w Jońcu. Świadczą one szkolenia dla osób długotrwale bezrobotnych w zakresie zakładania spółdzielni socjalnych, wykorzystując do tego celu środki z funduszy unijnych. W ostatnim czasie rozszerzyły one również działania na zbieranie danych na zlecenie firm badawczych z zakresu ekonomii społecznej, stając się tym samym pośrednikiem w pozyskiwaniu danych dla całego sektora, tak niezbędnych dla poprawy jego działalności³⁰.

Podsumowanie

Podsumowując, wskazać należy, iż przedmiot działalności spółdzielni socjalnych w polskiej gospodarce jest różny, ale skupia się przede wszystkim na usługach świadczonych lokalnej społeczności. Wkrótce, podobnie jak w innych krajach UE, może również objąć sferę ochrony środowiska z korzyścią nie tylko dla sektora spółdzielczości, ale również dla lokalnych wspólnot. Właściwy dobór rodzaju działalności przez podmiot spółdzielczy pozwala na osiągnięcie stabilizacji na lokalnym rynku z korzyścią nie tylko dla samej organizacji, ale również dla samorządu. Dzięki odpowiedniemu profilowi działalności generującemu zysk, spółdzielnie socjalne mogą dynamicznie się rozwijać, dając zatrudnienie osobom wykluczonym z rynku pracy, stając się tym samym platformą wymiany doświadczeń i podnoszenia kompetencji zawodowych, co sprzyja ograniczaniu lokalnego bezrobocia, wobec którego inne instrumenty instytucji rynku pracy nie były skuteczne.

1. Haas G., *Opieka nad osobami na przyszłość*, Warszawa 2003, s. 4 (www.ekonomiaspoleczna.pl z dnia 22 listopada 2010 r.).
2. Hausner J., Larysz N., *Istota przedsiębiorstwa społecznego* [w:] *Zarządzanie podmiotami ekonomii społecznej*, pod red. J. Hausnera, Warszawa 2007.
3. Kilanowicz M., *Cegły, plan i nowe życie do zbudowania*, Warszawa 2003, s. 4 (www.ekonomiaspoleczna.pl z dnia 22 listopada 2010 r.).
4. Kolankiewicz M., *Zarobić tyle kasy, by móc stawiać ludzi ponad zyskiem*, Warszawa 2004, s. 3 (www.ekonomiaspoleczna.pl z dnia 22 listopada 2010 r.).
5. Lamprecht M., *Spółdzielnia socjalna „wwwPromotion” we Wrocławiu* [w:] *Z teorii i praktyki gospodarki społecznej*, pod red. E. Leś, M. Oldak, Warszawa 2006.
6. Matoga B., *Włoskie spółdzielnie realizują wiele usług komunalnych*, *Gazeta Samorządu i Administracji* 2007, nr 25.
7. Menzel S., *Zdolni do współpracy*, Warszawa 2004, s. 4 (www.ekonomiaspoleczna.pl z dnia 22 listopada 2010 r.).
8. Michalik A., *System wspierania spółdzielni socjalnych w Polsce* [w:] *Rozprawy naukowe i zawodowe PWSZ w Elblągu*, pod red. K. Gomółki, Elbląg 2010.
9. Misiewicz M., *Początki spółdzielni socjalnych w Polsce – uwagi praktyka* [w:] *Z teorii i praktyki gospodarki społecznej*, pod red. E. Leś, M. Oldak, Warszawa 2006.

³⁰ M. Misiewicz, op. cit., s. 124.

10. Pättiniemi P., *Work Integration Social Enterprises in Finland, Working Papers Series 2004*, nr 04/07.
11. Poyhonen E., *Fantastyczny pomysł niosący wiele korzyści*, Warszawa 2004, s. 3 (www.ekonomiaspoleczna.pl z dnia 22 listopada 2010 r.).
12. Redlińska A., *Perspektywy rozwoju ekonomii społecznej w branży usług opiekuńczych*, Warszawa 2006.
13. Santuari C. B., *Przedsiębiorstwa społeczne we Włoszech*, Warszawa 2006.
14. Scheich B., *Wziąć się za odpady*, Warszawa 2003, s. 3–4 (www.ekonomiaspoleczna.pl z dnia 22 listopada 2010 r.).
15. Spear R., Bidet E., *The Role of Social Enterprise in European Labour Markets, Working Papers Series 2003*, nr 03/10.
16. Wdowiak A., *Spółdzielnia socjalna „Pomocna dłoń” w Bystrzycy Kłodzkiej praktyka [w:] Z teorii i praktyki gospodarki społecznej* pod red. E. Leś, M. Ołdak, Warszawa 2006.
17. Żbik A., *Sanitariuszki z Chorzowa – spółdzielnia socjalna „Szansa i Wsparcie”, Atlas dobrych praktyk ekonomii społecznej 2005*, nr 23.
18. Ustawa z dnia 8 marca 1990 o samorządzie gminnym (tj. Dz.U. 2001 Nr 142, poz. 1591 z późn. zm.).
19. *Sprawozdanie z monitoringu ustawy o spółdzielniach socjalnych*, Warszawa 2008.
20. <http://www.spoldzielnie.org.pl/node/28> (z dnia 22 listopada 2010 roku).
21. <http://www.spoldzielnia.byczyna.pl/> (z dnia 22 listopada 2010 roku).
22. <http://bezrobocie.org.pl/x/188857;jsessionid=E0C10709F8B3B7DF905ECD3EC7C3639D> (z dnia 22 listopada 2010 r.).
23. <http://www.szansaiwsparcie.free.ngo.pl/index.php?id=ofertadlaklienta> (z dnia 20 grudnia 2010 r.).

Dziedzictwo historyczne małych ojczyzn a skuteczna działalność turystyczna

Tożsamość zbiorowa staje się coraz istotniejszą kategorią życia społecznego. Nie wiem, czy jest to tylko konsekwencja świadomych wyborów samych mieszkańców, czy może jakaś moda, a może tylko dostosowywanie się do wymogów np. Unii Europejskiej. Obserwując to zjawisko od prawie 20 lat, możemy odnotować coraz powszechniejsze odwoływanie się do tych wartości¹. Poszukiwania naukowe w tej dziedzinie są prowadzone zarówno w odniesieniu do kwestii tożsamości etnicznej, jak i regionalnej². Przedmiotem naszej analizy są tożsamości regionalne, skoncentrowane na lokalnym zasobie antropogenicznym miejscowości.

Bogactwo to przez długi czas nie było rozpoznawane przez nowych mieszkańców, przybywających na tereny tzw. Ziemi Odzyskanych w wyniku II wojny światowej. Tak rodziły się w tym duchu inicjatywy edukacyjne, wydawane są od kilkunastu lat podręczniki dla dzieci i młodzieży w niektórych miejscowościach³, realizowane są odpowiednie zajęcia oraz zawiązywane są stowarzyszenia, które stawiają przed sobą zadanie upowszechnienia dziedzictwa określonych miejscowości. Ten ostatni aspekt interesuje mnie obecnie najbardziej, gdyż można na tym przykładzie, jak mi nie mam, wskazać zagrożenia, przede wszystkim zaś korzyści dla społeczności lokalnych. Wiadomo nie od dziś, że turystyka kulturowa na obszarach wiejskich dla turysty jest nośnikiem wiedzy, dostarcza przeżyć i rozrywkę, a dla samej wsi ta forma turystyki staje się metodą na życie we współczesnych realiach ekonomicznych, a także stanowi realną szansę na ocalenie dziedzictwa kulturowego⁴.

Socjologowie utożsamiają „dziedzictwo kulturowe” z tradycją, zaznaczając, że są to: „treści i dobra kulturowe przekazywane (nadawane i odbierane) w czasie i przestrzeni, podlegające społecznemu wartościowaniu, zazwyczaj uznawane za ważne i doniosłe zarówno dla teraźniejszości danej zbiorowości, jak i dla jej przyszłości; są to głównie takie elementy, jak normy społeczne, wzorce działania, obyczaje, wierzenia, sposoby myślenia, wytwory materialne; za tradycję uznaje się także czasami sam proces transmisji treści kulturalnych”⁵. Tożsamość zbiorowa – jak zauważa antropolog Aleksander Posern-Zieliński – jest wszyst-

¹ C. Taylor, *Źródła podmiotowości. Narodziny tożsamości nowoczesnej*, Warszawa 2001.

² Z. Bokszański, *Tożsamości zbiorowe*, Warszawa 2005, s. 21–29.

³ Elbląg stanowi niemal wzorcowy przykład. Tu zostały już opublikowane podręczniki dla różnych poziomów edukacji. W ostatnim czasie m.in. ciekawy podręcznik dla gimnazjum K. Panimasz, *Elbląg – historia i dziedzictwo*, Elbląg 2007.

⁴ T. Jędrzyśiak, *Wiejska turystyka kulturowa*, Warszawa 2010, s. 7.

⁵ K. Olechnicki, P. Załęski, *Słownik socjologiczny*, Toruń 1997, s. 229.

kim potrzebna, „aby móc prawidłowo funkcjonować w świecie naszych relacji społecznych, odczuwać sens swego istnienia i oddalić groźbę alienacji. Bez tego poczucia tożsamości byłibyśmy przysłowiowym „wolnym atomem” poruszającym się po nieprzewidywalnych trajektoriach. Stąd aktualność pytań o to kim jesteśmy, z jaką wspólnotą (wspólnotami) odniesienia chcemy się identyfikować i za kogo z pewnością się nie uważamy”⁶. Wskazane wyżej pytania sprowadzają się do potrzeby czytelniejszego określania naszego miejsca w przestrzeni społecznej, a także do określenia granicy pomiędzy „swojskim” i „obcym” obszarem naszej egzystencji.

Bardzo trafnie współczesną rzeczywistość w tej dziedzinie kreśli Posern-Zieliński, wskazując na atrakcyjność postawy społecznej, która nie jest związana emocjonalnie ze swoją „małą ojczyzną” oraz tych ludzi, którzy ciągle silnie tkwią w swoich lokalnych społecznościach. „Ci pierwsi są coraz bardziej mobilni, ekspansywni, ale w dużej mierze narażeni na kryzysy swej tożsamości, drudzy zaś poprzez procesy globalizacji uczestniczą również w wielkich przemianach i to na swym własnym obszarze, jednakże i oni zmuszeni są do poszukiwania nowych wymiarów swej tożsamości, tak aby była ona lepiej dostosowana do wyzwań współczesnego świata”⁷. Wypowiedź ta potwierdza aktualność i znaczenie małych formalnych grup we współczesnym świecie. Poniżej będziemy przede wszystkim odnosić się do dawnego znaczenia tych grup, aby móc pełniej zrozumieć współczesne uwarunkowania i konsekwencje w świadomym utrwalaniu i budowaniu „małych ojczyzn”.

Silnie rozwinięte społeczeństwo obywatelskie jest jednym z czynników rozwoju społeczno-gospodarczego. Cel ten może być osiągnięty głównie we współpracy i poprzez wsparcie organizacji pozarządowych, które stają się instrumentem wsparcia oraz płaszczyzną aktywizacji wielu jednostek⁸. To one najczęściej są nośnikami idei i tworzą różnego rodzaju współpracę między poszczególnymi grupami społecznymi. Tak więc rozbudzenie aktywności społeczności lokalnej jest głównym kluczem do sukcesu. Ten aspekt jest fundamentalny we wszelkich działaniach proturystycznych na obszarach wiejskich. Oprócz społecznego wymiaru turystyki na obszarach wiejskich należy pamiętać o jej funkcjach ekonomicznych oraz przestrzennych⁹.

Proces planowania na wszystkich szczeblach jest ważną formą dialogu społecznego, a opracowane plany powinny być formą konsensusu społecznego. Dochodzenie poprzez dialog do takiego konsensusu jest bardzo trudne i tym trudniejsze, im liczniejsza i bardziej zróżnicowana jest grupa interesariuszy. Na scenie lokalnej i regionalnej spotykają się zróżnicowane i często bardzo konfliktowe interesy różnych grup środowiskowo-branżowych, które zabiegają o ograniczone środki dostępne z tych samych źródeł. Poprzez dialog i partycypację społeczną, szczególnie z udziałem instytucjonalnych partnerów, należy doprowadzać do wprowadzenia zapisów w dokumentach strategicznych zgodnych z potrzebami rynku turystycznego¹⁰. Warunkami powodzenia tych działań jest:

⁶ A. Poser-Zieliński, *Tożsamość a terytorium. Perspektywa antropologiczna*, „Przegląd Zachodni”, 2005, nr 3.

⁷ Tamże.

⁸ Por. *5 pomysłów na lokalną aktywność*, red. A. Jachimowicz, Elbląg 2008.

⁹ Szerzej opisuje to zjawisko K. Żelazna, *Turystyka – alternatywą czy koniecznością rozwoju obszarów wiejskich*, [w:] *Turystyka w rozwoju regionalnym*, red. I. Sikorska-Wolak, Warszawa 2004, s. 82.

¹⁰ Por. *Partnerstwo w praktyce. System współpracy samorządów lokalnych z organizacjami pozarządowymi*, red. D. Bielawska, M. Bielawski, A. Jachimowicz, Elbląg 2007.

- zapewnienie partycypacji społecznej w działaniach planistycznych i decyzyjnych sektora publicznego i udział w tych działaniach współpracujących ze sobą interesariuszy rynku turystycznego;
- zapewnianie wiedzy i informacji o potrzebach i sytuacji na rynku turystyki;
- wymaganie i ustalanie transparentnych i publicznie znanych kryteriów wyboru i podejmowania decyzji planistycznych;
- uczestnictwo w działaniach realizacyjnych ujętych w planach.

Wydaje się, iż w naszym regionie turystyka musi jak najszybciej wyjść z deklaracji zawartych w dokumentach strategicznych do świata rzeczywistych przedsięwzięć. Im szybciej to nastąpi, tym szybciej nasz region może w poważniejszym stopniu czerpać korzyści ekonomiczne z tej sfery, zwłaszcza, że pod względem potencjału ekonomicznego województwo warmińsko-mazurskie charakteryzuje się m.in.:

- niskim poziomem konkurencyjności przedsiębiorstw (wskaźniki prezentujące wartość inwestycji w przedsiębiorstwach oraz wartość brutto środków trwałych w przeliczeniu na jednego mieszkańca plasują region na jednym z ostatnich miejsc w kraju),
- słabo rozwiniętą przedsiębiorczością (liczba przedsiębiorstw osób fizycznych na 10 tys. mieszkańców plasuje region na przedostatnim miejscu w kraju),
- niską oceną atrakcyjności inwestycyjnej regionu,
- niskim popytem wewnętrznym (poziom przeciętnych wynagrodzeń, również popyt wytwarzany poprzez inwestycje samorządów lokalnych odgrywa w województwie słabszą rolę stymulatora gospodarki, niż ma to miejsce w innych regionach kraju),
- słabą ofertą i jakością usług turystycznych¹¹.

Przy takich niewielkich aktywach ekonomicznych należy maksymalnie wykorzystać walory przyrodniczo-kulturowe i zintegrować różne dziedziny gospodarcze i społeczne na rzecz rozwoju regionu, zwłaszcza poprzez turystykę, która musi stać się wiodącą dziedziną gospodarki badanego obszaru, generującą nowe miejsca pracy i przynoszącą wzrost dochodów ludności. Możliwości kreowania nowych miejsc pracy i zwiększania dochodów przez rozwój turystyki są duże i nieustannie rosną. Wprowadzenie inwestycji turystycznych spowoduje pozytywne zmiany w sferze gospodarczo-ekonomicznej regionu. W przypadku usług będzie to przede wszystkim rozwój usług (handlowych, gastronomicznych, łączności i telekomunikacji, służby zdrowia, usług bezpieczeństwa publicznego, sanitarnych czy transportowych). Ocenia się, że w strukturze wydatków turysty około 45% przypada na transport, a 50% na usługi żywieniowe i noclegi. W przypadku inwestycji komunalnych należy spodziewać się w pierwszej kolejności oczyszczalni ścieków, sieci kanalizacyjnych, wodociągowych i energetycznych, także dróg dojazdowych i parkingów. Realizacja inwestycji turystycznych powoduje również znaczny wzrost zapotrzebowania na różnego typu materiały:

- budowlane,
- artykuły wyposażenia (np. meble),
- elementy wyposażenia sanitarnego,
- urządzenia gastronomiczne,
- urządzenia sportowo-rekreacyjne i rozrywkowe,
- sprzęt pływający (żaglówki, łodzie, kajaki).

¹¹ Zaczernięte ze *Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2020*, Olsztyn.

Rozwój ośrodków koncentracji ruchu turystycznego połączony jest z intensywnym rozwojem usług. W tym przypadku aktywizacja gospodarstwa polega na powstawaniu drobnych, najczęściej rodzinnych, przedsięwzięć gospodarczych związanych bezpośrednio lub pośrednio z obsługą ruchu turystycznego. Mogą to być małe obiekty produkcji żywności, np. piekarnie, cukiernie, masarnie. W przypadku braku możliwości powstania tego typu przedsięwzięć zwiększony ruch turystyczny – szczególnie w okresie szczytu sezonu turystycznego – wymusi na istniejących już zakładach przystosowanie swej produkcji do potrzeb rynku turystycznego.

Rozwój turystyki powoduje zmiany w gospodarce rolnej, wodnej i leśnej. W gospodarce rolnej na terenach turystycznych i w ich najbliższym sąsiedztwie będzie następował intensywny proces przekształcania istniejących gospodarstw rolnych z ich funkcji produkcyjnej na funkcję obsługi ruchu turystycznego (gospodarstwa agroturystyczne). Powstawanie coraz to nowych gospodarstw agroturystycznych to jedna z najkorzystniejszych dziedzin aktywności gospodarczej dla gmin. Ekonomia społeczna stanowi jedną z dróg, którą można świadomie wybrać i podążać, realizując przedsięwzięcia nastawione na promocję kultury i bogactw atrakcji turystycznych naszych wsi.

Z „małymi ojczyznami” spotykamy się od najdawniejszych dziejów ludzkości. Rozważając różne aspekty kultury trudno jest pominąć wpływ, jaki na te zjawiska wywarły społeczeństwa zamieszkujące określone terytoria. Przedmiotem szczególnych poszukiwań w tym zakresie są konstatacje socjologów osadnictwa. Jak już wyżej zauważyłem „małe ojczyzny”, czy też „ojcowizny”, nadal żywo funkcjonują w powszechnej świadomości Polaków. Owe przestrzenie nie są tylko pojęciami o charakterze geograficznym. Należy je zawsze rozważać w kontekście określonych postaw psychicznych¹². Związki między ludźmi i ich otoczeniem są w znacznej mierze określone przez różne procesy informacyjne, występujące we wszystkich przestrzennych relacjach człowieka z otaczającą go przestrzenią¹³. „Mała ojczyzna” jest również miejscem symbolicznym¹⁴. Jej przestrzeń nie musi pokrywać się z administracyjnie wyznaczonym obszarem gminy, wsi czy dzielnicy wielkomińskiej. Jest to przestrzeń bez wyrażenia określonych granic, istotną rolę w jej konkretyzacji pełni subiektywna świadomość ludzi utożsamiających się z nią. Urbanista Artur Kostarczyk zauważa: „Żeby zachować pewne struktury kulturowe, średniowieczne miasta, wsie, dziedzictwo architektoniczne – trzeba cały czas w to inwestować, to cały czas musi żyć, to cały czas musi być używane. Znaczenia tego bogactwa, różnorodności kulturowej muszą być w jakiś sposób rozpoznawane”¹⁵.

Wielość, bogactwo i zróżnicowanie regionów należą do wartości szczególnie cenionych we współcześnie tworzonych dokumentach strategicznych w UE. Im bardziej ujednoczona się kultura światowa, tym większą cenę zyskują wszelkie odrębności regionalne – świadczące o ich różnorodności¹⁶. Dla regionalistów „mała ojczyzna” jest z jednej strony jej przeszłością i tradycją,

¹² S. Ossowski, *Analiza socjologiczna pojęcia ojczyzna*, [w:] tegoż, *O ojczyźnie i narodzie*, Warszawa 1984, s. 18.

¹³ W. Szolginia, *Informacja wizualna w krajobrazie miejskim*, Warszawa 1980, s. 7.

¹⁴ Por. literaturę przedmiotu dotyczącą np. dawnych Prus Wschodnich, np. R. Traba, *„Wschodniopruskość”. Tożsamość regionalna i narodowa w kulturze politycznej Niemiec*, Olsztyn 2007.

¹⁵ A. Kostarczyk, *Dziedzictwo kultury gospodarowania przestrzenią* [w:] *Małe ojczyzny. Tradycja dla przyszłości*, s. 32 – <http://tnn.pl/pm.198,1558.html> (8 marca 2010 r.).

¹⁶ Zob. S. Bednarek, *W kręgu małych ojczyzn. Szkice regionalistyczne*, Wrocław 1996., s. 12–13; J. Damosz, *Regionalizm w nowym społeczeństwie obywatelskim*, [w:] *Regionalizm a ustrój państwa polskiego*, Ciechanów 1995,

z drugiej stanowi jej teraźniejszość ukierunkowaną ku przyszłości¹⁷. Właściwie rozumiana „mała ojczyzna” tworzy zatem i zabezpiecza człowiekowi właściwe i naturalne środowisko rozwoju. Istotą tak określonego regionalizmu, jak słusznie stwierdzają działacze Regionalnych Towarzystw Kultury, jest troska o:

- zachowanie w „małej ojczyźnie” wartości i tradycji, dopełnienie wartości dzisiejszych i stwarzanie jej wartościowej przyszłości;
- budzenie postaw szacunku dla dziedzictwa kultury lokalnej, jako jednego z wielu pełnoprawnych elementów wielkiego uniwersum kultury lokalnej człowieka;
- pielęgnowanie dziedzictwa i wzmacnianie własnej tożsamości i niezależności kulturowej;
- rozpoczęcie przemyślanej i trwalej pracy u podstaw, na rzecz własnej „małej ojczyzny” i na rzecz siebie – jej pełnoprawnego obywatela¹⁸.

W każdej przestrzeni kulturowej podstawowym elementem jest krajobraz, część przestrzeni środowiska naturalnego, ukształtowanego w ciągu dziejów przez człowieka¹⁹. Wyróżniamy trzy typy krajobrazu: krajobraz pierwotny – powstał w wyniku działalności wyłącznie czynników przyrodniczych, bez ingerencji człowieka; krajobraz naturalny – stanowiący pierwszy etap przekształcania krajobrazu przez człowieka, ale w sposób harmonijny; krajobraz kulturowy – jest związany z cywilizacją ludzką, zarówno z rolniczą, jak i przemysłową. Każdy fragment krajobrazu zawiera bardziej lub mniej widoczne ślady historycznej ewolucji tworzącej miejscowe „miejsce tradycji”²⁰. Były nimi stare młyny, przyrodne obiekty kultu religijnego czy pomniki przyrody. Wszystkie elementy wyznaczają topografię określonej przestrzeni, stanowią bezcenne lokalne dziedzictwo. Ważną rolę w tej przestrzeni pełnią także gwara i tradycje. Gwara jest ściśle związana z topografią „małych ojczyzn”, gdyż często nazwy lokalne odzwierciedlają zmieniający się dynamicznie wokół nas krajobraz.

Każdy człowiek żyje w określonym krajobrazie kulturowym²¹. Z jednej strony kształtują go warunki geograficzne, z drugiej osadnictwo czy systemy społeczno-polityczne, stosunki etniczne i demograficzne. Otaczający nas krajobraz kształtował się w procesie historycznym. Jest on obrazem naszego stosunku do przyrody i świadczy również o naszych umiejętnościach cywilizacyjnych. Można powiedzieć, iż krajobraz ten jest zapisem dziejów ziemi. Na obraz ten złożyły się czynniki pochodzące od natury, jak również od samego człowieka. Niemal wszystkie zjawi-

s. 5–14; J. A. Omelaniuk, *Małe ojczyzny wzbogacają ojczyznę wielką...*, [w:] *Regionalizm – Kultura – Kościół*, Ciechanów 1998, s. 14–15; H. Samsonowicz, *O wielkiej i małej ojczyźnie*, [w:] *Wszechnica mazowiecka. Materiały*, t. 1, Warszawa 1999, s. 72–76.

¹⁷ Teraźniejszość bowiem stanowi wszystko to, [...] co sami niedawno i teraz uczyniliśmy. Także wszystko to, co zle i pozbawione sensu, co zostało zdewastowane lub bezpowrotnie zniszczone. Ale również to, co dobre, mądre i potrzebne i co daje nam tyle powodów do dumy i radości; natomiast przyszłość to troska o kształt małej ojczyzny nie tylko «tu» i «teraz», ale i o to, jaka powinna ona być, jak ją zaplanować i jak zrealizować te plany” – J. A. Omelaniuk, *Przez kreowanie „małej ojczyzny” budujemy polską przyszłość*, [w:] *Jak kreować tożsamość lokalną. Materiały pomocnicze dla szkół wrocławskich i dolnośląskich*, Wrocław 1998, s. 28–29.

¹⁸ *Uchwała VI Kongresu Regionalnych Towarzystw Kultury w Radomiu*, [w:] *Tożsamość narodowa a ruch regionalny w Polsce*, red. A. Kociszewski, A.J. Omelaniuk, K. Orzechowski, Ciechanów 1998, s. 233–237.

¹⁹ J. Bogdanowski, *Czytanie krajobrazu*, „*Krajobrazy Dziedzictwa Narodowego*”, 2000, nr 1, s. 7–18.

²⁰ Z. Myczkowski, *Tożsamość miejsca w ochronie i kształtowaniu krajobrazu kulturowego*, „*Krajobrazy Dziedzictwa Narodowego*”, 2000, nr 3, s. 6–8.

²¹ Precyzyjną definicję tego krajobrazu znajdujemy w *Ustawie z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz. U. z dnia 17 września 2003 r.), art. 3, p. 14.

ska związane z daną cywilizacją, stosunkami społecznymi czy gospodarczymi znajdują z reguły wyraźne odbicie w formach krajobrazowych. Można próbować fałszować różne statystyki i sprawozdania, w przypadku krajobrazu zawsze poznajemy prawdę o gospodarce człowieka²².

Krajobraz historyczny nieraz jest nazywany krajobrazem zabytkowym. Prof. Janusz Bogdanowski definiuje zabytek jako wyraz spuścizny historycznej, który jest „[...] współcześnie zachowanym wyrazem tak materialnym, jak i niematerialnym dziedzictwa historii”²³. Krajobrazy historyczne, wedle klasyfikacji Petera Goodchilda, dzielą się na kategorie, które wzajemnie się nie wykluczają:

- krajobrazy powiązane z życiem wiejskim i gospodarką wiejską w każdym zakresie od prehistorii do czasów współczesnych;
- powiązane z życiem miejskim od czasów najwcześniejszych po współczesność;
- powiązane z przemysłem, począwszy od wytwórczości manufakturowej;
- powiązane z pojedynczymi budowlami oraz zabytkami lub grupami historycznych budowli lub ich zespołów;
- historyczne parki, ogrody i tereny rekreacyjne;
- powiązane z ludźmi lub wydarzeniami o historycznym znaczeniu;
- miejsca scen historycznych²⁴.

Krajobraz historyczny ukształtowany w następstwie odmiennego dla każdego terytorium przebiegu procesów politycznych, gospodarczych, społecznych i kulturalnych, stanowi o indywidualnym i niepowtarzalnym obliczu miejsca, regionu i kraju. Tak określone pojęcie krajobrazu historycznego może obejmować zarówno duże, jak i małe jednostki terytorialne, np. gminę, wieś czy parafię.

Różnorodne elementy, które w procesie historycznym determinowały dzieje poszczególnych terytoriów, zdecydowały o wykształceniu się określonych cech regionów, stanowiąc o ich dorobku i tożsamości²⁵. Regiony zaś składają się z wielu mniejszych jednostek – małych ojczyzn lokalnych. W języku niemieckim ów ojczyzniany sentymentalizm do swojej najbliższej krainy dobrze oddaje termin *Heimat*. L. Doob następująco opisał, czymże dla niego jest owo pojęcie: „*Heimat* to przede wszystkim ziemia – matka, która dała życie naszemu ludowi [...]. Ojczyzna to krajobraz, który poznaliśmy [...]. Ale, co więcej, nasza ojczyzna jest krainą, którą użył pot naszych przodków”²⁶. Dobrze ilustruje to rozumienie „małej ojczyzny” przemówienie jednego z indiańskich wodzów: „Každy pagórek, każda dolina, każda równina i zagajnik zostały poświęcone przez jakieś czułe wspomnienie smutnych doświadczeń mego plemienia... Sam kurz pod waszymi stopami miłośniej odpowiada naszym niż waszym stopom, bo są to prochy naszych przodków i nasze bose stopy są świadome współczującego dotyku; bo ziemia bogata jest życiem naszych krewnych”²⁷.

²² J. Bogdanowski, M. Łuczyńska-Budna, Z. Nowak, *Architektura krajobrazu*, Warszawa–Kraków–Wrocław 1981, s. 129–156; J. Bogdanowski, *Spuścizna historyczna a społeczeństwo*, „*Spotkania z Zabytkami*”, 1992, nr 3, s. 3–7.

²³ J. Bogdanowski, *Spuścizna historyczna...*, s. 5.

²⁴ Por. H. P. Goodchild, *Zasady konserwacji krajobrazów historycznych*, [w:] *Studia i materiały Zarządu Ochrony i Konserwacji Zespołów Pałacowo-Ogrodowych*, Warszawa 1991.

²⁵ A. Jackowski, *Sztuka ludowa*, [w:] *Etnografia Polski. Przemiany kultury ludowej*, t. II, red. M. Biernacki, M. Frankowska, W. Paprocka, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1981, s. 195.

²⁶ L. W. Doob, *Patriotism and Nationalism*, [w:] *Their Psychological Foundations*, New Haven 1952, s. 196.

²⁷ Yi-Fu Tuan, *Przestrzeń i miejsce*, przeł. A. Morawińska, Warszawa 1987, s. 197.

Powyższe wypowiedzi mówią o emocjonalnym stosunku wobec osobiście poznanego terytorium, z którym wiążą się nasze wspomnienia, często z odległych czasów. Stąd to rozumienie ojczyzny wymusiło oddzielenie „małych ojczyzn” od dużych ojczyzn narodowych. Te ostatnie społeczności często są redukowane do pojęcia „etnosu”. Pojmowany jest on jako zbiorowość kulturowa, składająca się z ludzi, którzy posiadają poczucie wspólnej przynależności i tożsamości, ukształtowanej na bazie obiektywnych elementów kulturowych (np. obyczaje, pieśni), określonego terytorium, własnej nazwy oraz wspólnej historii. Ponadto należy podkreślić, iż owe cechy kształtowały się w długotrwałym procesie wzajemnych kontaktów z innymi zbiorowościami, tak aż ukształtował się podział tych społeczności lokalnych na akceptujących te treści bądź je odrzucających (społeczności sąsiednie). Pomiędzy mogą funkcjonować przejściowe obszary zwane pograniczami.

Tak więc interesujące nas „ściślejsze ojczyzny” czy ojczyzny lokalne, nazywane także prywatnymi, to terytoria traktowane jako dziedzictwo ojców. Kształtujący się w ten sposób patriotyzm nie jest obarczony ideologią. Opiera się on na osobistym stosunku przywiązania do środowiska, w którym spędziło się życie czy tylko okres szczególnie podatny na tworzenie się trwałych więzi emocjonalnych²⁸. „Ojczyzna prywatna” nigdy nie znajduje się w opozycji do „wielkiej ojczyzny”, raczej ją wspomaga i stabilizuje²⁹. Pomimo że wszystkie „prywatne ojczyzny” zmieniają swoje oblicza, to określenie *genius loci* nadal wydają się być aktualnymi zjawiskami w naszej przestrzeni geo-społecznej. Symbolizują one ukryte gdzieś pod powierzchnią ziemi siły lub struktury, które decydują o niepowtarzalnym charakterze miejsca³⁰. Tradycje lokalne nigdy w pełni nie zanikają. Pod wpływem zachodzących zmian ulegają co najwyżej przewartościowaniu. Poszczególne elementy kultury, jak gwara i obyczaje, mogą zanikać, ale całość kultury regionalnej trwa i nie ulega przeobrażeniom jej obiektywna całość.

W naukach historycznych upowszechniła się perspektywa długiego trwania. Poznawane przejawy historii kultury uzależnione są od określonego środowiska. Kultura w jakimś sensie kształtuje cały obszar geograficzny, nadając mu specyficzne cechy. Zasadne wydaje się twierdzenie, że dane terytorium jest samo w sobie nośnikiem określonej kultury³¹. Nie można w pełni mówić o specyficznej kulturze jakiegoś obszaru bez wcześniejszego uwzględnienia specyfiki geograficznej. Można więc zauważyć, iż kultura społeczna z jednej strony jest uzależniona od czynników zewnętrznych, z drugiej zaś od określonej wspólnoty ludzkiej. To właśnie z różnego sposobu pielęgnowania religii, kształtowania obyczajów, kultywowania piękna powstaje dziedzictwo specyficznej kultury lokalnej. Żadna kultura nie jest zjawiskiem autonomicznym względem określonej grupy ludzi, zawsze jest owocem działań danej społeczności. Każda społeczność wytwarza taką kulturę, jaka w sposób najbardziej spójny zaspokaja potrzeby duchowe jej członków i umacnia między nimi więzy współzycia³². Kultura regionalna poszczególnych „prywatnych ojczyzn” tworzy człowieka, doskonali go, pozwala mu bardziej stawać się człowiekiem. To wszystko pozwala członkowi społeczności budować całokształt moralnych postaw i zachowań w odniesieniu do wspólnoty, innych ludzi, a także otaczającego świata. Według

²⁸ S. Ossowski, *Analiza socjologiczna pojęcia ojczyzny*, [w:] tegoż, *Dzieła*, t. 3, Warszawa 1967, s. 210.

²⁹ G. Labuda, *O Kaszubach*, Gdynia 1991, s. 55.

³⁰ R. Dubos, *Pochwała różnorodności*, przeł. E. Krasińska, Warszawa 1986, s. 26.

³¹ H. Skorowski, *Wspólnota osób*, „Pomerania”, 1989, nr 6, s. 29.

³² L. Pelka, *Rytuály. Obrzędy. Świąta*, Warszawa 1989, s. 6.

przypuszczeń Emila Durheima rzeczywistym przedmiotem czci religijnej jest społeczeństwo. W jego ujęciu zadaniem społecznym religii jest tworzenie, podtrzymywanie i umacnianie więzi ze społecznością³³. Naczelnym założeniem jego koncepcji była teza o prymacie społeczeństwa nad jednostką. Podstawowymi kategoriami, jakimi posługiwał się badacz, były: „świadomość zbiorowa”, „więź moralna”, „przymus społeczny”, „pamięć zbiorowa”, „wyobrażenie zbiorowe” czy „solidarność społeczna”. Ostatnio coraz częściej spotyka się twierdzenia badaczy, że właściwym przedmiotem socjologii religii i psychologii nie jest sama religia, lecz społeczeństwo i psychika ludzka.

Trudno jednoznacznie ustalić stosunek między kulturą a naturą. Łatwiej daje się uchwycić inną relację: społeczności na tworzoną kulturę. Nie można w pełni zrozumieć specyfiki samej kultury, w której wspólnota niejako uzewnętrznia to, co ją charakteryzuje w najgłębszej istocie. Historia życia każdej jednostki jest przede wszystkim procesem przystosowania się wzorów i zasad przekazanych przez tradycję społeczności, w której żyje³⁴. Jak zauważa J. Kmita, każda grupa kulturowa posiada zespół reguł, które poznaje w procesie wychowania każdy członek grupy. W okresie dzieciństwa są przyswajane „kompetencje kulturowe” poprzez wskazywanie, jak należy działać, aby zrealizować określone zadanie³⁵. Duży wpływ na kształtowanie się określonych więzi społecznych, również kulturowych, mają więzi sąsiedzkie, które opierają się na pewnych typach usług, solidarności i pomocy. Więzy rodzinne odgrywały większą rolę, gdy patriarchalny ustroj rodziny chłopskiej tworzy kilka generacji w ramach tej samej zagrody, utrwałał stary typ i rodzaj zachowań³⁶. Reguły życia odziedziczone po przodkach nie mogły być kwestionowane, gdyż uważano je za święte³⁷. Wskazać ponadto należy więzy zawodowe oraz więzy wynikające z codziennego współżycia mieszkańców. Na ich podstawie dopiero mogła kształtować się więź lokalna i regionalna³⁸.

Trafnie Carl W. von Sydow domagał się poznania tzw. biologii tradycji. Ma ona badać jednostki kultuwujące tradycję w małych grupach społecznych, jak rodzina, wieś. Ludzi tych von Sydow nazwał „nosicielami” i podzielił ich na aktywnych i pasywnych³⁹. A. Sakson owych aktywnych „nosicieli” dzieli na: autorytety zewnętrzne (ksiądz, nauczyciel) i autorytety wewnętrzne (np. najstarsi ludzie we wsi)⁴⁰.

W naukach socjologicznych spotykamy często pojęcia „miasto” i „wieś”, które najczęściej ustawa się względem siebie w opozycji. Robert Redfield opracował katalog charakterystycznych cech wiejskiego sposobu życia, a zarazem mentalności czy typu osobowości chłopca. Według niego są nimi: przejmowany od starszych generacji tradycjonalistyczny sposób postępowania, sakralny system postaw, wzorów, zachowań i wartości. Następnie – identyfikowanie się ze spo-

³³ B. Suchodolski, *Wstęp*, [w:] C. Levi-Strauss, *Antropologia strukturalna*, przeł. K. Pomian, Warszawa 1970, s. 19.

³⁴ R. Benedict, *Wzory kultury*, Warszawa 1966, s. 64.

³⁵ J. Kmita, *Z metodologii problemów interpretacji humanistycznej*, Warszawa 1971, s. 37.

³⁶ W. Odyniec, *O potrzebie etnografii historycznej. Uwagi dyskusyjne*, „Zeszyty Naukowe Wydziału Humanistycznego. Historia”, t. 9, 1979, s. 69; B. Kopczyńska-Jaworska, W. Paprocka, *Przekaz kulturowy w społeczności wiejskiej*, [w:] *Etnografia Polski. Przemiany...*, t. II, s. 372.

³⁷ J. R. Tomiccy, *Drzewo życia, ludowa wizja świata i człowieka*, Białystok 1975, s. 14.

³⁸ A. Sakson, *Mazury – społeczność pogranicza*, Poznań 1990, s. 120.

³⁹ C. von Sydow, *On the Spread of Tradition*, [w:] *Selected Papers on Folklore*, red. L. Bodler, Copenhagen 1948, s. 11–43.

⁴⁰ A. Sakson, op. cit., s. 29.

łecznością lokalną wsi, z „prywatną ojczyzną” oraz odczuwanie obcości w stosunku do ludzi spoza wsi⁴¹. To społeczeństwo chłopskie stanowiło pewien system i pozostawało w opozycji względem świata zewnętrznego. Równocześnie wskazuje się, iż wiele wartości kulturowych pozostających w wyższych kręgach społeczeństwa przechodzi w późniejszym czasie do kręgów niższych, chłopskich, gdzie stają się właściwym folklorem⁴².

Louis Wirth opracował natomiast model „miejskiego sposobu życia”, który charakteryzuje się m.in.: wzmożoną ruchliwością ludności, uczestnictwem w wielu dobrowolnych grupach, celem zaspokojenia zróżnicowanych potrzeb życiowych. Równocześnie ten sposób życia zakłada anonimowość, charakteryzuje się zanikiem instytucji sąsiedztwa, brakiem wspólnych autorytetów opartych na tradycji itd. Współcześnie niektórzy badacze kwestionują ów podział na „miasto” i „wieś”, gdyż mówi on tylko o przeciwieństwach zamiast o związkach, ogranicza się do zastygłych modeli, zamiast głosić – widoczny coraz bardziej – dynamiczny proces przemian w życiu społeczeństw⁴³.

Zamykając tę część rozważań o prywatnych ojczyznach stwierdzić można, iż każda społeczność zamieszkująca ograniczony w sposób naturalny i kulturowy obszar, posiada tylko sobie właściwą kulturę. Inne środowisko naturalne i odmienna przeszłość określają terażniejszość tych wspólnot etnicznych zarówno w czasie, jak i w przestrzeni. Świat kultury nie jest zwykłym zbiorowiskiem luźnych i oderwanych faktów, jest raczej systemem występującym jako organiczna całość. System ten budował społeczeństwo lokalne determinowane przez warunki geograficzne regionu oraz specyficzne potrzeby zbiorowiska ludzi.

Zespół „małych ojczyzn” tworzy zazwyczaj region, choć czasami oba te pojęcia traktowane są synonimicznie. W istocie jednak region jest obszarem zdecydowanie większym, dalece wykraczającym poza horyzont przestrzeni szczególnie swojskiej, tej, z którą nas łączą silne więzy emocjonalne, oparte na osobistym doświadczeniu. W naszej refleksji mamy do czynienia ze współczesnym regionem Warmii i Mazur, który został ukształtowany w wyniku długiego procesu historycznego na bazie licznych „małych ojczyzn”, które współcześnie stopniowo rozpoznają swoje dziedzictwo, poddając je nowej interpretacji. Produktem takiej interpretacji stają się wsie tematyczne, które najczęściej poprzez adaptowanie wybranych fragmentów z przeszłości swoich osad budują ofertę, która jest skierowana nie tylko na zewnątrz, do potencjalnych turystów, ale także – i nie mam wątpliwości, że przede wszystkim – do innych członków własnych społeczności. Od zaangażowania stosunkowo dużego procentu mieszkańców wsi zależy szansa wdrożenia w życie specjalizacji wsi i wygenerowanie konkretnych produktów turystycznych. Ten ostatni aspekt stanowi przejaw zastosowania idei ekonomii społecznej w praktyce. W szerokim znaczeniu za produkt turystyczny uznajemy całość przeżytego doświadczenia od chwili opuszczenia domu do chwili powrotu (wszystko, co robią turyści, a także walory turystyczne, urządzenia i usługi). Turysta wybierze taką ofertę, która zaoferuje mu zbiór oczekiwanych korzyści (przyjemności i użyteczności)⁴⁴.

Poniżej skoncentruję się w swoich rozważaniach na obszarze turystycznej aktywności wsi tematycznych. Tu bowiem istnieje realna perspektywa rozwoju poszczególnych miejscowości na bazie

⁴¹ J. Turowski, *Koncepcja i problematyka socjologii wsi*, „Rocznik Socjologii Wsi”, t. XIX, 1982, s. 18.

⁴² V. Krawczyk-Wasilewska, *Współczesna wiedza o folklorze*, Warszawa 1986, s. 15.

⁴³ B. Hamm, *Wprowadzenie do socjologii osadnictwa*, przekład A. Roslan, Warszawa 1990, s. 22–23.

⁴⁴ Szerzej: A. P. Wiatrak, *Zagadnienia kształtowania produktu turystycznego na obszarach wiejskich*, [w:] *Turystyka w rozwoju regionalnym*, red. I. Sikorska-Wolak, Warszawa 2004, s. 149.

ich walorów kulturowych. Turystyka wzbogacona o te elementy czyni ją mniej zależną od pogody i umożliwia wypracowanie wyraźniejszej tożsamości produktu turystycznego⁴⁵. W regionie elbląskim od kilku lat funkcjonują aktywne społeczności lokalne, które w przeszłości swoich miejscowości odkryły fakty i wartości, które próbują zaadaptować do tworzonej oferty turystycznej. Ta aktywność wpisuje się w bardzo popularny segment tzw. turystyki kulturowej. Kilka takich inicjatyw doczekało się już pierwszych opisanych i drukowanych sprawozdań (Aniołowo, Jagodnik, Rychnowy)⁴⁶, z których aktywność społeczności w Aniołowie stała się wręcz podręcznikowym przykładem⁴⁷. Na okolicznościowych kiermaszach i spotkaniach znajdujemy liczne foldery prezentujące poszczególne wsie, jak np. Suchacz – Wioskę Kaperską (Stowarzyszenie Miłośników Suchacza i Okolicy w Suchaczu), której interesującym pomysłem wdrożonym do marketingu wsi stało się przypomnienie i wypromowanie zwycięskiej bitwy z krzyżakami na Zalewie Wiślanym w 1463 roku⁴⁸. Warto wskazać inicjatywę kompleksowej promocji okolicznych podobnych ofert. Oto znajdujemy folder „Na Królewskim Szlaku – w stronę wsi tematycznych”, w którym zostały przedstawione trzy wsie z gminy Tolkmicko, oprócz Suchacza także Cesarskie Kadyny i Pogrodzie – Wioska Dzieci. Najnowszym projektem, koordynowanym przez Elbląskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Pozarządowych, jest inicjatywa stowarzyszenia ze Świętego Gaju, które stawia sobie zadania nowego wykreowania swojej miejscowości, w której przeszło 1000 lat temu został zamordowany św. Wojciech, patron Polski, misjonarz plemion pruskich, przyjaciel Bolesława Chrobrego i cesarza Ottona III.

Wszystkie przytoczone przykłady wpisują się w nurt, który wcześniej opisywałem, poznawania swojej „małej ojczyzny”. Z tej przygody rodzą się konkretne pomysły, które stopniowo są przez mieszkańców zamieniane na produkty turystyczne. Efekty materialne czy finansowe z tak realizowanych przedsięwzięć nie mogą przyjść natychmiast. Muszą bowiem być spełnione określone uwarunkowania zewnętrzne, do których jest potrzebna grupa partnerów, zainteresowanych w realizacji tych pomysłów. Najszybciej jest pozyskać kilku podobnie myślących sąsiadów⁴⁹, następnie trzeba poszukać istotnych instytucji. Teoretycznie najszybciej należałoby znaleźć zrozumienie po stronie samorządów terytorialnych, realizujących podobne zadania, choć nieraz takie inicjatywy są źle odbierane przez dotychczasowych liderów lokalnych⁵⁰. Na interesującym nas terytorium bardzo dobrze jest rozwinięta sieć Lokalnych Grup Działania (LGD), które ustawowo miały do spełnienia zawiązać trójsektorowe-

⁴⁵ J. Majewski, *Koncepcja tworzenia produktów markowych w turystyce wiejskiej*, [w:] *Determinanty sukcesu w turystyce wiejskiej*, Kraków 1997, s. 19.

⁴⁶ Patrz: *Kulturowe wartości Wzniesień Elbląskich w perspektywie Gminy Milejewo*, red. J. Hochleitner, W. Moska, Elbląg 2008, s. 119–120, 121–122, 123–132.

⁴⁷ Por. W. Idziak, *Wymyślić wieś od nowa. Wioski tematyczne*, Koszalin 2008, s. 32–33.

⁴⁸ Stowarzyszenie opracowało nawet makietę tej bitwy, która znajduje się w auli Niepublicznej Szkoły Podstawowej i Oddziału Przedszkolnego im. Kaprów Polskich w Suchaczu.

⁴⁹ Nie ma szans na kreowanie wsi tematycznej bez akceptacji większej części społeczeństwa lokalnego. Grupa najbardziej zainteresowanych osób powinna stać się środowiskiem naturalnych lokalnych liderów informujących mieszkańców wsi o strategicznych celach podejmowanych wyzwań w celu zgromadzenia jak najwartościowszych uczestników przedsięwzięcia. Na terenie naszego województwa jest realizowany w pewnej miejscowości w powiecie ostródzkim już drugi raz projekt o stworzenia takiej specjalizacji. Zostały nawet wprowadzone w przestrzeń publiczną pewne emblematy i symbole, które oprócz grupy kilku osób są zupełnie niezrozumiane dla kilkuset mieszkańców wsi i są interpretowane jako „dziwactwa” miejscowego stowarzyszenia, które ma wpisane w swoją nazwę „małą ojczyznę” i działa zupełnie hermetycznie w swoim środowisku. Przy takim podejściu trudno mówić o wsi tematycznej, tylko o „zaliczonych” i rozliczonych projektach.

⁵⁰ Por. uwagi W. Idziak, op. cit., s. 37.

go partnerstwa. Współpraca z tymi stowarzyszeniami jest w tego rodzaju przedsięwzięciach wskazana, często nawet LGD same inicjują działania, które otaczają wsparciem organizacyjnym.

Jeżeli przyjmujemy, że rozwój turystyki jest priorytetem na drodze budowania lepszej przyszłości dla naszego regionu, to należy również przyjąć, że wszystkie najważniejsze organizacje powinny aktywnie uczestniczyć w tym procesie jako bezpośredni lub pośredni interesanci. Można tych beneficjentów podzielić na 3 grupy:

1. władze: samorządy (gminne, powiatowe, wojewódzkie), państwowe (odpowiednie wydziały urzędu wojewódzkiego),
2. organizacje pozarządowe,
3. przedsiębiorstwa prywatne.

Wsparcie instytucjonalne i współpraca wielu partnerów instytucjonalnych oraz osób prywatnych warunkuje możliwość wykorzystania turystycznego potencjału i uczynienia z turystyki znaczącej dziedziny gospodarki. W takich miejscach znaczące stają się dochody np. z działalności artystycznej. Artysty, którym pomaga się w rozwinięciu działalności, są często zobowiązani do prowadzenia zajęć w szkołach i ośrodkach kultury, a także do udziału w organizowanych imprezach lokalnych⁵¹. Zbudowanie efektywnego systemu instytucjonalnego działającego na rzecz rozwoju turystyki oznacza przede wszystkim:

- skoordynowanie planów i programów organizujących współpracę partnerów rynku turystycznego i poszczególnych szczebli władzy administracyjnej i samorządowej;
- koordynację działań na rynku turystycznym;
- komunikację i współpracę pomiędzy uczestnikami rynku turystycznego;
- powierzenie spraw dotyczących rozwoju turystyki osobom kompetentnym i doświadczonym;
- wysoki priorytet turystyki w działaniach interesariuszy rynku turystycznego;
- wysokie nakłady na turystykę i promocję.

Powyższa charakterystyka trzech sektorów, których działalność ma kluczowe znaczenie dla rozwoju turystyki, implikuje konieczność realizacji takich działań, jak np. tworzenie lokalnych organizacji związanych z branżą turystyczną, które podejmowałyby inicjatywy i projekty dotyczące ważnych spraw (jak promocja i informacja, szerzenie tradycji, wiedzy o kulturze i obyczajach, eksponowanie walorów turystycznych, ekologia itd.). Stymulowanie tworzenia lokalnych organizacji związanych z branżą turystyczną powinno obejmować:

- organizowanie szkoleń i konferencji dotyczących ich znaczenia, możliwości rozwoju, procesu powoływania itd.;
- cykliczne organizowanie forum dyskusyjnego celem dzielenia się doświadczeniami i inicjowania wspólnych projektów;
- konsolidowanie sił organizacji pozarządowych, dzięki czemu efektywność ich pracy i możliwości aktywnego zaangażowania się w rozwój turystyki znacznie wzrosną;
- doradztwo i konsulting, m.in. tworzenie ośrodków doradztwa dla branży turystycznej; punktem wyjścia może być tutaj interdyscyplinarność turystyki i specyfika inwestycji turystycznych, stąd tematyka obejmować powinna: obszar finansowy, prawny, podatkowy, produktu turystycznego, marketingu, promocji i systemów informacji turystycznej;

⁵¹ Tamże, s. 19.

- zwiększanie dostępu do informacji o planowanych inwestycjach, kierunkach rozwoju, wynikach prowadzonych analiz i badań (udostępnianie informacji on-line na regionalnym portalu turystycznym, interaktywne fora dyskusyjne, wysyłka newsletterów, publikacja broszur, informatorów itd.).

Wzmocnienie zasobów organizacyjnych, technicznych i ludzkich partnerów rynku turystycznego jest ważnym wsparciem ułatwiającym wyzwalanie aktywności przez grupy społeczne, które wykazują własną inicjatywę⁵². Formami wsparcia organizacyjnego i technicznego może być: pomoc w pozyskiwaniu środków na finansowanie wyposażenia i działalności partnerów rynku turystycznego, pomoc techniczna w organizowaniu kontaktów i spotkań, udostępnianie przestrzeni biurowej i konferencyjnej, udostępnianie baz danych i zasobów informacyjnych, zlecenie wykonania zadań własnych, wspieranie budżetowe, ułatwianie kontaktów z przedstawicielami władzy publicznej. Formami wzmocnienia zasobów ludzkich powinny być:

- szkolenia (o tematyce związanej z rolą turystyki w rozwoju regionalnym, możliwościami pozyskiwania środków UE na projekty turystyczne, promocją i marketingiem, obsługą procesów inwestycyjnych, jak również dotyczące technik szkoleniowych i warsztatowych);
- warsztaty kreatywności i innowacyjności (dotyczące przede wszystkim produktów turystycznych oraz polityki promocji i marketingu, mające na celu wspólne wypracowanie pomysłów i kierunków działania);
- seminaria, zjazdy, konferencje (umożliwiające nawiązanie kontaktów ze specjalistami i ekspertami oraz innymi regionami, które również stawiają na rozwój turystyki i dzielą się swoimi doświadczeniami i dobrymi praktykami);
- podróże studyjne (organizowane przede wszystkim dla branży turystycznej, wyjazdy do innych regionów Polski i za granicę, celem zapoznania się z ofertą, metodologią jej tworzenia, zasadami współpracy przy tworzeniu produktów sieciowych itd.);
- wszelkie spotkania, które służą nawiązywaniu szerokich kontaktów i konsolidowaniu sił;
- konkursy i programy promocyjne (przeprowadzanie konkursów dotyczących opracowań innowacyjnych, wprowadzanie promocyjnych programów tematycznych mających na celu aktywizowanie procesów kreacji i innowacyjności);
- wprowadzanie programów umożliwiających odbywanie praktyk, szkoleń i staży za granicą dla przyszłej kadry ekspertów krajowych i regionalnych oraz lokalnych animatorów w obszarze kreacji produktów oraz zarządzania projektami).

Obszar zainteresowania wsi tematycznych szybciej czy później powinien w sposób naturalny zainteresować sferę biznesu, wszak dobrze wykreowany produkt turystyczny jest skierowany na generowanie zysków finansowych. Sugerowałbym także bardzo aktywne podejście do pozyskania miejscowych pasjonatów historii, nauczycieli, działaczy PTTK oraz środowisk naukowych. Ci partnerzy umożliwią szeroką penetrację w materiale historycznym naszej „małej ojczyzny” i pomogą zinterpretować liczne fakty naukowe czy zmodyfikować tzw. wiedzę pozaźródłową⁵³. Najlepiej, gdy dziedzictwo naszych miejscowości będzie odkrywane przy wsparciu specjalistów kilku dyscyplin naukowych, oprócz historyków, geografów i przyrodników, także ekonomistów,

⁵² Por. *Marka wiejskiego produktu turystycznego – inicjatywy i inspiracje*, red. E. Kmity-Dziasek, Kraków 2009.

⁵³ Por. liczne prace z tego zakresu prof. J. Topolskiego (np. J. Topolski, *Metodologia historii*, Warszawa 1984, s. 334–356).

teologów, historyków sztuki, filozofów, urbanistów itd. Wsparcie tych partnerów bardzo szybko pozytywnie może wpłynąć na identyfikację licznych zasobów naszej miejscowości, co przełoży się na kreowanie produktów turystycznych.

W celu właściwego wykorzystania potencjału turystycznego regionu warto wskazać na znaczenie, które pełnią w kreowaniu nowych produktów turystycznych regionu, materialne artefakty przeszłości. Są nimi stanowiska archeologiczne, które można adaptować na istotne atrakcje turystyczne. Do tej grupy artefaktów należy przede wszystkim zaliczyć, oprócz kurhanów, wały i grodziska (np. Bogdany, Baranówka i Wierzno Wielkie w gminie Frombork). W niektórych miastach omawianego obszaru zachowały się interesujące założenia urbanistyczne. Zachowały się także dawne układy ruralistyczne, które zachowały do dziś typowe średniowieczne kształty wsi⁵⁴. Z krajobrazu kulturowego poznajemy dawne formy administracyjne. O ile na terytorium dominium warmińskiego spotykamy duże osady wiejskie, tak na terytorium bezpośrednio zarządzanym w średniowieczu przez Zakon Krzyżacki podstawą osadnictwa były dobra i folwarki rycerskie. Z czasem przekształciły się one w założenia dworsko-parkowe.⁵⁵

Dzieje historyczne przez stulecia kształtowały konkretne stosunki religijne. Dziś możemy po zachowanych obiektach architektonicznych rozpoznawać skomplikowaną przeszłość tych ziem. Na omawianym obszarze zachowało się stosunkowo dużo zabytkowych obiektów sakralnych. Większość z nich jest związana z architekturą chrześcijańską, głównie gotycką. Dużą wartość zabytkową mają przydrożne obiekty kultu katolickiego, jak kapliczki, figury i krzyże przydrożne⁵⁶. Obiekty te zasługują na uczynienie z nich ważnych elementów szlaków turystyki pieszej i rowerowej.

Przestrzeń regionalna dla samych mieszkańców jest obszarem niemal rodzinnym, zdecydowanie pozytywnie waloryzowanym⁵⁷. Dla przybyszów z innych stron jest to ziemia, której walory stopniowo są dopiero odkrywane. Należy z myślą głównie o nich poszukiwać możliwości upowszechniania zgromadzonej wiedzy o dziedzictwie ziemi. Poprzez nawiązania do historii regionalnej można uwypuklić specyfikę regionu, ukazać jego odrębność i podkreślić jego szczególną rolę np. w dziejach narodowych. Tego rodzaju wątki obecne są w ruchach regionalistycznych, które poprzez przywoływanie minionych wydarzeń i wybitnych postaci tworzą sieć symboli o dużych walorach tożsamościowo-integracyjnych. Należą do niej regionalne święta i festyny, muzea i izby pamięci, pomniki i place, a także regionalne miejsca kultu.

W dobie coraz większych ludzkich migracji tradycyjne formy tożsamości mocno oparte na wielogeneracyjnej zasiedloności, na poczuciu swoistej „plemienności”, na obronie własnej wspólnoty przed przybyszami, na mocno zaznaczonej dychotomii oddzielającej „swoich” od „obcych”, odchodzą stopniowo w przeszłość, i to przede wszystkim z racji swej dysfunkcyjności. Te tendencje wydają się cenne w generowaniu produktów na interesującym nas terytorium, które od przeszło 1000 lat było nieustannie tworzone przez liczne plemiona i nacje, reprezentujące różne kultury i poziomy cywilizacyjne.

⁵⁴ Patrz szerzej: I. Liżewska, *Tradycyjne budownictwo wiejskie na Warmii i Mazurach*, Olsztyn 2007.

⁵⁵ Por. M. Jackiewicz-Garniec, M. Garniec, *Pałace i dwory dawnych Prus Wschodnich*, Olsztyn 1999.

⁵⁶ J. Hochleitner, *Kapliczki Warmii południowej. Przydrożne obiekty kultu jako element ludowego systemu komunikacji*, Olsztyn 2004.

⁵⁷ M. S. Szczepański, *Regionalizm górnośląski w społecznej świadomości, [w:] Regionalizm a separatyzm. Historia i współczesność*, red. M. W. Wanatowicz, Katowice 1995, s. 105–110.

Myślę, iż kwestią krótkiego czasu jest zrozumienie przez działaczy turystycznych i samorządowych, iż kreowanie produktów turystyki kulturowej w województwie warmińsko-mazurskim to niezbędna potrzeba wpisywania poszczególnych produktów w panoramę skomplikowanych, ale też bardzo interesujących i ciekawych dziejów regionalnych tych ziem. Tak więc okres prehistoryczny interesującego nas terytorium mogą dobrze reprezentować zachowane artefakty archeologiczne oraz podania i baśnie⁵⁸. Historię tych ziem tworzyli przed chrystianizacją pogańskie plemiona Prusów. Docierały tu od przeszło 1000 lat wpływy kultury słowińskiej. Na XII i XIII wieku przypada rozmach akcji misyjnej w pogańskich krajach nadbałtyckich. Jej celem była likwidacja resztek pogaństwa w Europie. Na tych ziemiach poniósł śmierć męczeńską św. Wojciech⁵⁹ i św. Brunon z Kwerfurtu. Tu odnosił duże sukcesy misjonarskie pierwszy biskup pruski Chrystian (który na początku XIII wieku skutecznie ewangelizował mieszkańców Wzniesień Elbląskich, tzw. Lanzanii), dopóki nie został w swoich poczynaniach dyplomatycznie wyeliminowany przez Krzyżaków.

Czasy średniowiecza pokazują to terytorium jako pogranicze kilku plemion pruskich, a następnie ukazują etapy krwawych podbojów krzyżackich, powstania pruskie oraz budowę państwowości krzyżackiej w Prusach. W starciu z Krzyżakami, którzy, oprócz siły materialnej, rozporządzali najlepszą w Europie organizacją i ogromnym zasobem wiedzy politycznej, Prusowie nie mieli szansy na zwycięstwo. Ludność pruska w wyniku długotrwałych wojen z Zakonem i późniejszych procesów asymilacyjnych zniknęła ostatecznie jako nacja w latach 80. XVII wieku. Ta autochtoniczna ludność rozplynęła się wśród obcych przybyszów: Niemców, Polaków i Litwinów. Do dzisiaj przetrwało wiele świątyń wzniesionych w czasach krzyżackich. Nawróceni z pogaństwa nowi wyznawcy Chrystusa nie zrywali całkowicie ze swoją dotychczasową tradycją, nie rezygnowali ze swoich praktyk i zwyczajów. Cały ten kulturowy багаż przenosili ze sobą do chrześcijaństwa, wplatając go w cykl różnych świąt i zachowań społecznych⁶⁰.

Okres nowożytny zasadniczo podzielił kulturowo i religijnie interesujące nas terytorium. Część tych ziem znalazła się administracyjnie w granicach pierwszego na świecie państwa luterańskiego – Księstwa Pruskiego. Pozostała część znalazła się pod rządami katolickich biskupów na Warmii. W początkach XVII wieku można było wyróżnić na tych terenach dwa główne regiony etniczne, których wyróżnikiem było posługiwanie się przez większość mieszkańców odmiennym językiem: niemieckim – Natangia, Górne Prusy (Oberland) i północna Warmia oraz polskim – pozostała część Mazur i południowa Warmia. Oprócz tych nacji, na terytorium Prus w czasach nowożytnych, osiedlali się również Litwini, Holendrzy, Czesi, Szkoci, Anglicy, Szwedzi i Szwajcarzy, którzy siłą rzeczy przynosili tu swoją kulturę i swój język. To co niewątpliwie łączyło sąsiednie społeczności, to wspólne określanie siebie jako Prusaków. Kanonik dobromiejski Jan Leo napisał dzieło historyczne zatytułowane „Historia Prusiae”⁶¹. W tym okresie podobnego tematu podjął się inny warmiński kapłan Sebastian Moller, pisząc „Chronica Prussiae et Poloniae”.

Po I rozbiorze Polski w 1772 roku, cały interesujący nas obszar został poddany procesom ujednolicania kultury. W dużym stopniu był on spotęgowany od II połowy XIX wieku akcją germanizacyjną, która silnie ukrywała polskie dziedzictwo. Kolejny olbrzymi przełom kulturowy nastąpił

⁵⁸ Por. np. prace J. M. Łapo, np. J. Łapo, *W cieniu Zamkowej Góry. Zbiór podań ludowych z Mazur Wschodnich*, Dąbrówno 2006.

⁵⁹ J. Hochleitner, L. Stodownik, *Święty Gaj – miejsce męczeńskiej śmierci świętego Wojciecha*, Elbląg 2007.

⁶⁰ Por. J. Hochleitner, *Obchody doroczne w kulturze chłopskiej Warmii południowej w XVI–XVIII wieku*, Olsztyn 2006.

⁶¹ J. Leo, *Dzieje Prus, z braniewskiego wydania roku 1725 przełożył bp J. Wojtkowski*, Olsztyn 2008.

po 1945 roku, kiedy obszar ten został niemal totalnie zmieniony pod względem ludnościowym. Po II wojnie światowej ziemie te w całości znalazły się w granicach Polski. Terytorium to obecnie zamieszkują ludzie pochodzący z Ukrainy, Mazowsza, Litwy oraz nieliczni autochtoni. Istnieją tu cztery dominujące religie: rzymskokatolicka, prawosławna, grekokatolicka i protestancka. Ten niezwykle konglomerat kultur czyni z obecnego województwa warmińsko-mazurskiego interesujące terytorium do budowania cennych inicjatyw integracyjnych. Dziś, w wyniku kilkudziesięcioletniego procesu, stopniowo tworzy się nowa społeczność lokalna, która poszukuje własnych korzeni dla swojego bytowania, a również coraz częściej pragnie świadomie włączać się w kreowanie społeczeństwa obywatelskiego. Należy w tym miejscu zaznaczyć, iż narzucony po II wojnie światowej termin „Warmia i Mazury” rzeczywiście obecnie reprezentuje jeden duży region, charakteryzujący się wspólną kulturą regionalną⁶².

Przyswojenie dziedzictwa kulturowego swojej „małej ojczyzny” winno odbywać się równolegle ze wzmocnianiem więzi i konsolidacją ludzi wokół wspólnego celu, jakim jest kreowanie np. wsi tematycznej. Brak rzeczywistej wiary w to, że polityka proturystyczna może istotnie wpływać na gospodarczy rozwój regionu stanowi główną barierę w rozwoju gospodarki turystycznej na szczeblu regionalnym i lokalnym. Dotyczy to zarówno stwarzania warunków do kreowania produktów turystycznych, polityki zagospodarowania przestrzennego, kreowania wizerunku i promocji regionu, stwarzania atmosfery przychylniej dla przedsiębiorców czy właściwego rozumienia znaczenia turystyki dla gospodarki lokalnej i regionalnej oraz stymulowania proturystycznych inicjatyw mieszkańców. Hamujący jest brak zrozumienia dla konieczności podejmowania wielu, nierzadko kosztownych działań, których efekty są widoczne w perspektywie długookresowej. Turystyka nadal jest postrzegana jako sektor spożycia społecznego, a nie sektor gospodarki przynoszący dochody⁶³.

Rola władz samorządowych w rozwoju turystyki jest nie do przecenienia. Samorządy odpowiadają nie tylko za kształtowanie kierunków rozwoju i wytyczanie celów na poziomie regionalnym i lokalnym, ale również w dużym stopniu są odpowiedzialne za promocję (wydają materiały promocyjno-informacyjne, administrują lokalnymi serwisami WWW, współorganizują imprezy, prowadzą jednostki świadczące usługi informacji turystycznej itd.). Wzmocnienie struktur turystycznych władz lokalnych odpowiedzialnych za turystykę skutkować będzie zwiększeniem stopnia efektywności ich działania w zakresie tworzenia i wdrażania planów rozwoju turystyki, skuteczności polityki promocji i marketingu, współpracy z branżą i sektorem pozarządowym, jak również podniesieniem jakości i profesjonalizmu obsługi interesantów⁶⁴.

Doskonalenie systemu zarządzania zrównoważonym rozwojem turystyki jest procesem trudnym i złożonym, wymagającym długiego okresu wdrażania. Obok potrzeby wypracowania szczegółowych koncepcji doskonalenia, niezbędne są decyzje, bez których proces ten nie będzie mógł właściwie przebiegać. Rozwiązania w strukturze organizacyjnej są konieczne, ale niewystarczające. Dostosowywanie struktury organizacyjnej urzędów do potrzeb turystyki wiąże się również z:

⁶² J. Jasiński, *W obronie pojęcia „Warmia i Mazury”*, „Zeszyty Historyczne” 2001, z. 4, s. 165–175.

⁶³ Przemysł turystyczny zapewnia 5,2% miejsc pracy w Unii Europejskiej i odpowiada 5% europejskiego PKB. A jeśli podejmiemy właściwe działania, to możemy przyciągnąć turystów z rynków wschodzących. Na przykład liczba chińskich turystów podróżujących za granicę systematycznie wzrasta i sięga obecnie prawie 50 mln, podczas gdy w 2001 r. za granicę wyjechało ich tylko 7 mln.

⁶⁴ Szerzej patrz: *Wpływ organizacji pozarządowych na rozwój lokalny*, red. A. Jachimowicz, Elbląg 2009.

- wprowadzaniem orientacji marketingowej pracowników urzędów, bazującej na koncepcji marketingu terytorialnego,
- wprowadzaniem menedżerskiego profilu kompetencji urzędników zarządzających zrównoważonym rozwojem turystyki,
- wdrażaniem zasad zarządzania przez cele,
- wdrażaniem systemów zbierania i wymiany dobrych praktyk oraz zbierania i przepływu informacji.

Turystka wiejska umożliwiła m.in. tworzenie nowych miejsc pracy, wykorzystując wolne zasoby we wsi, a także powiększa dochody społeczności lokalnej, kształtuje postawy proinnowacyjne i kreatywne, poprawia lokalną infrastrukturę techniczną i gospodarczą oraz wizerunek wsi⁶⁵. Wdrożenie konkretnych produktów wiejskiej turystyki zapewnia liczne korzyści, w tym najważniejsze to:

- oparcie jej rozwoju na autentycznych zasobach naturalnych i kulturowych danego obszaru,
- zaangażowanie różnych podmiotów społeczności lokalnej,
- zintegrowanie turystyki z innymi aspektami rozwoju społeczności i gospodarki lokalnej⁶⁶.

Od świadomości społecznej zależy uratowanie obecnego zasobu naszego dziedzictwa. W przeszłości często zaniedbywano tę sferę naszej przeszłości. Dlatego tak ważna jest edukacja, a także popularyzacja, którą zajmują się media. Istotne są działania podejmowane przez stowarzyszenia regionalne, towarzystwa miłośnicze, domy kultury i muzea. Każda z tych instytucji wnosi wiele dobrego w upowszechnianie zagadnień kulturalnych nie tylko doby współczesnej, ale także tego, co pozostało po poprzednich pokoleniach⁶⁷. Należy pamiętać, iż w przypadku kultury ludowej nie chodzi tylko o szeroko rozumiane pojęcie życia i gospodarowania na wsi. Lokalna społeczność powinna zrozumieć, że jej codzienność może być atrakcyjna dla odwiedzających. Poprzez odpowiednią interpretację lokalnego dziedzictwa kulturowego, zaangażowanie w jej rozpoznanie i prezentację może przyczynić się do aktywizacji gospodarczej, a także ochrony i popularyzacji zasobów poszczególnych „małych ojczyzn”⁶⁸.

Intencją tych przemyśleń jest próba zauważenia korzyści, które wynikają z uświadomienia i zrozumienia swojego genius loci. Człowiek jest nie tylko członkiem społeczności narodowej i państwowej, ale także członkiem społeczności lokalnej, w której żyje. Ta ostatnia przynależność zobowiązuje osobę do aktywnego uczestnictwa w swojej społeczności. Patriotyzm lokalny w tej perspektywie oznacza konkretną treść, gdyż chroni człowieka przed zagubieniem w szerszych społecznościach. Każdy z nas jest zobowiązany do pomnażania dziedzictwa kulturowego regionu i tych wartości, które są związane z regionem, w którym żyje.

⁶⁵ Szerzej patrz: I. Sikorska-Wolak, *Rola turystyki w zrównoważonym rozwoju obszarów wiejskich*, [w:] *Uwarunkowania rozwoju turystyki związanej z obszarami wiejskimi*, red. B. Sawicki, J. Bergier, Białą Podlaska 2005, s. 75.

⁶⁶ W. W. Gaworecki, *Turystyka jako czynnik kształtowania gospodarki regionalnej (możliwości i uwarunkowania)*, [w:] *Strategia rozwoju turystyki w Polsce na lata 2007–2013. Założenia teoretyczne jako inspiracja dla praktyki*, red. A. Dąbrowski, R. Rowiński, Warszawa 2006, s. 18.

⁶⁷ I. Lewandowska, *Dziedzictwo kulturowe – problemy terminologiczne, zakres pojęciowy, podejście badawcze*, [w:] *Róbcie teatr... Księga jubileuszowa ofiarowana Profesorowi Bohdanowi Głuszcakowi*, red. I. Grzesiak, A. Naruszewicz-Duchlińska, A. Staniszewski, Olsztyn 2007, s. 65–85.

⁶⁸ M. Kłodziński, M. Błąd, R. Wilczyński, *Odnowa wsi w integrującej się Europie*, Warszawa 2007; *Pomiędzy tożsamością a skutecznością. Dobre praktyki społecznego konstruowania partnerstw lokalnych*, Warszawa 2009; T. Jedrysiak, op. cit., s. 102–103

Ośrodek Wspierania Inicjatyw Ekonomii Społecznej w Elblągu

Ośrodek Wspierania Inicjatyw Ekonomii Społecznej w Elblągu (OWIES) powstał w 2009 roku. Jego istnienie zagwarantowały projekty Elbląskiego Stowarzyszenia Wspierania Inicjatyw Pozarządowych (ESWIP) realizowane ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Przy pierwszej edycji partnerem było Regionalne Centrum Wspierania Inicjatyw Pozarządowych z Wałbrzycha, drugą wspiera Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Elblągu. Od stycznia 2011 OWIES wspomaga 17 powiatów z na Warmii i Mazurach – elbląski ziemski, elbląski grodzki, braniewski, ostródzki, iławski, olsztyński ziemski, olsztyński grodzki, lidzbarski, bartoszycki, kętrzyński, mrągowski, węgorzewski, giżycki, piski, gołdapski, olecki, ełcki.

Pierwsze kroki

Początkowe działania Ośrodka nakierowane były przede wszystkim na wzmocnienie świadomości i wiedzy dotyczącej ekonomii społecznej (ES) w województwie, inkubowanie nowych inicjatyw w tym obszarze, udzielanie kompleksowego wsparcia dla powstających i istniejących przedsiębiorstw społecznych. Miały dać nowy oddech w duszącym problemie bezrobocia, jaki od wielu lat na Warmii i Mazurach utrzymuje się na wysokim poziomie¹. Projekt nie miał rozwiązywać problemów, z którymi Państwo sobie nie radziło, ale stworzyć ujście, w którym realizować mogli się ludzie długotrwale bezrobotni, tzw. wykluczeni bądź zagrożeni wykluczeniem społecznym, a także organizacje pozarządowe, chcące podjąć się prowadzenia działalności gospodarczej lub odpłatnej działalności statutowej. I choć w obszarze działań OWES-ów zwykle oferta kierowana jest również na istniejące przedsiębiorstwa społeczne (takie jak Centra i Kluby Integracji Społecznej, Zakłady Aktywności Zawodowej, Warsztaty Terapii Zajęciowej, towarzystwa wzajemnościowe), pierwszy rok działalności elbląskiego Ośrodka miał przede wszystkim stworzyć fundamenty do zakorzenienia się młodego nurtu ekonomii społecznej na obszarze jego działania. Funkcjonujące dotąd podmioty częściowo objęte już były wsparciem Centrum Pracy i Pomocy koordynowanym przez Urząd Miejski w Elblągu. Ta oferta nie była jednak wystarczająca dla rozwoju ekonomii społecznej na terenie wyżej wskazanych powiatów.

¹ Według danych z 23 lutego 2011 podanych przez Newsweek Polska (<http://www.newsweek.pl/artykuly/sekcje/biznes/gus--bezrobocie-znowu-rosnie--dwa-miliony-osob-bez-pracy!>,72458,1), stopa bezrobocia w warmińsko-mazurskim wynosi 21,1% i jest najwyższa w skali kraju.

Działań kluczowych dla projektu było kilka, a ich bezpośrednimi odbiorcami zostały:

- podmioty, które prowadzą lub mają zamiar prowadzić działalność w obszarze ES – w szczególności organizacje pozarządowe i spółdzielnie socjalne (a także CIS-y, KIS-y, ZAZ-y, WTZ-y);
- osoby fizyczne o różnym statusie na rynku pracy, którym oferowane jest doradztwo i szkolenia na temat zakładania i prowadzenia działalności w ramach ES;
- instytucje rynku pracy oraz pomocy i integracji społecznej – tu traktowane jako główne podmioty w tworzeniu partnerstw zorientowanych na ES.

Informacja i promocja

Mimo że za ekonomią społeczną stoi szereg funkcjonujących w obiegu definicji, dorobek wielu ekspertów w Polsce i zagranicą, a także całkiem dobrze prosperujące przykłady przedsiębiorstw nastawionych na potrzeby społeczne, sam termin i racja bytu nurtu wciąż wydaje się obca dla większości przeciętnych obywateli. Co ważne, świadomość jej przydatności czy samego istnienia obca jest głównie tym, dla których istnieje. Osoby, które od lat pozostawieni bez pracy zamykają się w swoich przysłowiowych „czterech ścianach”, niełatwo przekonać do czegoś, co dotąd nie zostało na tyle rozpowszechnione, by temu zaufać. Dlatego działaniem kluczowym Ośrodka było wysłanie czytelnego komunikatu do potencjalnych odbiorców jego działań o tym, że jest i jest właśnie dla nich.

Na potrzeby promowania idei ekonomii społecznej oraz działań podejmowanych przez zespół Ośrodka powstała strona internetowa www.owies.org.pl. Narzędzie umożliwi nie tylko promocję bieżących działań przewidzianych projektami z zakresu ekonomii społecznej (prowadzonych przez ESWIP), ale także służy jako źródło wiedzy o samym nurcie. Dostępne są tu informacje dotyczące konkretnych podmiotów ekonomii społecznej, zaprezentowane są etapy ich tworzenia, zgromadzone są także materiały (w postaci publikacji i linków do ciekawych artykułów) przybliżające różne aspekty tej formy ekonomii. Miejsce jest też na prezentację materiałów filmowych mówiących o tym temacie, jak również publikowane są fotorelacje z wydarzeń, w których zespół Ośrodka brał udział bądź sam zorganizował.

Obok prowadzonej strony internetowej ważną się okazała współpraca z elbląskimi mediami elektronicznymi oraz umieszczanie informacji na regionalnym serwisie organizacji pozarządowych www.wim.ngo.pl. Te media uczestnicy działań Ośrodka wskazywali w ankietach jako źródła informacji o możliwości korzystania z jego oferty.

Internet to nie jedyna platforma, za pośrednictwem której informacje wychodzą z Ośrodka. Artykuły (sponsorowane) pokazują się również w drukowanej prasie lokalnej. Podczas wydarzeń związanych z życiem sektora pozarządowego kolportowane są ulotki promujące Ośrodek, jak również dostępne są plakaty. Źródło wiedzy stanowić ma również niniejsza publikacja.

Jednym z obszarów działania ESWIP-u są media obywatelskie. Wykorzystywane tu narzędzie w postaci studia Telewizji Obywatelskiej posłużyło do produkcji materiałów filmowych (spotów i filmów dokumentalnych) traktujących o różnych aspektach ekonomii społecznej – od wyjaśnienia samej idei, po prezentowanie działalności Ośrodka i kilku dobrych praktyk z Warmii i Mazur (spółdzielnia socjalna „KAMA” z Olsztyna, Młodzieżowy Klub Integracji Społecznej „Ul” z Morağa, Dom dla Odzyskanych „MARKOT” z Marwałdu, Zakład Aktywności Zawodowej w Elblągu).

Inkubator ES

To, co OWIES promuje, to wiedza z zakresu ekonomii społecznej, którą dostarcza zainteresowanym. O dogodny rozwój ES w ramach Inkubatora dba zespół: doradca, animator, specjalista ds. informacji i promocji. Ich wiedza i potencjał tworzą ofertę w postaci:

- doradztwa podstawowego dotyczącego ekonomii społecznej (doradztwo specjalistyczne z takich zagadnień, jak prawo, księgowość czy tworzenie biznesplanu powierzone są współpracującym z Ośrodkiem ekspertom);
- animacji, czyli spotkań animatora społecznego z członkami i pracownikami organizacji objętych wsparciem, instytucji;
- wizyt studyjnych umożliwiających poznanie dobrych praktyk;
- szkoleń z zakresu zakładania podmiotów ekonomii społecznej i zarządzania nimi; oferta kierowana do przedstawicieli organizacji pozarządowych oraz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, realizowana przy wsparciu zewnętrznych ekspertów;
- Inforpunktu, czyli telefonicznego, elektronicznego (mailowego) i osobistego przekazywania informacji i udzielania odpowiedzi na pytania związane z ekonomią społeczną, źródłami finansowania jej podmiotów czy też udostępniania baz adresowych funkcjonujących podmiotów.

Ponadto wiedza praktyków i teoretyków gromadzona jest w postaci Biblioteczki. Jej zasób to pozycje dostępne na rynku krajowym, traktujące precyzyjnie o kluczowych aspektach ES (część tych pozycji dostępna jest w wersji elektronicznej na stronie internetowej Ośrodka). Tematowi poświęconych zostało również kilka wydań „Pozarządowa” – regionalnego pisma organizacji pozarządowych wydawanego przez ESWIP od ponad 10 lat. Kolekcję dostępnych źródeł wzbogacił także wydany przez Ośrodek raport z „Badania potencjału podmiotów ekonomii społecznej” na obszarze podregionu elbląskiego, w którego skład wchodzi miasto Elbląg oraz powiaty: elbląski, braniewski, iławski i ostródzki. Kondycję sektora śledzili i rozpoznawali studenci Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Elblągu. Wnioski idące z ankiet wypełnionych przez blisko 300 organizacji pozwolą precyzyjniej wytyczać kolejne kierunki działań w tym obszarze.²

Wiedza przede wszystkim

Ośrodek postawił nie tylko na doraźne wspieranie zainteresowanych pakietami informacji, ale – wykorzystując doświadczenie ESWIP-u w prowadzeniu cykli edukacyjnych dla liderów sektora pozarządowego – stworzył możliwość systematycznego pogłębiania wiedzy dla zdeterminowanych przedstawicieli trzeciego sektora. W doświadczenie Ośrodka wpisuje się już druga edycja Regionalnej Szkoły Liderów Ekonomii Społecznej. Jej uczestnicy – przedstawiciele organizacji pozarządowych z różnych części województwa – mają za sobą wprowadzenie do tematu ekonomii społecznej, poznali zasady tworzenia biznesplanu, wiedzą też, jak wielkie znaczenie ma marketing w prowadzeniu przedsiębiorstwa społecznego. Poznali także aspekty prawne funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej, wiedzą jak je zakładać i prowadzić (przeszli symulację ich tworzenia) oraz z czym wiąże się działalność gospodarcza w organi-

² Wnikliwy opis wyników badań w postaci Raportu prezentuje dr inż. Anetta Waśniewska w niniejszej publikacji.

zacjach pozarządowych. Fundamentem do efektywnego korzystania z prezentowanej przez trenerów wiedzy jest to, co sami wypracowali – na zakończenie cyklu każdy uczestnik odda stworzony przez siebie biznesplan, zgodnie z formą działalności, jaką zdecydował się podjąć w ramach swojej organizacji.

Podobną wiedzę zyskiwali uczestnicy pierwszej edycji RSLES-u. Kontakt z nimi nadal istnieje, absolwenci Szkoły mają za sobą dodatkowy zastrzyk wiedzy w postaci szkolenia z marketingu (tematyka była zgłaszana przez nich potrzebą). W jednym i drugim przypadku prowadzenie zajęć powierzone zostało doświadczonym specjalistom, którzy do pracy wykorzystują metody angażujące uczestnika w procesie uczenia. Pomiędzy zjazdami w ramach Szkoły, RSLES-owicze wykonują zadania, których efekty są sprawdzane i oceniane podczas kolejnych spotkań edukacyjnych. Obok wiedzy doświadczalnej, mają oni okazję poznawać prosperujące już podmioty ekonomii społecznej podczas wizyt studyjnych (to jeden z punktów w harmonogramie cyklu RSLES-u). Wiedzę dotyczącą ekonomii społecznej Ośrodek przekazuje nie tylko przedstawicielom organizacji pozarządowych, ale także osobom fizycznym. Podczas szkoleń długotrwale bezrobotni dowiadują się m.in. jak założyć i prowadzić podmioty ekonomii społecznej. Dopełnienie szczegółową wiedzą i nieraz specjalistyczną informacją odbywa się podczas doradztwa.

Przetarte szlaki spółdzielczości socjalnej

Wielokrotne spotkania informacyjne i o charakterze doradczym z grupami osób zagrożonych wykluczeniem społecznym umożliwiły i wsparty utworzenie dwóch spółdzielni socjalnych w Elblągu. I choć od dwuletniego działania Ośrodka można by spodziewać się większych liczb, sukcesem są już „Wiking” i „Tęcza”. Pierwsi z nich są zdeterminowani w oferowaniu usług budowlano-remontowych, choć w statucie uwzględnili szerszy katalog działalności, dając sobie tym samym możliwość poszerzania oferty. Druga spółdzielnia specjalizuje się w pracach wykończeniowych, remontowych i budowlanych.

Sukcesem tych spółdzielni nie są jednak realizacje zleceń (bo tych jeszcze za sobą nie mają), ale to, że udało im się przetrzeć niełatwe szlaki przy tworzeniu własnych przedsiębiorstw. Na ich przykładzie również kadra Ośrodka doświadczyła, jak niełatwym zadaniem jest taki sposób powracania do samodzielności zawodowej. Narzędzia do tego są, ale nie wszystkie kwestie zostały uregulowane, by móc z nich w pełni korzystać. Przykładem może być trudność w pozyskaniu środków na działalność – w 2011 roku zmniejszony został budżet na dotacje z funduszu pracy (w efekcie czego mniej spółdzielni może otrzymać pomoc, mniejsza jest też kwota przypadająca na jednego jej członka), a możliwość uzyskania poręczenia na otrzymanie dotacji nie jest już tak dostępna, odkąd swoją działalność zawiesiła Działowska Agencja Rozwoju³.

OWIES dostarczył młodym spółdzielcom wiedzy, pomagał przy regulacji kwestii formalnych, tworzeniu fundamentu do działań. Na ile uda im się wykorzystać własny potencjał w dużej mierze zależy od klimatu tworzonego przez system prawny, ale również od ich własnej determinacji.

³ W związku z tym, że wielu spółdzielców to osoby z „trudną przeszłością”, nieraz niecieszące się zaufaniem społecznym z racji odbytych wyroków sądowych, przebytych leczeniach nałogów itp., uzyskanie przez nie poręczenia od DAR-u było jedyną możliwością na otrzymanie dotacji.

Partnerstwa dzielnicowe

Novum na rynku elbląskim stało się również szerzenie idei tworzenia partnerstw dzielnicowych (w ramach działań Ośrodka trwają prace nad partnerowaniem w Elblągu i powiecie ostródzkim). Choć to dopiero początki takiej formy działania społecznego, poczynania te są obszernie komentowane na forach elbląskich mediów elektronicznych. Zwłaszcza dlatego, że dotąd elblążanie nie mieli wiedzy i dobrych przykładów takiej współpracy. Na przykładzie partnerstwa zawiązującego się na dzielnicy Zatorze, jednej z najbardziej zaniedbanych i najbiedniejszych w tym mieście, mieszkańcy pozostałych osiedli uczą się i unaoczniają sobie, jakie efekty daje praca zespołowa, opowiadanie się za dobrem wspólnym tych, których dotyczą te same problemy.⁴

Rola Ośrodka w tworzeniu partnerstwa ostródzkiego była inna niż na terenie Elbląga. Tutaj podmioty zainteresowane jego utworzeniem od początku wiedziały co chcą robić, sprawdzili się już nieraz przy wspólnych działaniach⁵. Teraz stawiają na turystykę regionu – ścieżki rowerowe, zabytki, jeziora. Ekonomia społeczna ma im to umożliwić, a partnerstwo – połączyć siły i zasoby, które w tworzących je podmiotach już są zgromadzone i gotowe do wykorzystania. By trafiły one na odpowiednie tory, OWIES przybliżył im możliwości ekonomii społecznej i formy prowadzonych działalności.

Wiatru w żagle przedstawiciele obu partnerstw nabiorą, kiedy sami będą mogli podejrzeć działania podobnych form współpracy w innych miastach – tego doświadczą podczas planowanej wizyty studyjnej jeszcze w 2011 roku.

ES międzysektorowo

Zespół Ośrodka przekonany jest o potrzebie budowania długofalowych programów tworzących trwałe fundamenty pod działalność społecznej ekonomii. Wiele w tym aspekcie zależy od decydentów miasta i ich wrażliwości na tę formę działalności (w końcu to Urząd Miejski może ostatecznie korzystać z podmiotów ekonomii społecznej, zlecając im wykonanie zadań publicznych). Od początku działalności OWIES współpracuje z władzami Elbląga i województwa. Przedstawiciel Ośrodka bierze udział w pracach powołanego na szczeblu miejskim „Zespołu ds. rozwoju ekonomii społecznej” przy Prezydencie Miasta, a ważniejsze przedsięwzięcia o szerszym zasięgu konsultuje z Regionalnym Ośrodkiem Polityki Społecznej w Olsztynie. Przedstawiciel Ośrodka zasiada również w Regionalnym Zespole Certyfikacji, który ma już za sobą rozpoczęcie prac nad wdrożeniem systemu certyfikacji i promocji podmiotów ekonomii społecznej na Warmii i Mazurach⁶.

⁴ Szerzej o tym partnerstwie w artykule *Społecznie odpowiedzialne terytorium* Małgorzaty Woźnej – animatorki Ośrodka.

⁵ Sztandarowym przykładem partnerskiego działania na tym obszarze jest powstające (do 2012 roku) Centrum Użyteczności Publicznej. Inicjatywę umożliwiła m.in. ścisła współpraca prężnego sektora pozarządowego z Radą Organizacji Pozarządowych Powiatu Ostródzkiego. Projekt złożony do Regionalnego Programu Operacyjnego o wartości bliskiej 9 mln zł (z wkładem własnym samorządu w wysokości ponad 2 mln zł), niebawem stworzy nie tylko miejsce, ale i możliwości do pracy tutejszym organizacjom pozarządowym. Modernizacja i renowacja powojskowego obiektu to – obok miejsc biurowych wyposażonych w niezbędny sprzęt – sale szkoleniowe, pracownie, pomieszczenia wystawiennicze oraz winda i podjazdy dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych.

⁶ Podobne działania prowadzone są w pozostałych województwach, a praktyka dobrze rozwinęła się m.in. w Wielkiej Brytanii, gdzie organizacja Social Enterprise Mark ma już na koncie blisko 400 certyfikatów wydanych przedsiębiorstwom społecznym – www.owies.org.pl/pl_news_241.html.

Lokalna działalność Ośrodka to także współpraca z podmiotami działającymi w obszarze społecznym – Miejskimi i Gminnymi Ośrodkami Pomocy Społecznej, Powiatowymi Urzędami Pracy. OWIES prowadzi spotkania informacyjne z przedstawicielami (również kierownictwa) tych jednostek, przekazując niezbędną wiedzę z zakresu nowych form przedsiębiorczości społecznej, którą ci następnie mogą oferować swoim beneficjentom. Wiele w tym obszarze jest jeszcze do zrobienia, zanim wykwalifikowana kadra będzie mogła działać jako partner Ośrodka. Nowa praktyka musi najpierw dobrze zakorzenić się w świadomości urzędników i pracowników instytucji – bo tylko przekonani o możliwościach i szansach, jakie dają m.in. tworzone spółdzielnie socjalne, mogą być dobrym partnerem w propagowaniu idei i wspieraniu nią zainteresowanych.

Przyszłość ES

Najbliższe działania Ośrodka zaplanowane są szczegółowo do 31 maja 2011 roku – wtedy to kończy się realizacja projektu „OWIES – Ośrodek Wspierania Inicjatyw Ekonomii Społecznej w Elblągu”, który dzięki dofinansowaniu z Unii Europejskiej umożliwił kontynuację działań zapoczątkowanych w 2009 roku. Do tego czasu zorganizowane zostaną „Warmińsko-Mazurskie Targi ES”, podczas których rozstrzygnięty zostanie Konkurs Na Najlepszy Produkt Ekonomii Społecznej Województwa Warmińsko-Mazurskiego (VI kategoria regionalnego konkursu z wieletoletnią tradycją – „Godni Naśladowania”), a także odbędą się kolejne wizyty studyjne służące promocji dobrych praktyk. Kolejne przedsięwzięcia, planowane już jako nowe projekty wspierające działalność Ośrodka, będą poszerzały rozpoczęte już prace na bardziej przygotowanym do korzystania z tych możliwości obszarze.

PORADNIA EKONOMII SPOŁECZNEJ

Siedem odsłon ekonomii społecznej na Warmii i Mazurach

Ekonomia społeczna w Polsce, mimo że intensywnie promowana i rozwijana, nadal jest mało znana. Nawet w środowisku organizacji pozarządowych kojarzy się głównie z zarabianiem pieniędzy, a przecież powszechna jest opinia, że oddolność i zysk nie idą w parze. Wiele organizacji boi się bowiem opinii społeczności lokalnej, oskarżeń o interesowność, a w konsekwencji osłabienia wizerunku i utraty poparcia społecznego. „Pomagają ludziom, a od początku chcieli się dorobić. Społecznicy niech zostaną przy pomaganiu, a zarabianie niech zostawią przedsiębiorcom” – to najczęstsze obawy i opinie, również wśród działaczy społecznych. Buduje to wypaczony obraz ekonomii społecznej.

Jedną z przyczyn jest właśnie niewiedza na temat tego, czym jest właściwie ekonomia społeczna – tak po ludzku, w praktyce? Powierzchnie promowana, znana głównie od strony mało zrozumiałych formułek lub nieudanych eksperymentów za duże pieniądze z funduszy unijnych, budzi wewnętrzny opór w wielu środowiskach.

Mimo to ekonomia społeczna towarzyszy nam w życiu codziennym i, pokonując wiele trudności, rozwija się. Podobnie jest w województwie warmińsko-mazurskim, gdzie funkcjonują już pierwsze jaskółki – czasami nawet dość gromadnie.

Tekst niniejszy prezentuje w siedmiu odsłonach ekonomię społeczną na Warmii i Mazurach. Odsłony to obraz zarówno metod, form, jak uwarunkowań ekonomii społecznej.

Odłona 1 – Organizacja pozarządowa

Organizacje pozarządowe – stowarzyszenia, fundacje i inne – mimo że nie prowadzą działalności zarobkowej, to również są podmiotami ekonomii społecznej. Wiedza na ten temat nadal jest znikoma. A przecież organizacja pozarządowa, realizując swoje działania, czy to opierając się na zaangażowaniu wolontariuszy, czy też na zewnętrznych źródłach finansowania, tak samo aktywizuje ludzi jak np. spółdzielnia socjalna.

Warto tu wymienić kroki w rozwoju organizacji.

1. Oddolne działanie grupy osób, np. mieszkańców wsi organizujących festyn, bądź rodziców dzieci niepełnosprawnych, walczących o stworzenie klasy integracyjnej w szkole podstawowej.
2. Decyzja o założeniu stowarzyszenia.
3. Stowarzyszenie buduje swoje doświadczenie i markę. Poczynając od małych, realizuje coraz większe działania, projekty. Buduje też swój zespół, często staje się pracodawcą.

4. Organizacja stopniowo dojrzewa do coraz większych wyzwań. Buduje strategię rozwoju, porządkuje sprawy pracownicze, reguluje zgodność z przepisami, stabilizuje zespół. To właśnie etap, gdy posiada już odpowiedni potencjał, by zacząć myśleć o zarabianiu. Idealnym przykładem jest Stowarzyszenie Wspierające Rozwój Wsi z siedzibą w Krekolach, które opiera się na zaangażowaniu społecznym grupy mieszkańców Krekoli, Samolubia i Krawczyk. Posiada już markę, m.in. dzięki budowie Krekolandii – miejsca spotkań całej społeczności. Posiada też doświadczenie, wynikające z realizacji projektów, m.in. zagranicznych czy ze środków Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Jest dobrym przykładem organizacji aktywnej, która swój potencjał – w postaci ludzi i doświadczenia – wykorzystuje do dalszego rozwoju i służby społeczności lokalnej. Buduje strategię działania, której jednym z elementów jest uruchomienie działalności odpłatnej.

Odsłona 2 – Działalność odpłatna statutowa

To działalność, z której dochód – poza wyjątkami – musi pokrywać się z kosztami. Jest prosta w rozliczeniu i może ją prowadzić każda organizacja. Spora część organizacji, zwłaszcza tych mniejszych, obawia się podjęcia działalności gospodarczej. Doskonałym sprawdzianem jest dla nich właśnie działalność odpłatna statutowa. Pozwala przetestować sprawność organizacji w działalności zarobkowej, rozpoznać rynek, podjąć decyzję o rozpoczęciu działalności gospodarczej. Działalność odpłatna najczęściej ma sens wtedy, gdy zarabianie nie jest rozwinięte na dużą skalę. Pozwala na wzmocnienie organizacji, np. prowadzenie obozów młodzieżowych czy uzupełnienie wynagrodzenia pracowników. Wymaga jednak pewnego przygotowania i uporządkowania działań organizacji.

Jedną z organizacji, która prowadzi działalność statutową odpłatną, jest wioska tematyczna Aniolowo. Organizuje ona warsztaty rękodzieła, oprowadzanie turystów, pokazy teatru ognia „Angels in the Fire”.

Odsłona 3 – Działalność gospodarcza

To następny krok w rozwoju organizacji. Warto ją wprowadzić, gdy spełnionych jest kilka podstawowych warunków. Organizacja:

- jest sprawna i profesjonalna; sama zmiana statutu jest tu sprawdzianem – nie jest może trudna, ale na pewno uciążliwa;
- posiada doświadczenie w zarządzaniu organizacją, realizowaniu różnorodnych działań;
- jest rozpoznawalna;
- posiada odpowiednio wykwalifikowany zespół;
- swe działania prowadzi zgodnie z misją i wypracowanym planem/strategią rozwoju.

Wyżej wymienione warunki dają szansę na znalezienie ofert na usługi organizacji, ale też na ich rzetelną realizację. Trzeba bowiem stwierdzić, iż najczęściej organizacje nie są przygotowane do funkcjonowania na otwartym rynku. Działalność gospodarczą traktują jako kolejne z działań,

pozwalające na poszerzenie swej oferty czy stabilizację sytuacji finansowej organizacji. Mają trudności z budową realnego biznesplanu, myśleniem kategoriami biznesowymi, a nie społecznymi (np. promocja) itd.

Dzięki rozpoznawalności (marce) i doświadczeniu (jakości usług) np. w pracy na rzecz dzieci niepełnosprawnych istnieje szansa, iż ich rodzice zlecą organizacji prywatną opiekę nad swymi pociechami, a samorząd zleci Kolu Gospodyń Wiejskich obsługę kulinarną swej imprezy.

Działalność gospodarcza tym różni się od działalności statutowej odpłatnej, iż zysk z niej przeznaczyć można na realizację celów statutowych organizacji. Zysk taki jest więc niezwykle ważny w dzisiejszych realiach funkcjonowania organizacji pozarządowych – pozwala bowiem np. na uzupełnienie wynagrodzenia pracowników, wykazanie wkładu własnego do projektów, pokrycie kosztów, których nie można pokryć z dotacji itd.

Dobrym przykładem jest Stowarzyszenie Kulturalne Konik Mazurski z Kętrzyna. Tworzą je głównie panie pielęgnujące dawne zwyczaje i tradycje kulturowe. Prowadzą one zajęcia artystyczne dla dzieci i młodzieży, organizują konkurs mowy mazurskiej „Mazurzymy po Kętrzyńsku”, spotkania „Mazurskie Morcinki”, odtwarzają stroje mazurskie itd. Jako naturalne rozszerzenie swych działań utworzyły – jako działalność gospodarczą – Galerię Konik Mazurski umiejscowioną w zamku kętrzyńskim (sprzedawane tu są produkty sztuki ludowej), a także kawiarenkę Konik Mazurski w centrum miasta. Jest to organizacja społecznościowa, budująca więzi dookoła organizacji i jej misji. Członkowie nie są tu przede wszystkim dla możliwości sprzedaży swych wyrobów, ale angażują się w działalność edukacyjną dzieci i młodzieży, pomagają w prowadzeniu działań stowarzyszenia itd. Organizacja z kolei oddaje im zawiązką, dając poczucie wspólnoty, umożliwiając rozwój własny, ale też poprawiając sytuację finansową. Jest to jednocześnie organizacja sprawna i na tyle doświadczona, zorganizowana, że była w stanie spełnić wszystkie formalności i rozpocząć działalność gospodarczą (stowarzyszenie m.in. zmieniło statut, zakupiło kasy fiskalne itd.).

Odstona 4 – Spółka

Wyodrębnione przedsiębiorstwo społeczne to jeszcze wyższy poziom rozwoju organizacji. Najczęściej jest to właśnie spółka. Podobnie jak przy działalności odpłatnej statutowej organizacja dojrzewa w pewnym momencie do założenia działalności gospodarczej, tak też często przy prowadzeniu działalności gospodarczej dojrzewa ona w pewnym momencie do wydzielenia jej jako odrębnej spółki (bądź od razu uruchamia spółkę). Pozwala to na całkowite poświęcenie się zarabianiu, prowadzi do większej przejrzystości. Wymaga jednocześnie dużego poziomu zorganizowania i zasobów. By wydzielić spółkę, należy posiadać środki finansowe czy rzeczowe, które będą stanowić jej majątek i pozwolą na funkcjonowanie. Należy też dysponować zespołem, który zaangażuje się w tę działalność.

Kolejna różnica to fakt, iż przy prowadzeniu działalności gospodarczej organizacja pozarządowa nie płaci podatku dochodowego, natomiast spółka (np. spółka z o.o.) już tak. Oczywiście, zysk nadal może być przeznaczany na cele statutowe organizacji, która spółkę stworzyła.

Przykładem przedsiębiorstwa społecznego w naszym województwie jest Garncarska Wioska, umiejscowiona w Kamionce pod Nidzicą. Prowadzi ona produkcję i usługi w zakresie garncar-

stwa, krawiectwa, produkcji papieru czerpanego, agroturystyki i turystyki zielonej. Przedsiębiorstwo powstało w wyniku projektu dofinansowanego z Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL, obecnie zatrudnia m.in. mieszkańców Kamionki.

Co cechuje część organizacji na etapie działalności statutowej, to „tumiwizizm”. Z jednej strony mamy za złe nastawienie np. samorządów, społeczności, które uważają, że społecznikostwo nie powinno się łączyć z zarabianiem (a przecież mamy do tego prawo, ponadto zwiększa to możliwości organizacji w realizacji misji). Z drugiej strony jednak sami nie zawsze przestrzegamy wszystkich uregulowań prawnych. Tłumaczymy się tym, że działamy społecznie, najczęściej nie pobierając wynagrodzenia, nie powinno się więc wymagać od nas posiadania instrukcji obiegu i kontroli dokumentów księgowych, polityki rachunkowości, zakładowego planu kont, regulaminu zatrudniania czy polityki bezpieczeństwa. Działalność gospodarcza zaś, czy tym bardziej spółka, wymaga od nas uporządkowania i przestrzegania zasad.

Odstona 5 – Spółdzielnia

Spółdzielnia to kolejna z możliwych form działalności organizacji pozarządowych. Warto tu zwrócić uwagę na 2 typy spółdzielni. Pierwszy to spółdzielnia podmiotów prawnych, a więc również organizacji pozarządowych. W naszym województwie forma jeszcze mało znana; spółdzielnia organizacji pozarządowych istnieje już np. w Słupsku. To stosunkowo łatwy sposób na prowadzenie działalności zarobkowej, wyodrębnionej poza organizację. Zyski przez nią wypracowane przekazywane są na działalność statutową organizacji tworzących spółdzielnię.

W województwie warmińsko-mazurskim zbliżonym ciałem jest m.in. „Miejsca z Duszą. Partnerstwo Miejscowości Tematycznych Warmii i Mazur”. Mimo że jest to partnerstwo nieformalne, posiada regulamin funkcjonowania, władze, plan działania, opracowane oferty usług, a jednym z jego celów jest zarabianie; wykorzystuje do tego m.in. działalność gospodarczą swoich członków – organizacji pozarządowych.

Drugi typ to oczywiście spółdzielnia socjalna. Z jednej strony obiecująca, z drugiej zaś – zastanawiająca. Obiecująca, gdyż jest pomysłem na aktywizację społeczną i zawodową osób zagrożonych wykluczeniem społecznym – bezrobotnych, niepełnosprawnych itd. Założyć ją może minimum 5 osób lub podmiotów, co najmniej 3 osoby w niej pracujące muszą pochodzić właśnie z grup ww. osób. Zastanawiająca, gdyż spółdzielnie cały czas borykają się z różnorodnymi problemami. Dużo spółdzielni powstałych dzięki wsparciu IW EQUAL rozpadło się, pozostałe w większości przeżywają kryzys. Zresztą mało którym spółdzielniom powodzi się lepiej. Jednym z argumentów przemawiających za tworzeniem spółdzielni socjalnych jest na pewno możliwość otrzymania dotacji na otwarcie spółdzielni socjalnej (organizacje pozarządowe nie mają możliwości otrzymania dofinansowania na otwarcie czy rozwój działalności gospodarczej i stworzenia w jej ramach miejsc pracy). Tylko czy argument ten jest wystarczający? Kolejny argument to fakt, iż w dużej mierze spółdzielnie rzeczywiście aktywizują zawodowo swych członków. Przeprowadzone w 2010 roku (przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Olsztynie) badania wśród członków kilku spółdzielni socjalnych w naszym województwie, które się rozpadły, wykazały, iż większość ich członków założyło swoją dzia-

lalnosc bądź podjęło pracę. Ale czy ten argument także jest przekonujący? Można przecież otrzymać dotację na otwarcie działalności gospodarczej, większą niż może otrzymać członek spółdzielni socjalnej. Co prawda suma dotacji na otwarcie spółdzielni socjalnych przez jej członków przewyższa jedną dotację na działalność gospodarczą. Można więc więcej środków zainwestować w „rozruch biznesu”; wiąże się to jednak równocześnie z koniecznością utrzymania co najmniej przez rok kilku miejsc pracy, a nie jednego, jak w jednoosobowej działalności gospodarczej.

Mimo to spółdzielnie socjalne powstają. Jedną ze znanych w województwie warmińsko-mazurskim jest „Spółdzielnia Socjalna Stara Szkoła” w Prostkach pod Elkiem, która produkuje m.in. zabawki edukacyjne dla przedszkoli.

Pewną szansą jest możliwość współtworzenia spółdzielni przez organizacje pozarządowe, co pozwoliłoby na zapewnienie im większej stabilności poprzez wsparcie zasobami organizacji. W praktyce jest to rozwiązanie bardzo rzadkie, pierwsze próby podejmowane są w Elblągu.

Szansą również są bardziej sprzyjające warunki – funkcjonują Ośrodki Wspierania Inicjatyw Ekonomii Społecznej, w 2011 roku ze środków Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki mają zacząć płynąć szerszym strumieniem środki na tworzenie spółdzielni socjalnych.

Szansę te są pewną odpowiedzią na założenie, iż np. kilka długotrwale bezrobotnych osób jest w stanie wspólnie prowadzić działalność gospodarczą bez żadnego wsparcia poza dofinansowaniem na start i pokryciem części kosztów funkcjonowania w pierwszym roku.

Odłona 6 – Społecznik czy biznesmen?

Co jest silną stroną organizacji pozarządowych? Czy – prowadząc jakąkolwiek działalność zarobkową – mają szansę konkurować na otwartym rynku?

Jedną z silnych stron organizacji jest ich autentyczność. Oczywiście, muszą oferować podobną jak konkurencja albo lepszą jakość usług, ale też jest coś, co je wyróżnia. Nie powstały, żeby zarabiać, ale żeby pomagać, a zarabianie jest po prostu kolejnym etapem w realizacji misji. Ale gdy spełnią ten warunek – realizacji misji, niesienia pomocy – mają w dyspozycji cały zestaw „narzędzi” pomocnych w działalności zarobkowej:

- marka i poparcie społeczne – organizacje pozarządowe „zakorzenione” w społeczności lokalnej, które potwierdziły swą użyteczność (poprzez pracę z osobami bezrobotnymi czy też dziećmi), mają większe szanse na pozyskiwanie zleceń na swoje usługi od mieszkańców, samorządów czy lokalnych firm;
- autentyczność – widoczna np. w miejscowościach tematycznych „Miejsca z Duszą”; opierają się one na tzw. turystyce emocji, w której na pierwszym miejscu są nie zabytki, restauracje i komfort, lecz emocje, jakie można przeżyć; zaś emocje te są tym bardziej autentyczne, im bardziej zintegrowana dookoła wspólnych wartości jest społeczność, która świadczy dane usługi (przykładem jest gra terenowa prowadzona przez mieszkańców Jędrzychowa „Wioski Jak u Babci”);
- motywacja i zaangażowanie – organizacja to grupa, którą łączy interes społeczności, a nie nastawienie na zysk. To poczucie misji przekłada się na lepszą współpracę zespołu i świadczenie usług.

Odstona 7 – Zaangażowanie

Wszystkie wyżej wymienione sposoby cechuje oddolność. Ludzie w potrzebie pomagają sobie sami. Oczywiście otrzymują wsparcie, ale nie jest to danie pracy w prywatnym przedsiębiorstwie, na które nie ma się wpływu, a umożliwienie podjęcia i prowadzenia działalności zarobkowej na partnerskich zasadach. Wynika to z faktu, iż działacze organizacji pozarządowych cechuje inne podejście czy spojrzenie na otaczającą ich rzeczywistość. Z perspektywy przedsiębiorców jest ono może zbyt sentymentalne czy ideowe, z perspektywy pozarządowców – umożliwia dalsze zaangażowanie mieszkańców na rzecz poprawy życia całej społeczności, w tym właśnie tychże mieszkańców. Oto kilka zasad obrazujących to podejście.

- Każdy człowiek jest wartościowy, cenny (podejście „mój Ci on”). Najlepszym przykładem są tu osoby starsze. Temat niby aktualny – niby, bo obecny w mediach, słowach polityków, ale nie przekładający się na poprawę ich życia (poza działaniami socjalnymi czy medycznymi). Obecnie grupa najpoważniej podchodząca do problematyki osób starszych to organizacje pozarządowe. Mimo nikłych zasobów przekładających się na nikłe możliwości, wdrażają one najbardziej praktyczne rozwiązania dotyczące tej grupy. I na każdym kroku widać efekty. Osoby z tej grupy są nie tylko zatrudniane przez organizacje, ale mają na nie znaczący wpływ. Przykładem jest tu Pan Stanisław Puchalski, wiceprezes Fundacji Elbląg, ale również zastępca Wojewódzkiego Rzecznika Praw Osób Starszych. Na poziomie działalności zarobkowej również widać ich aktywność. W wiosce tematycznej Jędrzychowo „Jak u Babci” jedna z pań kontynuuje i przekazuje tradycje zielarskie. Ziola są zresztą jedną z ofert Jędrzychowa, można tu dostać „Zapach do szafy”, mieszankę „Na zmęczone oczy” czy – najczęściej kupowane – „Żeby się chciało”. Miejscem wykorzystania potencjału osób starszych są też Koła Gospodyń Wiejskich. Ich specjalem są m.in. „kaperskie pierogi” w Suchaczu – „Wiosce Kaperskiej”.
- Rozwój małymi krokami (podejście „wróbel w garści”) – zgodnie z zasadą „mało zarobimy, dużo zyskamy”. Organizacja często podejmuje się wykonania zlecenia i zadowolony zyskiem nieatrakcyjnym dla przedsiębiorcy. Zarobione 500 czy 1000 zł jest w stanie „przekuć” na zajęcia dla dzieci, pozyskanie większej dotacji itd.
- Podejście indywidualne, a nie masowa produkcja, co przekłada się na niepowtarzalność (podejście „to jest to”). To konsekwencja poprzedniej zasady. Przedsiębiorca uruchomi taśmę produkcyjną, np. z misiami dla dzieci, a Jędrzychowo „Wioska Jak u Babci” wyprodukuje natomiast 100 niepowtarzalnych zabawek z serii „love sowe” (można je zobaczyć na www.miejsczadzusza.pl). W cukierni kupimy tysiące ciastek, ale „ruchańce” zjemy tylko w Aniolowie.

Marzy mi się, żeby każda organizacja (która tego chce), mogła przejść drogę od zaangażowania na rzecz swych odbiorców, poprzez stopniową profesjonalizację, do zarabiania, które pozwoli jej uniezależnić się choć częściowo od dotacji i zapewnić stabilizację w działaniach i angażowaniu kolejnych obywateli w budowę ich „małej ojczyzny”. Czy to jest realne? Coraz częstsze dobre praktyki wskazują, że tak. Trzeba tylko ominąć „tumiwizm”, wykorzystać „wróbla w garści” czy „mój Ci on” i pomysł na E(k)S(tra) społeczność gotowy.

Jak w praktyce zakładać spółdzielnie socjalne

Spółdzielnia socjalna – przedsiębiorstwo społeczne – rozprzestrzeniająca się myśl o ekonomii z ludzką twarzą. Tworzenie spółdzielni socjalnych i wsparcie państwa w tym przedsięwzięciu to inwestycja, która procentuje na lata, zarówno w wymiarze jednostki – obywatela – członka spółdzielni, jak i w wymiarze państwa. Samodzielność się opłaca, szczególnie tym, którzy pracy się nie boją, bo choć wysiłku przy tworzeniu spółdzielni jest sporo, to i korzyści z niej płynących jest również wiele.

Pierwszym krokiem w procesie zakładania spółdzielni jest dobór członków. Należy dobrze zastanowić się nad tym, kto ma tworzyć spółdzielnię – jacy ludzie wejdą w jej skład. Kogo znajdziemy? Kto się nada? Jakie predyspozycje posiada? Co potrafi robić i jaką funkcję w spółdzielni może pełnić? Osoby tworzące spółdzielnię muszą mieć do siebie zaufanie, wzajemnie na sobie polegać, umieć i chcieć się porozumiewać. Dobre relacje i komunikacja są podstawą sukcesu. Kto zatem może być członkiem spółdzielni socjalnej?

Zgodnie z Ustawą z dnia 27 kwietnia 2006 roku o spółdzielniach socjalnych, przedsiębiorstwo to mogą założyć osoby fizyczne:

1. osoby bezrobotne (w rozumieniu Ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 roku o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy),
2. osoby, o których mowa w Ustawie z dnia 13 czerwca 2003 roku o zatrudnieniu socjalnym, tj.:
 - a. osoby bezdomne realizujące indywidualny program wychodzenia z bezdomności, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej,
 - b. osoby uzależnione od alkoholu, po zakończeniu programu psychoterapii w zakładzie leczenia odwykowego,
 - c. osoby uzależnione od narkotyków lub innych środków odurzających, po zakończeniu programu terapeutycznego w zakładzie opieki zdrowotnej,
 - d. osoby chore psychicznie, w rozumieniu przepisów o ochronie zdrowia psychicznego,
 - e. osoby zwalniane z zakładów karnych, mające trudności w integracji ze środowiskiem, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej,
 - f. uchodźcy realizujący indywidualny program integracji, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej; w definicji ustawy są to osoby wykluczone społecznie, których sytuacja życiowa uniemożliwia lub ogranicza uczestnictwo w życiu zawodowym, społecznym i rodzinnym,
3. osoby niepełnosprawne w rozumieniu Ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Wszystkie osoby będące założycielami spółdzielni socjalnej muszą posiadać pełną zdolność do czynności prawnych, czyli przyjmowania i składania oświadczeń woli, mających na celu wywołanie powstania, zmiany lub ustania stosunku prawnego, nabywania praw i zaciągania zobowiązań.

Minimalna liczba osób potrzebna do założenia spółdzielni socjalnej (spośród wymienionych powyżej) wynosi pięć, maksymalna to pięćdziesiąt. Limit ten może zostać przekroczony w przypadku przekształcenia spółdzielni inwalidów czy spółdzielni osób niewidomych w spółdzielnię socjalną.

Spółdzielnię socjalną mogą założyć również:

1. inne osoby niż wskazane powyżej, o ile nie stanowią one więcej niż 50% ogólnej liczby założycieli, np. osoby pracujące, posiadające szczególne kwalifikacje, umiejętności ważne dla prowadzenia działalności spółdzielni,
2. organizacje pozarządowe w rozumieniu przepisów o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie lub jednostki samorządu terytorialnego,
3. kościelne osoby prawne (np. Caritas).

Potrzebne są minimum dwie osoby prawne do założenia spółdzielni socjalnej. W tym przypadku zobowiązane są one do zatrudnienia w spółdzielni socjalnej w przeciągu pół roku od momentu rejestracji w Krajowym Rejestrze Sądowym minimum 5 osób podlegających wykluczeniu społecznemu.

Jeśli spółdzielnia socjalna już istnieje – została zarejestrowana w Krajowym Rejestrze Sądowym – członkostwo w niej mogą nabywać również osoby bezrobotne, uzależnione, ze schorzeniami psychicznymi, uchodźcy, byli więźniowie oraz osoby niepełnosprawne (spełniające warunki wymienione wyżej), w tym także posiadające ograniczoną zdolność do czynności prawnych. Członkostwo mogą nabyć też organizacje pozarządowe, kościelne osoby prawne i jednostki samorządu terytorialnego.

Z punktu widzenia rodzaju prowadzonej działalności spółdzielni ważne są umiejętności, doświadczenia zawodowe, wiedza i predyspozycje kandydatów. Jeśli ma to być pięcioosobowa spółdzielnia krawiecka, potrzebne są krawcowe, szwaczki z doświadczeniem. Ich praca warunkuje zarobek – wykonywanie usług krawieckich jest niezbędne dla utrzymania się spółdzielni, dla generowania zysku. Sprawowanie funkcji prezesa, członka zarządu jest dodatkową pracą. Nadanie tej funkcji jednemu z członków spółdzielni wynika najczęściej z faktu, iż dana osoba posiada predyspozycje do zarządzania spółdzielnią. Jest to osoba obdarzona zaufaniem innych. Rola odpowiedzialna, ale trzeba pamiętać również o tym, że nie zwalnia to innych członków spółdzielni z odpowiedzialności za przedsiębiorstwo.

Spółdzielnia może być wielobranżowa – zajmować się jednocześnie wieloma rodzajami działalności. Na przykład spółdzielnia cateringowo-porządkowa: część osób wykonuje w niej usługi sprzątania, część catering. Do wykonania tych usług potrzebne są inne umiejętności i predyspozycje. Co się dzieje w przypadku, gdy nie ma popytu na usługi porządkowe albo jest zwiększone zapotrzebowanie na catering? Otóż właśnie wtedy ważne jest, aby cały zespół działał razem i uzupełniał się wykonując zlecenia. Nie zawsze będzie to łatwe, jeśli usługi świadczone przez spółdzielnię będą bardzo specyficzne i wymagające szczególnych kwalifikacji. Tym bardziej warto poświęcić więcej czasu na przemyślenie doboru osób i działalności spółdzielni tak, aby całość współpracowała ze sobą. Ważne jest również zbadanie rynku pod kątem usług, które spółdzielnia chce świadczyć czy produktów, które chce sprzedawać.

Istotne z punktu widzenia spółdzielni socjalnej jest również to, iż działa jak firma – ma przynosić dochód, ale tak samo może ponosić straty. Bilans nie zawsze jest do przewidzenia, jak to bywa

w przypadku wchodzenia nowej firmy na rynek, ryzyko jest w to wpisane i członkowie spółdzielni muszą się z tym liczyć. Zysk jest ważny, bo z niego utrzymuje się spółdzielnia i jej członkowie, ale na pierwszym miejscu powinien być człowiek. Spółdzielnia socjalna ma misję. Działa na rzecz społecznej i zawodowej reintegracji jej członków. Nabywanie i podtrzymywanie umiejętności uczestniczenia w życiu społecznym, świadczenia pracy przez członków spółdzielni jest nadrzędną wartością tego przedsiębiorstwa. Czasem dobro spółdzielców będzie ważniejsze niż kolejne zlecenie i zysk mierzony w złotychkach. Czasem działanie na rzecz swoich członków, środowiska lokalnego, działalność społeczna i oświatowa będzie stanowiła priorytet. Osoby zagrożone bezrobociem mogą dostać nową szansę zaistnienia na rynku pracy.

Kiedy przyszli spółdzielcy wiedzą już jaki kapitał ludzki posiadają i jaki rodzaj działalności chcą prowadzić, następnym krokiem będzie skonstruowanie statutu. Jest to nadrzędny dokument przedsiębiorstwa, który reguluje jego działalność. Zgodnie z przepisami, statut powinien wskazywać:

1. nazwę (z dodanym określeniem „spółdzielnia socjalna”) i adres siedziby,
2. przedmiot działalności spółdzielni oraz czas trwania, o ile założono ją na czas określony,
3. wysokość wpisowego oraz wysokość i ilość udziałów, które członek obowiązany jest zadeklarować, terminy wnoszenia i zwrotu oraz skutki niewniesienia udziału w terminie; jeżeli statut przewiduje wnoszenie więcej niż jednego udziału, może określać ich górną granicę,
4. prawa i obowiązki członków,
5. zasady i tryb przyjmowania członków, wypowiedzania członkostwa, wykreślenia i wykluczenia członków,
6. zasady zwoływania walnych zgromadzeń, obradowania na nich i podejmowania uchwał,
7. zasady i tryb wyboru oraz odwoływania członków organów spółdzielni,
8. zasady podziału nadwyżki bilansowej oraz pokrywania strat spółdzielni.

W Internecie można znaleźć przykłady statutów funkcjonujących spółdzielni socjalnych. Warto je porównać, zastanowić się jakie zapisy zostawić, które usunąć, co dopisać. Dokument ten wymaga zastanowienia, zgodności między członkami co do jego zawartości i świadomości konsekwencji zapisów, bowiem wszelkie zmiany wprowadzane w późniejszym czasie, mimo iż dokonywane są bezpłatnie, zabierają niepotrzebnie czas. Zgodność statutu z prawem weryfikuje sąd i na tej podstawie wpisuje do rejestru.

Istnieją organizacje, które świadczą w tym względzie bezpłatne doradztwo, konsultacje. Dobrze z nich skorzystać na tym etapie tworzenia spółdzielni socjalnej. Pomoże to uniknąć przedłużania czasu rejestracji w sądzie, spowodowanego błędnymi zapisami.

Kiedy miną już trudy przygotowania statutu, czas na kolejny ważny dokument – biznesplan. Określenie klientów, rynku zbytu, towarów, usług, kosztów, zysków i innych danych pozwala planować, przewidywać, rachować co i za ile się opłaca. Pomoże określić w perspektywie przynajmniej dwuletniej plan rozwoju przedsiębiorstwa oraz nakłady, jakie trzeba ponieść, aby inwestycja odniosła sukces i jak się zabezpieczyć przed porażką. Brak tego dokumentu może być przyczyną nagłych i burzliwych skoków temperatury, kiedy przychodzi do płacenia rachunków, które nie były brane pod uwagę. Nie warto w tym przypadku zlecać napisania biznesplanu osobie z zewnątrz. Wówczas może się zdarzyć, że nie będzie on odzwierciedlał realiów działalności spółdzielni. Zatem nie będzie pomocny w trakcie jej prowadzenia, bo na każdym etapie dobrze jest weryfikować zgodność założeń z wynikami działalności. Nie warto również przygo-

towować biznesplanu w pośpiechu, bez konsultacji i zastanowienia. Kiedy przygotowanie tego dokumentu przekracza możliwości spółdzielców, w tym przypadku można i warto skorzystać z bezpłatnych rad eksperta udzielanych w ośrodkach wspierania ekonomii społecznej.

Przyszedeł czas na rejestrację. Aby mogła się ona dokonać w świetle prawa, należy przeprowadzić spotkanie założycielskie. Podczas tego spotkania należy przygotować dokumenty, które zostaną wysłane do Krajowego Rejestru Sądowego:

- a. protokół z założycielskiego walnego zebrania spółdzielni socjalnej podpisany przez przewodniczącego i sekretarza zebrania,
- b. statut spółdzielni socjalnej poświadczony oryginalnymi podpisami członków założycieli spółdzielni,
- c. uchwały walnego zebrania: o powołaniu spółdzielni, przyjęciu statutu, powołaniu organów spółdzielni, komisji skrutacyjnej, podpisane przez przewodniczącego i sekretarza zebrania,
- d. lista członków założycieli spółdzielni socjalnej wraz z ich datami urodzenia, miejscami zamieszkania, numerami dowodu osobistego i PESEL oraz podpisami,
- e. zaświadczenia potwierdzające, że założyciele należą do grupy uprawnionych do założenia spółdzielni socjalnej (zaświadczenie o posiadaniu statusu osoby bezrobotnej, orzeczenie o niepełnosprawności itd.),
- f. uwierzytelnione notarialnie (usługa płatna) lub przed pracownikiem sądu (bezpłatnie) podpisy członków zarządu.

Wniosek o rejestrację należy złożyć na formularzach urzędowych, wypełniając je czytelnym pismem i przekreślając pola, które nie będą wypełnione. Należy uważnie czytać informacje zamieszczone w formularzach, wskażąc one właściwe ich wypełnienie:

- KRS-W5 – podstawowy formularz służący zgłoszeniu/rejestracji powołanej spółdzielni socjalnej,
- KRS-WK – załącznik do formularza KRS-W5, służy do zgłoszenia organów podmiotu (np. zarządu); tu wskazać należy osoby wchodzące w skład tego organu, ich funkcje, a także cytāt zapisu ze statutu dotyczący składania oświadczeń woli; jeśli została wybrana rada nadzorcza (w przypadku spółdzielni liczącej powyżej 15 osób), złożyć należy dodatkowe formularze KRS-WK: dla zarządu i rady; ilość formularzy uzależniona jest od ilości osób, które wchodzą w skład organów spółdzielni,
- KRS-WM – załącznik do formularza KRS-W5, jest to zgłoszenie zakresu działalności gospodarczej na podstawie kodów Polskiej Klasyfikacji Działalności.

Zarówno formularze urzędowe, jak i dokumenty przygotowane na spotkaniu założycielskim należy przygotować w dwóch egzemplarzach, z czego jeden musi trafić do sądu, a jeden pozostaje w dokumentacji spółdzielni. Wyjątek stanowi statut, który do sądu należy wysłać w dwóch egzemplarzach.

Spółdzielnia socjalna musi posiadać również REGON i NIP. W tym celu należy wypełnić i złożyć wraz z wyżej wymienionymi dokumentami formularze RG-1 oraz NIP-2. Kiedy spółdzielnia zostanie zarejestrowana w Krajowym Rejestrze Sądowym (o tym fakcie powiadamia sąd w odpowiednim piśmie) i zostanie jej nadany REGON, trzeba otworzyć również konto bankowe.

Jeśli spółdzielnia socjalna będzie od razu zatrudniać pracowników, musi złożyć z wyżej wymienionymi dokumentami formularz ZUS ZPA, czyli zgłoszenie płatnika składek niebędącego osobą

fizyczną. Oznacza to, że będzie płacić składki za pracowników. Jeśli zatrudni pracowników w czasie późniejszym, to powinna złożyć w tej sprawie oświadczenie – wówczas nie składa ZUS ZPA. W momencie kiedy spółdzielnia zatrudni pracownika, ma siedem dni na zgłoszenie tego faktu do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych za pomocą formularza ZUS ZUA, i jeśli nie złożyła poprzednio druku ZUS ZPA, to musi to uczynić. Jeśli prowadzenie działalności wymaga koncesji, pozwoleń, należy je również uzyskać. Dodatkowo należy także załączyć kserokopię tytułu prawnego do lokalu, w którym prowadzona będzie działalność.

Przed wysłaniem dokumentów do rejestracji lub osobistą wizytą w tym celu, dobrze jest skontaktować się z Krajowym Rejestrem Sądowym, aby potwierdzić posiadanie odpowiednich dokumentów. Jeśli w dokumentacji będą braki, KRS wezwie spółdzielnię do ich uzupełnienia.

Rejestracja spółdzielni w Krajowym Rejestrze Sądowym oraz ogłoszenie w Monitorze Sądowym i Gospodarczym są bezpłatne. Złożenie wniosku o rejestrację powinno nastąpić w ciągu siedmiu dni od daty zebrania założycielskiego. Pakiet oryginalnych dokumentów założycielskich spółdzielni socjalnej powinien znajdować się w posiadaniu spółdzielni.

Planując działalność, w zależności od jej charakteru, trzeba zastanowić się nad siedzibą spółdzielni, zatroszczyć się o księgowość – zastanowić się, czy będzie ona prowadzona przez członka spółdzielni, czy zlecać firmie świadczącej takie usługi. Jest również możliwe, że takiego rodzaju usługi są prowadzone nieodpłatnie w ośrodkach wsparcia ekonomii społecznej. W tym przypadku będzie to pomoc publiczna i spółdzielnia będzie otrzymywać zaświadczenia o otrzymaniu takiej pomocy. Warto zatroszczyć się także o dobrą promocję, ponieważ jest ona, obok profesjonalnie świadczonych usług, kolejnym krokiem do sukcesu.

Osoby bezrobotne i niepełnosprawne mogą ubiegać się o dotację na utworzenie/przystąpienie do spółdzielni socjalnej ze środków Funduszu Pracy lub Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Podstawą prawną do udzielania pomocy osobie bezrobotnej jest Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 lutego 2010 r. w sprawie przyznawania bezrobotnemu środków na podjęcie działalności gospodarczej na zasadach określonych dla spółdzielni socjalnych. Dotacja na jednego członka zakładającego spółdzielnię socjalną (i spełniającego kryteria) to czterokrotność przeciętnego wynagrodzenia, a na członka przystępującego do utworzonej spółdzielni socjalnej – trzykrotność przeciętnego wynagrodzenia.

Dotacja może być przyznana osobie bezrobotnej, jeśli spełnia ona poniższe warunki.

1. W okresie 12 miesięcy poprzedzających złożenie wniosku:
 - a. nie odmówiła bez uzasadnionej przyczyny przyjęcia propozycji odpowiedniej pracy lub innej formy pomocy określonej w ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, zwanej dalej „ustawą”
 - b. z własnej winy nie przerwała szkolenia, stażu, wykonywania prac społecznie użytecznych lub innej formy pomocy określonej w ustawie
 - c. po skierowaniu podjęła szkolenie, przygotowanie zawodowe dorosłych, staż lub inną formę pomocy określoną w ustawie;
2. nie otrzymała dotychczas z Funduszu Pracy lub z innych środków publicznych bezzwrotnych środków na podjęcie działalności gospodarczej lub rolniczej, założenie lub przystąpienie do spółdzielni socjalnej;

3. nie prowadziła działalności gospodarczej w okresie 12 miesięcy przed dniem złożenia wniosku;
4. nie została wpisana do Krajowego Rejestru Sądowego jako założyciel innej spółdzielni socjalnej w okresie 6 miesięcy przed dniem złożenia wniosku;
5. nie była karana w okresie 2 lat przed dniem złożenia wniosku za przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu, w rozumieniu ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.);
6. nie posiada w dniu złożenia wniosku nieuregulowanych w terminie zobowiązań cywilnoprawnych;
7. złożyła kompletny i prawidłowo sporządzony wniosek, zawierający:
 - kwotę wnioskowanych środków,
 - rodzaj działalności gospodarczej, którą ma prowadzić zakładana spółdzielnia socjalna,
 - symbol podklasy rodzaju działalności określony zgodnie z Polską Klasyfikacją Działalności (PKD),
 - kalkulację kosztów związanych z podjęciem przez spółdzielnię socjalną działalności oraz źródła ich finansowania,
 - specyfikację i harmonogram wydatków w ramach wnioskowanych środków, przeznaczanych w szczególności na zakup środków trwałych, urządzeń, maszyn, materiałów, towarów, usług i materiałów reklamowych, pozyskanie lokalu lub wkład do spółdzielni socjalnej,
 - proponowaną formę zabezpieczenia zwrotu środków.

Do wniosku tego załącza się oświadczenia o:

- korzystaniu lub niekorzystaniu z bezzwrotnych środków Funduszu Pracy lub innych środków publicznych na podjęcie działalności gospodarczej lub rolniczej, założenie lub przystąpienie do spółdzielni socjalnej,
- nieprowadzeniu działalności gospodarczej w okresie 12 miesięcy przed dniem złożenia wniosku,
- nieposiadaniu wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego jako założyciel innej spółdzielni w okresie 6 miesięcy przed dniem złożenia wniosku,
- wykorzystaniu przyznanych środków zgodnie z przeznaczeniem;
- niekaralności w okresie 2 lat przed dniem złożenia wniosku za przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu, w rozumieniu ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.),
- nieposiadaniu w dniu złożenia wniosku nieuregulowanych w terminie zobowiązań cywilnoprawnych,
- niezłożeniu wniosku do innego starosty o przyznanie środków na podjęcie działalności gospodarczej lub środków na założenie lub przystąpienie do spółdzielni socjalnej.

Bezrobotni, którzy zamierzają założyć spółdzielnię socjalną, mogą złożyć wspólny wniosek o przyznanie środków na założenie spółdzielni socjalnej, zawierający wymienione wyżej informacje wraz z indywidualnymi oświadczeniami. Przyznanie dotacji ze środków Funduszu Pracy jest dokonywane na podstawie umowy, która zobowiązuje bezrobotnego do:

- wydatkowania w terminie określonym w umowie i zgodnie z przeznaczeniem, otrzymanych środków;

- udokumentowania i rozliczenia wydatkowania otrzymanych środków w terminie określonym w umowie;
- zwrotu, w terminie 30 dni od dnia otrzymania wezwania starosty, przyznanych środków wraz z odsetkami ustawowymi naliczonymi od dnia ich otrzymania, jeżeli otrzymane środki wykorzystane niezgodnie z przeznaczeniem lub członkostwo w spółdzielni socjalnej ustanie przed upływem 12 miesięcy od dnia przystąpienia do spółdzielni lub w okresie krótszym niż 12 miesięcy od dnia określonego w umowie jako data rozpoczęcia działalności gospodarczej w przypadku członka założyciela spółdzielni socjalnej lub złoży oświadczenia niezgodne z prawdą czy naruszy inne warunki umowy.

Osoba niepełnosprawna zarejestrowana w Powiatowym Urzędzie Pracy jako bezrobotna albo poszukująca pracy niepozostająca w zatrudnieniu może jednorazowo otrzymać środki z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej. Starosta rozpatrując wniosek, bierze pod uwagę: przewidywane efekty ekonomiczne przedsięwzięcia; popyt i podaż lokalnego rynku na planowaną działalność; kalkulację wydatków na uruchomienie działalności w ramach wnioskowanych środków; uprawnienia i kwalifikacje wnioskodawcy; wysokość środków własnych wnioskodawcy; wysokość środków PFRON przeznaczonych na ten cel w danym roku. Umowa o przyznaniu środków zawiera zobowiązania osoby niepełnosprawnej do: przeznaczenia środków na cel określony w umowie; prowadzenia działalności lub członkostwa w spółdzielni socjalnej przez okres co najmniej 24 miesięcy z uwzględnieniem okresów choroby; udokumentowania realizacji umowy na wezwanie starosty; umożliwienia wykonania przez starostę weryfikacji prawidłowości realizacji warunków umowy; informowania starosty o wszelkich zmianach dotyczących realizacji umowy, rozliczenia otrzymanych środków w terminie określonym w umowie; zwrotu środków w przypadku naruszenia warunków umowy; zabezpieczenia zwrotu kwoty środków – w formie poręczenia, w tym poręczenia spółdzielni socjalnej, weksla z poręczeniem wekslowym (awal), gwarancji bankowej, zastawu na prawach lub rzeczach, blokady rachunku bankowego lub aktu notarialnego o poddaniu się egzekucji przez dłużnika.

Zabezpieczenie zwrotu dotacji przyznanej – czy to ze środków Funduszu Pracy (osobie bezrobotnej), czy Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (osobie niepełnosprawnej) – jest często trudnym tematem. Wyjściem z tej sytuacji jest możliwość poręczeń dokonywana przez instytucje typu Działdowska Agencja Rozwoju S.A. w Działdowie. Tryb dokonywania poręczeń opiera się tu na wewnętrznym regulaminie dostępnym na stronie internetowej Agencji. Poręczenia udzielane są osobom z terenu województwa warmińsko-mazurskiego, do wysokości 100% przyznanej dotacji, a koszt uzyskania poręczenia stanowi jednorazowa prowizja w wysokości 1% poręczanej kwoty, płatna w dniu podpisania umowy.

Inną formą pomocy dla spółdzielni socjalnych jest refundacja składek ZUS. Na podstawie Ustawy o spółdzielniach socjalnych, w stosunku do osób z tak zwanego wykluczenia społecznego (bezrobotnych, niepełnosprawnych, bezdomnych i uzależnionych po ukończeniu odpowiednich programów, byłych więźniów) zatrudnionych w spółdzielni socjalnej część wynagrodzenia odpowiadająca składce należnej od zatrudnionego na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i chorobowe i część kosztów osobowych pracodawcy (składka na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i wypadkowe za zatrudnionego) na podstawie umowy ze starostą może podlegać finansowaniu

ze środków Funduszu Pracy. Przez okres 24 miesięcy w pełnej wysokości od dnia zatrudnienia oraz w połowie wysokości przez kolejne 12 miesięcy. Podstawą wymiaru miesięcznej refundacji składki jest kwota minimalnego wynagrodzenia. Dokonuje się jej co kwartał na podstawie wniosku spółdzielni w terminie 30 dni od dnia złożenia. Alternatywą jest przekazywanie przez starostę co miesiąc zaliczki na opłacanie składek. Wzór wniosku spółdzielni socjalnej o zwrot opłaconych oraz tryb dokonywania ich zwrotu określony jest na podstawie Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 8 października 2009 r.

Należy pamiętać, iż dotacje o których mowa wyżej nie są obligatoryjne, to znaczy, że można je otrzymać, ale nie istnieje obowiązek ich przyznawania.

Dotację na rozpoczęcie/przystąpienie do działalności gospodarczej w formie spółdzielni socjalnej do 20 000 zł można uzyskać z ramach poddziałania 7.2.2 – Wsparcie ekonomii społecznej. O taką dotację mogą starać się również osoby prawne (które założyły spółdzielnię socjalną) na każdą osobę zatrudnioną, pochodzącą z tak zwanego wykluczenia społecznego. Oprócz dotacji, formami wsparcia dla osób starających się o dotację są szkolenia, doradztwo, których celem jest przygotowanie do prowadzenia działalności w formie spółdzielni socjalnej.

Utworzenie, prowadzenie i utrzymanie spółdzielni socjalnej może być trudne dla początkujących, zagłębiających się w ten temat zainteresowanych. Praktyka pokazuje jednak, że przedsiębiorstwa takie funkcjonują i odnoszą sukces zarówno w obszarze finansów, jak i w aspekcie społecznym. Wskazówką tutaj będą ośrodki zajmujące się wspieraniem ekonomii społecznej, do których warto zwracać się o pomoc. Świadczona jest ona bezpłatnie, a wachlarz usług jest na tyle szeroki, że każdy znajdzie w nim to, czego potrzebuje.

Obowiązki spółdzielni socjalnej jako przedsiębiorcy

Spółdzielnia socjalna jest szczególną formą przedsiębiorstwa, które równolegle realizuje cele społeczne i gospodarcze. Z chwilą zarejestrowania w Krajowym Rejestrze Sadowym uzyskuje osobowość prawną, w związku z tym działalność spółdzielni socjalnej musi być w odpowiedni sposób dokumentowana zarówno w sferze gospodarczej, reintegracyjnej, jak i w zakresie spraw dotyczących członkostwa i działania organów samorządowych spółdzielni. Należy pamiętać, że spółdzielnia socjalna jest zarówno zrzeszeniem osób, jak również przedsiębiorcą, płatnikiem i podatnikiem. W związku z powyższym musi stosować się do odpowiednich uregulowań zawartych w przepisach prawa, zarówno dotyczących realizacji celów gospodarczych, jak i społecznych.

Niniejsze opracowanie jest próbą omówienia podstawowych zagadnień związanych z działalnością spółdzielni socjalnych po jej zarejestrowaniu, z uwzględnieniem podstawowych jej obowiązków wynikających z Ustawy Prawo Spółdzielcze, Ustawy o spółdzielniach socjalnych oraz innych obowiązujących przepisów prawnych.

Działalność spółdzielni

Zgodnie z art. 2 ust. 1 Ustawy o spółdzielniach socjalnych¹, przedmiotem działalności spółdzielni socjalnej jest prowadzenie wspólnego przedsiębiorstwa w oparciu o osobistą pracę członków. Spółdzielnia socjalna może też prowadzić działalność społeczną i oświatowo-kulturalną na rzecz swoich członków oraz ich środowiska lokalnego, a także działalność społecznie użyteczną w sferze zadań publicznych określonych w Ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. Nr 96, poz. 873, z późn. zm.)².

Spółdzielnie socjalne działają w różnych branżach, zakres prowadzonej przez nie działalności jest bardzo szeroki. Spółdzielnie socjalne świadczą usługi rehabilitacyjne i fizjoterapeutyczne, usługi komputerowe, internetowe, z zakresu poligrafii (plakaty, kserokopie, ulotki, materiały szkoleniowe), usługi księgowo-finansowe, usługi remontowe i wykończeniowe, drobne usługi konserwatorskie, sprzątanie pomieszczeń biurowych, prace remontowo-budowlane (tynkowanie, malowanie, tapetowanie, kładzenie glazury, paneli podłogowych itp.), prace stolarskie, na-

¹ Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych Dz. U. 2006 nr 94 poz. 651 (Tekst ujednolicony z uwzględnieniem ustawy z dnia 7 maja 2009 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach socjalnych oraz o zmianie niektórych innych ustaw).

² Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych Dz. U. 2006 nr 94 poz. 651 (Tekst ujednolicony z uwzględnieniem ustawy z dnia 7 maja 2009 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach socjalnych oraz o zmianie niektórych innych ustaw) art. 2 p. 3.

prawy bieżące i konserwacje, utrzymywanie porządku i sprzątanie w budynkach mieszkalnych, instytucjach i obiektach przemysłowych, sprzątanie chodników, ulic itd. Produkują oryginalne elementy dekoracyjne, znicze, ozdoby ogrodowe, choinkowe, okolicznościowe, odzież i bieliznę pościelową, hafty kaszubskie, wyroby z wikliny (koszyki, meble, stojaki na kwiaty), zabawki i materiały edukacyjne dla przedszkoli itp.

Podstawowe zagadnienia związane z prowadzeniem działalności gospodarczej w spółdzielniach reguluje rozdział VII Ustawy Prawo spółdzielcze. Czytamy tam m.in., że: działalność gospodarcza spółdzielni jest prowadzona w dobrze rozumianym interesie jej członków, na zasadach rachunku ekonomicznego. Spółdzielnia odpowiada za swoje zobowiązania całym majątkiem.³

Zauważyć należy również, że „członek spółdzielni nie odpowiada za zobowiązania spółdzielni wobec jej wierzycieli, a uczestniczy jedynie w pokrywaniu strat spółdzielni do wysokości zadeklarowanych udziałów”⁴. Pokrywanie strat z udziałów członków odbywa się według określonej procedury. Po zakończeniu okresu obrachunkowego (zwykle roku kalendarzowego) spółdzielnia sporządza bilans, który jest zatwierdzany przez Walne Zgromadzenie członków spółdzielni socjalnej. Na Walnym Zgromadzeniu podejmowana jest decyzja o pokryciu straty lub podziału nadwyżki bilansowej⁵. Straty w spółdzielni pokrywa się zgodnie z zasadami przyjętymi w statucie spółdzielni, czyli w pierwszej kolejności z funduszu zasobowego. Jeżeli strata nie zostanie pokryta z innych funduszy, pokrywa się ją z funduszu udziałowego. Każdy członek solidarnie uczestniczy w pokrywaniu straty.

Przykład

Do pokrycia z funduszu udziałowego spółdzielni została strata w wysokości 100 zł. Spółdzielnia składa się z 5 członków, z których każdy zadeklarował i wpłacił udziały w wysokości 50 zł. Z udziałów każdego członka potrącamy 20 zł. W ten sposób strata zostaje pokryta. Członkowie zobowiązani są do uzupełnienia kwoty do wysokości zadeklarowanych udziałów. Statut określa zasady wpłacania zadeklarowanych udziałów.

Nadwyżka bilansowa decyzją Walnego Zgromadzenia przeznaczana jest zgodnie z przepisami Ustawy o spółdzielniach socjalnych na:

1. zwiększenie funduszu zasobowego – nie mniej niż 40%;
2. cele, o których mowa w art. 2 ust. 2 i 3 – nie mniej niż 40%;
3. fundusz inwestycyjny.

Należy również pamiętać, że nadwyżka bilansowa nie może podlegać podziałowi pomiędzy członków spółdzielni socjalnej, w szczególności nie może być przeznaczona na zwiększenie funduszu udziałowego, jak również nie może być przeznaczona na oprocentowanie udziałów.⁶

³ Ustawa z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze (tekst jednolity: Dz. U. 2003 r. Nr 188 poz. 1848) art. 67, 68.

⁴ Ustawa z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze (tekst jednolity: Dz. U. 2003 r. Nr 188 poz. 1848) art. 19 ust. 2 i 3.

⁵ Zysk spółdzielni, po pomniejszeniu o podatek dochodowy i inne obciążenia obowiązkowe wynikające z odrębnych przepisów ustawowych, stanowi nadwyżkę bilansową (Ustawa prawo spółdzielcze art. 75).

⁶ Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych Dz. U. 2006 nr 94 poz. 651 (Tekst ujednolicony z uwzględnieniem ustawy z dnia 7 maja 2009 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach socjalnych oraz o zmianie niektórych innych ustaw) art. 10.

Przykład

Nadwyżka bilansowa w spółdzielni socjalnej wynosi 10 000 zł. Na Walnym Zgromadzeniu członkowie podjęli uchwałę, że 5000 zł przeznaczają na fundusz zasobowy, a 5000 zł przeznaczają na sfinansowanie kursów prawa jazdy dla członków spółdzielni (czyli na zadania związane z reintegracją). Spółdzielnia musi przynajmniej 40% przeznaczyć na wymienione cele, ale nic nie stoi na przeszkodzie, aby przeznaczyła więcej, tak jak to zostało przedstawione w przykładzie. W związku z powyższym należy zawsze pamiętać, że celem działalności spółdzielni socjalnej jest również społeczna reintegracja jej członków, czyli działania mające na celu odbudowanie i podtrzymanie umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej i pełnienia ról społecznych w miejscu pracy, zamieszkania lub pobytu, zawodowej reintegracji jej członków, przy czym działania te nie są wykonywane w ramach prowadzonej przez spółdzielnię socjalną działalności gospodarczej⁷. Działania te mogą być prowadzone w ramach statutowej działalności odpłatnej. Zasady jej stosowania zostały uregulowane w art. 8 oraz art. 9 ust. 1 i 2 Ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Jak wynika z zapisów tej ustawy, odpłatna działalność statutowa to „działalność prowadzona przez organizacje pozarządowe i podmioty wymienione w art. 3 ust. 3, w sferze zadań publicznych, o której mowa w art. 4, za które pobierają one wynagrodzenie”. Działalność ta musi się mieścić w sferze zadań publicznych, wśród których wymieniana jest: pomoc społeczna, działalność charytatywna, promocja zatrudnienia, edukacja, kultura, ekologia itd. Jest to lista obszarów działań, w której przeważnie zawiera się większość działań statutowych prowadzonych przez organizacje. Przy podejmowaniu decyzji o prowadzeniu odpłatnej działalności statutowej należy się jednak upewnić, czy obszar, w którym będzie prowadzona działalność, jest wymieniony w sferze zadań publicznych.

Przychód może służyć wyłącznie prowadzeniu działalności pożytku publicznego. W działalności odpłatnej statutowej przychody (czyli wynagrodzenie z tytułu tej działalności) mogą być równe kosztom (wynik wówczas równa się „0”) lub mogą być niższe od kosztów (wynik tych działań jest ujemny).

Ustawa narzuca bardzo istotne ograniczenie w poziomie wynagrodzeń personelu, tym trudniejsze do spełnienia, że obejmujące wynagrodzenia wszystkich osób zatrudnionych w organizacji, zarówno w obszarze odpłatnej, jak i nieodpłatnej działalności statutowej. Co istotne, ustawa nie precyzuje tytułu zatrudnienia, a więc limit obejmuje zarówno zatrudnionych na umowie o pracę, jak i na podstawie umowy cywilnoprawnej (np. zlecenia). Przeciętne miesięczne wynagrodzenie osoby fizycznej z tytułu zatrudnienia przy wykonywaniu statutowej działalności odpłatnej pożytku publicznego, za okres ostatnich 3 miesięcy, nie może przekroczyć 3-krotności przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego za rok poprzedni.

Ustawa nakłada też konieczność wyodrębnienia działalności odpłatnej, nieodpłatnej i dodaje jeszcze konieczność wydzielenia działalności gospodarczej tak, żeby możliwe było określenie przychodów, kosztów i wyników każdej z tych działalności. Żeby spełnić to wymaganie, należy dokonać wydzielenia kosztów i przychodów każdej z tych działalności na poziomie

⁷ Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych Dz. U. 2006 nr 94 poz. 651 (Tekst ujednolicony z uwzględnieniem ustawy z dnia 7 maja 2009 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach socjalnych oraz o zmianie niektórych innych ustaw) art. 2 ust. 2.

prowadzenia ksiąg (np. w planie kont). Należy też pokazać wydzielone koszty i przychody organizacji oraz wynik w każdym z tych rodzajów działań w sprawozdaniu finansowym (rachunku zysków i strat).

Działalność odpłatna statutowa stanie się działalnością gospodarczą jeśli „wynagrodzenie o którym mowa w art. 8 ust. 1 jest w odniesieniu do działalności danego rodzaju wyższe od tego, jakie wynika z kosztów tej działalności oraz jeżeli przeciętne miesięczne wynagrodzenie osoby fizycznej z tytułu zatrudnienia, przy wykonywaniu statutowej działalności odpłatnej pożytku publicznego za okres ostatnich 3 miesięcy, przekroczy 3-krotność przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego. Żeby więc działalność mogła być uznana za odpłatną statutową, organizacja może pobierać wynagrodzenie (czyli zapłatę za swoje usługi) niższe lub równe ponoszonym w rzeczywistości kosztom.⁸

Ważne jest też, że zakresy działań odpłatnych statutowych i gospodarczych nie mogą się pokrywać oraz muszą być określone w statucie lub innym akcie wewnętrznym (np. w uchwale zarządu lub innego organu, który zgodnie ze statutem zatwierdza plan działania).

Dokumentacja działalności

Spółdzielnia socjalna zobowiązana jest dokumentować działalność gospodarczą oraz pracę organów samorządowych, jak również sprawy członków i pracowników spółdzielni.

Pierwszym dokumentem z który zobowiązany jest wypełnić każdy członek spółdzielni jest deklaracja członkowska. Wymogi dotyczące tego dokumentu zostały określone w Ustawie Prawo spółdzielcze. Zgodnie z zamieszczonymi tam zapisami, deklaracja powinna zawierać dane dotyczące członka: imię i nazwisko oraz miejsce zamieszkania, a jeżeli jest osobą prawną – jej nazwę i siedzibę, ilość zadeklarowanych udziałów, dane dotyczące wkładów (jeżeli statut ich wnoszenie przewiduje), a także inne dane przewidziane w statucie⁹. Spółdzielnia jest też zobowiązana prowadzić ewidencję członków, która zawiera: imię i nazwisko członka, datę przyjęcia do spółdzielni, ilość zadeklarowanych udziałów, zmiany, datę ustania członkostwa.

Spółdzielnia socjalna zobowiązana jest zapewnić pracę swoim członkom. Stosunek pracy między spółdzielnią socjalną a jej członkiem nawiązuje się na podstawie spółdzielczej umowy o pracę oraz w formach określonych w art. 201 Ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze¹⁰, a więc na podstawie umowy o pracę nakładczą: umowy zlecenie lub umowy o dzieło. Walne Zgromadzenie, w razie gospodarczej konieczności, może podjąć decyzję o obniżeniu wymiaru wynagrodzenia lub wymiaru czasu pracy dla części lub wszystkich członków spółdzielni, bez konieczności wypowiedzania umowy o pracę.

⁸ Por. T. Zagrodzka, Zmiany w ustawie o pożytku: odpłatna działalność statutowa i działalność gospodarcza, poradnik NGO www.pozYTEK.ngo.pl/wiadomosc/519790.html; <http://www.ngo.pl/x/532304;jsessionid=401635841D34A-7B85E358AAB475A22ED>.

⁹ Ustawa z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze (tekst jednolity: Dz. U. 2003 r. Nr 188 poz. 1848) art. 16.

¹⁰ Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych Dz. U. 2006 nr 94 poz. 651 (Tekst ujednolicony z uwzględnieniem ustawy z dnia 7 maja 2009 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach socjalnych oraz o zmianie niektórych innych ustaw) art. 12.

Przykład

Spółdzielnia socjalna wykonuje podzespoły na zlecenie dużej firmy produkcyjnej. Firma ta dostarcza materiał na początku tygodnia i codziennie odbiera 1000 sztuk podzespołów. Zlecenie to zapewnia 90% zatrudnienia dla członków spółdzielni, pozostałe zamówienia realizowane są sporadycznie, w zależności od pojawiających się zleceń. W związku z ograniczeniem zamówienia wyrobów gotowych, Zleceniodawca zredukował zamówienie, spółdzielnia ma dostarczać podzespoły tylko przez 4 dni w tygodniu. Określono, że taki stan rzeczy będzie trwał przez 4 miesiące. Zarząd stanął przed dylematem – spółdzielnia nie jest w stanie zarobić na pokrycie wszystkich kosztów. Jednym z rozwiązań jest zwolnienie 2 pracowników lub ograniczenie czasu pracy z równoczesnym zmniejszeniem wynagrodzenia. Zarząd spółdzielni po przeanalizowaniu sytuacji zwołał Walne Zgromadzenie, które podjęło decyzję o równomiernym zmniejszeniu czasu pracy i wynagrodzenia na okres 4 miesięcy. Taka uchwała pozwoliła ograniczyć koszty i zapewnić dla wszystkich pracę oraz zachować gotowość podjęcia realizacji zamówienia zgodnie z sugestią Zleceniodawcy.

Spółdzielnia socjalna może zatrudniać pracowników niebędących członkami spółdzielni, z tym że łączna liczba osób, o których mowa w art. 4 ust. 1 Ustawy o spółdzielniach socjalnych, nie może być niższa niż 50% w stosunku do ogółu członków spółdzielni i osób zatrudnionych w spółdzielni socjalnej.

Spółdzielnia socjalna zatrudniająca pracowników ma obowiązek zgłoszenia ich do ubezpieczenia do 7 dni,¹¹ a następnie comiesięcznie sporządzać sprawozdania i opłacać składki od zatrudnionych pracowników. Formularze potrzebne w ubezpieczeniach społecznych i zdrowotnych:

ZUS ZUA – zgłoszenie do ubezpieczeń/zgłoszenie zmiany danych osoby ubezpieczonej,

ZUS ZZA – zgłoszenie do ubezpieczenia zdrowotnego/zgłoszenie zmiany danych,

ZUZ ZIUA – zgłoszenie zmiany danych osoby ubezpieczonej,

ZUS ZCNA – zgłoszenie danych o członkach rodziny, których adres zamieszkania nie jest zgodny z adresem zamieszkania ubezpieczonego, dla celów ubezpieczenia zdrowotnego,

ZUS ZCZA – zgłoszenie danych o członkach rodziny, których adres zamieszkania jest zgodny z adresem zamieszkania ubezpieczonego, dla celów ubezpieczenia zdrowotnego,

ZUZ ZWUA – wyrejestrowanie z ubezpieczeń/kontynuowanie ubezpieczeń,

ZUZ ZPA – zgłoszenie/zmiana danych płatnika – osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej,

ZUS ZFA – zgłoszenie/zmiana danych płatnika składek – osoby fizycznej,

ZUS ZIPA – zgłoszenie zmiany danych identyfikacji płatnika składek,

ZUS ZWPA – wyrejestrowanie płatnika składek,

ZUS ZBA – informacja o numerach rachunków bankowych płatnika składek,

ZUS ZAA – adresy prowadzenia działalności gospodarczej,

ZUS RCA – raport imienny dla płatników uprawnionych do wypłaty świadczeń z ubezpieczenia chorobowego,

ZUS RZA – raport imienny o należnych składkach na ubezpieczenie zdrowotne,

ZUS RSA – raport imienny o wypłaconych świadczeniach i przerwach w opłacaniu składek,

ZUS DRA – deklaracja rozliczeniowa,

ZUS RMUA – raport miesięczny dla osoby ubezpieczonej,

¹¹ Ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. nr 137, poz. 887 z późn. zm.).

Składki ZUS:

- emerytalne – 19,52%,
- rentowe – 6%,
- chorobowe – 2,45%,
- Fundusz Pracy – 2,45%,
- Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych,
- zdrowotne – 9%, kwota zmniejszająca podatek 7,75%.

W statucie spółdzielni zwyczajowo określony jest zakres działania wszystkich organów spółdzielni. Dodatkowymi dokumentami porządkującymi prace poszczególnych organów są regulaminy, w których zawiera się doprecyzowanie zadań ramowo określonych w statucie. Zawarte są tu też różne rozwiązania porządkowe, które pozwalają usprawnić działanie poszczególnych organów.

Z obrad Walnego Zgromadzenia oraz posiedzeń Rady Nadzorczej czy Zarządu sporządzane są protokoły, które należy przechowywać zgodnie z wymaganymi przepisami. Sporządzone protokoły powinny odzwierciedlać przebieg pracy poszczególnych organów. Konieczne jest, aby protokół zawierał: informacje o osobach biorących udział w danym spotkaniu, porządek obrad, krótkie omówienie poszczególnych zagadnień oraz informacje o podjętych uchwałach i sposobie głosowania. Wymogi dotyczące dokumentowania pracy organów odnajdujemy w uregulowaniach prawnych, statucie i regulaminach.¹²

Spółdzielnia socjalna prowadzi ewidencję księgową zgodnie z przepisami Ustawy z 29 września 1994 r. o rachunkowości¹³. W myśl obecnie obowiązujących przepisów spółdzielnie socjalne mogą stosować tzw. pełną księgowość lub uproszczoną. Zgodnie z art. 2 Ustawy o rachunkowości, jej wymogów nie stosuje się do: osób fizycznych, spółek cywilnych osób fizycznych, spółek jawnych osób fizycznych, spółek partnerskich oraz spółdzielni socjalnych, jeżeli ich przychody netto ze sprzedaży towarów, produktów i operacji finansowych za poprzedni rok obrotowy wyniosły co najmniej równowartość w walucie polskiej 1 200 000 euro. Obowiązek prowadzenia pełnej księgowości może wynikać z innych przepisów, np. w sytuacji, gdy spółdzielnie socjalne korzystają ze środków publicznych.

Bardzo często spółdzielnie socjalne korzystają z usług biur rachunkowych do obsługi księgowej swojej działalności. Niemniej jednak za prawidłowe prowadzenie ewidencji w spółdzielni odpowiada Zarząd spółdzielni. On jest zobowiązany dopilnować, aby wszystkie obowiązki nałożone przez prawo w zakresie ewidencji i sporządzania sprawozdań finansowych zostały wykonane.¹⁴ Do obowiązków tych można też zaliczyć m.in. ustalenie w formie pisemnej dokumentacji opisującej w języku polskim przyjęte przez jednostkę do stosowania zasady rachunkowości.

Rachunkowość firmy obejmuje: przyjęte zasady (politykę) rachunkowości, prowadzenie (na podstawie dowodów księgowych) ksiąg rachunkowych, ujmujących zapisy zdarzeń w porządku chronologicznym i systematycznym, okresowe ustalanie lub sprawdzanie drogą inwentaryzacji rzeczywistego stanu aktywów i pasywów, wycenę aktywów i pasywów oraz ustalanie wyniku fi-

¹² USTAWA z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze (tekst jednolity: Dz. U. 2003 r. Nr 188 poz. 1848) art. 41.

¹³ ustawy z 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz. U. z 2002 nr 76, poz. 694 ze zm.).

¹⁴ ustawy z 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz. U. z 2002 nr 76, poz. 694 ze zm.) art. 4 ust. 5.

nansowego, sporządzanie sprawozdań finansowych, gromadzenie i przechowywanie dowodów księgowych oraz pozostałej dokumentacji przewidzianej ustawą, poddanie badaniu i ogłoszenie sprawozdań finansowych w przypadkach przewidzianych ustawą. W polityce rachunkowości zawarte są informacje dotyczące:

- określenia roku obrotowego i wchodzących w jego skład okresów sprawozdawczych;
- metod wyceny aktywów i pasywów;
- ustalania wyniku finansowego;
- sposobu prowadzenia ksiąg rachunkowych;
- systemu służącego ochronie danych i ich zbiorów, w tym dowodów księgowych, ksiąg rachunkowych i innych dokumentów stanowiących podstawę dokonanych w nich zapisów.

Spółdzielnia socjalna jest też płatnikiem podatku dochodowego od osób fizycznych. Zatrudniając pracowników ma obowiązek od naliczonych wynagrodzeń potrącać podatek i miesięcznie odprowadzać zaliczki. Po zakończeniu roku przygotować deklarację rozliczeniową dotyczącą wpłacanych zaliczek PIT-4 oraz informację dla każdego z pracowników dotyczącą osiągniętych przychodów i potrąconych zaliczkach PIT-11.

Spółdzielnia socjalna prowadząc działalność gospodarczą może także wykonywać obowiązki związane z podatkiem VAT. Opodatkowaniu podatkiem od towarów i usług, zwanym dalej „podatkiem”, podlegają:

- odpłatna dostawa towarów i odpłatne świadczenie usług na terytorium kraju;
- eksport towarów;
- import towarów;
- wewnątrzwspólnotowe nabycie towarów za wynagrodzeniem na terytorium kraju;
- wewnątrzwspólnotowa dostawa towarów.

Do 25. dnia każdego miesiąca spółdzielnia zobowiązana jest naliczyć podatek, wpłacić zaliczkę i sporządzić deklarację.

Inne obowiązki spółdzielni

Każda spółdzielnia socjalna zgodnie z przepisami Ustawy Prawo spółdzielcze obowiązana jest przynajmniej raz na 3 lata (a w okresie pozostawania w stanie likwidacji – corocznie) poddać się lustracyjnemu badaniu legalności, gospodarności i rzetelności całości jej działania. Celem lustracji jest:

- sprawdzenie przestrzegania przez spółdzielnię przepisów prawa i postanowień statutu;
- zbadanie przestrzegania prowadzenia przez spółdzielnię działalności w interesie ogółu członków;
- kontrola gospodarności, celowości i rzetelności realizacji przez spółdzielnię jej celów ekonomicznych, socjalnych oraz kulturalnych;
- wskazywanie członkom nieprawidłowości w działalności organów spółdzielni;
- udzielanie organizacyjnej i instruktazowej pomocy w usuwaniu stwierdzonych nieprawidłowości oraz w usprawnieniu działalności spółdzielni.¹⁵

¹⁵ USTAWA z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze (tekst jednolity: Dz. U. 2003 r. Nr 188 poz. 1848) art. 91.

Łączenie, podział, likwidacja spółdzielni socjalnej

Spółdzielnia socjalna na każdym etapie swojej działalności może połączyć się z inną spółdzielnią socjalną na podstawie uchwał Walnych Zgromadzeń łączących się spółdzielni, podjętych większością 2/3 głosów. Uchwały te powinny zawierać:

- wskazanie spółdzielni przejmującej;
- przyjęcie statutu, stanowiącego podstawę dalszej działalności (statut nie może ingerować w nabyte prawa majątkowe członków spółdzielni);
- datę połączenia.

Od chwili połączenia członkowie spółdzielni przejmowanej stają się członkami spółdzielni przejmującej majątek spółdzielni przejmowanej, a jej wierzyciele i dłużnicy przechodzą na spółdzielnię przejmującą.

Spółdzielnia socjalna może podzielić się na podstawie uchwały Walnego Zgromadzenia, podjętej większością 2/3 głosów. W wyniku podziału mogą powstać wyłącznie spółdzielnie socjalne.

Spółdzielnia socjalna przechodzi w stan likwidacji w sytuacji, gdy:

- zaprzestaje używania w nazwie oznaczenia „Spółdzielnia Socjalna”;
- liczba członków spółdzielni jest mniejsza niż 5 lub większa niż 50, z zastrzeżeniem art. 5, ust. 3 Ustawy o spółdzielniach socjalnych;
- nieprzerwanie, przez okres 3 miesięcy, był przekroczony limit osób, o których mowa w art. 5, ust. 5 Ustawy o spółdzielniach socjalnych;
- doszło do naruszenia zasad podziału nadwyżki bilansowej;
- upłynął okres, na który w myśl statutu powołano spółdzielnię (w przypadku spółdzielni powołanych na czas określony);
- na dwóch, kolejno po sobie następujących (w odstępie co najmniej dwóch tygodni) Walnych Zgromadzeniach, podjęto zgodne uchwały większością 3/4 głosów.

W przypadku likwidacji spółdzielni socjalnej, której powstanie zostało sfinansowane ze środków publicznych, środki pozostające po spłaceniu zobowiązań, złożeniu do depozytu stosownych sum zabezpieczających należności sporne lub niewymagalne i po wydzieleniu kwot przeznaczonych na wypłaty udziałów, dzieli się między jej członków, jednak nie więcej niż 20% środków, w pozostałej części przekazuje się na Fundusz Pracy. W przypadku likwidacji spółdzielni socjalnej, która nie korzystała ze środków Funduszu Pracy, środki pozostające po spłaceniu zobowiązań, złożeniu do depozytu stosownych sum zabezpieczających należności sporne lub niewymagalne i po wydzieleniu kwot przeznaczonych na wypłaty udziałów, dzieli się w całości pomiędzy jej członków.

W przypadku likwidacji spółdzielni socjalnej Walne Zgromadzenie może podjąć uchwałę o przekazaniu środków pozostających po spłaceniu zobowiązań, złożeniu do depozytu stosownych sum zabezpieczających należności sporne lub niewymagalne i po wydzieleniu kwot przeznaczonych na wypłaty udziałów na rzecz organizacji pozarządowych, realizujących zadania określone Ustawą z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, właściwego związku rewizyjnego spółdzielni socjalnych lub innych spółdzielni socjalnych.

Ulgi i finansowe wsparcie

Przy zakładaniu i podejmowaniu działalności członkowie założyciele i spółdzielnie socjalne mogą skorzystać z ulgi i ustawowego wsparcia. Należy zauważyć, że:

1. Spółdzielnia socjalna nie uiszcza opłaty sądowej od wniosku o wpis tej spółdzielni do Krajowego Rejestru Sądowego, a także od wniosków o zmiany wpisu oraz nie uiszcza opłaty za ogłoszenie tych wpisów w Monitorze Sądowym i Gospodarczym.
2. W stosunku do osób zatrudnionych na zasadach spółdzielczej umowy o pracę (art. 4 ust. 1 Ustawy o spółdzielniach socjalnych) część wynagrodzenia odpowiadająca składce należnej od zatrudnionego na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i chorobowe oraz część kosztów osobowych pracodawcy odpowiadająca składce na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i wypadkowe za zatrudnionego, na podstawie umowy zawartej między starostą właściwym dla siedziby spółdzielni a spółdzielnią, może podlegać finansowaniu ze środków Funduszu Pracy w pełnej wysokości przez okres 24 miesięcy od dnia zatrudnienia oraz w połowie wysokości przez kolejne 12 miesięcy, do wysokości odpowiadającej miesięcznie wysokości składki, której podstawą wymiaru jest kwota minimalnego wynagrodzenia. Zwrotu opłaconych składek starosta dokonuje w okresach kwartalnych na podstawie udokumentowanego wniosku spółdzielni, w terminie 30 dni od dnia jego złożenia. Na podstawie udokumentowanego wniosku spółdzielni starosta może przekazać co miesiąc zaliczkę na opłacanie ww. składek.
3. Działalność spółdzielni socjalnej może zostać wsparta ze środków budżetu państwa lub środków budżetu jednostki samorządu terytorialnego, w szczególności poprzez:
 - dotacje;
 - pożyczki;
 - poręczenia;
 - usługi lub doradztwo w zakresie finansowym, księgowym, ekonomicznym, prawnym i marketingowym;
 - zrefundowanie kosztów lustracji.
4. Statutowa działalność spółdzielni socjalnej w części obejmującej działalność w zakresie społecznej i zawodowej reintegracji oraz działalność, o której mowa w art. 2 ust. 3 Ustawy o spółdzielniach socjalnych, nie jest działalnością gospodarczą w rozumieniu przepisów Ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. Nr 173, poz. 1807, z późn. zm.) i może być prowadzona jako statutowa działalność odpłatna.
5. Spółdzielnia może skorzystać z dotacji na rozpoczęcie działalności i przystąpienie do spółdzielni socjalnej z Funduszu Pracy. Szczegółowe warunki i tryb przyznawania tych środków określa Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 lutego 2010 w sprawie przyznawania bezrobotnemu środków na podjęcie działalności na zasadach określonych dla spółdzielni socjalnych (Dz. U. 30, poz. 155).

Maksymalna wysokość środków, które mogą być przyznane, nie może przekroczyć 4-krotności przeciętnego wynagrodzenia na jednego członka-założyciela spółdzielni, 3-krotności przeciętnego wynagrodzenia na jednego członka spółdzielni przystępującego do niej po założeniu spółdzielni. Wysokość przeciętnego wynagrodzenia ogłasza Prezes Głównego Urzędu Statystycznego w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”.

Wsparcie dla spółdzielni socjalnych ze środków publicznych uznane jest jako pomoc de minimis, a więc pomoc, której wartość nie może przekroczyć kwoty 200 tys. euro w przeciągu ostatnich 3 lat. Do pomocy de minimis nie wlicza się pomocy zatwierdzonej przez Komisję (udzielanej zarówno w ramach programu pomocowego, jak i pomocy indywidualnej), jak również pomocy na szkolenia, na zatrudnienie oraz dla małych i średnich przedsiębiorców udzielanej zgodnie z warunkami określonymi we właściwych rozporządzeniach.

AKTY PRAWNE

- ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (Dz. U. z 2006 r. Nr 94, poz.651 z późn. zm.)
- ustawa z dnia 16 września 1982 r. prawo spółdzielcze (tekst jedn. 2003.188.1848 ze zm.)
- ustawa z dnia 3 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2005.122.1024)
- ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. 2003.122.1143)
- ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. 2004.99.1001 ze zm.)
- ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. 97.123.776 ze zm.)
- ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. kodeks cywilny (Dz. U. 1964.16.93, z późn. zm.)
- ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz. U. 2001.17.209)
- rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2000 r. w sprawie określenia wzorów urzędowych formularzy wniosków o wpis do Krajowego Rejestru Sądowego oraz sposobu i miejsca ich udostępniania (Dz. U. 2000.118.1247)
- ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. 2005.167.1398)
- ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. 1964.43.296 ze zm.)
- ustawa z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (tekst jedn. Dz. U. 2003.153.1503)
- ustawa z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych (Dz. U. 2001.79.854 ze zm.)
- ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (tekst jedn. Dz. U. 2002.76.694 ze zm.)
- ustawa z dnia 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych (Dz. U. 1996.70.335 ze zm.)
- rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 21 listopada 2005 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu dokonywania refundacji ze środków Funduszu Pracy kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy dla skierowanego bezrobotnego, przyznawania bezrobotnemu środków na podjęcie działalności gospodarczej oraz form zabezpieczenia zwrotu otrzymanych środków (Dz. U. 2005.236.2002)
- rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 13 lipca 2004 r. w sprawie szczegółowego sposobu i trybu organizowania prac interwencyjnych i robót publicznych oraz jednorazowej refundacji kosztów z tytułu opłaconych składek na ubezpieczenia społeczne (Dz. U. 2004.161.1683)

- rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z 10 grudnia 2003 r. w sprawie wzoru wniosku o zwrot opłaconych składek oraz trybu dokonywania ich zwrotu (Dz. U. 2004.3.18)
- rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 22 maja 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad udzielania, oprocentowania, spłaty, rozkładania na raty i umarzania pożyczek dla osób niepełnosprawnych (Dz. U. 1998.67.439)
- rozporządzenie Ministra Pracy, Gospodarki i Polityki Społecznej z dnia 12 czerwca 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu postępowania przy udzielaniu zakładom pracy chronionej pomocy finansowej ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (Dz. U. 2003.125.1161)
- ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (tekst jedn. Dz. U. 2002.9.84)
- ustawa z dnia 15 listopada 1984 r. o podatku rolnym (tekst jedn. Dz. U. 1993.94.431)
- ustawa z dnia 30 października 2002 r. o podatku leśnym (Dz. U. 2002.200.1682)
- rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 lutego 2010 r. w sprawie przyznawania bezrobotnemu środków na podjęcie działalności na zasadach określonych dla spółdzielni socjalnych (Dz. U. z 2010 r. Nr 30, poz. 155),
- rozporządzenie Komisji (WE) nr 1998/2006 z dnia 15 grudnia 2006 r. w sprawie stosowania art. 87 i 88 Traktatu o pomocy de minimis (Dz. Urz. UE L 379 z 28.12.2006, s. 5),
- rozporządzenie Komisji (WE) nr 875/2007 z dnia 24 lipca 2007 w sprawie stosowania art 87 i 88 Traktatu WE w odniesieniu do pomocy w ramach zasady de minimis dla sektora rybołówstwa i zmieniającego rozporządzenie (WE) nr 1860/2004 (Dz. UE L 193 z 25.07.2007, s. 6),
- rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 marca 2010 r. w sprawie zakresu informacji przedstawianych przy ubieganiu się o pomoc de minimis (Dz. U. Nr 53, poz. 311).

Centrum Integracji Społecznej

Poważne trudności ze znalezieniem pracy i normalnym, godnym funkcjonowaniem w społeczeństwie to dramat wielu grup społecznych. Należą do nich m.in. osoby niepełnosprawne, uzależnione, bezdomne, opuszczające zakłady karne czy też ofiary przemocy w rodzinie. Ich specyfika jest bardzo różna, w każdej z nich występują osoby z silną motywacją do podjęcia pracy, są też tacy, którzy w zatrudnieniu nie widzą jakiegś szczególnej wartości. Centrum Integracji Społecznej to miejsce dla wielu z nich, tutaj mogą znaleźć i podtrzymać motywację do samodzielnego zadbania o siebie i rodzinę, zyskać kwalifikacje zawodowe i umiejętności poruszania się na rynku pracy.

Pierwsza w Polsce instytucja tego typu powstała w 1993 roku w Poznaniu przy Fundacji Pomocy Wzajemnej „Barka”, jako nowatorski program reintegracji społecznej i zawodowej. Bazowała na 70-letnim doświadczeniu Szkoły im. H. Ch. Kofoeda z Danii. Była to tzw. „Szkoła Barki”. Jej szerszy rozwój datuje się od 1996 roku, gdy teren po firmie „Elektrometr” przy ulicy Św. Wincentego w Poznaniu został bezpłatnie użyczony Fundacji przez Urząd Miasta Poznania. „Szkoła Barki” mogła go stopniowo przystosować do wymagań swojego programu. Uruchomiono 10 warsztatów, codziennie odbywały się zajęcia edukacji ogólnej, spotkania grup wsparcia i samokształceniowych. Centra Integracji Społecznej funkcjonujące obecnie powstają i działają z powodzeniem dzięki uchwaleniu w 2003 roku Ustawy o zatrudnieniu socjalnym. To właśnie doświadczenia „Szkoły Barki” funkcjonującej w latach 1993-2003 stanowiły inspirację do wielu jej zapisów.

Centra dziś

Obecnie w Polsce działa kilkadziesiąt Centrów Integracji Społecznej. Stanowią ważny element polityki rynku pracy i są pierwszym etapem na drodze osób wykluczonych do zawodowej i społecznej aktywności. To przedsięwzięcia mające przede wszystkim charakter edukacyjny. Uczestnicy odbywają szkolenia i warsztaty umożliwiające zdobycie lub podwyższenie kwalifikacji zawodowych, praktyki i staże, realizują indywidualne programy zatrudnienia socjalnego, dopasowane do swoich możliwości i umiejętności. Biorą też udział w grupach wsparcia, grupach samopomocowych i zajęciach terapeutycznych, umożliwiających zdobywanie praktycznych, życiowych umiejętności, ułatwiających rozwiązywanie problemów osobistych i rodzinnych, wzmacniających motywację do zmiany własnego losu i umożliwiających codzienne funkcjonowanie w społeczeństwie. Osoby wykluczone uczą się tu zachowań społecznych i ekonomicznych, przygotowując się do pracy na otwartym rynku.

Jednym z elementów programu edukacyjnego w Centrum może być działalność wytwórcza, handlowa, usługowa lub rolnicza jego uczestników. Nie stanowi ona działalności gospodarczej w rozumieniu właściwych przepisów. Najczęstszymi formami wybieranymi przez Centra są usługi: remontowo-budowlane, stolarskie, krawieckie i ślusarskie. Zatrudnienie socjalne w CIS-ie nie jest

pracą zarobkową, ale aktywnością, dzięki której osoba wykluczona zdobywa umiejętności zawodowe, odzyskuje godność i wiarę w siebie. Prowadzenie CIS-u nie jest łatwym zadaniem. Z jednej strony ze względu na charakter uczestników, którymi są osoby z różnych względów niebędące w stanie funkcjonować na otwartym rynku pracy, niepotrafiące działać w zespole, nieczujące odpowiedzialności za swoje działania i przejawiające często krytycznie niską samoocenę. Z drugiej strony prowadzenie CIS-u nie jest tanie, bo CIS nie jest przedsięwzięciem ekonomicznym i bez sporych dotacji nie ma szans na skuteczne funkcjonowanie. Według szacunków Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej roczny koszt utrzymania CIS-u waha się od 100 do 500 tys. zł.

Jak założyć CIS?

Centrum Integracji Społecznej to jednostka organizacyjna, którą może utworzyć wójt, burmistrz, prezydent miasta lub organizacja pozarządowa, która pracuje na rzecz reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem. CIS utworzony przez samorząd działa jako gospodarstwo pomocnicze zgodnie z przepisami o finansach publicznych, natomiast w przypadku prowadzenia go przez organizację pozarządową działa w formie jednostki wyodrębnionej organizacyjnie i finansowo, w sposób zapewniający należyłą identyfikację pod względem organizacyjnym i finansowym, w stopniu umożliwiającym określenie przychodów, kosztów i wyników, z uwzględnieniem przepisów o rachunkowości.

Aby utworzyć CIS, trzeba złożyć wniosek do wojewody, który w drodze decyzji administracyjnej nadaje status Centrum Integracji Społecznej na 5 lat. Wniosek taki można składać 2 razy w roku – od dnia 1 kwietnia do dnia 30 kwietnia lub od dnia 1 września do dnia 30 września. W gestii wojewody jest także podejmowanie decyzji o utracie statusu CIS, gdy nie spełnia on zakładanych zadań. CIS musi informować wojewodę o każdej zmianie danych zawartych we wniosku w terminie 30 dni od zmiany, a także przedstawiać corocznie, nie później niż do 31 marca, wojewodzie oraz przyznającym dotację Centrum marszałkowi województwa, wójtowi, burmistrzowi lub prezydentowi miasta, a także instytucji tworzącej sprawozdanie, zawierające rozliczenie dotacji za rok poprzedni, efekty reintegracji zawodowej i społecznej, a także preliminarz wydatków i przychodów na rok bieżący. Wojewoda prowadzi rejestr jednostek organizacyjnych, którym nadał status Centrum, przy czym nadanie statusu jest równoznaczne z wpisem do rejestru.

Co we wniosku?

Prace nad wnioskiem warto zacząć jak najwcześniej, poprzedzić je dogłębną analizą ilościową i jakościową sytuacji osób zagrożonych wykluczeniem, najlepiej w porozumieniu i współpracy z ośrodkami pomocy społecznej, Powiatowymi Centrami Pomocy Rodzinie i publicznymi służbami zatrudnienia, ale także analizą sytuacji na lokalnym i regionalnym rynku pracy. Podstawowe elementy, które powinny znajdować się we wniosku określa Ustawa o zatrudnieniu socjalnym. Są to:

- nazwa instytucji tworzącej Centrum;
- informacja o miejscu funkcjonowania Centrum i przewidywanym terminie rozpoczęcia działalności;

- przewidywana liczba uczestników oraz wskazanie, dla jakiej grupy uczestników Centrum będzie świadczyć usługi;
- planowany rodzaj działalności wytwórczej, handlowej lub usługowej;
- program prac prowadzonych z uczestnikami w ramach reintegracji zawodowej i społecznej;
- przewidywana liczba pracowników Centrum oraz ich kwalifikacje;
- planowane rodzaje umów o pracę pracowników Centrum i ich wymiar czasu pracy;
- dane o organizacji i systemie zajęć w Centrum;
- dane o zakładanych efektach działania Centrum, w tym: planowana liczba osób do przygotowania do zawodu, przekwalifikowania lub podwyższenia kwalifikacji, planowana liczba osób, którym uczestniczenie w zajęciach w Centrum i wspierane zatrudnienie socjalne pomogą w uzyskaniu zatrudnienia na zasadach przewidzianych w przepisach prawa pracy lub w podjęciu działalności gospodarczej, planowana liczba osób usamodzielnionych ekonomicznie;
- dane o szacunkowym rocznym preliminarzu ogólnych kosztów działalności Centrum, w tym kosztów realizacji reintegracji zawodowej i społecznej;
- dane o wysokości zasobów własnych instytucji tworzącej poniesionych na utworzenie Centrum oraz o formach tych zasobów, a także o przewidywanym udziale własnym w finansowaniu działalności Centrum;
- dane o innych źródłach finansowania działalności Centrum, w tym ze środków określonych w gminnym programie profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień oraz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu;
- projekt regulaminu Centrum.

Kadra

Kadrę Centrum stanowią: kierownik, pracownik socjalny, prowadzący zajęcia reintegracji zawodowej i społecznej, instruktorzy zawodu, pracownicy związani z prowadzeniem działalności wytwórczej, handlowej, usługowej lub rolniczej oraz uczestnicy skierowani przez powiatowy urząd pracy do pracy w Centrum. Nie są pracownikami CIS-u uczestnicy zajęć, pomiędzy nimi a Centrum nie ma stosunku pracy w rozumieniu przepisów prawa pracy. Otrzymują oni świadczenie integracyjne (o świadczeniach poniżej), które nie jest wynagrodzeniem z tytułu umowy o pracę. Uczestnicy CIS-u nadal figurują więc w ewidencji urzędów pracy jako osoby poszukujące pracy.

Skąd finansowanie?

W przypadku Centrum tworzonego przez samorząd jego finansowanie odbywa się na zasadach określonych w przepisach o finansach publicznych, natomiast w przypadku, gdy Centrum tworzy organizacja pozarządowa jego finansowaniu mogą posłużyć jej zasoby pochodzące ze zbiorów, darowizn lub innych źródeł, a także dotacja na pierwsze wyposażenie pochodząca

z dochodów własnych gminy przeznaczonych na realizację gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych. Utworzenie CIS-u może być finansowane z dotacji pochodzących ze środków samorządu województwa, przeznaczonych na realizację wojewódzkiego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych. Marszałek województwa może przyznać Centrum, na zasadzie porozumienia, dotację na pierwsze wyposażenie oraz dotację na działalność przez okres pierwszych 3 miesięcy. Dotacja na pierwsze wyposażenie może być przeznaczona na:

- przystosowanie pomieszczeń przeznaczonych na reintegrację zawodową i społeczną do potrzeb uczestników zajęć w Centrum;
- wyposażenie pomieszczeń oraz przygotowanie stanowisk pracy, w tym zakup maszyn i urządzeń niezbędnych do prowadzenia działalności;
- zakup surowców, materiałów i narzędzi niezbędnych do rozpoczęcia działalności.

Wysokość dotacji na działalność Centrum przez okres pierwszych 3 miesięcy jest równa iloczynowi 50% obowiązującej w dniu zawarcia porozumienia kwoty zasiłku dla bezrobotnych oraz ilości uczestników zajęć reintegracji zawodowej i społecznej prowadzonych w Centrum i liczby pracowników Centrum zatrudnionych na okres nie krótszy niż rok, według stanu na koniec każdego miesiąca.

Dotacja na wyposażenie przekazywana jest w terminie 30 dni od dnia zawarcia porozumienia, natomiast dotację na działalność przez okres pierwszych 3 miesięcy jest przekazywana w 3 miesięcznych ratach (do 10 dnia miesiąca następującego po miesiącu, za który została przyznana).

Późniejsza działalność CIS-u może być finansowana z dotacji pochodzącej z dochodów własnych gminy (o tym poniżej) oraz ze środków uzyskanych z działalności wytwórczej, handlowej lub usługowej prowadzonej przez CIS. Uzyskane fundusze mogą zostać przeznaczone m.in. na najem lokali, świadczenia integracyjne dla uczestników oraz wynagrodzenia dla pracowników. Ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego można finansować szkolenia i kursy zawodowe. Wprost na działania CIS-ów przeznaczone są środki Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytet VII Promocja integracji społecznej, Działanie 7.2 Przeciwdziałanie wykluczeniu i wzmocnienie sektora ekonomii społecznej, poddziałanie 7.2.1 Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. W projekcie Planu Działania dla Priorytetu VII na rok 2011 przewidziane jest ogłoszenie odrębnego konkursu na projekty przewidujące wsparcie dla tworzenia i działalności podmiotów integracji społecznej, w tym między innymi Centrów Integracji Społecznej.

Dotacje od samorządu

W przypadku Centrum utworzonego przez organizację pozarządową, bieżąca działalność Centrum może być finansowana ze środków samorządu, w tym przeznaczonych na realizację gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych. Kwota dotacji jest w tym wypadku ustalana jako iloczyn kwoty określonej uchwałą rady gminy oraz liczby uczestników zajęć reintegracji zawodowej i społecznej prowadzonych w Centrum i liczby pracowników Centrum, według stanu na koniec miesiąca, i wypłacana co miesiąc, przez okres działalności

Centrum, w terminie do 10. dnia miesiąca następującego po miesiącu, za który została przyznana dotacja. Kwota dotacji nie może przekroczyć kwoty stanowiącej równowartość kosztów działalności Centrum, pomniejszonej o przychód uzyskany z działalności wytwórczej, usługowej, handlowej lub rolniczej.

Gdy instytucją tworzącą Centrum jest wójt, burmistrz i prezydent miasta, kwota dotacji jest ustalana jako iloczyn kosztów realizacji reintegracji zawodowej i społecznej w przeliczeniu na jednego uczestnika oraz liczby uczestników zajęć reintegracji zawodowej i społecznej prowadzonych w Centrum i liczby pracowników Centrum, pomniejszonej o przychód uzyskany z działalności wytwórczej, usługowej, handlowej i rolniczej i określana corocznie przez radę gminy.

Wymienione środki finansowe mogą być przeznaczone na:

- wypłatę świadczeń integracyjnych;
- zakup materiałów, energii, innych usług niezbędnych do działalności Centrum;
- koszty najmu lokalu i remonty pomieszczeń;
- podatki opłacane przez Centrum;
- wynagrodzenia pracowników Centrum i ich pochodne;
- realizację reintegracji zawodowej i społecznej oraz niezbędną obsługę działalności Centrum w tym zakresie;
- szkolenia pracowników Centrum związane z działalnością Centrum;
- posiłki dla uczestników;
- wydatki na ubezpieczenie mienia Centrum oraz inne wydatki związane z działalnością Centrum.

Świadczenia

Na wniosek kierownika Centrum, zawierający kopię listy wypłaconych świadczeń integracyjnych, starosta właściwy dla siedziby Centrum refunduje ze środków Funduszu Pracy kwotę wypłaconych w poprzednim miesiącu świadczeń integracyjnych wraz ze składkami na ubezpieczenia społeczne. Starosta może też przekazać Centrum zaliczkę na wypłatę świadczeń integracyjnych wraz ze składkami na ubezpieczenia społeczne. Choć świadczenie integracyjne jest postrzegane przez wielu uczestników CIS-ów jako forma zasiłku dla bezrobotnych, to jest jednak istotną dla nich zachętą, przynajmniej na początku, bo później większość z nich zaczyna dostrzegać i cenić uczestnictwo w zajęciach, możliwość kursów i szkoleń zawodowych.

W okresie próbnym (pierwszy miesiąc) wynosi ono 50% zasiłku dla bezrobotnych. Od 2. do 12. miesiąca (w uzasadnionych przypadkach do 18. miesiąca) 100% zasiłku dla bezrobotnych, w czym mieści się składka na ubezpieczenie zdrowotne. Za każdy dzień nieusprawiedliwionej nieobecności uczestnika CIS-u świadczenie integracyjne jest pomniejszane o 1/20, jednak w przypadku nieusprawiedliwionej nieobecności trwającej dłużej niż 3 dni w miesiącu świadczenie integracyjne za dany miesiąc nie przysługuje. W okresie uczestnictwa w zajęciach w Centrum za okres niezdolności do uczestniczenia w zajęciach wskutek choroby potwierdzonej przez lekarza, jednak nie dłuższy niż 14 dni, świadczenie integracyjne ulega zmniejszeniu o 1/40 za każdy dzień niezdolności. Za każdy kolejny dzień niezdolności do uczestniczenia w zajęciach w Centrum świadczenie

nie przysługuje. Wypłata świadczeń integracyjnych zostaje wstrzymana, gdy uczestnik zajęć oczywiście narusza postanowienia programu CIS-u. Udział w programie wymaga bowiem od uczestnika podporządkowania się obowiązującym regulom: musi uczestniczyć w programie minimum 6 godzin dziennie, nie może uchylać się od pracy, nie może pić alkoholu. W przypadku osób uzależnionych od narkotyków warunkiem uczestnictwa w CIS-ie jest przejście przez terapię. Nowelizacja ustawy o zatrudnieniu socjalnym z 15 czerwca 2007 r. wprowadziła również możliwość przyznania uczestnikowi programu motywacyjnej premii integracyjnej za jego zaangażowanie i postępy. Jej wysokość nie może przekroczyć 20% świadczenia integracyjnego. W ramach nowelizacji pojawiła się dodatkowo możliwość przyznania uczestnikom 4 dni urlopu.

Dla kogo CIS?

Zadaniem Centrów Integracji Społecznej jest aktywizacja zawodowa osób długotrwale bezrobotnych zagrożonych wykluczeniem społecznym. Wielotorowe, kompleksowe wsparcie skierowane do tej grupy realizowane jest poprzez warsztaty podnoszące kwalifikacje zawodowe oraz szkolenia, których celem jest reintegracja społeczna oraz nabywanie umiejętności poruszania się po rynku pracy. Ustawa o zatrudnieniu socjalnym dokładnie definiuje grupy, do których działania Centrów mogą być kierowane. Są to:

- bezdomni realizujący indywidualny program wychodzenia z bezdomności,
- uzależnieni od alkoholu, po zakończeniu programu psychoterapii w zakładzie leczenia odwykowego,
- uzależnieni od narkotyków lub innych środków odurzających, po zakończeniu programu terapeutycznego w zakładzie opieki zdrowotnej,
- chorzy psychicznie,
- długotrwale bezrobotni w rozumieniu przepisów o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy,
- zwalniani z zakładów karnych, mający trudności w integracji ze środowiskiem, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej,
- uchodźcy realizujący indywidualny program integracji,
- osoby niepełnosprawne, w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Do CIS-u mogą zostać skierowane także niewymienione powyżej osoby, pod warunkiem, że spełniają kryteria wykluczenia społecznego, które formułuje Ustawa o zatrudnieniu socjalnym. Są to osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, które ze względu na swoją sytuację życiową nie są w stanie same zaspokoić podstawowych potrzeb życiowych, co prowadzi do ubóstwa i uniemożliwia lub ogranicza uczestnictwo w życiu zawodowym, społecznym i rodzinnym. Mogą to być np. samotne matki, osoby długotrwale korzystające z pomocy społecznej, mniejszości szczególnie dyskryminowane w życiu społecznym i ekonomicznym, np. romska. Ważne, by pamiętać, że zapisów Ustawy nie stosuje się do osób, które mają prawo do: zasiłku dla bezrobotnych, zasiłku przedemerytalnego, świadczenia przedemerytalnego, renty strukturalnej, renty z tytułu niezdolności do pracy, emerytury i nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego.

Kto kieruje do CIS-u?

Centra Integracji Społecznej są sprzymierzeńcem ośrodków pomocy społecznej, ponieważ zajmują się ich podopiecznymi, pracując nad ich usamodzielnianiem się i reintegracją ze środowiskiem, a także instytucją cenną dla urzędów pracy, bo do funkcjonowania na rynku pracy przygotowują ich najtrudniejszych klientów. Stąd do uczestnictwa w CIS-ie osoby spełniające warunki Ustawy mogą zostać skierowane przez właściwy dla miejsca zamieszkania lub pobytu ośrodek pomocy społecznej lub powiatowy urząd pracy, który o tym fakcie powiadomi odpowiedni OPS. Wniosek o przyjęcie do CIS-u mogą składać także same osoby spełniające warunki ustawy bądź ich przedstawiciele ustawowi, a także zakłady leczenia odwykowego, Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie, organizacje pozarządowe lub Kluby Integracji Społecznej, za zgodą zgłaszanej osoby lub jej przedstawiciela ustawowego. Wniosek podlega zaopiniowaniu przez pracownika socjalnego ośrodka pomocy społecznej właściwego dla miejsca zamieszkania lub pobytu osoby kierowanej do uczestnictwa w Centrum, po uprzednim przeprowadzeniu wywiadu środowiskowego. W przypadku osób uzależnionych warunkiem przyjęcia do Centrum jest zakończenie programu psychoterapii w zakładzie leczenia odwykowego lub programu terapeutycznego w zakładzie opieki zdrowotnej. Pierwszeństwo w skierowaniu do Centrum mają osoby zamieszkałe w gminach, na terenie których ono funkcjonuje. Osoby zamieszkałe w innych gminach mogą być kierowane do Centrum w przypadku zawarcia porozumienia między gminami, określającego zasady finansowania kosztów uczestnictwa kierowanych tam osób, a także w przypadku posiadania przez Centrum wolnych miejsc i sfinansowania kosztów uczestnictwa osoby kierowanej przez gminę.

Program zatrudnienia socjalnego

Każda osoba przyjmowana do Centrum najpierw jest zobowiązana do podpisania przygotowanego przez pracownika socjalnego indywidualnego programu zatrudnienia socjalnego. Program ten reguluje zakres i formy reintegracji zawodowej i społecznej, rodzaje sprawności psychofizycznych niezbędnych do podjęcia pracy oraz metody ich ćwiczenia oraz osoby odpowiedzialne za realizację programu. Ów program może ulec zmianie na prośbę każdej ze stron. Realizacja programu jest warunkiem korzystania przez uczestnika z ubezpieczenia zdrowotnego oraz z innych świadczeń. Przerwanie jego realizacji, a co za tym idzie zakończenie uczestnictwa w CIS-ie oraz utratę związanych z nim świadczeń następuje w wyniku uporczywego naruszania przez uczestnika postanowień programu, uniemożliwiającego jego dalszą realizację, opuszczenia przez uczestnika zajęć w Centrum lub oświadczenia uczestnika o odstąpieniu od realizacji programu. Zakończenie realizacji programu następuje także w okresie do 6 miesięcy po dniu, w którym uczestnik objęty programem podjął zatrudnienie lub inną pracę zarobkową, założył lub przystąpił do spółdzielni socjalnej lub podjął działalność gospodarczą. Po zakończeniu uczestnictwa w zajęciach w Centrum z sukcesem kierownik Centrum wydaje uczestnikowi zaświadczenie potwierdzające uczestnictwo w zajęciach i umiejętności nabyte w ramach reintegracji zawodowej i społecznej.

Zasady są proste

Najpierw uczestnik CIS-u musi przejść trwający jeden miesiąc okres próbny. Dopiero po jego pomyślnym zakończeniu kierownik właściwego ośrodka pomocy społecznej na wniosek kierownika Centrum kwalifikuje uczestnika do uczestnictwa w zajęciach CIS-u. Okres uczestnictwa w zajęciach w Centrum może następnie trwać do 11 miesięcy. Jeżeli jednak analiza stanu realizacji indywidualnego programu zatrudnienia socjalnego uzasadnia potrzebę przedłużenia tego okresu, także w przypadku tworzenia spółdzielni socjalnej lub podjęcia działalności gospodarczej przez uczestnika zajęć, kierownik Centrum, na wniosek lub po zasięgnięciu opinii pracownika socjalnego Centrum, może przedłużyć okres uczestnictwa w zajęciach do kolejnych 6 miesięcy. Czas dziennego pobytu uczestnika w Centrum nie może być krótszy niż 6 godzin. Udział w programie rozpoczyna szkolenie bezpieczeństwa i higieny pracy oraz przeprowadzenie odpowiednich badań lekarskich. Uczestnicy otrzymują odzież roboczą i obuwie robocze, mają zapewnione bezpieczne i higieniczne warunki uczestnictwa w zajęciach, w tym środki ochrony indywidualnej. Przysługuje im nieodpłatnie jeden posiłek dziennie. CIS zapewnia swoim uczestnikom zaopatrzenie z tytułu wypadku w trakcie pobytu w Centrum na podstawie przepisów o zaopatrzeniu z tytułu wypadków lub chorób zawodowych powstałych w szczególnych okolicznościach.

Co po CIS?

Po pomyślnym ukończeniu programu w Centrum Integracji Społecznej osoba może podjąć pracę na otwartym rynku pracy, nie jest to jednak takie oczywiste i proste. Pomocnym rozwiązaniem, które dobrze przygotowałyby osoby wykluczone do pracy u określonego pracodawcy, może być uwzględnienie w programie CIS-u staży i praktyk zawodowych. Dzięki nim uczestnicy CIS-u mogą zaznajomić się z realiami funkcjonowania na otwartym rynku pracy, a właściciele firm mogą lepiej poznać i ocenić osoby, które w przyszłości mieliby zatrudnić. Samo Centrum także może zostać pracodawcą swoich absolwentów. W takim przypadku absolwent CIS-u, w odróżnieniu od uczestnika, świadczy pracę, dofinansowaną ze środków Funduszu Pracy (zasady poniżej). Tutaj jednak trzeba zastanowić się, na ile CIS będzie w stanie zorganizować miejsca pracy i skąd pozyska środki na pokrycie wynagrodzeń. To przede wszystkim konieczność rozwinięcia działalności ekonomicznej, która zagwarantuje ciągłość zleceń oraz zysk pozwalający na sfinansowanie części wynagrodzeń.

Uczestnik Centrum Integracji Społecznej może wreszcie założyć własną działalność gospodarczą, która może być dofinansowana z Funduszu Pracy, na zasadach określonych w ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, a także z Europejskiego Funduszu Społecznego (Działanie 6.2). CIS może też stać się inkubatorem spółdzielni socjalnych, bo grupa jego uczestników po przejściu programu może założyć spółdzielnię socjalną. Warto więc zaplanować działania tak, by zyskali umiejętności, które pozwolą im utrzymać się na rynku pracy, ale także umiejętność współdziałania i wiedzę o funkcjonowaniu podmiotów ekonomii społecznej. Ustawa o zatrudnieniu socjalnym nie określa co prawda roli CIS-u w procesie tworzenia spółdzielni

socjalnej, ale Centrum może pomóc, m.in. w tworzeniu biznesplanu, prowadzeniu działalności gospodarczej, prowadzeniu księgowości czy zdobywaniu zleceń, a także udostępniając sprzęt i maszyny. We wspieraniu takich przedsięwzięć dużą rolę może odegrać samorząd, określając preferencję zatrudniania członków spółdzielni np. przy remontach, utrzymaniu zieleni i innych. Należy pamiętać, że przejście od etapu uczestnictwa w CIS-ie do etapu samodzielnej działalności ekonomicznej jest dla osób wykluczonych niezmiernie ważne, bo udowadnia im, że należycie wykorzystali czas spędzony w Centrum i że mogą naprawdę coś zmienić w życiu swoim i swoich rodzin.

Istnieje więc także możliwość wsparcia finansowego samych uczestników bądź pracodawców, którzy ich zatrudniają. Powiatowy Urząd Pracy kieruje, na wniosek uczestnika, który pomyślnie zakończył program, bądź kierownika CIS-u i pracownika socjalnego do pracy u pracodawcy. To skierowanie następuje na podstawie umowy między starostą a pracodawcą, w którym starosta zobowiązuje się do refundowania części wynagrodzenia absolwenta przez 12 miesięcy, a pracodawca do zatrudnienia skierowanego uczestnika przez okres nie krótszy niż 12 miesięcy. Wysokość tej refundacji wynosi:

- 100% zasiłku dla bezrobotnych wraz ze składką na ubezpieczenie społeczne przez pierwsze trzy miesiące,
- 80% zasiłku dla bezrobotnych wraz ze składką na ubezpieczenie społeczne przez następne trzy miesiące,
- 60% zasiłku wraz ze składką przez następne sześć miesięcy.

Powyższej refundacji starosta dokonuje ze środków Funduszu Pracy, w okresach miesięcznych, na podstawie wniosku pracodawcy, w terminie 30 dni od dnia jego złożenia. Jest ona udzielana jako pomoc de minimis, a obowiązek wydania zaświadczenia o jej udzieleniu spoczywa na staroście. Ze względu na fakt, że subsydiowane zatrudnienie w przypadku osób zagrożonych wykluczeniem stanowi poważne ryzyko nawet dla firm, które świetnie funkcjonują na rynku pracy, bowiem nie sposób przewidzieć, na ile nawet ktoś, kto ukończył program będzie się wywiązywał ze swoich obowiązków, prywatni pracodawcy chroniąc interesy swoich firm coraz częściej ubiegają się o dofinansowanie nie na konkretną osobę, lecz na stanowisko stworzone z myślą o takich osobach. Takie rozwiązanie umożliwia Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Pozwala to pracodawcy na zatrudnienie innego absolwenta CIS-u, jeżeli np. dotychczasowy pracownik przestał przychodzić do pracy.

Centra Integracji Społecznej w województwie warmińsko-mazurskim

Centrum Integracji Społecznej w Olsztynie

Gospodarstwo Pomocnicze Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Olsztynie

Al. Wojska Polskiego 33

10-228 Olsztyn

Organ prowadzący: Prezydent Miasta Olsztyn

Status CIS: od 1 kwietnia 2010 r. do 31 marca 2015 r.

Strona internetowa: www.cisolsztyn.ubf.pl

Centrum Integracji Społecznej w Ostródzie

Jednostka Organizacyjna Zarządu Rejonowego Polskiego Komitetu Pomocy Społecznej w Ostródzie

ul. Sienkiewicza 15

14-100 Ostróda

Organ prowadzący: Zarząd Wojewódzki PKPS w Olsztynie

Status CIS: od 9 października 2007 r. do 31 grudnia 2012 r.

Strona internetowa: Brak

Centrum Integracji Społecznej w Braniewie

Braniewskie Stowarzyszenie Abstynenckie

ul. Kościuszki 10

14-500 Braniewo

Organ prowadzący: Braniewskie Stowarzyszenie Abstynenckie

Status CIS: od 8 maja 2008 r. do 17 lipca 2013 r.

Strona internetowa: www.cisbraniewo.prv.pl

Centrum Integracji Społecznej w Elku

Stowarzyszenie Inicjatyw Społeczno Gospodarczych

im. Króla Zygmunta Augusta w Elku

ul. Kościuszki 28 b

19-300 Elk

Organ prowadzący: Stowarzyszenie Inicjatyw Społeczno Gospodarczych im. Króla Zygmunta Augusta w Elku

Status CIS: od 30 czerwca 2010 r. do 30 czerwca 2015 r.

Strona internetowa: www.cis.sisg.org.pl

Partnerstwo dzielnicowe. Społecznie odpowiedzialne terytorium

„Aktywną społeczność charakteryzuje ciągle proces, którego celem jest wspólna adaptacja i otwarcie na zmianę. Aktywność może być bardziej lub mniej intensywna, może wpływać np. z niezadowolenia ze środowiska, w którym dana społeczność funkcjonuje, jak i z chęci doskonalenia czy rozwijania posiadanych dóbr i wartości. Sama aktywność to jednak za mało. Niezbędna wydaje się aktywność zbiorowa – społeczna, mobilizująca ludzi do działania dla wspólnego dobra. Wykracza ona poza perspektywę doraźnego, wspólnego działania. Wymaga spojrzenia długofalowego, opartego o proces społecznego ucierania wartości, co stwarza możliwość rzeczyciwstaj i pogłębionej mobilizacji lokalnego potencjału na rzecz rozwoju”¹.

Rzecz o Zatorzu – zapomnianej dzielnicy

Zatorze – jedna z dzielnic Elbląga, mieszcząca się za dworcem PKP. Odcięta od miasta torami kolejowymi – kiedy opuszczone są szlabany, na dzielnicę nie można się dostać ani się z niej wy dostać. To ogromny problem dla Zatorzan, zauważalny zwłaszcza wtedy, gdy przed zamkniętym przejazdem stoi karetka pogotowia na sygnale. Ale to nie jedyny problem.

Na Zatorzu mieszka około 10 tys. mieszkańców, którym doskwiera nie tylko brak placów zabaw czy miejsc parkingowych. Życia na dzielnicy nie ułatwia też komunikacja miejska – autobusy jeżdżą bardzo rzadko. Zatorzanie mówią, że mieszkają w getcie lub „zapomnianej dzielnicy, której wstydzi się miasto”. Elblążanie zaś boją się poruszać po tamtejszych ulicach po zapadnięciu zmroku, zwłaszcza, że to właśnie tu znajdują się budynki, w których mieszczą się, owiane złą sławą, mieszkania socjalne. Brak miejsca spotkań dla mieszkańców, zagospodarowania czasu wolnego, zwłaszcza dla dzieci i młodzieży, powoduje, że spędzają one czas „na ulicy”, pogłębiając stereotyp o „trudnej młodzieży” i niebezpiecznej dzielnicy. Jak to zmienić?

Partnerstwo na rzecz rozwoju Zatorza

O tym, że budowanie partnerstwa nie jest łatwe przekonał się każdy, kto choć raz, w imię pilnej sprawy, palącego problemu czy potrzeby współpracy, podjął trud zebrania ludzi, których łączy ten sam cel. O ile nam, pracownikom Elbląskiego Stowarzyszenia Wspierania Inicjatyw Poza-

¹ *Pomiędzy tożsamością a skutecznością. Dobre praktyki społecznego konstruowania partnerstw lokalnych*, red. B.Skrzypczak, M. Grygorczyk, Stowarzyszenie CAL, Warszawa 2009.

rządowych, budowanie partnerstw nie jest obce, o tyle tworzenie czy podejmowanie współpracy na jednej z elbląskich dzielnic jest nie lada wyzwaniem.

Długi czas zastanawialiśmy się, której dzielnicy zaproponować współpracę, bo każda jest inna, specyficzna, każda ma swoje problemy i bolączki. Rozmawialiśmy z pracownikami Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie, który w każdej z dzielnic ma Zespół Pracy Socjalnej – to właśnie pracownicy są najbliższymi mieszkańców i wiedzą, co w trawie piszczy. Wreszcie zaproponowaliśmy współpracę dzielnicy Zatorze – żyjącym na jej terenie mieszkańcom, organizacjom i instytucjom, które właśnie tutaj mają swoje siedziby.

W procesie budowania partnerstwa niezbędna jest rola animatora/inicjatora działań. Jego zadaniem jest uruchamianie, rozwijanie i wzmacnianie uczestnictwa członków społeczności w podejmowaniu i prowadzeniu spraw, które jej dotyczą.² Zadaniem tej osoby jest zebranie informacji, ocena sytuacji, zachęcanie ludzi do spotkania się w celu podjęcia decyzji, jakim problemem chcą się zająć, tworzenie i wspieranie grupy. Oczywiście to nie koniec pracy animatora – towarzyszy on grupie przez cały okres jej działania, pomaga planować, budować strategię, podtrzymuje i umacnia w czasie realizacji działań, towarzyszy przy ewaluacji, obecny jest przy podejmowaniu decyzji o tym, co dalej.

Poniższy artykuł pisany jest z perspektywy mojej – animatorki pracującej (i żyjącej) na Zatorzu. Zaczynam od mapy zasobów i potrzeb dzielnicy.

Skład partnerstwa

Tworzenie mapy zasobów i potrzeb związane jest z przekopywaniem każdego skrawka dzielnicy w poszukiwaniu tego, co trudne i wymaga rozwiązania oraz tego, co i kto może pomóc we wspólnej pracy na rzecz dzielnicy. Potrzeba wyszczególnić działające tu instytucje, organizacje, przedsiębiorstwa i ważne osoby na dzielnicy. Z każdym z podmiotów przeprowadzamy indywidualne spotkania, robimy analizę jego zasobów i potrzeb, także w kontekście funkcjonowania na danym terenie. Jest to więc pierwszy etap budowania partnerstwa: zainicjowanie działania, zaproszenie pierwszych uczestników na spotkania.

Kogo zaprosić do partnerstwa na rzecz rozwoju dzielnicy? Czy powinno być to partnerstwo złożone z podmiotów działających w tej samej „branży” – czyli przedstawiciele instytucji, organizacji, grup nieformalnych szczególnie zaangażowanych w rozwiązanie konkretnego problemu (np. narkomanii w szkole)? Czy też utworzyć szerokie partnerstwo, w którego skład wejdą instytucje, organizacje, przedsiębiorcy i mieszkańcy działający na tym konkretnie terenie? Piotr Henzler³ określa, iż prostsza w realizacji jest opcja „węższego partnerstwa”, ponieważ łatwiej jest zorganizować spotkania, a z racji zaangażowania ekspertów w danej dziedzinie efekty pracy będą szybsze do osiągnięcia. Z kolei przy tworzeniu „szerokiego partnerstwa” istnieje zagrożenie wystąpienia problemu ze zdefiniowaniem celu z powodu różnic interesów czy „związane z rozmyciem się idei i celu partnerstwa” (Henzler).

² *Ożywienie społeczne Mazowsza Północno-Wschodniego. Praktyki wystarczająco dobre*, Z. Wejcman, BORIS, 2010.

³ B. Skrzypczak, op. cit.

Inicjując powstanie partnerstwa na Zatorzu wysiłki skierowałam na zaproszenie do współpracy wszystkich podmiotów działających na tym terenie. Dlaczego? Po pierwsze: takie partnerstwo jest cenne dla całej społeczności lokalnej – buduje poczucie wpływu na wszystkie ważne dla niej aspekty, to większa legitymizacja działań. Po drugie – staje się reprezentacją całego środowiska. Po trzecie – daje możliwość wykorzystania większej ilości zasobów tychże podmiotów. Po czwarte – daje możliwość szerokiego i głębszego spojrzenia na sytuację i problemy danego obszaru z perspektywy wielu ludzi. Po piąte – współpraca między niektórymi podmiotami już istniała, choć w niewielkim stopniu i pojedynczych „przypadkach”. Nadszedł więc czas, by połączyć siły.

Po pierwsze – terytorium

Partnerstwo lokalne jest przestrzenią, którą można kształtować, zmieniać, by lepiej sprostać rzeczywistości.⁴ Jest integralnym bytem opartym na wzajemnym zaufaniu, wspólnych inicjatywach, poczuciu tożsamości („kim jestem i skąd jestem”) przy jednoczesnym zachowaniu autonomii (każdego podmiotu, ale także w rozumieniu autonomii partnerstwa – poszukiwanie własnego oblicza).

Aby rozpocząć myślenie o wprowadzaniu zmian i budowaniu partnerstwa, należy przeprowadzić dokładną analizę „obszaru” czy „terytorium”. „Obszar” czy też „terytorium” nie jest tylko i wyłącznie definicją obszaru administracyjnego. Składa się z poczucia przynależności („jestem stąd”) i własności („to jest moje”). Zatorzanie, mimo – a może właśnie z powodu – funkcjonujących w społeczności lokalnej (Elbląga) stereotypów na temat tej dzielnicy („lepiej nie zapuszczać się w tamte rejony”), mają bardzo silne poczucie przynależności i własności. Związek człowieka z terytorium może układać się „na podstawie poczucia miejsca lub zakorzenienia w miejscu. Poczucie takie jest aktem świadomej i intencjonalnej refleksji dotyczącej środowiska, w związku z tym poziom reakcji emocjonalnych jest regulowany przez świadomość jednostek. Postawa zakorzenienia – w tej interpretacji – oznacza nieświadome i bezrefleksyjne zadomowienie w miejscu. (...) Partnerstwa jako byty świadomie aranżowane uruchamiają postawę poczucia miejsca, sprzyjają otwartości i nowemu spojrzeniu na najbliższe środowisko”⁵. Inicjator partnerstwa (animator) musi odpowiedzieć sobie na kilka pytań: jaki jest obszar? Jakie są jego siły? Czego brakuje? Jacy partnerzy są obecni? Jakich partnerów brak? Których usług brakuje? Kim jest mieszkaniec? Mieszkaniec stanowi trudność czy zaletę dla obszaru? Jaką władzę posiada mieszkaniec? Czy ma prawo do innowacji? Jaki jest jego potencjał? Czy jest i jak silne jest poczucie przynależności („jestem stamtąd”) i poczucie własności („jest to moje”)?. I wreszcie – w którym miejscu następuje zetknięcie czy skrzyżowanie szlaków, ruchu na terytorium, mówiąc inaczej – co łączy lokalnych „aktorów”.

W przypadku Zatorza działania szły dwutorowo. Jeden tor – to spotkania indywidualne z podmiotami działającymi na Zatorzu i doprowadzenie do ich wspólnego spotkania. Drugi tor – doprowadzenie do spotkania z mieszkańcami.

⁴ B. Skrzypczak, op. cit.

⁵ Tamże.

Pierwsze spotkania z mieszkańcami i początki określania „terytorium” pokazały, jak bardzo mieszkańcy mają dość swojej rzeczywistości. Określili problemy dzielnicy, ale też to, w jaki sposób i kto może pomóc je rozwiązać. Wskazali też, że do rozwoju Zatorza potrzeba:

- połączyć go z miastem – poprzez budowę wiaduktu nad torami PKP – co doprowadzi do wstrzymania wyprowadzania się przedsiębiorstw i spowoduje wprowadzanie się nowych oraz odblokuje inwestycje w dzielnicy,
- stworzyć miejsce spotkań dla mieszkańców,
- zagospodarować czas wolny dzieci i młodzieży,
- poprawić estetykę dzielnicy.

A żeby to wszystko mogło się zrealizować – potrzeba wsparcia instytucji i organizacji działających na dzielnicy, ale też stworzenia przedstawicielstwa mieszkańców. Pierwsze spotkanie stało się impulsem do założenia Stowarzyszenia „Elbląskie Zatorze” – mieszkańcy wzięli sprawy w swoje ręce i włączyli się w proces zmian na swojej dzielnicy, aktywnie włączając się w budowanie lokalnego partnerstwa.

Dzięki tym wszystkim spotkaniom (z podmiotami oraz mieszkańcami dzielnicy) możliwe było doprecyzowanie: co „obszar” powinien robić? Przede wszystkim rozwijać tożsamość zbiorową, stworzyć lokalną synergię przy wykorzystaniu wszystkich sił dzielnicy. Jak? Poprzez uznanie mieszkańców i lokalnych „aktorów” jako zasadnicze bogactwo i stworzenie klimatu do współpracy.

Po drugie – kapitał społeczny

Aby mówić o partnerstwie, trudno nie poruszyć tak ważnej kwestii, jaką jest proces aktywizowania społeczności. Chodzi bowiem o to, by umożliwić praktyczne odkrywanie i wyzwalanie potencjału społecznego, zmobilizowanie ludzi do wspólnego działania. Aktywizowanie społeczności opiera się na sieci powiązań i wzajemnych kontaktach, ale, by wspólne działanie było możliwe, relacje powinny być oparte na uczciwości, poczuciu własnej wartości, wzajemnym szacunku, możliwości uczenia się i rozwijania wraz z innymi, wspólnym doświadczeniu. Wynika z tego, że jakość relacji ma dla rozwoju społecznego ogromne znaczenie. „Jeżeli rozwój lokalny dotyczy zarówno jednostek jak i ich środowiska, wraz ze związkami zachodzącymi pomiędzy nimi, to jego celem nie jest sama jednostka lub środowisko, lecz interakcje występujące między nimi”⁶. Mówimy wówczas o kapitale społecznym, będącym „sumą aktualnych lub potencjalnych zasobów, które są powiązane z posiadaniem trwałej sieci mniej lub bardziej zinstytucjonalizowanych relacji – znajomości i wzajemnego uznania” (P. Bourdieu). Kapitał społeczny to zaufanie, wzajemność i wspólnotowość, wspólne normy zachowania, wspólne zobowiązania i przynależność. Te relacje powinny być traktowane tak samo, jak kapitał materialny, w który się inwestuje, by w przyszłości czerpać zyski dla społeczności lokalnej. Nawiazywanie partnerstw pomiędzy liderami społecznymi, budowanie wzajemnego zaufania i solidarności jest trudne i na pewno nie uda się, jeśli budowania relacji partnerskich nie rozpoczniemy od odkrywania i badania lokalnego potencjału – ludzi, instytucji – i nie znajdziemy łącznika – wspólnego elementu czy problemu dla różnych podmiotów (bonding), czy pomostu (bridging) pomiędzy nimi, czyli właśnie sieci powiązań. Świadomość istniejącego w lokalnej społeczności kapitału społecznego

⁶ Za P. Wołkowińskim, mat. szkoleniowe, P. Simonet.

pozwala na uruchamianie, rozwijanie i wzmacnianie uczestnictwa poszczególnych „aktorów” w podejmowaniu i prowadzeniu spraw, które jej dotyczą, stanowi prawdziwy potencjał rozwoju, a „im więcej jest używany – tym bardziej wzrasta”.

Po trzecie – terytorium i zmiana

„Aby społeczność mogła się rozwijać, musi wypracować w sobie otwartość na zmianę i permanentną edukację. Przy zachowaniu swojej lokalnej identyfikacji i tożsamości, członkowie danej społeczności: poszczególni obywatele, organizacje, instytucje, firmy, potrzebują impulsu edukacyjnego do poznawania nowych rozwiązań, zdobycia nowych doświadczeń, poszerzenia horyzontów”⁷.

Przeprowadzanie zmian na terytorium wymaga zgłębionej wiedzy o jego przeszłości i sposobie działania. Chodzi o to, iż ma ono charakter żyjącego ciała lub podmiotu, które reaguje w sposób unikalny na życie swoich mieszkańców, na decyzje polityczne czy techniczne.⁸

Każda, najmniejsza nawet zmiana, którą zaczynamy wprowadzać w życie, wiąże się z ryzykiem, że nie zostanie zaakceptowana przez podmioty i ludzi w niej uczestniczących. „Strach przed nieznanym” może być ogromną blokadą przed podejmowaniem jakichkolwiek działań, wkraczamy bowiem w pewną „zastaną rzeczywistość”, znaną jej uczestnikom. Jeżeli chcemy brać na siebie odpowiedzialność za tworzenie strategii zmiany (rozwoju społeczności) i jej wprowadzanie, musimy umiejętnie się do tego zabrać, nie może więc zabraknąć kultury dialogu, kultury krytycznego myślenia, autentyczności i zaangażowania oraz wolności, która stanowi warunek twórczości i podstawowej odpowiedzialności.

Jak wprowadzać zmianę? Przede wszystkim – nie samodzielnie. W planowanie zmiany i jej wprowadzanie zaangażowani powinni być wszyscy lokalni „aktorzy”, którzy wyrazili taką chęć i potrzebę. Wspólna wizja terytorium, wspólny horyzont działań, przy zachowaniu opracowanej „ścieżki dla każdego” sprawiają, że zmiana jest akceptowana, „oswajana”, a jej stopniowe wprowadzanie nie wywołuje oporu. Mimo zachowania powyższych „środków ostrożności” nie sposób uniknąć obaw wynikających z pojawiających się zmian, zwłaszcza na początku funkcjonowania partnerstwa. Obawy, które odczuwalne były na Zatorzu związane były z:

- „zaburzeniem” dotychczasowego porządku pracy instytucji – do tej pory współpracowały one ze sobą okazjonalnie i „w razie potrzeby”;
- „niewiadomą”, jaką jest partnerstwo – każdy z podmiotów zajmował się swoim konkretnym obszarem działań, powracało więc pytanie: co ja (jako instytucja, organizacja czy przedsiębiorca) mogę zrobić więcej?
- brakiem decyzyjności – przedstawiciele instytucji i organizacji biorący udział w pracach partnerstwa są osobami podległymi „władzom” swoich instytucji, a więc każda zmiana wymaga zgody przełożonego;
- ilością problemów do rozwiązania – mapa potrzeb terytorium jest duża.

Dodatkowo trzeba brać pod uwagę czynniki zewnętrzne – ułatwiające czy utrudniające pracę. W przypadku Zatorza czynnikiem utrudniającym budowanie partnerstwa były trwające wybory

⁷ B. Skrzypczak, op. cit.

⁸ P. Wołkowiński, mat. szkoleniowe.

prezydenckie i zmiany układu sił w samorządzie lokalnym. A jednocześnie zmiana ta ułatwiła podejmowanie decyzji – nowy samorząd dał „zielone światło” działaniom w dzielnicy. Brak środków finansowych na realizację najważniejszych inwestycji, jak budowa wiaduktu łączącego Zatorze z miastem czy poprawę infrastruktury drogowej także utrudniają wprowadzanie zmiany, brak jest bowiem widocznych i namacalnych zmian. A to ważne, by były one widoczne – terytorium oczekuje efektów.

Po czwarte – działanie

Ustalenie celu partnerstwa, regulaminu i kierunków działań następuje, kiedy partnerzy są w pewnym stopniu zintegrowani, czują więź, pojawia się zaufanie. Uporządkowanie terytorium, podział zadań to drugi etap funkcjonowania partnerstwa – jego ukonstytuowanie się. To trudny etap, wymaga bowiem skoncentrowania się na planowaniu, to żmudne i długotrwałe, a każdy chciałby od razu widzieć efekty – nie w formie regulaminów i zasad, ale konkretnego działania. Podczas pracy nad budowaniem partnerstwa zatorzańskiego ta potrzeba była niemal fizycznie odczuwalna. Jednogłośnie stwierdziliśmy, że nie jesteśmy w stanie ani czasowo, ani finansowo, ani też w ogóle gotowi na zorganizowanie wielkiego festynu Zatorzan. Po burzy mózgów na dzielnicy stało „święteczne drzewko Zatorzan” – jako pierwsze wspólne działanie tworzącego się partnerstwa. A każdy z partnerów odpowiedzialny był za swoją „działkę” – od zrobienia ozdób choinkowych (Przedszkole i Szkoły), przez znalezienie słodkości i podarunków dla dzieci (WORD), przygotowanie nagłośnienia (Lazarus), po wspólne strojenie drzewka i śpiewanie kolęd (tu przodowało CEiPM OHP). Ta spontaniczna akcja dodała nam skrzydeł, mogliśmy ruszyć do dalszej pracy.

Podsumowując

Kluczem sukcesu partnerstwa jest odpowiednia definicja terytorium i jego wspólna wizja, zdefiniowanie roli każdego „aktora”, zwiększenie kapitału społecznego, stała i twórcza diagnoza, przyjęcie strategicznych kierunków, osiąganie widocznych sukcesów i wiara we własne możliwości. To wszystko łączyć powinna świadomość: „nic bez mieszkańców”. I oczywiście samo partnerstwo powinno być przygotowane do działania oraz tego, że zmiany personalne są nieuniknione – pojawią się nowi, odejdą dotychczasowi członkowie.

„Zasadniczym elementem, który stanowi czym jest człowiek jest jego życie, akt życia, działalność, w którą przekształca swoje życie: wszystko inne to tylko deklaracje, jedynie liczy się działalność. Ona pozostaje” (André Mage).

Zatorzańscy partnerzy: Mieszkańcy, Zespół Pracy Socjalnej (Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie), Dzielnicy (Komenda Miejska Policji), Centrum Edukacji i Pracy Młodzieży OHP, Gimnazjum nr 7, Parafia Trójcy Świętej, Fight Club Elbląg, Stowarzyszenie „Elbląskie Zatorze”, Elbląskie Stowarzyszenie Pomocy Humanitarnej im. Św. Łazarza „LAZARUS”, Aeroklub Elbląski, Wojewódzki Ośrodek Ruchu Drogowego, Przedszkole nr 18

Wioska tematyczna. Pomysł na lokalną aktywność i pracę

Od kilkunastu lat bardzo prędko rozwija się w Polsce nurt Odnowy Wsi, który przybiera różnorodne formy i wprowadza nowe dobre praktyki. Jedną z nich jest coraz popularniejsza idea wioski tematycznej, którą od wielu lat upowszechnia dr Wacław Idziak. Wioska tematyczna to pomysł na stworzenie miejsc pracy z wykorzystaniem potencjału, umiejętności i pomysłów ludzi oraz infrastruktury czy przestrzeni w danej miejscowości. To sposób na lokalną aktywność i pracę, droga do ożywienia gospodarki wiejskiej.

„Wioska tematyczna jest wsią, która ma własny, jedyny w swoim rodzaju, pomysł na rozwój. Wokół niego tworzone są sposoby na zarabianie pieniędzy. Nie chodzi tu jednak o nowy rodzaj upraw, ogrodnictwo czy hodowlę, nie chodzi też o patent na produkcję”.¹ Model wioski tematycznej opiera się na rozwoju wokół wspólnie wybranego tematu przewodniego. Inspiracja do jego utworzenia pojawia się z wielu stron, a ostateczny kształt przybiera podczas spotkań liderów, przedstawicieli organizacji i instytucji lokalnych, samorządów oraz mieszkańców zaangażowanych w budowanie wsi tematycznej. Czasami jest to sama nazwa (jak w przypadku Aniołowa – Wioski Aniołów), historia miejscowości (jak w Pogroździu – Wiosce Dzieci) czy lokalne tradycje i obyczaje (Jędrzychowo – Wioska Jak u Babci). Jednak wywodzić się on może także z pasji, niebanalnych pomysłów czy niezwykłych wydarzeń, jak w Sierakowie Sławieńskim – Wiosce Hobbitów. Sam temat przewodni stanowi zaczątek drogi, na której kolejno wyrastają oferty turystyczne i produkty lokalne. Do ich utworzenia wykorzystać można nie tylko wyobraźnię mieszkańców, ale przede wszystkim ich umiejętności i talenty. Bowiem to zasoby wsi są podstawą tworzenia oferty, która inspiruje, zachwyci i dostarcza emocji. Z zakamarków wyciągane są stare maszyny do szycia, do łask wracają legendy i baśnie, potrawy lokalnych gospodyń stają się chlubą i dumą miejscowości. Dziedzictwo przyrodnicze, historyczne czy kulturowe nie jest już tylko tłem – przyjmuje niejednokrotnie pierwszoplanową rolę w procesie aktywizacji społecznej i zawodowej mieszkańców wsi. Owe dziedzictwo, tradycje ożywają w formie warsztatów, gier terenowych, zabaw plenerowych czy produktów lokalnych.

Powstałe oferty stają się podstawą do postawienia pierwszych kroków na rynku usług turystycznych. Jednak samodzielne funkcjonowanie bywa trudne, dlatego też w koncepcji wiosek tematycznych tak istotna jest współpraca kilku czy kilkunastu podmiotów zainteresowanych rozwojem i zarabianiem wokół tematu przewodniego. Zgodnie z tą zasadą funkcjonują m.in. wioski tematyczne na Warmii i Mazurach, które jako pierwsze w Polsce utworzyły oficjalne Partnerstwo „Miejsca z Duszą. Miejscowości Tematyczne Warmii i Ma-

¹ W. Idziak, *Internet w mojej społeczności. Wykorzystanie technologii informatycznych w rozwoju społeczności lokalnych*, wyd. 1, Warszawa, kwiecień 2005, s. 63.

zur² czy współpracujące ze sobą wioski tematyczne Partnerstwa Razem³. To tutaj turysta może skorzystać nawet z kilkudziesięciu różnorodnych ofert dostosowanych do potrzeb małych i dużych, osób indywidualnych i grup zorganizowanych. To również tutaj przeszłość zderza się z teraźniejszością, bierność z kreatywnością, tworząc nową jakość życia na wsi, która wyzwala w mieszkańcach energię do działania.

Jednak model wioski tematycznej to nie tylko sposób aktywizacji zawodowej mieszkańców obszarów wiejskich w obszarze turystyki, ale również recepta na aktywizowanie i integrowanie społeczności lokalnych. Integracja społeczna oraz rozwój miejscowości, czyli wprowadzanie zmiany w środowisku, odbywa się małymi krokami. Pierwsze działania to niewielkie wydarzenia wiejskie, jak wspólne ogniska, spotkania opłatkowe, dni rodziny oraz wyjazdy czy warsztaty. Apetyt jednak rośnie w miarę jedzenia. Kolejne wydarzenia sięgają coraz dalej, od imprez regionalnych poczynając – jak np. cykliczne „Spotkania Rodzinne” w Wielkim Wierznie – a na międzynarodowych kończąc – jak „Złot Miłośników Aniołów” w Aniołowie.

Wies tematyczna krok po kroku

Analizując drogę powstawania wiosek tematycznych w Polsce i na świecie trudno odnaleźć dwa identyczne modele, które zastosowane zostały w miejscach różnorodnych pod względem warunków społecznych, gospodarczych czy ekonomicznych. Każdy powstał na innym podłożu – bazie, na którą składały się odrębna tożsamość i cechy regionalne, lokalne oraz wojewódzkie, różne polityki, krajowe programy rozwoju wsi, różnorodność kapitału społecznego oraz „zasobność” społeczna, gospodarcza, ekonomiczna, przyrodnicza czy historyczna. Słowem – trudno o dwa takie miejsca, w których proces tworzenia wioski tematycznej, będzie przebiegał identycznie. Każda wioska czy miasto posiada bowiem zespół cech, który świadczy o ich niepowtarzalności, i który może zostać wykorzystany do budowania tematu przewodniego i oferty miejscowości tematycznej. Jednak we wszystkich tych przypadkach odnaleźć można pewne podobieństwo w schemacie działań, zachodzących po sobie kroków, dzięki którym możliwy jest efekt finalny, czyli sukces wioski tematycznej.

U źródła, czyli jak to się zaczyna

Budowanie wioski tematycznej to bez wątpienia proces, który odbywa się na wielu płaszczyznach. Najważniejszy jest człowiek, bowiem to w nim drzemie nieskończony potencjał do tworzenia i działania. To ludzie, bez których najlepszy nawet pomysł nie ma racji bytu, są motorem napędowym każdej miejscowości. To różni ludzie, którzy mają w sobie pasję, zapał, chęć do zmiany, fach w rękę, skrawek ziemi czy kapitał. To na nich opiera się cały proces tworzenia i funkcjonowania wiosek tematycznych. „Dotychczasowe wsie tematyczne powstawały z inicjatywy różnych osób i organizacji. W Großschoenau był to kierownik szkoły, w wiosce maku miejscowy rolnik, w wio-

² www.miejsczadzusza.pl.

³ www.wioskitematyczne.org.pl.

sce chleba doradca ds. rolnictwa. Wioskę nonsensu w Herrnbaumgarten, Dolna Austria, wymyślił i razem ze swoją rodziną oraz przyjaciółmi realizuje nauczyciel plastyki, który tam mieszka i pracuje. [...] Wieś ufologiczną tworzą badacze UFO z Wylatowa, z Polski i ze świata”.⁴ Czasami jest to inicjatywa samych mieszkańców, częściej jednak pomysł na utworzenie wioski przychodzi z zewnątrz, jako inicjatywa m.in. lokalnych władz, organizacji pozarządowych czy obserwatorów, którzy widzą potencjał i szanse na jego wykorzystanie. W obu przypadkach niezwykle ważne jest, by w tworzenie wioski tematycznej zaangażować jak najwięcej osób: mieszkańców, sprzymierzeńców, organizacje pozarządowe, lokalny biznes, szkoły, władze. Potencjał drzemie w paniach, które po cichu w domu szydełkowały koronkowe aniołki czy leczyły najbliższych ziołowymi mieszankami według prababcinych receptur. Również panowie mają okazję wykorzystać znane tylko sobie, niezwykle sposoby wędzenia ryb czy tworzone przez lata zbierania magiczne miejsca na własnych poddaszach, będące małymi muzeami, świadectwami niedgysiejszej historii. Angażować warto też dzieci, młodzież i seniorów, jednym słowem – wszystkich. Bowiem choć od grupy pierwszych „zapaleńców” – inicjatorów, liderów, animatorów, pasjonatów, pomysłodawców – zaczyna się cały proces, to stabilna grupa robocza, prowadzona wspólnie przez wszystkich zainteresowanych sprzyja spójnym działaniom, które pozwalają osiągnąć sukces.

Poszukiwanie, czyli budowanie tematu przewodniego

„Pracę nad specjalizacją wsi warto rozpocząć od zbadania jej zasobów, od poszukania odpowiedzi na pytania: Co mamy? Z czego wieś jest już znana? Z czego była znana kiedyś? Z czego może być znana? Kto tu był? Gdzie i co pisano o naszej wsi? Jaka jest nazwa wsi i z czym się kojarzy? Czym się zajmują mieszkańcy wsi, jakie mają hobby, zainteresowania, umiejętności?”⁵ Ważnym elementem jest wspólne tworzenie „mapy zasobów i potrzeb” miejscowości, która staje się inspiracją do tworzenia „czegoś z niczego”, ale pozwala także na bliższe poznanie i przełamanie wielu barier oraz sporów lokalnych. To na tym etapie mieszkańcy dostrzegają, jak wiele mają wokół siebie, a co ważniejsze, jak wielu różnych ludzi, pasjonatów, talentów zamieszkuje ich „małą ojczyznę”. Dokonując przeglądu, swoistej lustracji własnej miejscowości, mieszkańcy zaczynają odkrywać niezliczone pokłady pomysłów, które w mniejszym lub większym stopniu można wykorzystać w procesie tworzenia wioski tematycznej. Jednak największą sztuką jest wypracowanie wspólnego mianownika – tematu przewodniego, z którym identyfikować się będą nie tylko inicjatorzy, ale cała społeczność, w której zadziewa się zmiana. Taka akceptacja pozwala podejmować się zarówno aktywizacji zawodowej, jak i rozwijać aktywność społeczną oraz integrować mieszkańców miejscowości wokół działań lokalnych. Wspólnie wybrany temat należy „podać obróbcę” w sposób jak najbardziej twórczy i kreatywny, bowiem jego pojemność oraz siła decydować mogą o szansie powodzenia przyszłych ofert miejscowości. Do tego wykorzystywane są m.in. mapy myśli, które pozwalają każdy temat, każde słowo rozłożyć niezwykle dokładnie na czynniki pierwsze, a tym samym stworzyć sieć powiązań i pomysłów, które mogą okazać się niezwykle przydatne w dalszych działaniach, np. na etapie poszukiwania partnerów.

⁴ Tamże, s. 88.

⁵ Tamże, s. 89.

Zobaczę, a uwierzę – czyli edukacja w działaniu

Odpowiednio rozbudzona wyobraźnia pozwala wypłynąć na szerokie wody i karmi niezliczoną ilością pomysłów na wykorzystanie tematu przewodniego. Jednak przychodzi chwila refleksji, w której pojawia się wątpliwość. „Tworzenie wsi tematycznej dotyczy wszystkich mieszkańców wsi, pobudza ich aktywność i daje nadzieję na poprawę losu. Z drugiej jednak strony zaburza istniejące układy, naraża na śmieszność, budzi lęki i obawy. Co będzie, jeśli się nie uda, co powiedzą sąsiedzi?”⁶ Czy to w ogóle może zadziałać? W tym momencie niezwykle ważne jest zaprezentowanie dobrych praktyk. Co więcej, zgodnie z myślą Konfucjusza – „Powiedz mi, a zapomnę. Pokaż mi, a zapamiętam. Pozwól mi zrobić, a zrozumiem” – najlepszym rozwiązaniem jest umożliwienie grupie kontaktu z tymi, którym już się udało. Warto pomyśleć o zorganizowaniu wizyty studyjnej do jednej lub kilku wiosek tematycznych, by tam, na własnej skórze, uczestnicy mogli poczuć emocje korzystając z ofert miejscowości i uwierzyć w efektywność tej idei. A wszystkie wygenerowane pomysły warto spisać, np. w formie Strategii czy Planu Rozwoju Wioski Tematycznej, by móc do nich wracać w dalszych działaniach. Po tym dzieli nas już tylko niewielki krok od wspólnej pracy nad własnymi ofertami.

Planowanie, czyli oferta turystyczna

Na tym etapie rozpoczyna się „prawdziwa praca”, samodzielne konstruowanie ofert, które oparte są na zasadach turystyki emocji. Jednym słowem „sprzedają” wrażenia, doznania, przeżycia, a później wspomnienia. Mieszkańcy uczą się, jak przygotować odpowiednią ofertę turystyczną, jak ją ułożyć w czasie i w jaki sposób powinna oddziaływać na potencjalnego turystę tak, by zapadła w pamięć, by chętnie polecano ją kolejnym osobom. Do tego wykorzystywane jest to, co do tej pory zostało wypracowane bądź doświadczone.

Ofertę stanowią mogą różnorodne działania, jak warsztaty rękodzielnicze (z których każdy zabiera samodzielnie wykonaną zabawkę), gry terenowe na zasadach Larp⁷, pokazy teatrów ognia (w które włączana jest publiczność), produkty i pamiątki lokalne z historią oraz wiele innych. Wszystko zależy od możliwości, chęci i pomysłów samych twórców. Jednak oferty tworzone w formie nienamacalnych emocji i wrażeń to nie jedyny atut wiosek tematycznych. Oferta wioski tematycznej wymaga ciągłego uzupełniania i dopracowywania, więc w miejscowości stale pojawiają się nowe rzeczy. Powstająca mała infrastruktura – jak np. wiaty grillowe, tablice turystyczne, rzeźby, oznakowania domostw – stanowi nie tylko jej składową, ale również zasób lokalnych społeczności, wykorzystywany dziś, jak i w przyszłości. Powstałe place rekreacyjne stanowią bazę do przyjmowania grup zorganizowanych, jak również organizacji lokalnych imprez; kwietniki w formie stateczków cieszą oko przejezdnych, jak i rodzimych oglądających, a oznakowania bocianich gniazd są podstawą gry terenowej i źródłem rzetelnej wiedzy dla każdego odwiedzającego. To wszystko stanowi dobry początek do tego, by przekonać się, czy nadszedł już nasz czas na sukces.

⁶ Tamże, s. 63.

⁷ Larp (ang. *live action role-playing*) – odmiana gry fabularnej, rozgrywanej na żywo.

Pomysły w praktyce, czyli testowanie

„Od marzeń i planowania przechodzimy do działania. Trzeba sprawdzić siły i zdolności organizacyjne, przyciągnąć klientów i zarobić, ale także przekonać pozostałych mieszkańców naszej wsi, że pomysł jest dobry”⁸. Najprostszym sposobem na zdobycie informacji zwrotnych jest zorganizowanie tematycznej imprezy lokalnej, podczas której po raz pierwszy testowane są pomysły danej wsi. Tak zebrane informacje pozwalają dokonać ewentualnych zmian i poprawek, zmodyfikować nieco pierwotne założenia. Ponadto inicjatywa lokalna stwarza przestrzeń do angażowania kolejnych osób w działania, wzmacnia relacje społeczne, uczy współpracy w obliczu nowych wyzwań.

Dobrym pomysłem i sposobem na przetestowanie pomysłów w praktyce jest organizacja tzw. testowych wizyt studyjnych. To ważny moment w życiu każdej wioski tematycznej, gdyż po raz pierwszy miejscowość odwiedza grupa turystów i korzysta z zasobów miejscowości, czyli oferty turystycznej. W tym przypadku sytuacja stanowi pewną formę symulacji, co zwiększa poczucie bezpieczeństwa osób zaangażowanych w obsługę grupy i pozwala z większym dystansem podejść do ewentualnych niepowodzeń.

Jedna i druga forma stanowi znakomitą okazję do tego, by ocenić, jak sprawdzają się nasze pomysły, a bez nich wejście na otwarty rynek jest niezwykle ryzykowne.

Aktywizacja zawodowa – w stronę ekonomii społecznej

Wioska tematyczna to pomysł na lokalną aktywność i pracę, który wpisuje się wprost w nurt ekonomii społecznej. By model ten mógł w pełni realizować tę zasadę, tuż za pierwszymi zarobionymi środkami powinny pojawić się konkretne rozwiązania finansowe, stanowiące dodatkowe źródła dochodu dla osób zaangażowanych w działania, a z czasem również stałe miejsca pracy. Tym bardziej, że na tym etapie prac myślenie w kategoriach ekonomizacji coraz intensywniej pojawia się w głowach twórców i liderów wiosek tematycznych. Jest to możliwe dzięki różnorodnym formom, jakie można wykorzystać przy podziale pieniędzy wygenerowanych z funkcjonowania wioski tematycznej. Jedną z nich wykorzystują miejscowości tematyczne skupione w ramach Partnerstwa „Miejsca z Duszą. Miejscowości Tematyczne Warmii i Mazur”. Tu podmiotami ekonomii społecznej są organizacje pozarządowe prowadzące działalność gospodarczą. To one stanowią najsilniejsze ogniwo w procesie zarobkowania i funkcjonowania Partnerstwa. Zarobek poszczególnych osób stanowią m.in. wypłaty z umów za realizację czy prowadzenie poszczególnych części wizyty, np. warsztatów, środki ze sprzedaży produktów lokalnych, pokazów stacjonarnych bądź wyjazdowych.

Inną możliwością stanowi utworzenie przedsiębiorstwa społecznego, jak w przypadku Garncarskiej Wioski pod Nidzicą⁹, złożonego z kilkunastu różnych podmiotów – organizacji i osób

⁸ Tamże, s. 94.

⁹ www.garncarskawioska.pl

prowadzących działalność gospodarczą, tworzących razem „klaster”¹⁰. Garncarska Wioska to nazwa pomysłu na pozarolniczą działalność gospodarczą, opartą na starych, ginących zawodach rzemieślniczych, tradycyjnych technologiach i zwyczajach, w ramach którego pod wspólną marką prowadzona jest produkcja i usługi w zakresie garncarstwa, krawiectwa, produkcji papieru czerpanego, agroturystyki i turystyki zielonej. W obu przypadkach odpowiedzialność finansowa, a tym samym ryzyko, rozłożone jest na kilka osób bądź podmiotów. Co więcej w obu tych przypadkach nie można mówić o konieczności zarabiania, a jedynie o możliwości zarabiania na wspólnym działaniu.

Nieco innym pomysłem, który wymaga jednak stabilności przychodów, może być utworzenie spółdzielni socjalnej, obsługującej część lub całość oferty w miejscowości bądź kilku miejscowościach. Atutem tego rozwiązania są środki finansowe w formie dotacji dla osób, które na taką działalność się zdecydowały. Dotacje te mogą zostać zainwestowane w dalszy rozwój i rozszerzenie oferty, a tym samym mnożenie możliwości zarobkowania.

„Po pięciu, sześciu latach od rozpoczęcia działań we wsi tematycznej, coraz więcej jej mieszkańców odważa się na uruchamianie przedsięwzięć związanych z zarabianiem na specjalizacji. Prowadzą je w formie dodatkowej działalności, jak np. agroturystykę, lub w formie zarejestrowanej działalności gospodarczej. To ostatnie jest jednak dość trudne ze względu na sezonowość zarobków. Wieś tematyczna zaczyna się odróżniać od sąsiednich wsi, jest znana, popularna. To ściąga do niej nowych mieszkańców, a nawet inwestorów”¹¹.

Tworzenie wsparcia, czyli partnerstwo

I właśnie to zainteresowanie zmianami pozwala już na samym początku szukać potencjalnych partnerów do działania, poczynając od naszego najbliższego otoczenia – lokalnych władz, organizacji pozarządowych, kół gospodyń wiejskich, ochotniczych straży pożarnych itp. Do pozostałych docierać będziemy stopniowo, z upływem czasu. W pierwszej kolejności, istotna z perspektywy możliwości rozwoju działań, jest współpraca z lokalnymi partnerami m.in. agroturystyki i biznesu turystycznego oraz okółoturystycznego (np. hotele i restauracje). To wspólnie z nimi można tworzyć nową jakość oferty, rozszerzać ją, wymieniać się usługami i wzajemnie polecać. Ci najbliżsi partnerzy (szczególnie funkcjonujący na terenie tej samej miejscowości czy gminy) chętniej angażują się nie tylko we wspólne zarabianie, ale również wspierają działania na rzecz społeczności lokalnych, które nastawione są na aktywizację i integrację mieszkańców. Z czasem jednak warto poszukać nici współpracy znacznie dalej i „złović kilku solidnych partnerów”, jak np. biura turystyczne czy firmy eventowe.

Takie partnerstwa mogą funkcjonować na zasadach dżentelmeńskich umów bądź porozumień.

¹⁰ Według Rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 11 grudnia 2006, przez klaster rozumie się „przestrzenną i sektorową koncentrację podmiotów działających na rzecz rozwoju gospodarczego lub innowacyjności oraz co najmniej dziesięciu przedsiębiorców, wykonujących działalność gospodarczą na terenie jednego lub kilku sąsiednich województw, konkurujących i współpracujących w tych samych lub pokrewnych branżach oraz powiązanych rozbudowaną siecią relacji o formalnym i nieformalnym charakterze, przy czym co najmniej połowę podmiotów funkcjonujących w ramach klastra stanowią przedsiębiorcy”.

¹¹ Tamże, s. 97

Innym rozwiązaniem jest utworzenie – za przykładem podelbąskich wiosek tematycznych – oficjalnego, samodzielnie zarządzanego Partnerstwa, które w swoich szeregach ma członków (miejscowości tematyczne) oraz partnerów (np. gminy, firmy), z którymi oficjalnie wypracowuje zasady współpracy, wspólnie pisze projekty, realizuje część ofert, łączy siły promocyjne itd. Zawiązane w zeszłym roku Partnerstwo „Miejsca z Duszą. Miejscowości Tematyczne Warmii i Mazur” powstało na bazie porozumienia 10 miejscowości tematycznych oraz Elbląskiego Stowarzyszenia Wspierania Inicjatyw Pozarządowych. Misją Partnerstwa jest tworzenie wspólnej oferty turystycznej, opartej na unikalnych walorach historycznych, kulturowych i przyrodniczych, która wspierać będzie rozwój małych ojczyzn i umożliwi poprawę jakości życia mieszkańców. Partnerstwo obejmuje swoim zasięgiem teren dwóch powiatów i trzech gmin: Aniołowo – Wieś Anielska (gmina Pasłęk); Pogrodzie – Wioska Dzieci, Łęcze – Wioska Wiatru i Podcieni, Cesarzskie Kadyny, Suchacz – Wioska Kaperska, Kamionek Wielki – Wioska Ryb i Szuwarów (gmina Tolkmicko); Wielkie Wierzno – Wioska Rodzinna, Narusa – Osada pod Kapeluszem, Jędrychowo – Wioska Jak u Babci i jedyne w tym gronie miasteczko Frombork – Gród Kopernika (gmina Frombork). Takie rozwiązanie stanowi innowacyjny w skali kraju model demokratycznej, stałej współpracy miejscowości tematycznych, które wspólnie pracują, inwestują i zarabiają.

Wioska tematyczna, czyli rewolucja na obszarach wiejskich

Model pracy Elbląskiego Stowarzyszenia Wspierania Inicjatyw Pozarządowych łączy w sobie metodę wprowadzoną przez dr. Wacława Ldziaka ze strictly animacyjnym podejściem w pracy ze środowiskami lokalnymi. Opiera się on przede wszystkim na aktywizacji społecznej mieszkańców wsi i małych miejscowości, integracji, budowaniu więzi, badaniu własnego środowiska i odpowiadaniu na jego potrzeby. W perspektywie czasowej przekłada się to na oddolną chęć podejmowania działań zmierzających w kierunku aktywizowania zawodowego i poprawiania bytu ekonomicznego mieszkańców. Co ważne jednak, budowanie produktów odbywa się na bazie zastanych zasobów, umiejętności oraz tworzeniu ofert możliwych do realizacji „tu i teraz”. Dzięki temu opracowywane oferty turystyczne są autentyczne, zakropione pasją ludzi, często sięgają do tradycji lokalnych i pozwalają poznać historię czy kulturę w sposób niedostępny nigdzie indziej – poprzez pracę, słowa i emocje mieszkańców.

Rady Działalności Pożytku Publicznego

W pierwotnej Ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (UDPP) z roku 2003, forma współpracy pomiędzy samorządem a organizacjami pozarządowymi ukryta była pod zapisem „zespoły wspólne”. Po nowelizacji w roku 2010 pojawiła się wojewódzka, powiatowa i gminna Rada Działalności Pożytku Publicznego. Warto zastanowić się dlaczego ustawodawca postawił na nie tak mocno.

W starej ustawie

Pierwowzorem była Rada Działalności Pożytku Publicznego powołana wspomnianą ustawą jako „organ opiniotwórczo-doradczy oraz pomocniczy ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego”.

Do zadań tej „rządowej” Rady należy w szczególności (zapisy z aktualnej UDPP):

1. wyrażanie opinii w sprawach dotyczących stosowania ustawy;
2. wyrażanie opinii o projektach aktów prawnych oraz programach rządowych, związanych z funkcjonowaniem organizacji pozarządowych oraz działalnością pożytku publicznego oraz wolontariatu;
3. udzielanie pomocy i wyrażanie opinii w przypadku sporów między organami administracji publicznej a organizacjami pozarządowymi lub podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3, związanych z działalnością pożytku publicznego;
4. zbieranie i dokonywanie analizy informacji o prowadzonych kontrolach i ich skutkach;
5. wyrażanie opinii w sprawach zadań publicznych, zlecanie tych zadań do realizacji przez organizacje pozarządowe oraz podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 oraz rekomendowanych standardów realizacji zadań publicznych;
6. tworzenie, we współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3, mechanizmów informowania o standardach prowadzenia działalności pożytku publicznego oraz o stwierdzonych przypadkach naruszenia tych standardów;
7. wskazywanie kandydatów na członka Rady Narodowego Funduszu Zdrowia oraz Rady Oddziału Wojewódzkiego Narodowego Funduszu Zdrowia (...).

Ponadto ustawa jako jedną z form współpracy pomiędzy samorządem a organizacjami zaproponowała tworzenie „wspólnych zespołów o charakterze doradczym i inicjatywnym, złożonych z przedstawicieli organizacji pozarządowych, podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 oraz przedstawicieli właściwych organów administracji publicznej”. Na tej podstawie tworzone były różnie nazywane wspólne samorządowo-pozarządowe ciała, np. Gdańska Rada Działalności Pożytku Publicznego w 2009 roku.

Zresztą – jeszcze przed wejściem w życie wspomnianej ustawy powoływane były w niektórych samorządach wspólne zespoły, np. Zespół Koordynacyjny w Elblągu (1997).

Po nowelizacji

Po nowelizacji UDPP dokonanej w 2010 roku, te „zespoły wspólne” zostały określone jako wojewódzkie, powiatowe i gminne Rady Działalności Pożytku Publicznego.

Przeanalizujemy zapisy ustawowe w tym zakresie.

Rada Wojewódzka

Wojewódzką Radę Działalności Pożytku Publicznego może powołać Marszałek województwa na wspólny wniosek co najmniej 50 organizacji pozarządowych. Rada jest organem konsultacyjnym i opiniodawczym, mającym w swoich kompetencjach zwłaszcza:

1. wyrażanie opinii w sprawach dotyczących funkcjonowania organizacji pozarządowych, w tym w zakresie programów współpracy z organizacjami pozarządowymi;
2. wyrażanie opinii o projektach uchwał i aktów prawa miejscowego dotyczących sfery zadań publicznych (a więc 33 sfery tych zadań określone w ustawie);
3. udzielanie pomocy i wyrażanie opinii w przypadku sporów między organami administracji publicznej a organizacjami pozarządowymi;
4. wyrażanie opinii w sprawach dotyczących zadań publicznych, w tym zlecanie tych zadań do realizacji przez organizacje pozarządowe, oraz w sprawach rekomendowanych standardów realizacji zadań publicznych;
5. wyrażanie opinii o projekcie strategii rozwoju województwa.
6. Nie jest to katalog zamknięty, zatem w uchwale powołującej Radę można zawrzeć jeszcze kilka dodatkowych zadań, które w danym regionie powierzone zostaną właśnie temu zespołowi.

Rada Wojewódzka składa się z przedstawiciela wojewody, przedstawicieli marszałka, radnych sejmiku województwa oraz przedstawicieli organizacji pozarządowych, którzy muszą stanowić co najmniej połowę składu Rady. Członków Rady Wojewódzkiej powołuje i odwołuje marszałek. Również on wybiera przedstawicieli organizacji spośród kandydatur zgłoszonych przez te organizacje.

Szczegóły funkcjonowania Rady, w tym sposób powoływania członków z uwzględnieniem ich reprezentatywności, określa zarząd województwa w drodze uchwały. Kadencja Rady trwa 2 lata.

Rada Powiatowa i Gminna

W każdej gminie i każdym powiecie na wniosek lokalnych organizacji może zostać utworzona powiatowa lub gminna Rada Działalności Pożytku Publicznego jako organ konsultacyjny i opiniodawczy. Decyduje o tym organ wykonawczy: wójt, burmistrz, prezydent czy zarząd powiatu. Kadencja tych Rad trwa również 2 lata.

Rady składają się z przedstawicieli organu stanowiącego (radnych), przedstawicieli organu wykonawczego (urzędników) i przedstawicieli organizacji pozarządowych. Ci ostatni muszą stanowić co najmniej połowę członków Rady.

Do zadań Rad na tych szczeblach samorządowych należy w szczególności:

1. opiniowanie projektów strategii rozwoju odpowiednio powiatów lub gmin;
2. opiniowanie projektów uchwał i aktów prawa miejscowego dotyczących sfery zadań publicznych (33 sfer, jak wspomniano) oraz współpracy z organizacjami pozarządowymi, w tym programów współpracy z organizacjami pozarządowymi;

3. wyrażanie opinii w sprawach dotyczących funkcjonowania organizacji pozarządowych,
4. udzielanie pomocy i wyrażanie opinii w przypadku sporów między organami administracji publicznej a organizacjami pozarządowymi;
5. wyrażanie opinii w sprawach dotyczących zadań publicznych, w tym zlecenie tych zadań do realizacji przez organizacje pozarządowe oraz w sprawach rekomendowanych standardów realizacji zadań publicznych.

Rada Gminy czy Powiatu musi określić w drodze uchwały tryb powoływania członków oraz organizację i tryb działania Rady, biorąc pod uwagę potrzebę zapewnienia reprezentatywności organizacji pozarządowych, terminy i sposób zgłaszania kandydatur na członków Rady oraz potrzebę zapewnienia sprawnego funkcjonowania tych ciał.

Współpraca Rad trzech szczebli

Pomiędzy Radami – wojewódzka, powiatową i gminną – nie ma podległości czy zależności. Jednak ustawodawca zaleca im współpracę „na zasadach partnerstwa i suwerenności stron, w szczególności przez wzajemne informowanie się o kierunkach działań”. Wydaje się, że taka współpraca to świetne narzędzie wymiany informacji, doświadczeń, koordynacji działań, a może i inicjacji czy realizacji wspólnych projektów. Pewnie warto organizować co jakiś czas spotkanie (powiatowe, regionalne) przedstawicieli Rad, aby wymienić się doświadczeniami czy dobrymi praktykami, zapoznać się z nowymi trendami współpracy. Rada Wojewódzka mogłaby być organizatorem czy inspiratorem takich konferencji regionalnych.

Kwestia konsultacji

Ustawodawca dał organizacjom prawo, a samorządom obowiązek konsultowania z organizacjami projektów aktów prawa miejscowego w dziedzinach dotyczących działalności statutowej tych organizacji (Art. 5.5 UDPP). Taką kompetencję dał również Radom Działalności Pożytku Publicznego. Szczegółowy sposób prowadzenia konsultacji z organizacjami i Radami określa odpowiednia uchwała organu stanowiącego. Termin wyrażania opinii przez Radę wynosi 14 dni od dnia doręczenia projektu programu współpracy oraz projektu strategii rozwoju powiatu czy gminy. Nieprzedstawienie opinii w terminie oznacza rezygnację z prawa do jej wyrażenia. Nie wskazano terminu wyrażenia opinii w przypadku innych aktów prawa miejscowego.

Aby powołać Radę

Aby powołać Radę należy spełnić kilka warunków. Musi pojawić się wniosek organizacji pozarządowych (samorząd bez tego wniosku nie może Rady powołać). W przypadku Rady Wojewódzkiej musi być to wspólny wniosek 50 organizacji. Następnie organ wykonawczy (wójt, burmistrz, prezydent, zarząd powiatu czy województwa) musi wyrazić zgodę na powstanie Rady,

a wtedy organ uchwałodawczy (Rada Gminy czy Powiatu, a w przypadku Rady Wojewódzkiej – Zarząd Województwa) przyjmuje uchwałę określającą sposób funkcjonowania Rady i sposób naboru do niej przedstawicieli organizacji pozarządowych (tzw. regulamin Rady). Po przyjęciu uchwały organ wykonawczy formalnie powołuje Radę zarządzeniem.

Uchwała czyli regulamin

Rada, jak każdy zespół, musi pracować zgodnie z regulaminem. Na „googlowym rynku” pojawiło się kilka regulaminów o różnej zawartości i jakości. Znając życie, staną się podstawą do kopiowania nowych. Proponuję jednak zorganizować spotkanie, na które zaproszonych będzie kilku przedstawicieli organizacji i urzędników; wspólnie, warsztatowo opracują założenia tego dokumentu. Podstawą są zapisy ustawy, reszta należy do ustaleń lokalnych. Zresztą, jak każdy projekt uchwały dotyczącej organizacji pozarządowych, również projekt regulaminu Rady musi być z nimi skonsultowany.

Wygrani są ci, którzy już przetestowali funkcjonowanie takiego zespołu, bo mają już doświadczenie. Regulamin powinien się składać z kilku zasadniczych części: określenia trybu działania Rady, trybu powoływania i odwoływania członków oraz trybu wyboru do Rady przedstawicieli organizacji pozarządowych. Warto określić zasady regulujące pracę w Radzie, np.: zasadę partnerstwa, równości i suwerenności członków, jawności działań itp.

Z każdego posiedzenia Rady powinien być sporządzony protokół, który po zaakceptowaniu przez członków Rady, powinien być udostępniony poprzez wywieszenie na oficjalnej stronie urzędu. Należy zachować transparentność pracy Rady.

Kto powinien być przewodniczącym Rady: osoba ze strony samorządu czy organizacji? Czy wskazuje go organ wykonawczy czy wyboru dokonuje sam zespół? Uważam, że zespół sam powinien wybrać swojego przewodniczącego i wice (jeżeli przewodniczący jest urzędnikiem czy radnym, to wiceprzewodniczącym powinien zostać przedstawiciel organizacji, i odwrotnie). W większych zespołach warto ustalić współprzewodniczących, jak to jest m.in. w przypadku krajowej Rady Działalności Pożytku Publicznego. Należy określić kompetencje szefów. Rada powinna pracować w przewidywalnym trybie, co oznacza opracowanie planu pracy i harmonogramu spotkań na dany rok. Oczywiście raz do roku Rada powinna się sprawozdawać ze swojej działalności.

Trzeba zastanowić się nad kwestią obecności na spotkaniach. Urzędnikom łatwiej uczestniczyć w spotkaniach Rady, bo z reguły organizowane są w miejscach i godzinach ich pracy. Gorzej z pozostałymi członkami. Dość często nieobecni są na spotkaniach przedstawiciele organizacji. Można ustalić spotkania popołudniowe, po pracy, można tak spotykać się np. co drugi raz, aby równo traktować wszystkich członków. Członkom nieaktywnym należy podziękować za współpracę np. po trzech nieusprawiedliwionych (czy usprawiedliwionych) nieobecnościach; niech oddadzą miejsce tym, którzy chcą pracować. Kto powołuje, ten powinien wprowadzać kolejnych członków Rady.

Należy zawrzeć w regulaminie możliwość powoływania stałych lub doraźnych zespołów roboczych, a także zapraszanie na posiedzenia osób spoza Rady, np. ekspertów.

Praca w Radzie powinna być nieodpłatna, ale należy zadbać o zwrot kosztów dojazdu dla osób spoza miejsca ulokowania Rady (ważne w Radach Wojewódzkich i Powiatowych). Decyzje

Rady powinny zapadać w drodze consensusu, a więc należy tak długo dyskutować, aż wypracuje się kompromisowe rozwiązanie. Jednak w sytuacjach szczególnych należy dać sobie możliwość podjęcia decyzji przy pomocy głosowania (w praktyce bardzo powszechna jest jednomyślność).

Istotna jest sprawna obsługa Rady leżąca po stronie samorządu, odpowiednio wczesne i skuteczne zapraszanie, opracowywanie i wysyłka materiałów, przygotowanie pomieszczeń, kawa, herbata, ciastka.

Przy konsultacjach, gdy goni termin, warto wprowadzić możliwość podejmowania decyzji tzw. obiegiem, za pomocą poczty elektronicznej.

Należy też zaplanować doroczną ewaluację Rady – skuteczną, przeprowadzoną odpowiednimi narzędziami, najlepiej przez zewnętrznego ewaluatora.

Członkowie Rady

Ustawa reguluje skład Rady, którą tworzą: radni, urzędnicy, pozarządowcy (tych ostatnich może być więcej niż połowa członków). Jako że trzeba budować wizerunek i markę Rady, to ze strony radnych w jej skład powinni wejść co najmniej: wiceprzewodniczący Sejmiku, Rady Gminy czy Powiatu oraz przewodniczący komisji zajmującej się organizacjami pozarządowymi czy polityką społeczną. Podobnie z przedstawicielami urzędników, tu najbardziej odpowiedni są: zastępca burmistrza, prezydenta, członek zarządu województwa czy powiatu, sekretarz gminy, urzędnik odpowiedzialny za współpracę z organizacjami pozarządowymi (tzw. pełnomocnik ds. organizacji pozarządowych), szefowie wydziałów, które wydają najwięcej pieniędzy na organizacje, ale też szefowie jednostek podległych samorządowi (ośrodków pomocy społecznej, domów kultury, szkół, muzeów, bibliotek).

Rada nie może być zbyt duża, bo trudno się pracuje, ale też jeśli będzie zbyt skromna, nie będzie efektywnie spełniać swoich zadań. Minimum ustawowe to 8 osób: 2 radnych, 2 urzędników i 4 przedstawicieli organizacji. I tyle pewnie wystarczy w małych gminach, w gminach większych i miastach będzie tych osób kilkanaście czy kilkadziesiąt. Przy dużych Radach można tworzyć zespoły robocze, które pracują oddzielnie i przedstawiają na forum Rady wyniki swojej pracy. Rada zawsze może zaprosić na swoje posiedzenie osoby, które z racji podejmowanych tematów, powinny być na nim obecne.

Chodzi o taki skład osób, które są decyzyjne, kompetentne, dysponujące rozległą wiedzą i rzeczywiście czujące potrzebę, wagę i perspektywę współpracy. Pod tym względem dobrze, że kadencja Rad jest dwuletnia – można szybko wyeliminować „martwe – lub niekompetentne – dusze”, choć z drugiej strony jest to zbyt krótka perspektywa do dobrej pracy. Trzeba określić sposób formalnego powoływania i odwoływania tych osób, wygaśnięcia mandatu, uzupełniania składu itp.

Radnych powinien wskazać przewodniczący organu uchwałodawczego (przewodniczący Rady), urzędników – szef samorządu (np. wójt), a przedstawicieli organizacji powinny wskazać same organizacje.

Wybieramy przedstawicieli organizacji

Istotną częścią regulaminu będzie określenie sposobu wyłonienia przedstawicieli organizacji pozarządowych do pracy w Radzie. Ustawa powiada, że przedstawiciele ci muszą być wyłonieni z zapewnieniem reprezentatywności organizacji. W małych gminach jest to dość proste, w większych trzeba zastanowić się, jak ten proces przeprowadzić. Każdorazowo jednak decyzja o wskazaniu przedstawicieli organizacji pozarządowych powinna należeć do organizacji (mimo iż ustawa mówi, że Radę powołuje organ wykonawczy). W mniejszych gminach należy to zrobić podczas zebrania wszystkich organizacji. Wszystkich organizacji raczej nie będzie, jednak należy dołożyć starań, aby zaproszenia dotarły skutecznie do jak największej ich liczby. Część organizacji zrezygnuje z udziału w wyborach, będzie to jednak ich suwerenna decyzja; nie będą mogły zarzucać, że nie zostały zaproszone. Podczas takiego spotkania wyborczego należy wskazać konieczność wyboru z zachowaniem reprezentatywności organizacji, co z reguły skutkuje takim właśnie wyborem przez uczestników. W całkiem małych gminach można zaprosić wszystkie istniejące organizacje do Rady, ewentualnie można poprosić Ochotnicze Straże Pożarne, których bywa więcej, aby wyłoniły swojego przedstawiciela. W przypadku dużej ilości organizacji można podzielić je na branże (np. sport i turystyka, oświata i wychowanie, pomoc społeczna itp.) i wyłonić po jednym czy dwóch przedstawicieli z branży. Zawsze należy zwracać uwagę, aby była to suwerenna decyzja sektora pozarządowego. Każda manipulacja może wprowadzić długotrwały konflikt i w organizacjach, i w relacjach organizacji z samorządem. Należy również umożliwić organizacjom monitorowanie pracy, odwoływanie i wprowadzanie nowych (w zamian za usuniętych lub tych, którzy zrezygnowali) przedstawicieli z Rady.

Niechlujstwo obywatelskie

Przy wyborach rosną emocje. Rada jest miejscem prestiżowym, więc niewykluczone, że część osób będzie się chciała do niej dostać ze względów ambicjonalnych lub w celu załatwienia interesów swojej organizacji. Rada zajmuje się prawem lokalnym, jej członkami powinni być w dużej mierze eksperci od tego prawa, osoby doświadczone, obdarzone zaufaniem, rzecznicy interesów wszystkich organizacji. Będąc w Radzie trzeba dysponować czasem na spotkania, analizę dokumentów, opracowywanie opinii i stanowisk, kontakty z ludźmi. Nie ma nic gorszego niż „niechlujstwo obywatelskie”: zabieganie o stanowisko społeczne, a potem porzucenie go, czyli nieprzychodzenie na spotkania, nieświadczanie pracy na oczekiwanym poziomie. Niestety ono jeszcze dość często się zdarza.

Czy warto powołać Radę?

Jestem zdania, że Rady powinny zostać powołane na każdym szczeblu samorządu, i to jak najszybciej. Z doświadczenia wiem, że istnienie zespołu, w ramach którego następuje spotkanie się dwóch światów (samorządowego i społecznego), to doskonała sposobność do poznawania

się, wymiany informacji, przekonywania do swoich racji, likwidowania stereotypów, i – co wcale nie jest błahę – zaprzyjaźnianie się urzędników, radnych i pozarządowców. To, że Rada umocowana jest w ustawie o działalności pożytku publicznego, nadaje jej prestiż, utrudnia przypadkowość i manipulacje w jej funkcjonowaniu. Jednak, jak zawsze w życiu, niezwykle ważny jest tu duch współpracy – życzliwość, zrozumienie, otwartość. Rada daje możliwość zapobiegania konfliktom pomiędzy samorządem a organizacjami (ale też pomiędzy samymi organizacjami), łagodzenia istniejących sporów, wypracowywania stanowisk, decyzji (np. dotyczących kwestii finansowych), lepszego konsultowania projektów aktów prawa miejscowego dotyczącego organizacji (na spotkaniu są urzędnicy, którzy wyjaśnią administracyjne zawiłości, ale też są organizacje, które zrewidują założenia wypracowane za biurkiem). Ponadto tworzy się efekt synergii – łączenia zasobów, korzyści, potencjałów. Rada to naprawdę dobre narzędzie współpracy.

Co z istniejącymi zespołami?

Tam, gdzie już istnieje podobne ciało, decyzja o przekształceniu go w Radę Działalności Pożytku Publicznego zależy od uwarunkowań lokalnych. Jeżeli pracuje dobrze, pewnie nie ma powodu do zmian. Jeżeli coś szwankuje, zespół nie pracuje (a tak bywa), bo ma jakąś „wadę wrodzoną” (np. zapisy w regulaminie utrudniające funkcjonowanie), możliwość przekształcenia go w Radę zgodnie z ustawowymi zapisami to doskonała sposobność do zmiany sytuacji. Decyzja należy do organizacji, bo, jak wspomniano, to na ich wniosek Rada może zostać powołana.

Rada partnerstwem

Rada powinna być lokalnym partnerstwem na rzecz rozwoju społecznego, czyli pożytku publicznego gminy czy powiatu. Partnerstwo działa na określonych zasadach: ma wspólny cel, określone zadania, członkowie są równoprawni, wspólnie podejmują decyzje i wspólnie biorą za nie odpowiedzialność.

Rada zajmuje się wszelkimi sferami pożytku publicznego – owszem, w kontekście organizacji pozarządowych, ale przecież nic nie stoi na przeszkodzie, aby włączyć w zakres zainteresowania wszelkie instytucje miejskie i rządowe (np. policję) zajmujące się pożytkiem publicznym. Być może poza rolą doradczą Rada powinna być podmiotem inspirującym, monitorującym, łączącym, kreującym rzeczywistość społeczną. Sądzę, że niektóre Rady pójdą w tym kierunku.

Rada a ekonomia społeczna

W Elblągu powołany został w 2009 roku przez prezydenta Zespół ds. rozwoju ekonomii społecznej. Przewodniczącym zespołu był jeden z wiceprezydentów. Zadaniem zespołu było łączenie instytucji i organizacji w działaniach na rzecz przede wszystkim spółdzielni socjalnych oraz

przygotowanie planu rozwoju ekonomii społecznej w mieście. W skład zespołu wchodził szefowie wydziałów i instytucji zajmujących się problematyką ekonomii społecznej oraz organizacje pozarządowe, m.in. Ośrodek Wspierania Inicjatyw Ekonomii Społecznej. Odbyło się kilka spotkań, poznano się, omówiono działania, wymieniono się doświadczeniami, zaplanowano i zrealizowano wspólne działania (m.in. konferencje dotyczące ekonomii społecznej, informator). Po ostatnich wyborach samorządowych nastąpiła zmiana władz, a nowa władza nie bardzo wie, co z zespołem zrobić. Uważam, że tę rolę może podjąć Rada Działalności Pożytku Publicznego. Ekonomia społeczna (działalność gospodarcza organizacji pozarządowych i spółdzielni społecznych) znajduje się w sferze pożytku publicznego, zatem jest w gestii zainteresowań Rady. Należy rozszerzyć regulaminowy katalog działań Rady o sferę ekonomii społecznej i poprzez nią oddziaływać na rozwój tej nowej, ważnej i trudnej metody pracy z osobami wykluczonymi społecznie.

Jeżeli istnieje reprezentacja

Jeżeli w gminie istnieje reprezentacja sektora pozarządowego, to należy z nią uzgodnić tryb powoływania przedstawicieli organizacji do Rady. Dobrym rozwiązaniem jest wejście całej lub części reprezentacji w skład Rady. Porządkuje to relacje we współpracy, choć nie zwalnia samorządu z obowiązku pracy ze wszystkimi organizacjami.

Czy Rada to reprezentacja sektora pozarządowego?

W żadnym wypadku Rada jako całość nie jest reprezentacją sektora pozarządowego. Reprezentacją sektora mogą być przedstawiciele organizacji będący członkami Rady, pod warunkiem, że organizacje z gminy czy powiatu wyraziły na to zgodę, wybrały tych przedstawicieli w demokratycznych wyborach i określiły sposób reprezentowania.

Obawiam się, że w takiej sytuacji reprezentatywność organizacji może być niezbyt jasna. Warto nazwać tę reprezentację odrębną nazwą (np. Forum, w Elblągu jest to Rada Elbląskich Organizacji Pozarządowych działająca od 10 lat) i organizować odrębne spotkania w celu omówienia stanowisk sektora pozarządowego we własnym gronie. Ilość spotkań może zniechęcić do aktywności, tym bardziej ważny jest wybór odpowiednich osób i umiejętne łączenie tematów spotkań.

Jestem zdecydowanym zwolennikiem istnienia reprezentacji sektora pozarządowego, także w sytuacji istnienia Rady Działalności Pożytku Publicznego.

Apelując o powstanie Rad

Rada Organizacji Pozarządowych Województwa Warmińsko-Mazurskiego zaapelowała o powoływanie Rad Działalności Pożytku Publicznego na każdym szczeblu samorządu.

„Z naszych doświadczeń wynika – czytamy w piśmie – że istnienie tego rodzaju gremiów, to doskonała sposobność do budowania trwałego systemu partnerskiej współpracy samorządów

z organizacjami. Podczas spotkań strona samorządowa i pozarządowa poznaje się wzajemnie, uzgadnia wspólne działania, rozwiązuje spory oraz buduje zaufanie, tak potrzebne do współpracy. W efekcie podejmowanych jest więcej wspólnych działań, następuje lepsze wykorzystanie środków finansowych z budżetu samorządu, łączone są możliwości i zasoby obydwu stron. W perspektywie wpływa to na rozwój lokalny, aktywność społeczną i lepszą jakość życia wspólnoty samorządowej.

Zadaniem organizacji jest zgłoszenie do swojego samorządu wniosku o powołanie Rady, współpraca ze stroną samorządową przy utworzeniu Regulaminu jej działania, a później rzetelna i zaangażowana praca w Radzie. Natomiast rolą samorządów jest powołanie Rady (w formie uchwały organu stanowiącego), organizowanie pracy Rady oraz partnerska współpraca w jej ramach.

Warto podkreślić, że to strona pozarządowa powinna zdecydować w sposób demokratyczny, którzy jej przedstawiciele wejdą w skład Rady. W małych gminach w skład Rady mogą wchodzić przedstawiciele wszystkich organizacji pozarządowych z gminy. W powiatach, gdzie istnieją Rady Organizacji Pozarządowych (ROP), dobrym rozwiązaniem jest włączanie w skład Powiatowej Rady Pożytku Publicznego wszystkich członków ROP-u lub wybranych przez ROP przedstawicieli. Dla dobrej współpracy w ramach powiatu wydaje się zasadnym, aby przedstawiciele Rad Gminnych wchodzili w skład Rady Powiatowej.

Jeżeli w skład Rady wejdą przedstawiciele organizacji pozarządowych wybrani w sposób demokratyczny przez ogół organizacji z powiatu lub gminy, można przyjąć, że stanowią oni reprezentację organizacji danego terenu. Istnienie takiej reprezentacji nie tylko ułatwi współpracę samorządu z sektorem pozarządowym, ale również wpłynie na integrację i pozycję organizacji w życiu społecznym i publicznym. Ze strony samorządów w skład Rady powinni wchodzić także przedstawiciele instytucji samorządowych, np. MOPS, PCPR, GOK itp.”

Mnie pozostaje podpisanie się pod tym apelem.

Na koniec

Powstają pierwsze Rady Działalności Pożytku Publicznego. To ważny okres, bo teraz kształtują się podstawy ich funkcjonowania. Czy jesteśmy do tego przygotowani? Moim zdaniem niewystarczająco. Stąd ważna rola ekspertów i praktyków, akcji informacyjnych i promowania dobrych praktyk, ale przede wszystkim otwartości i odwagi zarówno po stronie samorządów, jak i organizacji. Jestem zdania, że dzięki Radom możemy zdecydowanie szybciej rozwinąć współpracę samorządu z organizacjami. Wynika to z mojego doświadczenia w pracy w zespołach wspólnych na poziomie regionalnym (Zespół Sterująco-Monitorujący przy Marszałku Województwa Warmińsko-Mazurskiego) i lokalnym (Zespół Koordynacyjny przy prezydencie Elbląga), a także w reprezentacjach sektora: Radzie Organizacji Pozarządowych Województwa Warmińsko-Mazurskiego oraz Radzie Elbląskich Organizacji Pozarządowych. Rady to dobre narzędzie oddziaływania, ale jak każde narzędzie – musi być używane przez przygotowanych do jego obsługi ludzi, czyli jak zwykle wszystko zależy od nas.

BAROMETR EKONOMII SPOŁECZNEJ

Raport z „Badania potencjału podmiotów ekonomii społecznej” na obszarze podregionu elbląskiego

Wstęp

Nie ma jednoznacznego pojęcia ekonomii społecznej. Samo określenie jest bardzo szerokie i dotyka wielu sfer życia. Ekonomią społeczną po raz pierwszy zainteresowano się na początku XIX wieku we Francji. Rozumiano ją wówczas jako sposób na uporanie się z narastającym przemysłowieniem i wzrostem znaczenia demokracji. Powstające w XIX wieku przedsiębiorstwa ekonomii społecznej miały charakter spółdzielni. Podstawą ich działania była wzajemna pomoc należących do niej członków.

W Polsce przejawiał się ruch spółdzielczy, jako pomoc najniższej klasie społecznej. W okresie międzywojennym polski ruch spółdzielczy należał do najbardziej dynamicznie rozwijających się w Europie.

Współczesna ekonomia społeczna różni się od dziewiętnastowiecznej. Definiuje się jako ustrój społeczny, który wydajność ekonomiczną łączy ze sprawiedliwością. Ideą ekonomii społecznej jest pomoc ludziom. Najczęściej uznawana definicja ekonomii społecznej odnosi się do przeciwdziałania wykluczeniom społecznym. Jej istnienie związane jest z działalnością organizacji pozarządowych czy państwowych zmierzających do tworzenia miejsc pracy. Dzięki ich funkcjonowaniu staje się możliwy szybszy rozwój lokalnych społeczności i postaw przedsiębiorczych wśród społeczności, a osiągnięte w ten sposób zyski przekładają się na całą wspólnotę.

W podejściu do definicji ekonomii społecznej widoczne są dwie szkoły. Jedna zwraca uwagę na problem wykluczenia społecznego i szuka rozwiązań dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Druga szkoła zwraca uwagę na potencjał znajdujący się w człowieku i korzyści z niego płynące dla rozwoju gospodarczego. Jest to długofalowy proces, który daje szansę ludziom na pracę oraz na możliwość wzrostu ich dochodów. J. Kwiatkowski utożsamia ekonomię społeczną z gospodarką społeczną, gospodarką solidarną, ekonomią solidarności, ekonomią społeczności lokalnej czy gospodarką obywatelską¹.

Według Z. Narskiego ekonomia społeczna „zajmuje się zasadami i prawidłowościami podziału tej części dochodu, która przypada ludności. Omawia zjawiska ekonomiczne, „(...) które przyczyniają się do dobrobytu społecznego, i jak to wpływa na sprawność gospodarowania”². Narski najpierw odnosi się do ustroju społecznego, a następnie analizuje przedsiębiorstwa służące człowiekowi.

¹ J. Kwiatkowski, *Ekonomia społeczna: moda czy remedium?*, FRDL Małopolski Instytut Samorządu Terytorialnego i Administracji w Krakowie, Kraków 2008, s. 13–15.

² Z. Narski, *Ekonomia społeczna*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2009, s. 9.

W niektórych krajach pod pojęciem ekonomii społecznej rozumie się przedsiębiorczość społeczną. Według definicji zaproponowanej przez europejską sieć badawczą EMES (European Research Network) jest to działalność nakierowana na cele społeczne, a uzyskane z tej działalności zyski są ponownie inwestowane we wspólnotę. Celem tych przedsiębiorstw nie jest maksymalizacja zysku w ujęciu ekonomicznym. EMES podała kryteria ekonomiczne i społeczne, którymi powinny się kierować organizacje działające w ramach ekonomii społecznej. Kryteria te prezentuje Tabela 1.

Tabela 1. Kryteria ekonomiczne i społeczne organizacji działających w ramach ekonomii społecznej

Kryteria ekonomiczne	Kryteria społeczne
1. Prowadzenie w sposób względnie ciągły działalności w oparciu o instrumenty ekonomiczne 2. Suwerenność instytucji w stosunku do instytucji publicznych 3. Ponoszenie ryzyka ekonomicznego 4. Istnienie (choćby nielicznego) płatnego personelu	1. Wyraźna orientacja na społeczny cel istnienia przedsięwzięcia 2. Oddolny, obywatelski charakter inicjatywy 3. Demokratyczny system zarządzania 4. Wspólnotowy charakter działania 5. Ograniczona dystrybucja zysków

Źródło: A. Marczak, Współczesna ekonomia społeczna [w] Akademia Ekonomii Społecznej – zbiór artykułów, Regionalne Centrum Informacji i Wspomagania Organizacji Pozarządowych, s. 22.

Nowa fala ekonomii społecznej, z którą obecnie mamy do czynienia, została określona mianem „empowerment”. Model ten, w polskiej rzeczywistości, cechuje się³:

- naciskiem na inwestowanie w kapitał ludzki przy niedowartościowaniu znaczenia kapitału społecznego;
- preferencjami dla inkluzji wertykalnej kosztem wzmocnienia więzi poziomych (inkluzji horyzontalnej);
- preferencjami dla aktywnych programów istniejących na rynku pracy przy trudniejszej implementacji aktywizujących programów socjalnych;
- zjawiskiem konwergencji części organizacji pozarządowych zaangażowanych w ekonomię społeczną: od formuły not-profit, do not-for-private-profit.

Ekonomia społeczna to różne podmioty funkcjonujące we wszystkich sektorach gospodarki. Mają różne formy prawne, jak i organizacyjne. Do organizacji działających w ramach ekonomii społecznej zalicza się organizacje pozarządowe (NGO – non-governmental organization). W Polsce w 2010 roku funkcjonowało ponad 100 tys. NGO. Wśród nich, zgodnie z danymi z rejestru REGON, zarejestrowanych było 85 tys. stowarzyszeń i 12 tys. fundacji. Do pozostałych trzech tysięcy zalicza się związki stowarzyszeń, organizacje samorządu gospodarczego i zawodowego (np. cechy, izby, zrzeszenia zawodowe, kluby itp.), organizacje bądź instytucje społeczne kościoła lub związku wyznaniowego oraz przedstawicielstwa organizacji, których siedziba mieści się poza granicami Polski. Za organizację pozarządową przyjmuje się niebędące jednostkami sektora finansów publicznych, w rozumieniu przepisów Ustawy o finansach publicznych, i niedziałające w celu osiągnięcia zysku, osoby prawne lub jednostki nieposiadające osobowości prawnej utworzone na podstawie przepisów ustaw, w tym fundacje i stowarzyszenia. Wiele z tych organizacji posiada status

³ M. Rymśa, *Stara i nowa ekonomia społeczna. Polska na tle doświadczeń europejskich*, Trzeci Sektor, Nr 2/2005.

organizacji pożytku publicznego i korzysta z możliwości finansowania swojej działalności przez obywateli w ramach odliczeń podatkowych.

Celem ekonomii społecznej jest integracja społeczno-zawodowa osób wykluczonych bądź zagrożonych wykluczeniem społecznym, do których zalicza się osoby obciążone patologiami (np. osoby, które odbyły karę pozbawienia wolności, niepełnosprawne, przewlekle chore czy imigranci bez prawa pobytu w Polsce). Prowadzona działalność gospodarcza i zysk traktowany jest w tym wypadku przede wszystkim jako narzędzie pomocy człowiekowi, któremu z różnych przyczyn nie powiodło się lub nie wiedzie się w życiu. W tym wypadku nie zysk i jego maksymalizacja jest celem, ale człowiek. Osiągnięty z tej działalności zysk jest przeznaczany na rozwijanie działalności społecznej.

Podsumowując powyższe rozważania odnośnie pojęcia ekonomii społecznej można stwierdzić, iż zasadniczymi hasłami jest solidarność, spójność, integracja społeczna i współpraca, a także⁴:

- przedsiębiorczość i zaangażowanie (współdziałanie społeczeństwa w podejmowaniu ryzyka celem osiągnięcia wzajemnego zaufania);
- pomocniczość i solidarność;
- roztropność i odpowiedzialność (umiejętność dostrzeżenia przyczyn problemów społecznych oraz poczucie odpowiedzialności za czyny);
- samodzielność i upodmiotowienie.

Wyniki badań

W maju i czerwcu 2010 roku w ramach realizacji Projektu OWIES zostało przeprowadzone „Badanie potencjału podmiotów ekonomii społecznej” na obszarze podregionu elbląskiego (NUTS 54), w którego skład wchodzi miasto Elbląg oraz powiaty: elbląski, braniewski, iławski i ostródzki.

Liderem projektu było Elbląskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Pozarządowych, a partnerem Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Elblągu. Ankieterami zostali pracownicy i wolontariusze współpracujący z Elbląskim Stowarzyszeniem Wspierania Inicjatyw Pozarządowych oraz studenci Instytutu Ekonomicznego Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Elblągu.

Celem badania było określenie możliwości rozwoju podmiotów działających w ramach ekonomii społecznej, do których zalicza się: stowarzyszenia, fundacje, związki stowarzyszeń, organizacje samorządu gospodarczego i zawodowego, organizacje lub instytucje społeczne kościoła lub związku wyznaniowego, przedstawicielstwa organizacji zagranicznej i inne. Przeprowadzone badanie miało na celu uzyskanie m.in. odpowiedzi na jakim obszarze działają powyższe podmioty, jakie działania statutowe przez nie są realizowane oraz jakie szanse i zagrożenia wynikają z funkcjonowania podmiotów w ramach ekonomii społecznej.

Dobór podmiotów badania miał charakter celowy ze względu na prowadzoną przez organizacje pożytku publicznego działalność na rzecz społeczności lokalnych oraz kryterium terytorialne (podregion elbląski). Dobór próby określono na podstawie wykazu, którym dysponowało Elbląskie

⁴ *Polski model ekonomii społecznej. Rekomendacje dla rozwoju. Zaproszenie do dyskusji*, pod red. P. Frączaka, J. J. Wygnańskiego, Wydawnictwo FISE, Warszawa 2008, s. 15–16

Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Pozarządowych, a dotyczyło ono organizacji, które w okresie badania były zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądowym.

Badaniem ankietowym miało zostać objętych 330 organizacji. Przeprowadzona ankieta oparta była na zasadzie dobrowolności udzielania odpowiedzi. W związku z powyższym 56 organizacji nie wyraziło chęci wzięcia udziału w badaniu, a część organizacji odmówiła udzielenia odpowiedzi na pytania dotyczące między innymi ich finansowania. Zestawie zwrótu ankiet prezentuje tabela 2.

Tabela 2. Obszar badań

Obszar		Liczba ankiet		
		Planowana	Udzielone odpowiedzi	Odmowa udzielenia odpowiedzi
miasto Elbląg		150	132	18
powiaty	elbląski	35	35	0
	braniewski	35	35	0
	iławski	50	45	5
	ostródzki	60	27	33
Suma		330	274	56

Źródło: wyniki badań

Ankietowani łącznie udzielili odpowiedzi na 48 pytań (Załącznik 1) dotyczących funkcjonowania organizacji, w której działają. Pytania zostały pogrupowane w 7 części i odnosiły się do:

- informacji ogólnych dotyczących organizacji – znalazły się tu między innymi pytania dotyczące statusu prawnego, roku rejestracji, obszaru działania, źródeł finansowania,
- finansów organizacji – pytania zawarte w tej grupie dotyczyły przede wszystkim przychodów (zysków i strat) organizacji w ciągu ostatnich dwóch lat,
- personelu organizacji – liczby zatrudnianych osób, liczby wolontariuszy, ich wieku czy wykształcenia,
- funkcjonowania organizacji – zadano tu pytania dotyczące problemów jak i sukcesów organizacji,
- Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (PO KL) – pytania obejmowały między innymi liczbę projektów oraz zrealizowanych działań w ramach programu,
- wsparcia szkoleniowego, doradczego – pytania dotyczyły zapotrzebowania i typów szkoleń dla członków organizacji,
- ekonomii społecznej – pytania odnosiły się do szans i zagrożeń, które wpływają na rozwój III sektora.

1. Informacje podstawowe

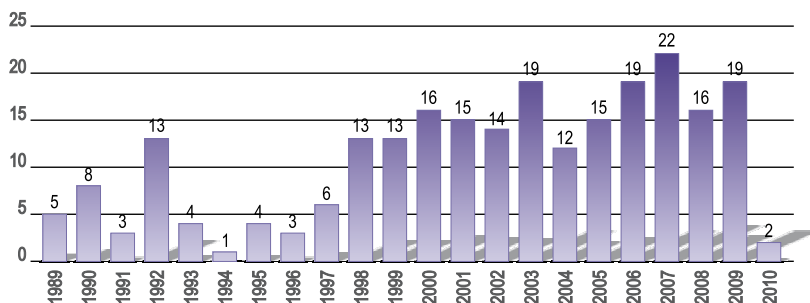
Pierwsza część ankiety obejmowała 20 pytań, które w sposób ogólny charakteryzowały funkcjonowanie organizacji.

W pierwszym pytaniu odnoszono się do statusu prawnego organizacji. Otrzymano następujące wyniki: 232 organizacje określiły swój status prawny jako stowarzyszenie, 26 to fundacje, 5 organizacji tworzy związki stowarzyszeń, 4 związki, 3 są spółdzielniami, 2 należą do organizacji lub instytucji społecznych kościoła lub związku wyznaniowego. Wśród ankietowanych, był jeden klub i jedna organizacja samorządu gospodarczego i zawodowego.

Najstarsze z badanych stowarzyszeń powstało w 1864 roku, a najmłodsze w 2010 roku. Najstarszą fundacją była organizacja zarejestrowana w 1965 roku, a najmłodszą fundacja zarejestrowana w 2009 roku. 2 stowarzyszenia i 2 fundacje nie podały swojego roku rejestracji. Najwięcej analizowanych organizacji podało swój rok rejestracji, jako 2007 – było ich 22, po 19 organizacji zarejestrowało się w latach: 2003, 2006, 2009.

Wzrost liczby organizacji działających w ramach ekonomii społecznej nastąpił po 1989 roku, gdzie rejestrować zaczęło się po kilkanaście organizacji. W latach wcześniejszych organizacje nie rejestrowały się lub rejestracja dotyczyła od jednej do dwóch, w nielicznych wypadkach trzech organizacji.

Wykres 1. Liczba zarejestrowanych organizacji w latach 1989–2010

Źródło: wyniki badań

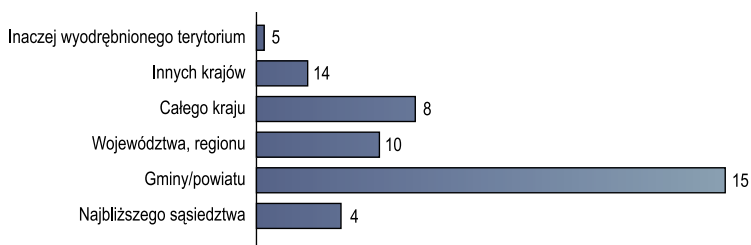
Na pytanie dotyczące przynależności organizacji w sposób formalny lub nie do krajowych, regionalnych lub branżowych porozumień organizacji pozarządowych, aż 84 z analizowanych organizacji odpowiedziało pozytywnie na pytanie. W pięciu przypadkach badani odpowiedzieli, że należą do kilku porozumień (uzyskano 89 odpowiedzi). Do najczęściej wymienianych porozumień należały: HEROLD – odpowiedzi udzieliło 11 organizacji, FOSA – 7 organizacji, EKRON – 5 organizacji. 7 organizacji odpowiedziało, że należy do porozumień ogólnopolskich i europejskich. Po 3 organizacje należą do Sieci Wiosek Tematycznych i Lokalnej Grupy Działania.

W 180 przypadkach organizacje odpowiedziały, że nie należą do żadnych porozumień, w przypadku dziesięciu uzyskano odpowiedź „trudno powiedzieć”.

Organizacje otrzymały również możliwość określenia terytorium, na którym prowadzą swoje działania, co przedstawiono na Wykresie 2. Na to pytanie można było udzielić więcej niż jednej odpowiedzi. Największa liczba organizacji, aż 52,4% wszystkich odpowiedzi, prowadzi swoje działania na obszarze powiatu, czy gminy. Tylko 3 organizacje na to pytanie udzieliły odpowiedzi, że swoje działania prowadzi na inaczej wyodrębnionym terytorium, co stanowi niecały

1%. W 62 przypadkach organizacje prowadzą swoją działalność na terenie całej Polski (17,8% uzyskanych odpowiedzi), a na obszarze województwa czy regionu swoją działalność prowadzi 48 organizacji (13,7% wszystkich odpowiedzi).

Wykres 2. Terytorium działań organizacji

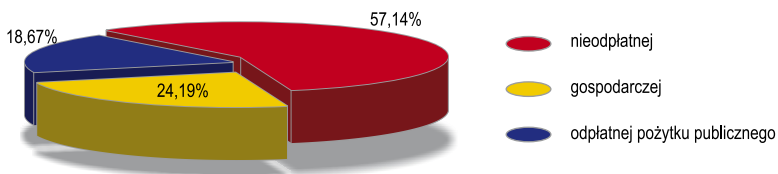

Źródło: wyniki badań

Kolejne pytanie odnosiło się do misji organizacji. Misja jest zasadą działalności prowadzonej przez organizację i stanowi charakterystyczną cechę organizacji, na podstawie której można wyodrębnić jej otoczenie. Powinna stanowić hasło, które łączy członków organizacji z głoszonymi celami. Na 274 organizacje biorące udział w badaniu tylko 208 znało swoją misję. W części przypadków określenie misji przez organizację odbiega od przyjętych standardów. Również fakt, iż w ponad 24% ankietowanych organizacji nie znano misji nie świadczy o nich dobrze, gdyż nie umieją określić dlaczego, po co, a przede wszystkim dla kogo prowadzą swoją działalność.

Pytanie szóste dotyczyło liczby podjętych lub przeprowadzonych w ciągu ostatnich dwóch lat projektów. Według otrzymanych wyników w przypadku 197 organizacji otrzymano pozytywną odpowiedź. Organizacje te łącznie przeprowadziły lub podjęły 2431 projektów, czyli na każdą z tych organizacji przypada 12,3 projektu. 25 organizacji udzieliło odpowiedzi „trudno powiedzieć”, a 52 organizacje zaznaczyły odpowiedź, iż nie prowadzą projektów, bo działają na innych zasadach.

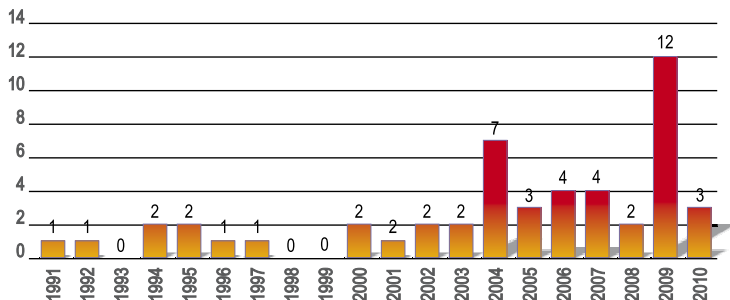
Wykres 3. Statutowe możliwości prowadzenia działalności

Źródło: wyniki badań

Wykres 3 przedstawia zapisane w statucie możliwości prowadzenia działalności. Na to pytanie otrzymano łącznie 434 odpowiedzi. Najwięcej odpowiedzi uzyskano w przypadku prowadzenia działalności nieodpłatnej (57,14% odpowiedzi), następnie działalności odpłatnej z korzyścią społeczną (24,19% odpowiedzi). Najmniej organizacji, bo tylko 81 odpowiedzi uzyskano w przypadku prowadzenia działalności gospodarczej, co stanowi 18,66%.

Wykres 4. Rozkład organizacji prowadzących odpłatną działalność pożytku publicznego

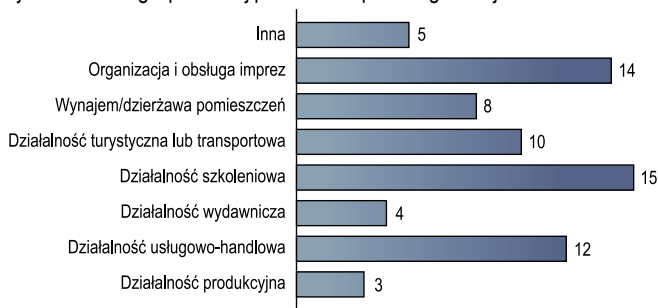

Źródło: wyniki badań

Ciekawie wygląda rozkład odpowiedzi na pytanie siódme dotyczące prowadzenia odpłatnej działalności pożytku publicznego rozumianej zgodnie z definicją zawartą w Ustawie o działalności pożytku publicznego i wolontariacie. Na to pytanie uzyskano 266 odpowiedzi, z czego 50 organizacji podało rok rozpoczęcia prowadzenia odpłatnej działalności, 207 określiło, że nigdy nie prowadziło takiej działalności, a 9 organizacji określiło, że kiedyś taką działalność prowadziło. W przypadku ośmiu organizacji nie otrzymano odpowiedzi. Na Wykresie 4 zaprezentowano rozkład organizacji prowadzących odpłatną działalność pożytku publicznego.

Pytanie dziewiąte dotyczyło prowadzenia przez organizację działalności gospodarczej. Na to pytanie uzyskano 250 odpowiedzi, czyli 24 organizacje nie udzieliły odpowiedzi. 4 organizacje podkreśliły, że prowadziły taką działalność, ale obecnie jej już nie prowadzą. 28 organizacji podkreśliło, że prowadzi taką działalność. Od 2000 roku organizacje, które prowadziły działalność gospodarczą było 15. Najdłużej prowadzona działalność gospodarcza została zarejestrowana w 1947 roku. Organizacje prowadzące działalność gospodarczą poproszone zostały o określenie rodzaju działalności. Na pytanie można było udzielić kilku odpowiedzi, co przedstawiono na Wykresie 5. Łącznie organizacje udzieliły 71 odpowiedzi. Najliczniejszą grupę odpowiedzi stanowią: działalność szkoleniowa oraz organizacja i obsługa imprez. Tylko 3 organizacje prowadzą działalność produkcyjną, a 5 określiło, że prowadzi inną działalność, nie precyzując jaką.

Wykres 5. Rodzaje działalności gospodarczej prowadzone przez organizacje

Źródło: wyniki badań

Organizacje działalność gospodarczą prowadzą:

- wewnątrz struktury organizacyjnej, bez wyodrębnienia (86,2% udzielonych odpowiedzi);
- wewnątrz struktury organizacyjnej, w formie zakładu/zakładów na ograniczonym lub pełnym rachunku (10,3% udzielonych odpowiedzi);
- na zewnątrz struktury organizacyjnej (3,4% udzielonych odpowiedzi).

Pytanie 12 ankiety dotyczyło planów rozpoczęcia prowadzenia działalności gospodarczej. Na to pytanie odpowiedzi udzieliło 201 organizacji, z czego 126 organizacji stwierdziło, że nie planuje jej rozpocząć. W ciągu najbliższego okresu planuje rozpocząć działalność gospodarczą 16 organizacji. W przypadku 22 organizacji podjęto rozmowy na ten temat, ale decyzja nie została podjęta, a 37 organizacji tego problemu jeszcze nie rozważało.

Organizacje otrzymały możliwość wypowiedzenia się (pytanie otwarte) na temat przyczyn wpływających na niepodejmowanie przez organizację działalności gospodarczej. Najczęstszą odpowiedzią był brak odpowiedzi lub organizacje odpowiadały „nie wiem” i „trudno powiedzieć”. Odpowiedzi organizacji, które podały przyczyny zostały pogrupowane i zestawione w formie Tabeli 3.

Tabela 3. Przyczyny skłaniające organizacje do nieprowadzenia działalności gospodarczej (w %)

Dlaczego nie zamierzacie Państwo prowadzić działalności gospodarczej?	% uzyskanych odpowiedzi
Brak ludzi (chętnych do pracy, księgowych itp.)	41,2%
Brak czasu	3,1%
Brak dostatecznej wiedzy, np. ekonomicznej, prawnej itp..	14,4%
Brak pomysłu na prowadzenie działalności	2,1%
Brak siedziby	8,2%
Brak środków finansowych	9,3%
Byłoby to dla nas kłopotliwe	11,3%
Mała mobilność zasobów ludzkich	2,1%
Nie ma produktów, które moglibyśmy sprzedawać	1,0%
Niepelnosprawność powoduje, że boimy się rozpocząć taką działalność (brak chęci do pracy z ludźmi niepełnosprawnymi)	2,1%
Wzrost odpowiedzialności	3,1%
Za słaba organizacja, aby się podjąć działalności	2,1%

Źródło: wyniki badań

Najczęstszą wymienianą przyczyną jest brak ludzi do pracy. Przede wszystkim odnosi się to do konieczności pozyskania dodatkowych osób oraz do zatrudnienia osób, co wiązać można z małą mobilnością. Część organizacji stwierdziła, iż nie dysponują wystarczającą wiedzą na temat prowadzenia działalności gospodarczej i gdyby ją posiadały, to najprawdopodobniej rozpoczęłyby taką działalność. Najczęściej brak wiedzy był powiązany z aspektami ekonomicznymi i prawnymi. Kolejna grupa stwierdziła, że prowadzenie przez nich działalności gospodarczej byłoby kłopotliwe.

Najmniejszy odsetek stanowiła odpowiedź dotycząca braku produktów, które organizacja mogłaby sprzedawać. Również organizacje twierdziły, że nie mają pomysłu do prowadzenia działalności gospodarczej, a ich organizacja jest za słaba.

Również niepełnosprawność osób tworzących organizację wpływa na brak chęci prowadzenia działalności gospodarczej.

Pytanie czternaste dotyczyło powodów, dla których organizacje zamierzają prowadzić działalność gospodarczą. Odnosiło się jedynie do organizacji, które planują prowadzić taką działalność. Odpowiedzi zostały przedstawione w Tabeli 4.

Do najczęściej udzielanych pozytywnych odpowiedzi na to pytanie należało możliwość osiągnięcia dochodu, o którym możemy samodzielnie decydować oraz, że jest to sposób na samofinansowanie.

Największą liczbę negatywnych odpowiedzi uzyskało stwierdzenie odnoszące się do konieczności podnoszenia kompetencji organizacji i konieczności konkurowania na rynku.

Najczęstszą odpowiedź „trudno powiedzieć” wybierały organizacje w stosunku stwierdzenia odnoszącego się do osiągania rezultatów i celów stojących przed organizacją, których może społeczność lokalna oczekiwać.

Interesujący jest rozkład odpowiedzi na pytanie dotyczące podnoszenia kompetencji organizacji – około 49% odpowiedzi jest za i około 51% odpowiedzi jest w sumie na nie lub niezdecydowanych.

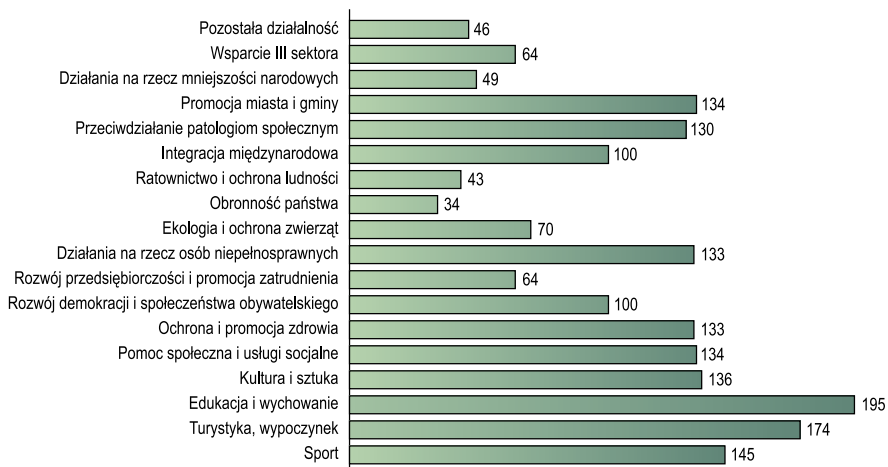
Tabela 4. Przyczyny skłaniające organizacje do prowadzenia działalności gospodarczej (w %)

Dlaczego zamierzacie Państwo prowadzić działalność gospodarczą?	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
Jest to sposób na samofinansowanie części działań i uniezależnienie się od niepewności finansowej, która towarzyszy organizacjom działającym „od projektu do projektu”	69,4%	4,1%	26,5%
Daje poczucie pewnej stabilizacji finansowej	62,0%	4,0%	34,0%
Powstanie dochodu, o którego przeznaczeniu możemy decydować samodzielnie	70,0%	4,0%	26,0%
Ograniczenie zależności od sponsorów (zarówno filantropii jak i kontraktów publicznych) i zwiększenie bezpieczeństwa organizacji poprzez zróżnicowanie źródeł przychodów	60,4%	6,3%	33,3%
Zwiększona dyscyplina w osiąganiu rezultatów (w tym celów społecznych)	46,8%	8,5%	44,7%
Konieczność podnoszenia kompetencji (konkurencyjności) organizacji	48,9%	10,6%	40,5%
Pozytywne zmiany w kulturze organizacji – większy nacisk na innowacje, przedsiębiorczość i orientację na rezultaty	57,4%	8,5%	34,1%

Źródło: wyniki badań

Pytanie piętnaste dotyczyło działań statutowych prowadzonych przez ankietowane organizacje. Działania te pogrupowane na działalność statutową nieodpłatną, działalność odpłatną pożytku publicznego oraz działalność gospodarczą przedstawiono na Wykresach 6–8.

Wykres 6. Nieodpłatna działalność statutowa

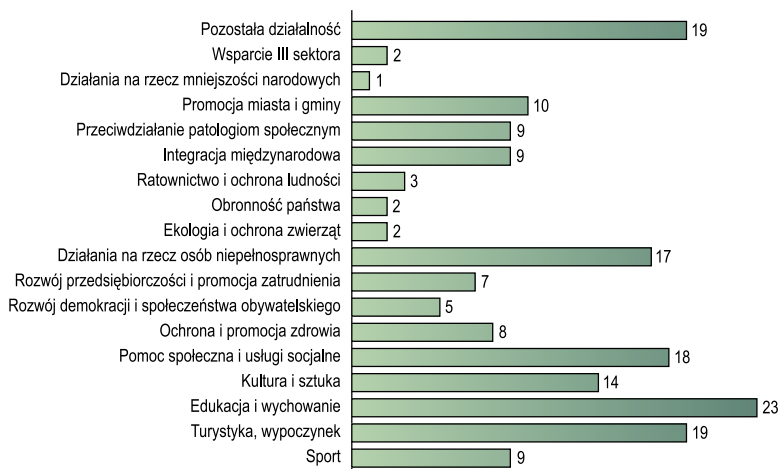

Źródło: wyniki badań

Na pytanie dotyczące nieodpłatnej działalności statutowej otrzymano 1884 odpowiedzi. Najlichnieszą grupę stanowiły organizacje nastawione na rozwój edukacji i wychowania oraz turystyki i wypoczynku. Najmniej liczną grupą odpowiedzi zaznaczonych przez organizacje była obronność państwa.

W 177 przypadkach organizacje udzieliły odpowiedzi, że prowadzą działalność odpłatną pożytku publicznego nastawioną na promocję edukacji i wychowania oraz turystykę i wypoczynek. 18 organizacji stwierdziło, że ich polem działania jest pomoc społeczna i usługi socjalne. Dziewiętnaście organizacji zaznaczyło odpowiedź, iż ich działalność nie mieści się w podanym w ankiecie wykazie. Tylko jedna organizacja zaznaczyła, iż prowadzi działania na rzecz mniejszości narodowych.

Wykres 7. Działalność odpłatna pożytku publicznego

Źródło: wyniki badań

W przypadku działań statutowych nastawionych na działalność gospodarczą organizacje podały 161 odpowiedzi. W liczbie tej największy udział ma działanie nakierowane na edukację i wychowanie oraz turystyka i wypoczynek. Najmniejszą ilość odpowiedzi odnotowano dla działań na rzecz mniejszości narodowych i obronności państwa.

Wykres 8. Działalność gospodarcza

Źródło: wyniki badań

Na podstawie uzyskanych w ankiecie wyników można sądzić, że najwięcej organizacji, bez względu na prowadzoną działalność, nastawionych jest na działania edukacyjne i wychowawcze, a najmniej organizacji prowadzi działalność nakierowaną na obronność państwa.

W pytaniu szesnastym poproszono organizacje o określenie źródła finansowania swoich działań w 2009 roku. Organizacje w nielicznych przypadkach zaznaczyły odpowiedź na to pytanie, co przyczyniło się do niemożności w pełni opracowania tego pytania. W Tabeli 5 uwzględniono jedynie odpowiedzi organizacji na „tak” lub „nie” na powyższe zagadnienie. Łącznie na to pytanie udzielono 1563 odpowiedzi, z czego na odpowiedź TAK przypadło 586 odpowiedzi i NIE – 977 odpowiedzi.

Tabela 5. Źródła finansowania organizacji w 2009 roku

Czy organizacja w 2009 roku korzystała z następujących źródeł finansowania?	Tak	Nie
Źródła publiczne – rządowe	26	100
Źródła publiczne – zagraniczne programy pomocowe	13	105
Źródła publiczne – środki Funduszy Strukturalnych UE	21	103

Źródła samorządowe	106	56
Wsparcie od innych organizacji pozarządowych	30	95
Darowizny finansowe	97	58
Składki członkowskie	157	24
Dochody z kampanii, zbiórek publicznych, akcji charytatywnych	19	96
Odsetki bankowe, zyski z kapitału żelaznego, lokaty, udziały i akcje	25	93
Oplaty (zwroty kosztów) w ramach odpłatnej działalności statutowej organizacji (nie będącej działalnością gospodarczą)	21	91
Dochody z działalności gospodarczej	28	87
Dochody z przekazania 1% podatku	43	69

Źródło: wyniki badań

Największa liczba organizacji przyznała się do finansowania swojej działalności w 2009 roku ze składek swoich członków oraz ze źródeł samorządowych. Jedyne 13 organizacji zaznaczyło, iż korzystało z zagranicznych programów pomocowych. Mimo dużego nagłośnienia możliwości przekazywania na organizacje pożytku publicznego 1% podatku, tylko 43 organizacje wykazały, iż takie dochody otrzymały w 2009 roku.

Pytanie 17. dotyczyło prowadzenia przez organizację księgowości. W przypadku 231 organizacji uzyskano odpowiedź pozytywną. 18 organizacji stwierdziło, że nie prowadzi żadnej księgowości, a w przypadku 25 uzyskano odpowiedź – trudno powiedzieć.

Tabela 6. Sposób prowadzenia księgowości przez organizacje (w %)

W jaki sposób organizacja prowadzi księgowość?	% uzyskanych odpowiedzi
Mamy księgowego posiadającego formalne uprawnienia do prowadzenia księgowości	46,6%
Księgowość prowadzi osoba bez formalnych uprawnień	15,2%
Księgowość prowadzi społecznie księgowy z innej instytucji	12,9%
Zlecamy księgowość na zewnątrz	9,5%
Przekazujemy prowadzenie księgowości do naszej centrali	6,4%
Inna	0,4%
Trudno powiedzieć	9,1%

Źródło: wyniki badań

Kolejne pytanie odnosiło się do sposobu prowadzenia przez organizację księgowości i dotyczyło tylko organizacji prowadzących księgowość. Na to pytanie uzyskano 264 odpowiedzi, czyli

5 organizacji, które w pytaniu wcześniejszym przyznało się do prowadzenia księgowości, tu uchyliło się od odpowiedzi.

W przypadku 123 organizacji udzielono odpowiedzi, iż posiadają księgowego z formalnymi uprawnieniami do prowadzenia księgowości. Jedna organizacja zaznaczyła, że prowadzi inny rodzaj księgowości. Na pytanie odnoszące się do sposobu księgowania środków finansowych 169 organizacji określiło odpowiedź, że prowadzą pełną księgowość, a w 37 organizacji książkę przychodów i rozchodów. W 35 przypadkach osoba udzielająca odpowiedzi nie umiała podać sposobu księgowania środków finansowych. 9 organizacji zaznaczyło odpowiedź „inna” podając:

- księgowość uproszczona – w przypadku 5 organizacji,
- opis rachunków i rozliczenia na tej podstawie – w przypadku 2 organizacji,
- na zeszyt – jedna organizacja,
- księgowanie na kontach – jedna organizacja.

Pytanie 20 odnosiło się do inwestycji, które w ciągu ostatnich dwóch lat podjęła badana organizacja. Odpowiedzi na to pytanie zostały przedstawione w Tabeli 7. Pozytywną odpowiedź otrzymano w 62 przypadkach. Najwięcej inwestycji dotyczyło wyposażenia biurowego, sprzętu komputerowego czy zakupu samochodu. Również organizacje inwestowały w nieruchomości: lokale, biura czy dokonywały zakupu gruntów. Najmniejszy odsetek odpowiedzi dotyczył zakupu licencji, patentów, praw autorskich czy know-how.

Tabela 7. Inwestycje w organizacji w ciągu ostatnich dwóch lat

Czy w ciągu ostatnich 2 lat organizacja podjęła jakieś znaczące inwestycje?	Odpowiedź
Tak	62
nieruchomości	15
ruchomości	42
wartości niematerialne i prawne	5
Nie	190

Źródło: wyniki badań

W przypadku 190 organizacji otrzymano odpowiedź, iż w ciągu ostatnich dwóch lat nie dokonały żadnych znaczących inwestycji.

2. Finansowanie organizacji – sytuacja finansowa w 2009 roku

Kolejna grupa pytań dotyczyła sytuacji finansowej organizacji. Sformułowano tu 6 pytań. W związku z możliwością odmowy odpowiedzi, organizacje w większości przypadków skorzystały z tej możliwości. Bardzo niechętnie odnosiły się do pytań dotyczących przychodów, jakie uzyskały w ciągu ostatnich trzech lat. Większość z organizacji na pytania dotyczące zysków i strat odmówiła odpowiedzi. Nawet zamieszczone w ankiecie przedziały kwotowe nie umożliwiają interpretacji wyników w skali wszystkich ankietowanych.

Organizacje na pytanie 21 miały udzielić odpowiedzi dotyczącej rocznych przychodów w organizacji w 2010 roku w przybliżeniu do $\pm 15\%$. Łączna kwota rocznych przychodów w 2009 roku, którą podały nie wszystkie ankietowane organizacje, wyniosła 103 160 718,31 zł.

Na kolejne pytanie dotyczące określenia rocznych przychodów organizacji (podanie przedziału wartości zgodnie z zamieszczoną w ankiecie skalą) najczęściej odmawiano odpowiedzi, a uzyskane odpowiedzi dotyczyły tylko organizacji, które wcześniej podały już kwotę przychodów.

Na pytanie 23 dotyczące rocznych przychodów w 2008 roku uzyskano odpowiedź (nie od wszystkich organizacji) 80 524 023,57 zł, a dla 2009 roku wartość ta wyniosła 89 627 628,81 zł.

Pytanie 24 dotyczyło określenia zysku lub straty, jakie organizacja osiągnęła w 2008 roku i w 2009 roku.

W 2008 roku otrzymano jedynie 40 odpowiedzi, z czego 29 organizacji przyznało się do osiągnięcia zysku. Dla 2009 roku otrzymano 51 odpowiedzi, z czego 42 organizacje stwierdziły, że osiągnęły zysk.

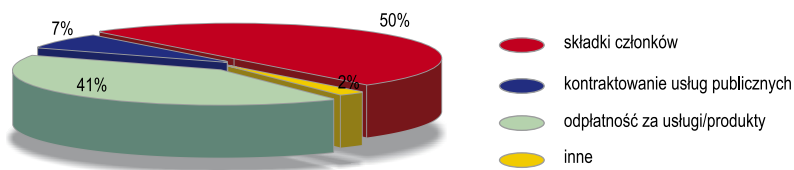
Pytanie 25 odnosi się do opłat pobieranych za produkty i usługi wytwarzane w ramach funkcjonowania organizacji. Na 274 uczestniczące w badaniu organizacje uzyskano 277 odpowiedzi. Najwięcej, bo aż 154 organizacje stwierdziły, że nie pobiera żadnych, nawet symbolicznych opłat, a w przypadku 14 organizacji zaznaczona została odpowiedź – trudno powiedzieć.

W 86 przypadkach organizacje stwierdziły, że pobierają opłaty:

- częściowe lub całkowite za usługi lub produkty, która jest ponoszona przez odbiorców (40,7% odpowiedzi),
- za kontraktowanie usług publicznych przez administrację publiczną (7,0% odpowiedzi),
- w postaci składek wpłacanych przez członków, które następnie są przeznaczane na finansowanie wspólnych działań na ich rzecz (50,0% odpowiedzi),
- inne (20,3% odpowiedzi).

Rozkład odpowiedzi został przedstawiony na Wykresie 9.

Wykres 9. Pobierane opłaty przez organizacje

Źródło: wyniki badań

Pytanie 26 dotyczyło prowadzenia lub uczestniczenia w ciągu ostatniego roku w dziewięciu zawartych w ankiecie działaniach, które dotyczyły:

1. planowania strategicznego – tworzenia oficjalnego, udokumentowanego planu działań na kolejne 2–3 lata;
2. uruchomienia systematycznych działań związanych z poszukiwanych możliwych źródeł finansowania organizacji;
3. ewaluacji programów, czy działań organizacji;

4. szkolenia związanego z funkcjonowaniem organizacji (np. budowanie zespołu, zarządzanie finansami);
5. szkolenia związanego ze specyficzną dziedziną, w obrębie której działa organizacja;
6. promowania działań organizacji, tworzenia wizerunku tworzenia wizerunku organizacji;
7. kampanii zmierzających do pozyskiwania nowych członków;
8. badania potrzeb lokalnych w dziedzinie, którą organizacja się zajmuje, badania popytu na działania lub usługi organizacji;
9. uruchomienia czy prowadzenia działalności odpłatnej czy gospodarczej (np. tworzenie biznes planu, marketingu, pozyskiwania środków na inwestycje, wiedzy związana z prowadzeniem biznesu).

Ankietowani mieli na to pytanie udzielić jedynie pozytywnej odpowiedzi w sytuacji, gdy uczestniczyli lub prowadzili wymienione powyżej działania. Łącznie ankietowane organizacje zaznaczyły 943 działania, których rozkład został przedstawiony w Tabeli 8.

Tabela 8. Liczba podjętych lub prowadzonych działań w ciągu ostatniego roku

Działanie	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Liczba odpowiedzi	87	123	121	151	136	146	93	53	33

Źródło: wyniki badań

Pytanie 27 dotyczyło pomocy instytucji lub osób z zewnątrz w realizacji działań objętych pytaniem 26. Ankietowani mogli zaznaczyć 7 możliwych odpowiedzi:

1. nie, wykonywaliśmy te działania własnymi siłami;
2. tak, korzystaliśmy z pomocy organizacji podobnych do naszej;
3. tak, korzystaliśmy z pomocy organizacji wyspecjalizowanych we wspieraniu innych organizacji pozarządowych;
4. tak, korzystaliśmy z pomocy administracji publicznej, np. samorządu lokalnego;
5. tak, korzystaliśmy z usług firmy komercyjnej;
6. tak, korzystaliśmy z usług osób prywatnych, konsultantów;
7. trudno powiedzieć.

Rozkład odpowiedzi został przedstawiony w Tabeli 9.

Tabela 9. Rozkład odpowiedzi na pytanie 27

Możliwe odpowiedzi	1	2	3	4	5	6	7
Liczba odpowiedzi	603	128	142	21	15	20	14

Źródło: wyniki badań

W przypadku działania pierwszego uzyskanego łącznie 87 odpowiedzi. Najczęściej ankietowane organizacje (66 przypadków) zaznaczyły odpowiedź, iż planowanie strategiczne na kolejne 2–3 lata wykonały własnymi siłami. 12 organizacji stwierdziło, że korzystało z pomocy organizacji wyspecjalizowanych we wspieraniu innych organizacji, a 3 organizacje stwierdziły, że

korzystały z pomocy innych organizacji, których zakres działań jest podobny do ich organizacji. Po dwie organizacje zaznaczyły odpowiedzi:

- korzystaliśmy z pomocy administracji publicznej;
- korzystaliśmy z usług osób prywatnych, konsultantów;
- trudno powiedzieć.

Na działanie drugie związane z poszukiwaniem możliwych źródeł finansowania organizacji otrzymano 123 odpowiedzi, których rozkład był następujący:

- wykonaliśmy te działania własnymi siłami – 80 odpowiedzi;
- korzystaliśmy z pomocy innych organizacji podobnych do naszej – 21 zaznaczeń;
- korzystaliśmy z pomocy organizacji wyspecjalizowanych we wspieraniu innych organizacji pozarządowych – 19 odpowiedzi;
- korzystaliśmy z pomocy administracji publicznej – 2 zaznaczenia;
- trudno powiedzieć – 1 organizacja.

Kolejne działanie odnosiło się do ewaluacji programów bądź działań organizacji. Na to pytanie uzyskano 121 odpowiedzi, z czego 96 działania wykonane zostały własnymi siłami. Po 9 organizacji zaznaczyło odpowiedzi korzystaliśmy z pomocy innych organizacji podobnych do naszej oraz z pomocy organizacji wyspecjalizowanych we wspieraniu innych organizacji pozarządowych.

4 organizacje stwierdziły, że do ewaluacji programów czy też działań wykorzystali usługi osób prywatnych lub konsultantów. 3 organizacje zaznaczyły odpowiedź trudno powiedzieć.

Kolejne działanie dotyczyło szkoleń związanych z funkcjonowaniem organizacji, na to pytanie uzyskano 151 odpowiedzi (największa liczba zaznaczeń przez badanych). Odpowiedzi rozłożyły się:

- wykonaliśmy te działania własnymi siłami – 28 odpowiedzi
- korzystaliśmy z pomocy innych organizacji podobnych do naszej – 46 zaznaczeń
- korzystaliśmy z pomocy organizacji wyspecjalizowanych we wspieraniu innych organizacji pozarządowych – 47 odpowiedzi;
- korzystaliśmy z pomocy administracji publicznej – 5;
- korzystaliśmy z usług firmy komercyjnej – 2 odpowiedzi;
- korzystaliśmy z usług osób prywatnych lub konsultantów – 2 zaznaczenia
- trudno powiedzieć – jedna organizacja.

Kolejne pytanie odnosiło się do szkoleń związanych ze specyficzną dziedziną, w której działa organizacja. Na to pytanie uzyskano 136 odpowiedzi, z czego 66 organizacji stwierdziło, że sami przeprowadzili takie szkolenia. W 32 przypadkach organizacje przyznały, iż korzystały z pomocy organizacji wyspecjalizowanych we wspieraniu innych organizacji pozarządowych, a 22 organizacje korzystały z pomocy innych organizacji podobnych do ich. Po 6 organizacji korzystało z pomocy publicznej i z usług osób prywatnych (konsultantów). Tylko 5 organizacji korzystało z usług firmy komercyjnej, a jedna zaznaczyła odpowiedź – trudno powiedzieć.

Szóste działanie odnoszące się do promocji działań organizacji i tworzenia wizerunku uzyskało 146 odpowiedzi, z czego 101 organizacji samodzielnie organizuje promocję, a w 18 przypadkach korzystało z doświadczeń podobnych organizacji. Na trzecim miejscu znalazła się odpowiedź korzystaliśmy z pomocy organizacji wyspecjalizowanych we wspieraniu innych.

5 organizacji przyznało się, że korzystało z usług firmy komercyjnej, a 5 z usług osób prywatnych. Po jednej odpowiedzi uzyskano w przypadku korzystania z pomocy administracji publicznej czy trudno powiedzieć.

90 organizacji potwierdziły, że organizowało kampanie zmierzające do pozyskania nowych członków. W przypadku trzech organizacji uzyskano odpowiedź trudno powiedzieć. 4 organizacje korzystały z doświadczeń innych, a 3 z usług firmy komercyjnej. Dwie organizacje korzystały z pomocy organizacji wyspecjalizowanych we wspieraniu organizacji pozarządowych, a jedna z pomocy administracji publicznej.

Ósme działanie dotyczyło popytu na działania i/lub usługi organizacji na rynku lokalnym. Użytkano 53 odpowiedzi, z czego 43 odpowiedzi to, że takie badania organizacje przeprowadziły własnymi siłami. Po 4 odpowiedzi uzyskano w kwestii:

- korzystaliśmy z pomocy organizacji podobnych do naszej;
- korzystaliśmy z pomocy administracji publicznej.

W dwóch przypadkach uzyskano odpowiedź „korzystaliśmy z pomocy organizacji wyspecjalizowanych we wspieraniu innych organizacji pozarządowych”.

Najmniej odpowiedzi, bo jedynie 33 otrzymano na działanie „uruchomienie i/lub prowadzenie działalności odpłatnej i/lub gospodarczej”. W przypadku 23 organizacji takie działania były podejmowane

w zakresie własnym, a pięć organizacji zaznaczyło odpowiedź, iż korzystało z pomocy organizacji wyspecjalizowanych we wspieraniu innych organizacji pozarządowych. Po jednej odpowiedzi zaznaczono:

- korzystaliśmy z pomocy innych organizacji funkcjonujących na podobnych zasadach;
- korzystaliśmy z usług firmy komercyjnej;
- korzystaliśmy z usług osób prywatnych, konsultantów.

Dwie organizacje zaznaczyły odpowiedź trudno powiedzieć.

Rozkład wszystkich odpowiedzi względem działań i korzystania z pomocy instytucji i osób z zewnątrz przedstawia Załącznik 2.

3. Personel organizacji

Trzeci dział pytań dotyczył personelu organizacji z uwzględnieniem zatrudnionych pracowników, wolontariuszy, ich wieku czy wykształcenia.

Pytanie 28 odnosiło się do zatrudnienia płatnych pracowników lub zatrudnionych w jakiejkolwiek innej formie (np. współpraca w ramach umów-zleceń itp.). Na to pytanie odpowiedzi rozłożyły się prawie równomiernie. 141 organizacji zaznaczyło odpowiedź, iż nie zatrudnia żadnych osób, a w 138 uzyskano odpowiedź pozytywną. Odpowiedzi „tak” można było udzielić w dwóch wariantach:

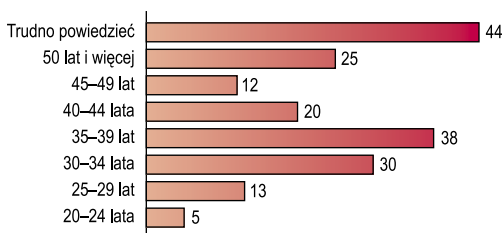
- organizacja na stałe zatrudnia pracowników (44,9% odpowiedzi),
- zdarza się korzystać z płatnej pracy na zasadzie umów lub zleceń (55,1% odpowiedzi).

Kolejne pytanie dotyczyło liczby osób, które w momencie przeprowadzenia badania pobierały wynagrodzenie z tytułu wykonywanej pracy na rzecz organizacji bez względu na sposób zawarcia umowy z podziałem na kobiety i mężczyzn. Łącznie badane organizacje zatrudniały 1384,

z czego 885 osób stanowiły kobiety. Na jedną kobietę przypadało prawie 1,8 mężczyzny – na tej podstawie można sądzić, iż organizacje pożytku publicznego są sfeminizowane.

Pytanie 30 dotyczyło średniej wieku pracowników organizacji. Na to pytanie zgodziło się odpowiedzieć 187 z 274 ankietowanych organizacji. Największy udział odpowiedzi, bo 23,5% stanowiło stwierdzenie – trudno powiedzieć. Można sądzić, że pozostałe organizacje, które odmówiły odpowiedzi (87 organizacji) nie były w stanie określić średniej wieku jej pracowników lub nie zatrudniają żadnych osób. Kolejną grupę stanowiły osoby między 35–39 rokiem życia – 20,3% wszystkich odpowiedzi. Najmniej liczną grupę stanowią osoby w wieku 20–24 lata – 2,8% wszystkich uzyskanych odpowiedzi. Wyniki przedstawiono na Wykresie 10.

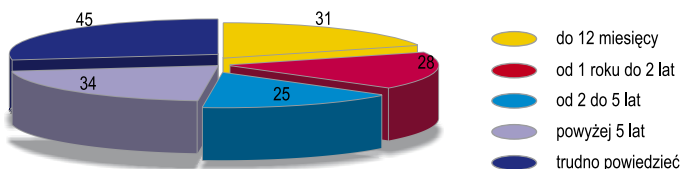
Wykres 10. Średnia wieku pracowników organizacji

Źródło: wyniki badań

Kolejne pytanie odnosiło się do średniej długości stażu pracy w organizacji, co przedstawia Wykres 11. Najliczniejszą grupę stanowią osoby zatrudnione powyżej 5 lat oraz zatrudnione do 12 miesięcy. W 27,6% ankiet badani zaznaczyli odpowiedź – trudno powiedzieć.

Wykres 11. Staż pracy pracowników organizacji pozarządowych

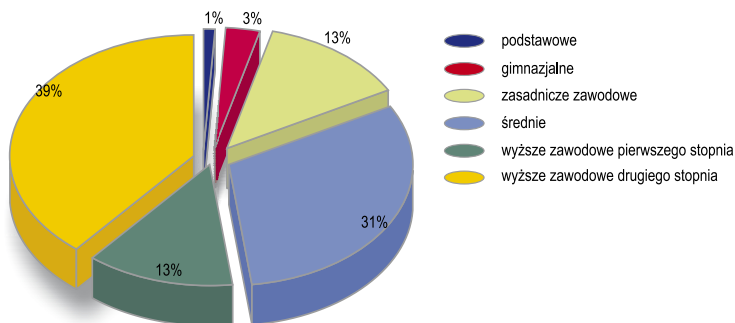

Źródło: wyniki badań

W pytaniu 32. organizacja miała określić ile osób zatrudnia w ramach wykluczenia społecznego. Do grupy określonej mianem wykluczenia społecznego wlicza się byłych więźniów, bezrobotnych, matki wracające po urlopie wychowawczym na rynek pracy. W wielu wypadkach osobom tym jest bardzo trudno znaleźć pracę i odnaleźć się w nowej sytuacji – osoby poszukującej pracy. Na 274 organizacje uczestniczące w badaniu jedynie 128 organizacji udzieliło pozytywnej odpowiedzi. Pozostałe 143 organizacje stwierdziły, że takich osób nie zatrudniają, a 3 zaznaczyły odpowiedź – trudno powiedzieć. Łącznie organizacje w momencie przeprowadzania badania zatrudniały 294 osoby. Średnio w organizacjach zatrudniających osoby w ramach wykluczenia społecznego pracowało 2,3 osoby.

Na Wykresie 12 został zaprezentowany poziom wykształcenia osób zatrudnionych w badanych organizacjach pożytku publicznego. Wykształcenie zostało określone dla 1319 osób. Wśród pracowników dominuje wykształcenie wyższe drugiego stopnia (magister) – ten poziom wykształcenia osiągnęło 517 osób. Kolejną grupą to osoby z wykształceniem średnim – było ich 405. Najmniejszą liczbę, jedynie 15 osób, ukończyło szkołę podstawową, a 35 osób ukończyło gimnazjum.

Wykres 12. Wykształcenie pracowników organizacji pozarządowych

Źródło: wyniki badań

Na pytanie dotyczące angażowania się wolontariuszy w prace organizacji pozytywnie odpowiedziało 228 organizacji, a w przypadku 37 uzyskano odpowiedź – trudno powiedzieć. Pytanie to nie dotyczyło organizacji, które prowadzą działalność gospodarczą.

W działania ankietowanych organizacji przynajmniej raz w ostatnim roku zaangażowanych było 11 911 osób, które wykonywały nieodpłatnie działania na rzecz innych. Średnio w każdej organizacji, które odpowiedziały pozytywnie na wcześniejsze pytanie zaangażowanych było przynajmniej 52,2 osoby.

4. Funkcjonowanie organizacji

Pytania odnoszące się do funkcjonowania organizacji zostały pogrupowane w 2 bloki tematyczne. Jeden dotyczył problemów, z którymi borykały się organizacje w ciągu ostatnich dwóch lat, a drugi odnosił się do sukcesów, którymi mogły pochwalić się organizacje.

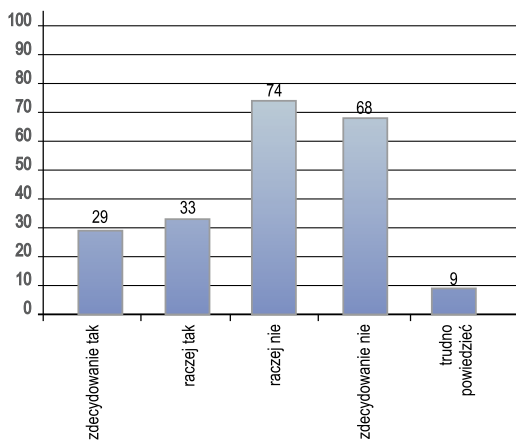
Odpowiedzi na pytanie dotyczące problemów zostały pogrupowane według skali semantycznej, której przypisano odpowiednie wartości:

- zdecydowanie odczuwalne,
- raczej odczuwalne,
- raczej nieodczuwalne,
- zdecydowanie nieodczuwalne,
- trudno powiedzieć.

Na pierwsze pytanie w grupie problemów odpowiedziało 241 organizacji, 33 organizacje odmówiły wzięcia udziału w badaniu. Pytanie odnosiło się do reguł współpracy organizacji z ad-

ministracją publiczną. Dominowała odpowiedź – raczej nie. Na drugim miejscu znalazła się „zdecydowanie nie”. Łącznie uzyskano 160 odpowiedzi negatywnych. Najrzadziej udzielono odpowiedzi „trudno powiedzieć”, co zostało przedstawione na Wykresie 13.

Wykres 13. Problem – niejasne reguły współpracy z administracją publiczną

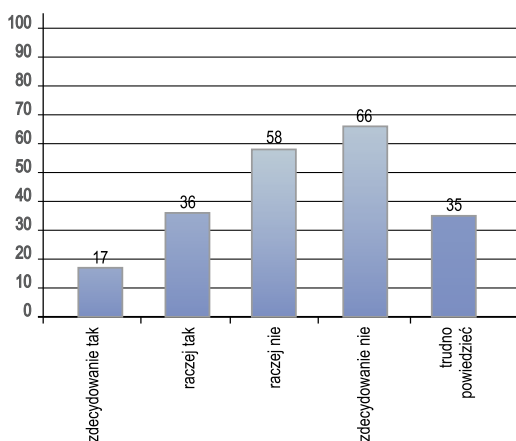

Źródło: wyniki badań

Na podstawie uzyskanego rozkładu odpowiedzi należy sądzić, że około 30% organizacji uważa, że istnieją niejasne reguły współpracy z administracją publiczną.

Drugie pytanie związane z problemami odnosiło się do niedoskonałości lub braku przepisów regulujących funkcjonowanie organizacji pożytku publicznego. Na pytanie uzyskano 240 odpowiedzi, czyli 34 organizacje odmówiły wzięcia udziału w pytaniu. W przypadku 143 ankiet uzyskano odpowiedź „zdecydowanie nie” lub „raczej nie”, a 37 organizacji stwierdziło – trudno powiedzieć. Rozkład odpowiedzi przedstawia Wykres 14.

Wykres 14. Problem – niedoskonałość lub brak przepisów regulujących działania organizacji

Źródło: wyniki badań

Na podstawie rozkładu odpowiedzi należy sądzić, że jedynie 24,9% organizacji widzi problem w regulacjach prawnych odnoszących się do działań organizacji.

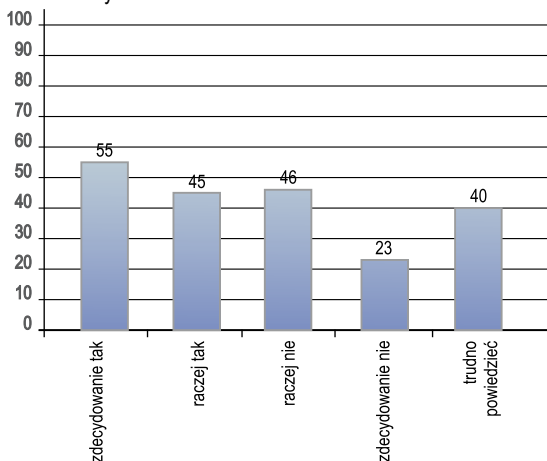
Kolejny problem dotyczył nadmiernie skomplikowanych formalności związanych z korzystaniem ze środków grantodawców, sponsorów lub funduszy UE. Na to pytanie odpowiedzi udzieliło 235 organizacji. Na to pytanie 119 organizacji udzieliło odpowiedzi, że jest to problem, w tym 64 organizacji stwierdziło, iż jest to zdecydowany problem. 31,9% organizacji stwierdziło, że nie ma w tej kwestii trudności. Rozkład odpowiedzi przedstawiono na Wykresie 15.

Za kolejny problem uznano brak dostępu do wiarygodnych i ważnych z punktu widzenia organizacji informacji, które mogą przydać się do jej sprawnego działania, czy zarządzania. Na to pytanie uzyskano łącznie 237 odpowiedzi, z czego 178 organizacji nie uznało tego za problem. Jednie w przypadku 36 uznano to za problem, a 23 organizacje nie mają zdania. Odpowiedzi przedstawiono na Wykresie 16.

Następny problem odnosił się do wizerunku organizacji pozarządowych w oczach opinii publicznej i w mediach, który często przekłada się na brak zaufania do organizacji pozarządowych. Na pytanie udzieliło odpowiedzi 238 organizacji. W przypadku 20 organizacji odpowiedź na to pytanie była trudna, a 188 organizacji stwierdziło, że nie widzi w tym żadnego problemu. Sytuację przedstawia Wykres 17.

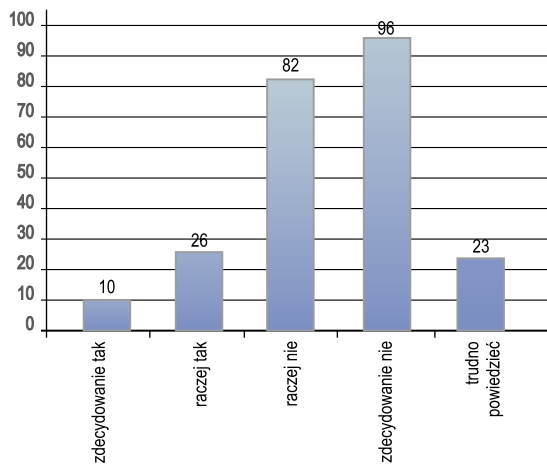
Za problem uznano również trudności w zdobywaniu środków finansowych lub sprzętu, który jest niezbędny do prawidłowego i sprawnego funkcjonowania organizacji. Na pytanie udzieliło odpowiedzi 241 organizacji, z czego zdecydowane tak zaznaczyło 69 organizacji, a zdecydowanie nie: 67. 22 organizacje nie umiały określić, czy stanowi to dla nich problem. Łącznie odpowiedzi tak lub raczej tak udzieliły 122 organizacje, a 97 organizacji raczej nie widzi problemu lub twierdzi, że go w ogóle nie ma. Rozkład udzielonych na to pytanie odpowiedzi został zaprezentowany na Wykresie 18.

Wykres 15. Problem – nadmiernie skomplikowanych formalności związanych z korzystaniem ze środków grantodawców, sponsorów lub funduszy UE

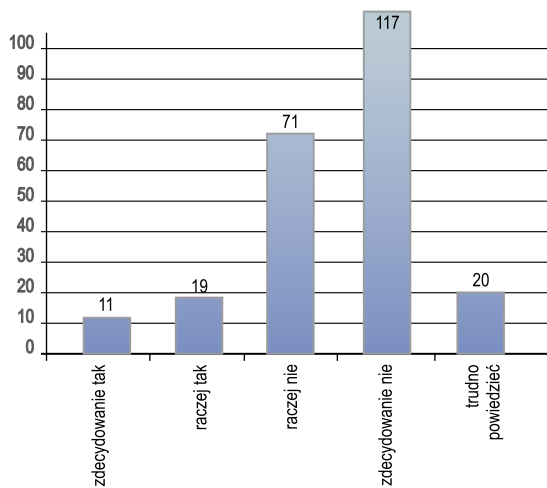
Źródło: wyniki badań

Wykres 16. Problem – brak dostępu do wiarygodnych informacji, ważnych dla organizacji

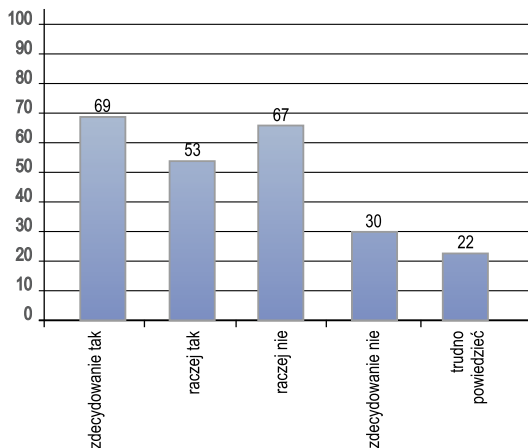
Źródło: wyniki badań

Wykres 17. Problem – niekorzystny wizerunek organizacji pozarządowych oczach opinii publicznej i w mediach, brak zaufania do organizacji pozarządowych

Źródło: wyniki badań

Wykres 18. Problem – trudności w zdobywaniu funduszy lub sprzętu niezbędnego do prowadzenia działań organizacji

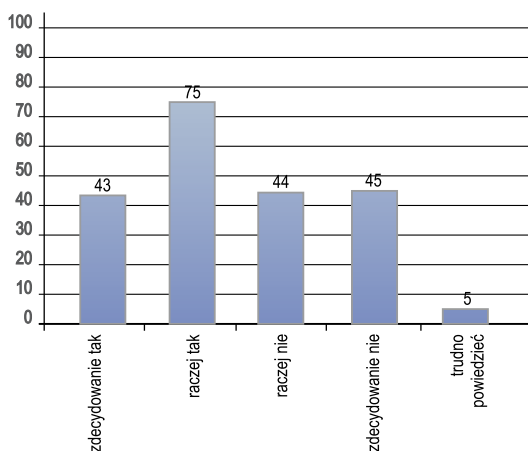

Źródło: wyniki badań

Problemem, z którym borykają się organizacje to również brak osób gotowych bezinteresownie zaangażować się w działania organizacji. Organizacje już wykazywały to jako problem udzielając odpowiedzi na pytanie 14 formularza ankiety.

Brak chętnych osób, jako problem uznało 135 organizacji zakreślając odpowiedź „tak” lub „raczej tak”. Natomiast nie stanowi on problemu w przypadku 98 organizacji, z których 49 zaznaczyło odpowiedź „nie” i 49 „raczej nie”. Nie miało zdania 6 z ankietowanych organizacji pożytku publicznego. Odpowiedzi przedstawiono na Wykresie 19.

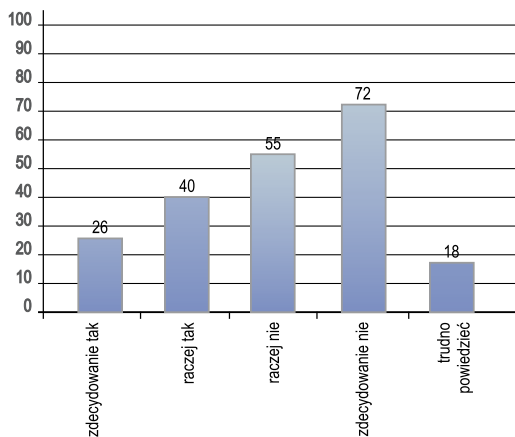
Wykres 19. Problem – brak osób gotowych bezinteresownie angażować się w działania organizacji

Źródło: wyniki badań

Za ósmy problem uznano trudności w utrzymaniu dobrego personelu i wolontariuszy. Na ten problem odpowiedziało 239 ankietowanych. 58,1% organizacji stwierdziło, że nie jest lub raczej nie jest dla nich problem. W przypadku 13,0% ogółu ankietowanych stanowi to bardzo duży problem. Odpowiedź – trudno powiedzieć – zaznaczyło 20 organizacji. Rozkład odpowiedzi przedstawiono na Wykresie 20.

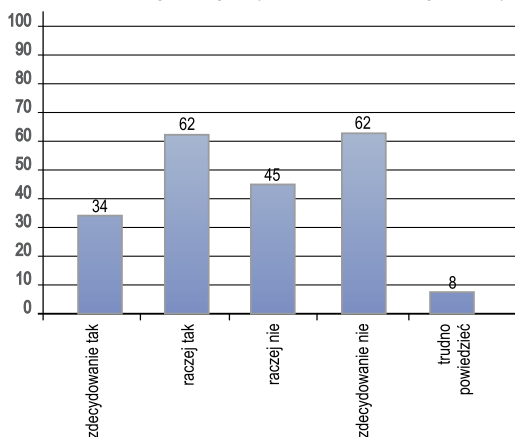
Wykres 20. Problem – trudności w utrzymaniu dobrego personelu, wolontariuszy

Źródło: wyniki badań

Następny problem dotyczył znużenia liderów organizacji oraz osób zaangażowanych w jej działania. Na to pytanie została już częściowo udzielona wcześniej odpowiedź na pytanie 14, gdzie 2,1% ankietowanych nie ma pomysłu – wypaliło się. W tym przypadku udzielono 239 odpowiedzi. Zdecydowanie jest to problemem w przypadku 15,1% ankietowanych, natomiast w przypadku 27,2% ankietowanych zdecydowanie nie stanowi to problemu. Odpowiedzi przedstawia Wykres 21.

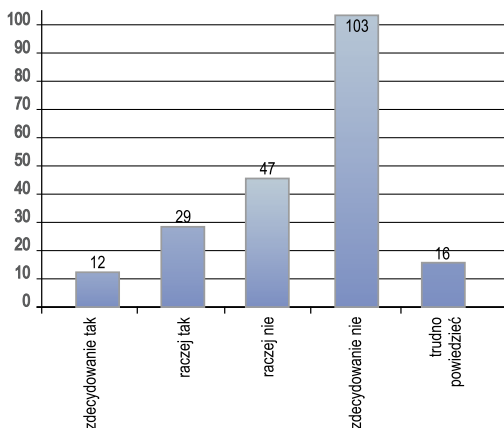
Wykres 21. Problem – znużenie liderów organizacji, „wypalenie” osób zaangażowanych w jej prace

Źródło: wyniki badań

Problem dziesiąty dotyczył braku współpracy lub konfliktów, które mają miejsce w środowisku organizacji pozarządowych. Na to pytanie 72,3% odpowiedzi brzmiało nie lub raczej nie. Dla 5,5% organizacji jest to zdecydowanie duży problem. Natomiast 8,1% organizacji nie ma na ten temat zdania. Na ten problem odpowiedzi udzieliło 235 organizacji. Wyniki prezentuje Wykres 22.

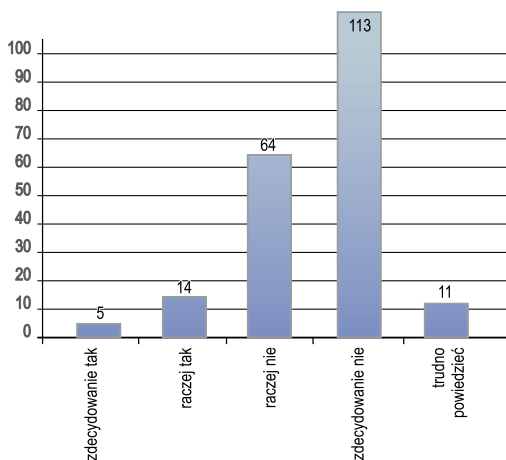
Wykres 22. Problem – brak współpracy lub konflikty w środowisku organizacji pozarządowych

Źródło: wyniki badań

Za ważny problem stojący przed organizacjami uznano również konflikty z innymi instytucjami z pominięciem organizacji pozarządowych, które również mają miejsce w życiu gospodarczym. Na pytanie otrzymano 235 odpowiedzi, z czego 84,3% uznało, że takich problemów nie ma lub raczej nie ma. Jedynie 5 organizacji uznało, że jest to problem, 18 organizacji zaznaczyło odpowiedź – raczej tak. Rozkład odpowiedzi przedstawiono na Wykresie 23.

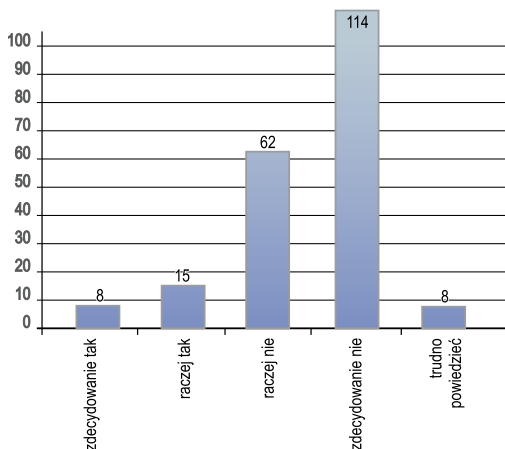
Wykres 23. Problem – konflikty z innymi instytucjami (z wyłączeniem organizacji pozarządowych)

Źródło: wyniki badań

Przedostatni problem postawiony w ankiecie przed badanymi dotyczył konfliktów i napięć wewnątrz samej organizacji, której są członkami. Uzyskano 235 odpowiedzi na to pytanie, gdzie 85,1% udzielonych odpowiedzi to: „nie” lub „raczej nie”. Tylko w przypadku 9 organizacji stwierdzono, że takie konflikty są i stanowią duży problem, a w 16 jest to raczej problem. Rozkład odpowiedzi przedstawia Wykres 24.

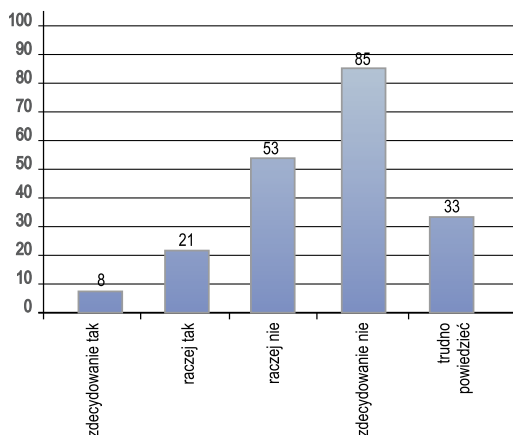
Wykres 24. Problem – konflikty i napięcia wewnątrz samej organizacji

Źródło: wyniki badań

Ostatni problem dotyczył konkurencji ze strony innych organizacji pozarządowych. Na to pytanie odpowiedzi udzieliło jedynie 226 organizacji, z czego 69,9% udzieliło odpowiedzi, że nie jest to problem lub raczej nie jest to problem. Zdecydowanie jest to problem odpowiedziało 9 organizacji. Nie miało zdania 35 organizacji pozarządowych (Wykres 25).

Wykres 25. Problem – konkurencja ze strony innych organizacji pozarządowych

Źródło: wyniki badań

Na podstawie uzyskanych odpowiedzi organizacje paradoksalnie uznały, iż największymi problemami i jednocześnie nie stanowią problemu dla organizacji:

- trudności związane ze zdobywaniem funduszy lub sprzętu niezbędnego do prawidłowego funkcjonowania organizacji;
- nadmiernie skomplikowane formalności związane z pozyskiwaniem środków grantodawców, sponsorów lub funduszy UE;
- brak osób, które bezinteresownie zaangażowałyby się w działania organizacji.

Rozkład odpowiedzi względem działań i korzystania z pomocy instytucji i osób z zewnątrz

Działania	Wykonywaliśmy działania własnymi siłami	Korzystaliśmy					Trudno powiedzieć	Łącznie
		z pomocy innych organizacji podobnych do naszej	z pomocy organizacji wyspecjalizowanych we wspieraniu innych organizacji pozarządowych	z pomocy administracji publicznej	z usług firmy komercyjnej	z usług osób prywatnych, konsultantów		
Planowanie strategiczne- tworzenie oficjalnego udokumentowanego planu działań na następne 2-3 lata	66	3	12	2	0	2	2	87
Uruchomienie systematycznych działań związanych z poszukiwaniem możliwych źródeł finansowania organizacji	80	21	19	2	0	0	1	123
Ewaluacja planów, działań organizacji	96	9	9	0	0	4	3	121
Szkolenie związane z funkcjonowaniem organizacji	48	46	47	5	2	2	1	151
Szkolenie związane ze specyficzną dziedziną, w której działa organizacja	66	22	32	6	3	6	1	136
Promowanie działań organizacji, tworzenie wizerunku organizacji	101	18	14	1	6	5	1	146
Kampanie zmierzające do pozyskiwania nowych członków	80	4	2	1	3	0	3	93
Badanie potrzeb lokalnych w dziedzinie, którą organizacja się zajmuje, badanie popytu na działania/usługi organizacji	43	4	2	4	0	0	0	53
Uruchamianie/prowadzenie działalności odpłatnej/gospodarczej	23	1	5	0	1	1	2	33
Łącznie	603	128	142	21	15	20	14	943

5. Program Operacyjny Kapitał Ludzki

Kolejny zestaw siedmiu pytań dotyczył ubiegania się o środki pomocowe z Unii Europejskiej i o ich wykorzystanie i przeznaczenie w samej organizacji i jej obszarze funkcjonowania.

Pytanie 38 kwestionariusza ankiety dotyczyło ubiegania się organizacji w ciągu ostatnich dwóch lat o środki z Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS). W przypadku 193 organizacji uzyskano odpowiedź nie, a dla w przypadku trzech – trudno powiedzieć. Można zatem sądzić, że 78 organizacji ubiegało się o środki z EFS. Łącznie organizacje podały, iż o te środki ubiegały się 225 razy.

Pytanie kolejne odnosiło się do programów bądź inicjatyw, do których mogła składać wnioski organizacja wnioskująca lub jako partner. Łącznie organizacje podały, że złożyły 232. Rozkład udzielonych odpowiedzi został przedstawiony w Tabeli 10.

Tabela 10. Programy lub inicjatywy

Program/inicjatywa	Liczba wniosków
SPO RZL → liczba złożonych dotąd wniosków	11
IW EQUAL → liczba złożonych dotąd wniosków	10
PO KL → liczba złożonych dotąd wniosków	211

Źródło: wyniki badań

Pytanie 40 dało odpowiedź, czy wnioskującym organizacjom udało się pozyskać środki z tych programów bądź inicjatyw. Łącznie uzyskano 232 odpowiedzi, z których 129 było pozytywnych, a 103 organizacje nie pozyskały środków.

Następne pytanie dotyczyło wiedzy, jaką dysponują członkowie organizacji na temat Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (PO KL). W pytaniu wzięło udział 260 organizacji. Organizacje mogły udzielić czterech odpowiedzi:

- wystarczająca na tym etapie – 26,2% udzielonych zaznaczonych odpowiedzi;
- wiemy co nie co, ale wciąż za mało – 51,2% odpowiedzi;
- nie wiemy prawie nic – 18,5% odpowiedzi;
- nie słyszeliśmy o możliwości dostępu do takich funduszy – 4,2% odpowiedzi.

Pytanie 42 odnosiło się do obszarów, które najbardziej interesują organizacje odnośnie pozyskiwania środków z PO KL, co przedstawiono w Tabeli 11 otrzymując łącznie 458 odpowiedzi.

Tabela 11. Obszary zainteresowań organizacji pozarządowych środkami z PO KL

Obszary zainteresowań organizacji	Odpowiedzi
Rynek pracy	43
Integracja społeczna	162
Edukacja	129
Rozwój obszarów wiejskich	61
Inne	63

Źródło: wyniki badań

Na pytanie odnoszące się do ubiegania się organizacji o środki z PO KL organizacje udzieliły 247 odpowiedzi o następującym rozkładzie:

- tak, jesteśmy w trakcie przygotowywania wniosku – 16,6% organizacji;
- tak – 37,3% organizacji;
- nie – 27,9% organizacji;
- nie wiem – 18,2% organizacji.

Ostatnie pytanie odnoszące się do PO KL dotyczyło największych obaw lub barier, które dotyczą organizacji w kontekście aplikowania o te środki. Na to pytanie można było udzielić kilku odpowiedzi, co zostało zaprezentowane w Tabeli 12.

Tabela 12. Obawy/bariery w kontekście aplikowania o środki z PO KL

Obawy/bariery	% udzielonych odpowiedzi
Skomplikowana procedury	25,5%
Duża konkurencja	18,0%
Niedostateczna wiedzy z zakresu tworzenia i zarządzania projektami	18,0%
Brak odpowiedniej bazy lokalowej	5,4%
Brak środków własnych	15,4%
Brak informacji o możliwościach aplikowania	5,7%
Obawa przed niemożnością wywiązania się z umowy na realizację projektu	9,8%
Inne	2,1%

Źródło: wyniki badań

Na to pytanie udzielono łącznie 654 odpowiedzi. Największymi barierami widzianymi oczami organizacji pozarządowych są duża konkurencja o środki z PO KL oraz niedostateczna wiedza z zakresu tworzenia i zarządzania projektami (jako barierę uznało po 118 organizacji). Najmniejszym problemem jest brak informacji o możliwościach aplikowania (37 odpowiedzi) oraz brak odpowiedniej bazy lokalowej (35 odpowiedzi).

6. Wsparcie szkoleniowe, doradcze i informacyjne

Na pytanie dotyczące szkoleń odpowiedziały 262 organizacje z 274 badanych. Zapotrzebowanie na szkolenia zgłosiło 187 organizacji, 59 organizacji zaznaczyło odpowiedź nie, a w przypadku 16 uzyskano odpowiedź – trudno powiedzieć. Kolejne pytanie odnosiło się do rodzaju szkoleń, jakimi byłyby zainteresowane organizacje.

Największe zapotrzebowanie według ankietowanych organizacji dotyczy szkoleń z zakresu tworzenia i zarządzania projektami, jak również możliwości poszerzenia wiedzy związanej ze specyficzną dziedziną, w której działa organizacja i szkoleń odnoszących się do finansów w organizacji związanych z księgowością czy zarządzaniem.

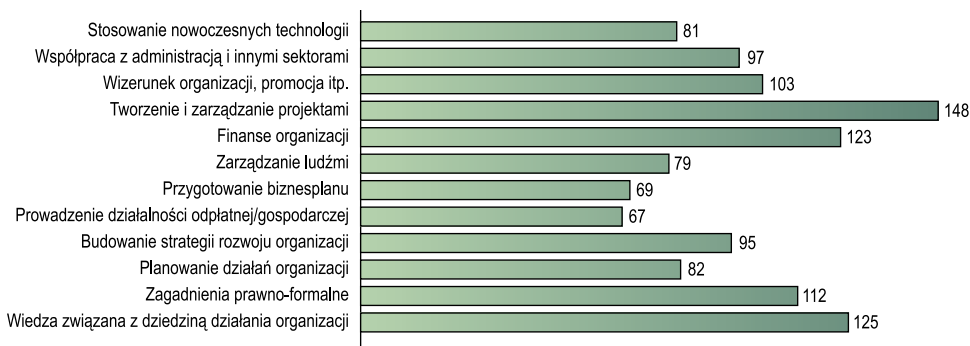
Najmniej pozytywnych odpowiedzi uzyskano na propozycję szkoleń czy doradztwa z zakresu prowadzenia działalności odpłatnej/gospodarczej w organizacji (np. zagadnienia formalno-prawne, sprzedaż towarów bądź usług) oraz tworzenia i przygotowania biznes planu.

Łącznie odpowiedzi tak udzielono 1181 razy. Rozkład odpowiedzi przedstawia Wykres 26.

Najmniej negatywnych odpowiedzi uzyskano w przypadku tworzenia i zarządzania projektami, co zostało zilustrowane na Wykresie 27.

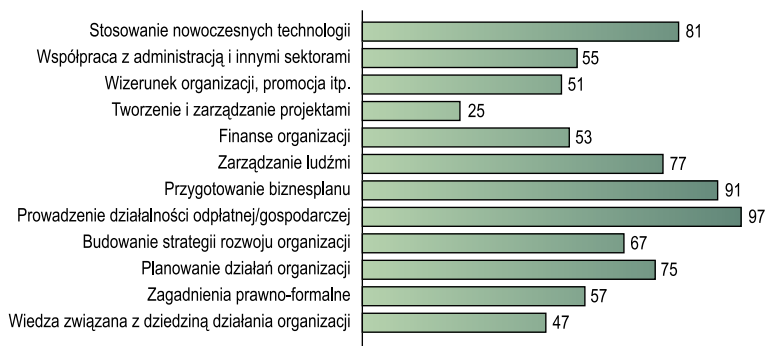
Na pytanie związane z zapotrzebowaniem na szkolenia nie umiało odpowiedzieć (udzieliło odpowiedzi trudno powiedzieć) 208 badanych organizacji, co zaprezentowano na Wykresie 28.

Wykres 26. Zapotrzebowanie na szkolenia (odpowieź TAK)

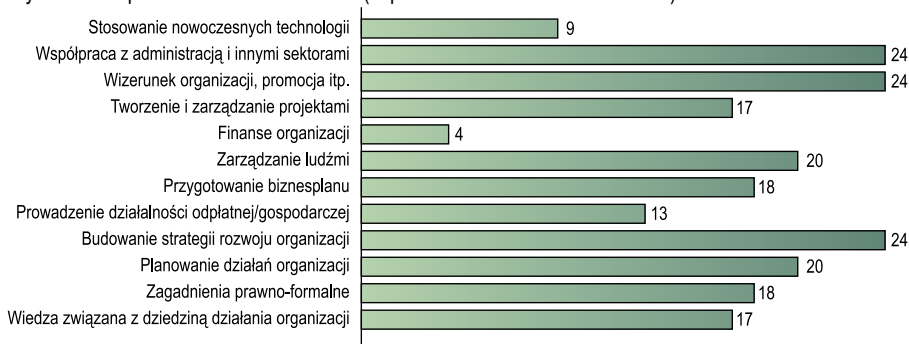
Źródło: wyniki badań

Wykres 27. Zapotrzebowanie na szkolenia (odpowieź NIE)

Źródło: wyniki badań

Wykres 28. Zapotrzebowanie na szkolenia (odpowieź TRUDNO POWIEDZIEĆ)

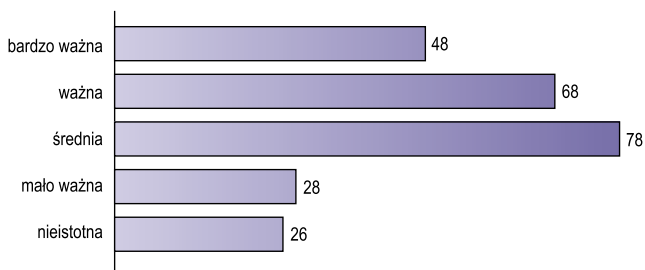
Źródło: wyniki badań

7. Ekonomia społeczna

Ostatni zakres pytań dotyczył funkcjonowania organizacji w ramach ekonomii społecznej. Sformułowano tu 2 pytania. Jedno z pytań odnosiło się do czynników negatywnie wpływających na rozwój ekonomii społecznej, a drugie pytało o czynniki pozytywne. Dla obydwu przypadków sformułowano po 7 barier lub szans rozwoju.

Najwięcej odpowiedzi na pytanie odnoszące się do zainteresowania władz centralnych i samorządowych rozwojem ekonomii społecznej (Wykres 29) otrzymała odpowiedź – bariera średnia oraz ważna (łącznie otrzymano 146 odpowiedzi na 248 łącznie wszystkich udzielonych odpowiedzi na tą barierę). Najmniej odpowiedzi zaznaczono w przypadku bariery nieistotnej co stanowiło 10,5% wszystkich ankietowanych.

Wykres 29. Bariera – brak zainteresowania władz centralnych i samorządowych rozwojem ekonomii społecznej

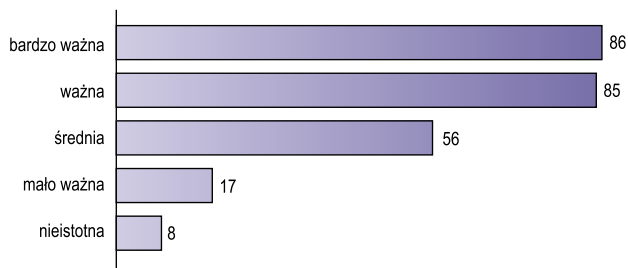

Źródło: wyniki badań

Na podstawie uzyskanych wyników widać, iż organizacje działające w ramach pożytku publicznego nie widzą zainteresowania władz centralnych i samorządowych, które swoimi działaniami

mogłyby wspierać lub ułatwiać ich rozwój na szczeblu lokalnym czy też regionalnym. Na podstawie uzyskanych odpowiedzi można wnioskować, że organizacjom takie wsparcie ze strony władz jest potrzebne do ich funkcjonowania.

Wykres 30. Bariera – nadmierna biurokracja administracji publicznej

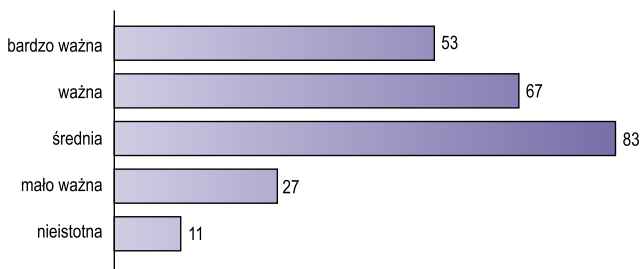

Źródło: wyniki badań

Kolejną rozpatrywaną barierą była nadmierna biurokracja w administracji publicznej (Wykres 30). Łącznie otrzymano 252 odpowiedzi, z czego aż 67,9% uznało to za barierę bardzo ważną lub ważną dla prawidłowego rozwoju funkcjonowania ekonomii społecznej na obszarze funkcjonowania organizacji. Tylko 3,2% ankietowanych uznało tą barierę za nieistotną.

Na podstawie uzyskanych odpowiedzi widać, iż nadmierna biurokracja stanowi ważny problem funkcjonowania organizacji, gdyż aż 90,1% wszystkich ankietowanych zaznaczyło odpowiedzi z przedziału bardzo ważna – średnia. Można sądzić, że organizacje chciałyby ograniczenia procedur administracyjnych, które utrudniają ich funkcjonowanie.

Wykres 31. Bariera – niedostosowanie prawa do działań ekonomii społecznej

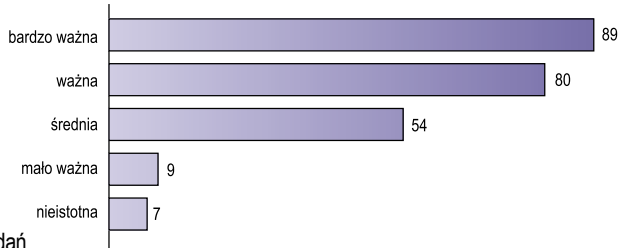

Źródło: wyniki badań

Za barierę uznano również niedostosowanie prawa do funkcjonowania ekonomii społecznej (Wykres 31). W tym przypadku udzielono 241 odpowiedzi. Ankietowani stwierdzili, że jest to bariera o średnim znaczeniu dla funkcjonowania ekonomii społecznej 34,4%. Odpowiedzi, iż jest to bariera bardzo ważna lub ważna łącznie udzieliło 49,8% ankietowanych. Pozostali stwierdzili, że jest to bariera mało istotna lub wręcz nieistotna (łącznie 15,8% ankietowanych).

Niedostosowanie prawa jest również barierą trudną do pokonania przez organizacje, aż 84,2% zaznaczyło odpowiedzi z przedziału bardzo ważna – średnia. Można sądzić, iż obecnie funkcjonujące prawodawstwo negatywnie wpływa na rozwój ekonomii społecznej, a przez to funkcjonowanie organizacji działających w tym sektorze.

Wykres 32. Bariera – brak środków na inwestycje lub trudności z ich pozyskaniem

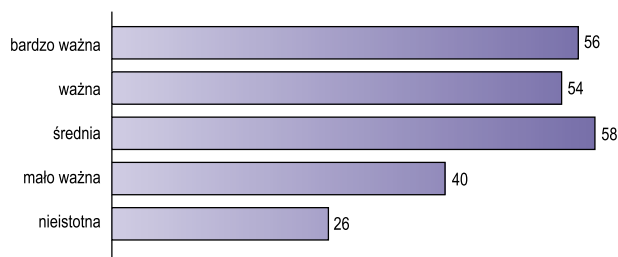

Źródło: wyniki badań

Jako czwartą barierę uznano w badaniu brak środków na inwestycje lub trudności w ich pozyskaniu. W tym przypadku ankietowanemu udzieli 239 odpowiedzi z czego większość uznało, iż jest to bardzo ważna i ważna bariera (rozkład odpowiedzi 37,2% oraz 33,5%). Najmniej ankietowanych zaznaczyło odpowiedź nieistotna, gdyż tylko 2,9% oraz mało istotna 3,8%.

Organizacje mają również trudności z pozyskiwaniem środków na inwestycje lub z ich brakiem, co wykazało 93,3% ankietowanych, którzy udzielili odpowiedzi z przedziału bardzo ważna – średnia bariera. Na podstawie uzyskanych odpowiedzi można sądzić, iż dla organizacji prowadzenie inwestycji, które mogłyby w sposób pozytywny wpłynąć na jej rozwój jest bardzo trudne. Tylko nieliczne organizacje (16 organizacji) stwierdziły, iż nie jest to dla nich barierą. Taką odpowiedź zaznaczyły przede wszystkim organizacje, które pozyskują duże środki z Unii Europejskiej i te, które na stałe weszły do świadomości mieszkańców.

Wykres 33. Bariera – brak lokalnych liderów i lokalnych inicjatyw

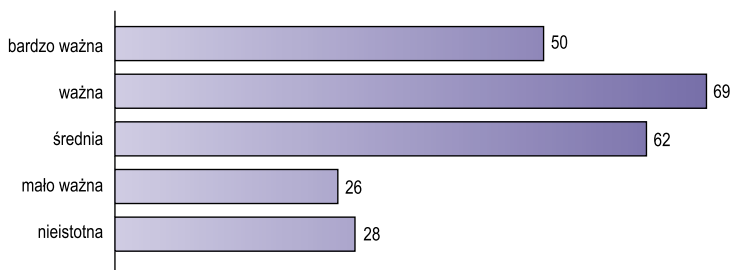

Źródło: wyniki badań

Organizacje odczuwają również braki odnoszące się do liderów i inicjatyw, które mogłyby służyć lokalnym społecznościom. Można odpowiedź na to pytanie odnieść do odpowiedzi na pytanie 36 punkt 9, które dotyczyło „wypalenia się” osób zaangażowanych w funkcjonowanie organizacji. Już wówczas udzielono odpowiedzi, że stanowi to problem.

Najwięcej odpowiedzi na tą barierę udzielono w przypadku bariery średniej 24,8% wszystkich odpowiedzi, nieznacznie mniejszy odsetek dotyczył odpowiedzi bardzo ważna 23,9% oraz ważna 23,1%. Najmniej organizacji zaznaczyło odpowiedź, iż jest to bariera nieistotna – 11,1% wszystkich ankietowanych.

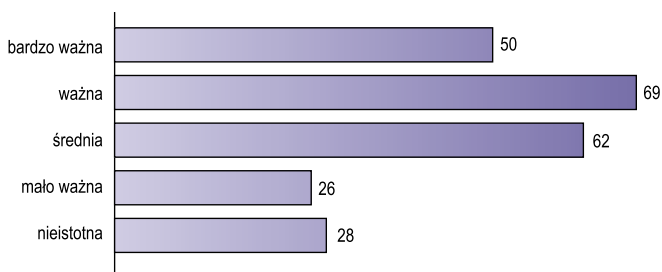
Wykres 34. Bariera – brak zrozumienia i akceptacji społecznej dla działań ekonomii społecznej

Źródło: wyniki badań

Odpowiedzi odnoszące się do braku zrozumienia i akceptacji społecznej do działań ekonomii społecznej przedstawiono na Wykresie 34. Największą liczbę odpowiedzi, bo 29,4% na 235 organizacji udzielających odpowiedzi zaznaczyły organizacje jako ważną barierę dla ich rozwoju. W przypadku 26,4% organizacje zaznaczyły, iż jest to średnia bariera. Natomiast 23,0% ogółu organizacji stwierdziło, że jest to bariera nieistotna lub mało istotna dla prawidłowego rozwoju ekonomii społecznej na obszarze działania ankietowanych.

Wykres 35. Bariera – zbyt duża konkurencja podmiotów komercyjnych

Źródło: wyniki badań

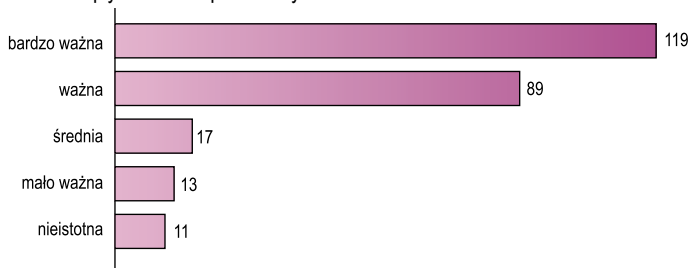
Za ostatnią barierę uznano konkurencję podmiotów komercyjnych, które poprzez prowadzoną przez siebie działalność utrudniają rozwój ekonomii społecznej na obszarze funkcjonowania ankietowanych organizacji. Na tą barierę odpowiedzi udzieliło 236 organizacji z czego 26,7% wszystkich organizacji stwierdziło, że podmioty komercyjne nie stanowią dla nich bariery. W przypadku 15,7% ankietowanych uzyskano odpowiedź, iż jest to bariera mało ważna. Natomiast za barierę ważną i bardzo ważną udzieliło odpowiedzi 34,7% ankietowanych.

Łącznie na pytanie dotyczące czynników negatywnie wpływających na rozwój ekonomii społecznej na obszarze działania ankietowanych organizacji uzyskano 1685 odpowiedzi, z czego ankietowani uznali powyższe bariery za:

- nieistotne – w 169 przypadkach;
- mało ważne – dla 184 organizacji;
- średnie – w przypadku 445 organizacji;
- ważne – w 471 przypadkach;
- bardzo ważne – dla 416 ankietowanych.

Ostatnie pytanie 48 dotyczyło czynników pozytywnie wpływających na rozwój ekonomii społecznej na obszarze funkcjonowania organizacji.

Wykres 36. Szansa – napływ środków pomocowych z UE

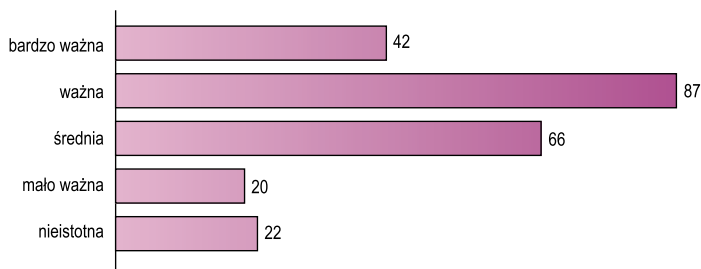

Źródło: wyniki badań

Pozyskiwanie środków pomocowych przez organizacje zostało zaprezentowane na Wykresie 36. Napływ środków pomocowych organizacje uznały za bardzo ważną szansę dla ich rozwoju. Na 249 uzyskanych odpowiedzi aż 47,8% ankietowanych organizacji uznało to za bardzo ważną szansę, a w przypadku 35,7% organizacji jest to ważna szansa, która w sposób pozytywny wpływa na rozwój ekonomii społecznej. Natomiast 16,5% wszystkich ankietowanych zaznaczyło odpowiedź z przedziału nieistotna – średnia szansa.

Na podstawie uzyskanych odpowiedzi można sądzić, iż pozyskiwane środki pomocowe z Unii Europejskiej pozytywnie wpływają na rozwój ekonomii społecznej.

Wykres 37. Szansa – wzrost kosztów związanych z tworzeniem miejsc pracy

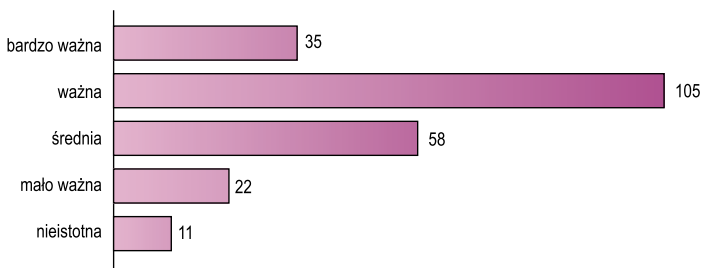

Źródło: wyniki badań

Kolejna szansa odnosiła się do możliwości tworzenia miejsc pracy, ale za niższe koszty co przedstawiono na Wykresie 37. Na to pytanie udzielono 237 odpowiedzi. Tu ankietowani podkreślili, że stanowi to ważną lub średnio ważną szansę rozwoju (rozkład odpowiedzi odpowiednio 36,7% oraz 27,8%).

Na uwagę zasługuje to, iż tą samą liczbą odpowiedzi udzielili łącznie ankietowani na to pytanie zaznaczając, że jest to szansa nieistotna lub mało istotna co bardzo ważna – 17,7%.

Wykres 38. Szansa – rozwój partnerstw lokalnych i partnerstwa publiczno-prawnego

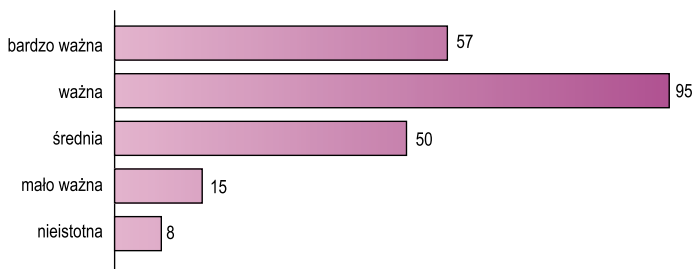

Źródło: wyniki badań

Jako trzecią szansę stojącą przed organizacjami uznano rozwój partnerstw lokalnych i partnerstwa publiczno-prawnego co zostało zaprezentowane na Wykresie 38. Największa liczba organizacji uznała, że jest to ważna szansa dla ich funkcjonowania – 45,4% wszystkich ankietowanych, na 231 organizacji, które udzieliły odpowiedzi na pytanie. Natomiast jako szansę nieistotną wybrało jedynie 4,8% organizacji.

Tu również, jak w powyżej omawianej szansie, suma odpowiedzi nieistotna i istotna pokrywa się liczbą odpowiedzi, iż rozwój partnerstw stanowi bardzo ważną szansę dla rozwoju ekonomii społecznej na obszarze działań organizacji.

Wykres 39. Szansa – poprawa infrastruktury finansowej

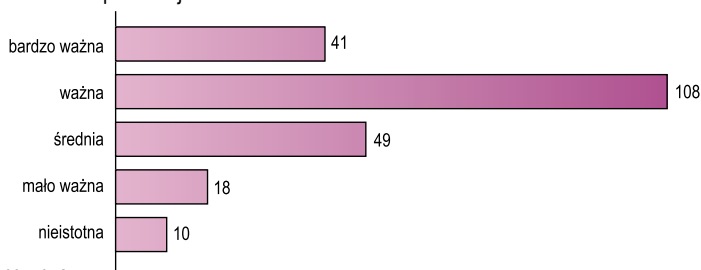
Źródło: wyniki badań

Poprawa infrastruktury finansowej została przedstawiona na Wykresie 39. W tym przypadku odpowiedzi udzieliło 225 organizacji biorących udział w badaniu. Z czego najwięcej odpowiedzi

dotyczyło, iż stanowi to ważną szansę rozwoju ekonomii społecznej – 42,2% wszystkich ankietowanych, 25,3% stwierdziło iż jest to bardzo ważna szansa.

Jedynie 3,6% organizacji uznało to jako nieistotną szansę, a 6,7% organizacji za szansę mało ważną dla rozwoju ekonomii społecznej.

Wykres 40. Szansa – poprawa współpracy i przepływu informacji między władzami regionalnymi i lokalnymi a podmiotami ekonomii społecznej

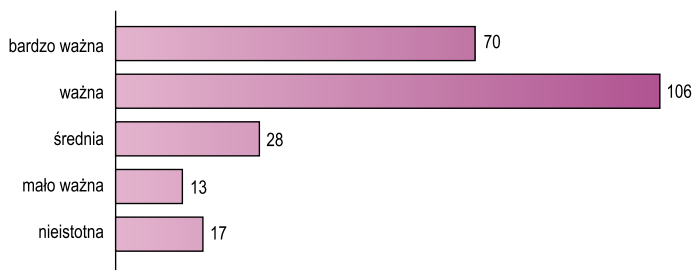

Źródło: wyniki badań

Za piątą szansę uznano poprawę współpracy i przepływu informacji między władzami regionalnymi i lokalnymi a podmiotami funkcjonującymi w ramach ekonomii społecznej (Wykres 40). Na 226 odpowiedzi za ważną szansę dla rozwoju ekonomii społecznej uznało 47,8% ankietowanych organizacji, a za bardzo ważną uznało 18,1% ankietowanych.

W przypadku 4,4% ankietowanych poprawa współpracy i przepływu informacji jest nieistotna, a dla 8,0% organizacji mało ważna.

Wykres 41. Szansa – wzmocnienie znaczenia tworzenia miejsc pracy

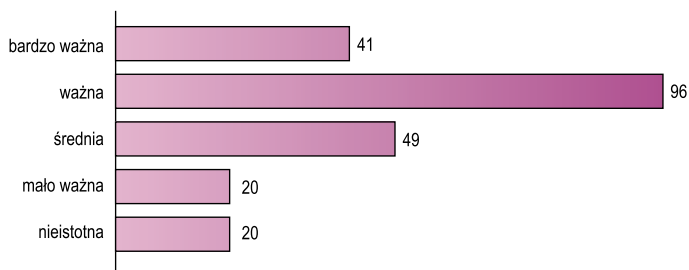

Źródło: wyniki badań

Kolejna szansa odnosiła się do wzmocnienia znaczenia tworzenia miejsc pracy, co prezentuje Wykres 41. Na to pytanie uzyskano łącznie 234 odpowiedzi. Najwięcej odpowiedzi odnosiło się do tego, iż stanowi to ważną szansę dla rozwoju ekonomii społecznej – 45,3% odpowiedzi oraz bardzo ważną szansę dla 29,9% organizacji.

Najmniej odpowiedzi zaznaczono w przypadku szansy małoważnej i nieistotnej – odpowiednio 5,5% i 7,3%.

Wykres 42. Szansa – wzrastająca innowacyjność i nieszablonowość działań oraz większa konkurencyjność podmiotów ekonomii społecznej

Źródło: wyniki badań

Jako ostatnią szansę uznano wzrastającą innowacyjność i nieszablonowość działań oraz możliwość konkurowania podmiotów działających w ramach ekonomii społecznej (Wykres 42). Na 226 odpowiedzi uzyskano ten sam rozkład dla szansy nieistotnej i mało ważnej 8,8% w każdy z przypadków. Największą liczbę odpowiedzi, bo 42,5% ankietyowanych uznało za ważną szansę rozwoju, a za średnią 21,7%.

Łącznie na pytanie odnoszące się do czynników pozytywnie wpływających na rozwój ekonomii społecznej na obszarze działania ankietyowanych organizacji uzyskano 1628 odpowiedzi dotyczących z czego ich rozkład był następujący:

- nieistotne – w 99 przypadkach;
- mało ważne – dla 121 organizacji;
- średnie – dla 317 przypadków;
- ważne – w przypadku 686 ankietyowanych;
- bardzo ważne – w 405 przypadkach.

Podsumowanie

Badanie przeprowadzone na 274 podmiotach funkcjonujących w podregionie elbląskim w ramach ekonomii społecznej umożliwiło ocenę ich dotychczasowych osiągnięć oraz określenie planów na najbliższą przyszłość.

Ponad połowa z nich nastawiona jest na prowadzenie działalności nieodpłatnej pożytku publicznego. Bez względu na rodzaj prowadzonej działalności (odpłatna, nieodpłatna, czy gospodarcza) większość organizacji jako cel postawiło przede wszystkim rozwój edukacji i wychowania oraz turystyki sportu. Najmniej organizacji prowadzi swoje działania na rzecz mniejszości narodowych i obronności państwa.

Podmioty pożytku publicznego przede wszystkim utrzymują się ze składek wpłacanych przez członków oraz ze źródeł samorządowych. Znaczący udział w finansowaniu organizacji mają pobierane opłaty za produkty i usługi wykonywane przez nie same. Mimo wzrastającej świadomości społecznej odnośnie przekazywania 1% podatku na rzecz organizacji pożytku publicznego środki finansowe z tego tytułu nie są wysokie.

Organizacje widzą potrzebę swojego rozwoju na przykład poprzez szkolenia, które związane są z funkcjonowaniem oraz promocją organizacji. Natomiast instytucje prowadzące działalność nieodpłatną pożytku publicznego nie są zainteresowane szkoleniami z zakresu uruchomienia i prowadzenia działalności odpłatnej czy gospodarczej.

Podmioty ekonomii społecznej również chętnie korzystają ze środków pomocowych z Unii Europejskiej. Na 274 ankietowane organizacje wnioski złożyły 232 z nich do programów czy inicjatyw (SPO RZL, IW EQUAL, PO KL) uzyskując finansowanie 123 projektów. Organizacje twierdzą, że pozyskiwanie tych środków wiąże się ze skomplikowaną procedurą, dużą konkurencją oraz niedostateczną wiedzą związaną z tworzeniem i zarządzaniem projektami. Również problemem jest brak środków własnych (wkładu własnego), aby móc o te środki się aspirować.

Do największych problemów, z którymi borykają się organizacje działające w ramach trzeciego sektora należy zaliczyć: nadmierne skomplikowane formalności związane z korzystaniem ze środków grantodawców, sponsorów lub funduszy UE oraz trudności w zdobywaniu funduszy lub sprzętu niezbędnego do prowadzenia działań organizacji. Natomiast największymi sukcesami według ankietowanych było: pozyskanie wolontariuszy, promocja organizacji w społeczności lokalnej oraz dobra współpraca z mediami

Badani udzielili również odpowiedzi na pytanie dotyczące barier rozwoju ekonomii społecznej, z którymi napotyka się na co dzień. Za negatywne czynniki uznali przede wszystkim: nadmierną biurokrację administracji publicznej, brak środków na inwestycje lub trudności w ich pozyskaniu oraz brak lokalnych liderów i lokalnych inicjatyw. Jako czynnik najbardziej stymulujący rozwój III sektora ankietowani uznali napływ środków pomocowych z Unii Europejskiej.

W prowadzenie działalności statutowej organizacje angażują nie tylko swoich członków i osoby zatrudnione na etat czy umowę zlecenie, ale również wolontariuszy, których liczba według ankietowanych wyniosła 11 911. W organizacjach pracują osoby młode, kreatywne, energiczne z wyższym wykształceniem, których staż pracy nie przekracza średnio 5 lat. W organizacjach więcej zatrudnionych jest kobiet niż mężczyzn.

Do zatrudnienia osób w ramach wykluczenia społecznego (np. byłych więźniów, bezrobotnych, czy matki wracające po urlopie wychowawczym na rynek pracy) przyznało się 128 organizacji, czyli średnio w jednej organizacji zatrudniającej osoby wykluczonej społecznie pracowało 1,1 osoby.

Na podstawie uzyskanych odpowiedzi można sądzić, iż nastąpi dalszy rozwój organizacji pozarządowych działających na obszarze podregionu elbląskiego, czego potwierdzeniem być może potrzeba szkoleń odnośnie pozyskiwania funduszy europejskich oraz chęć dalszego rozwoju i prowadzenia inwestycji, co świadczy o potrzebie dalszego służeńia społecznościom lokalnym.

Ankieta – wzór

I. Informacje podstawowe

1. Status prawny organizacji:

(można wybrać więcej niż jedną odpowiedź np. „stowarzyszenie” i „przedstawicielstwo organizacji zagranicznej)

- 1 Fundacja
- 2 Stowarzyszenie
- 3 Związek stowarzyszeń
- 4 Organizacja samorządu gospodarczego i zawodowego (*cech, izba, zrzeszenie zawodowe itp.*)
- 5 Organizacja lub instytucja społeczna kościoła lub związku wyznaniowego
- 6 Przedstawicielstwo organizacji zagranicznej
- 7 Inny ⇒ jaki? _____

2. Rok rejestracji organizacji

(w przypadku oddziału, pytanie dotyczy samego oddziału, nie całej sieci)

rok

3. Czy organizacja należy (w sposób formalny lub nie) do krajowych, regionalnych lub branżowych porozumień organizacji pozarządowych (np.: związków, stowarzyszeń, federacji, forów, sieci itp.)?

- 1 Tak ⇒ jakich? _____
- 2 Nie
- 3 Trudno powiedzieć

4. Na jakim terenie prowadzone są działania organizacji?

(proszę zaznaczyć wszystkie właściwe kategorie, np. jeśli organizacja działa na terenie całego kraju, ale także prowadzi jakieś działania na poziomie najbliższego sąsiedztwa prosimy zaznaczyć odpowiedzi 1 i 4)

W przypadku oddziału pytanie dotyczy samego oddziału, nie całej sieci

- 1 Najbliższego sąsiedztwa (*osiedla, dzielnicy*)
- 2 Gminy/powiatu
- 3 Województwa, regionu
- 4 Całego kraju
- 5 Innych krajów
- 6 Inaczej wyodrębnionego terytorium (*np. tereny wiejskie, małe miasteczka, miasta, tereny przygraniczne itp.*)
⇒proszę opisać

5. Jaka jest misja Państwa organizacji?

6. Ile projektów przeprowadziła/ podjęła Państwa organizacja w ciągu ostatnich 2 lat?

W ciągu ostatnich 2 lat podjęliśmy/przeprowadziliśmy _____ projektów

- 1 Trudno powiedzieć
- 2 Nie prowadziliśmy projektów, działamy na innej zasadzie

7. Czy statut państwa organizacji dopuszcza.... <i>(proszę zaznaczyć wszystkie właściwe odpowiedzi)</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1 Prowadzenie działalności nieodpłatnej 2 Prowadzenie działalności odpłatnej pożytku publicznego 3 Prowadzenie działalności gospodarczej
---	--

8. Czy organizacja prowadzi odpłatną działalność pożytku publicznego? <i>Działalność odpłatna rozumiana jest zgodnie z definicją zawartą w Ustawie o działalności pożytku publicznego</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1 Tak ⇒ od roku 2 Nie i nigdy nie prowadziliśmy takiej działalności 3 Nie, ale prowadziliśmy taką działalność
---	--

9. Czy organizacja prowadzi działalność gospodarczą?	<ol style="list-style-type: none"> 1 Tak ⇒ od roku 2 Nie i nigdy nie prowadziliśmy takiej działalności <i>(przejdź do pytania 12.)</i> 3 Nie, ale prowadziliśmy taką działalność <i>(przejdź do pytania 12.)</i>
---	--

10. Jaki rodzaj działalności gospodarczej/odpłatnej prowadzi Państwa organizacja? <i>(proszę zaznaczyć wszystkie właściwe odpowiedzi)</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1 Działalność produkcyjna 2 Działalność usługowo-handlowa 3 Działalność wydawnicza 4 Działalność szkoleniowa 5 Działalność turystyczna lub transportowa 6 Wynajem/dzierżawa pomieszczeń 7 Organizacja i obsługa imprez 8 Inna _____ 9 Trudno powiedzieć
---	---

11. W jakiej formie prowadzona jest działalność gospodarcza organizacji? <i>(dotyczy organizacji prowadzących działalność gospodarczą, przejdź do pytania 15.)</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1 Wewnątrz struktury organizacyjnej, bez wyodrębnienia <i>(jako jeden z projektów organizacji)</i> 2 Wewnątrz struktury organizacyjnej, w formie zakładu/zakładów na ograniczonym lub pełnym rachunku 3 Na zewnątrz struktury organizacji: działalność gospodarcza realizowana przez zewnętrzny/ zewnętrzne podmiot/podmioty, np.: spółkę
--	---

12. Czy w ciągu najbliższych 2 lat organizacja planuje rozpocząć działalność gospodarczą? <i>(dotyczy organizacji nie prowadzących do tej pory działalności gospodarczej; proszę wskazać jedną odpowiedź)</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1 Tak, planujemy jej rozpoczęcie <i>(przejdź do pytania 14.)</i> 2 Zastanawiamy się nad tym, ale jeszcze nie podjęliśmy decyzji o jej rozpoczęciu 3 Nie planujemy jej rozpocząć 4 Trudno powiedzieć, jeszcze się nad tym nie zastanawialiśmy <i>(przejdź do pytania 14.)</i>
---	---

13. Jakie przyczyny decydują o tym, że nie zamierzacie Państwo podejmować działalności gospodarczej?	
---	--

14. Dlaczego zamierzacie Państwo prowadzić działalność gospodarczą? <i>(pytanie dotyczy organizacji, które planują rozpocząć działalność gospodarczą)</i>		Tak	Nie	Trudno powiedzieć
1.	Jest to sposób na samofinansowanie części działań i uniezależnienie się od niepewności finansowej, która towarzyszy organizacjom działającym „od projektu do projektu”			
2.	Daje poczucie pewnej stabilizacji finansowej			
3.	Powstanie dochodu, o którego przeznaczeniu możemy decydować samodzielnie			
4.	Ograniczenie zależności od sponsorów (zarówno filantropii jak i kontraktów publicznych) i zwiększenie bezpieczeństwa organizacji poprzez zróżnicowanie źródeł przychodów			
5.	Zwiększona dyscyplina w osiąganiu rezultatów (w tym celów społecznych)			
6.	Konieczność podnoszenia kompetencji (konkurencyjności) organizacji			
7.	Pozytywne zmiany w kulturze organizacji – większy nacisk na innowacje, przedsiębiorczość i orientację na rezultaty			
8.	Inne ⇒ jakie?			

15. Zaznacz wszystkie pola działań statutowych, które dotyczą Państwa organizacji		A	B	C
A – działalność statutowa nieodpłatna				
B – działalność odpłatna pożytku publicznego				
C – działalność gospodarcza				
1	Sport			
2	Turystyka, wypoczynek			
3	Edukacja i wychowanie			
4	Kultura i sztuka			
5	Pomoc społeczna i usługi socjalne			
6	Ochrona i promocja zdrowia			
7	Rozwój demokracji i społeczeństwa obywatelskiego			
8	Rozwój przedsiębiorczości i promocja zatrudnienia			
9	Działania na rzecz osób niepełnosprawnych			
10	Ekologia i ochrona zwierząt			
11	Obronność państwa			
12	Ratownictwo i ochrona ludności			
13	Integracja międzynarodowa			

14	Przeciwdziałanie patologiom społecznym			
15	Promocja miasta i gminy			
16	Działania na rzecz mniejszości narodowych			
17	Wsparcie III sektora			
18	Pozostała działalność			

16. Czy Pana/Pani organizacja korzystała w roku 2009 z następujących źródeł finansowania?			Proszę określić przybliżony udział (w %) każdego ze źródeł w ogólnej kwocie przychodów organizacji w 2009 roku.
Źródło	TAK	NIE	
1	Źródła publiczne – rządowe (środki ministerstw – np. Fundusz Inicjatyw Obywatelskich, agencji rządowych, wojewodów)		ok. _____ % lub _____ zł
2	Źródła publiczne – zagraniczne programy pomocowe (w tym programy UE (np. Młodzież, Leonardo da Vinci), środki Norweskiego Mechanizmu Finansowego, środki pomocowe rządów innych państw)		ok. _____ % lub _____ zł
3	Źródła publiczne – środki Funduszy Strukturalnych UE (np. poprzez Program Operacyjny Kapitał Ludzki, Regionalny Program Operacyjny Warmia i Mazury, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich itp.)		ok. _____ % lub _____ zł
4.	Źródła samorządowe (środki gminy, powiatu lub samorządu wojewódzkiego)		ok. _____ % lub _____ zł
5.	Wsparcie od innych organizacji pozarządowych (w szczególności fundacji, np. Fundacja Batorego)		ok. _____ % lub _____ zł
6.	Darowizny finansowe		ok. _____ % lub _____ zł
7.	Składki członkowskie		ok. _____ % lub _____ zł
8.	Dochody z kampanii, zbiórek publicznych, akcji charytatywnych (np. cegiełki, pocztówki)		ok. _____ % lub _____ zł
9.	Odsetki bankowe, zyski z kapitału żelaznego, lokaty, udziały i akcje		ok. _____ % lub _____ zł
10.	Opłaty (zwroty kosztów) w ramach odpłatnej działalności statutowej organizacji (niebędącej działalnością gospodarczą) zgodnie z Ust. o działalności pożytku publicznego		ok. _____ % lub _____ zł
11.	Dochody z działalności gospodarczej (jeśli organizacja prowadziła działalność gospodarczą w roku 2009)		ok. _____ % lub _____ zł
12.	Dochody z przekazania 1% podatku (dotyczy organizacji pożytku publicznego)		ok. _____ % lub _____ zł
13.	Inne źródła, jakie? (proszę podać)		ok. _____ % lub _____ zł
Łącznie 100%			

17. Czy Państwa organizacja prowadzi księgowość?	1 Tak
	2 Nie ⇒ <i>przejdź do pytania 20</i>
	3 Trudno powiedzieć

18. W jaki sposób organizacja prowadzi księgowość? <i>(proszę zaznaczyć jedną z poniższych odpowiedzi)</i>	1 Mamy księgowego posiadającego formalne uprawnienia do prowadzenia księgowości
	2 Księgowość prowadzi osoba bez formalnych uprawnień (np. skarbnik)
	3 Księgowość prowadzi społecznie księgowy z innej instytucji
	4 Zlecamy księgowość na zewnątrz (np. biuro rachunkowe, firma księgowa)
	5 Przekazujemy prowadzenie księgowości do naszej centrali (dotyczy oddziałów)
	6 Inna ⇒ jaka?
	7 Trudno powiedzieć

19. W jaki sposób księgujecie Państwo środki finansowe w organizacji? <i>(proszę zaznaczyć jedną z poniższych odpowiedzi)</i>	1 Książka przychodów i rozchodów
	2 Pełna księgowość
	3 Inna ⇒ jaka? _____
	4 Trudno powiedzieć

20. Czy w ciągu ostatnich 2 lat organizacja podjęła jakieś znaczące inwestycje?	1 ☐ Tak ⇒ jakie?
	1a ☐ Nieruchomości: <i>(np.: lokale, biura, grunty itp.)</i>
	1b ☐ Ruchomości <i>(np.: wyposażenie biurowe, sprzęt komputerowy, samochód itp.)</i>
	1c ☐ Wartości niematerialne i prawne <i>(np.: licencje, patenty, prawo autorskie, know-how)</i>
	2 ☐ Nie
3 ☐ Trudno powiedzieć	

II. Finanse organizacji – sytuacja finansowa w 2009 roku

Skala w PLN
01 ⇒ 0 - 100 05 ⇒ 5 tys. - 10 tys. 09 ⇒ 500 tys. - 1 mln
02 ⇒ 100 - 500 06 ⇒ 10 tys. - 50 tys. 10 ⇒ 1 mln - 5 mln
03 ⇒ 500 - 1 tys. 07 ⇒ 50 tys. - 100 tys. 11 ⇒ 5 mln - 10 mln
04 ⇒ 1 tys. - 5 tys. 08 ⇒ 100 tys. - 500 tys. 12 ⇒ powyżej 10 mln

21. Proszę określić wielkość rocznych przychodów organizacji w 2009 roku ogółem	Rok podatkowy 2009. Kwota rocznych przychodów _____ PLN (+/- 15%)
--	---

22. Roczne przychody organizacji mieszczą się w przedziale oznaczonym cyfrą <i>(proszę wpisać odpowiednią cyfrę ze skali)</i>	
---	--

23. Proszę podać, choćby w przybliżeniu, jaka była wielkość rocznych przychodów organizacji w kilku poprzednich latach

(Jeśli trudno Państwu wskazać choćby szacunkowe kwoty, prosimy określić wielkość przychodów w kolejnych latach poprzez wybranie odpowiedniej cyfry z podanej skali)

1. Całkowita wielkość przychodów organizacji w roku 2008 wyniosła mniej więcej _____ PLN

jeśli trudno Państwu podać kwotę, proszę wskazać przedział ze skali

Nie dotyczy, organizacja powstała po 2008 roku

2. Całkowita wielkość przychodów organizacji w roku 2009 wyniosła mniej więcej _____ PLN

jeśli trudno Państwu podać kwotę, proszę wskazać przedział ze skali

Nie dotyczy, organizacja powstała po 2009 roku

24. Proszę podać, choćby w przybliżeniu, jaki był zysk/strata Państwa organizacji w kilku poprzednich latach

(Jeśli trudno Państwu wskazać choćby szacunkowe kwoty, prosimy określić wielkość przychodów w kolejnych latach poprzez wybranie odpowiedniej cyfry z podanej skali)

(pytanie dotyczy organizacji prowadzących działalność gospodarczą)

1. Organizacja w 2008 roku osiągnęła 1 zysk

2 stratę

która w 2008 roku wyniosła mniej więcej _____ PLN

jeśli trudno Państwu podać kwotę, proszę wskazać przedział ze skali

Nie dotyczy, organizacja powstała po 2008 roku

2. Organizacja w 2009 roku osiągnęła 1 zysk

2 stratę

która w 2009 roku wyniosła mniej więcej _____ PLN

jeśli trudno Państwu podać kwotę, proszę wskazać przedział ze skali

Nie dotyczy, organizacja powstała po 2009 roku

25. Czy Państwa organizacja pobiera w jakiegokolwiek formie opłaty za jakieś produkty lub usługi wytworzone przez organizację?

1 Nie, nie pobieramy żadnych, nawet symbolicznych opłat

2 Przyjmujemy darowizny, w praktyce stanowiące formę odpłatności za usługi

3 Pobieramy opłaty

3a Częściowa lub całkowita odpłatność za usługi/produkty ponoszona przez odbiorców

3b Kontraktowanie usług publicznych przez administrację publiczną

3c Składki wpłacane przez członków, finansujące wspólne działania na ich rzecz

3d Inne => jakie ? _____

4 Trudno powiedzieć

26. Czy w ciągu ostatniego roku prowadzili Państwo lub uczestniczyli Państwo w następujących działaniach?		27. Czy korzystali Państwo przy tym z pomocy instytucji/osób z zewnątrz?
		1=Nie, wykonywaliśmy te działania własnymi siłami 2=Tak, korzystaliśmy z pomocy innych organizacji podobnych do naszej 3=Tak, korzystaliśmy z pomocy organizacji wyspecjalizowanych we wspieraniu innych organizacji pozarządowych 4=Tak, korzystaliśmy z pomocy administracji publicznej, np. samorządu lokalnego 5=Tak, korzystaliśmy z usług firmy komercyjnej 6=Tak, korzystaliśmy z usług osób prywatnych, konsultantów 7=Trudno powiedzieć
1	Planowanie strategiczne – tworzenie oficjalnego, udokumentowanego planu działań na następne 2-3 lata	jeśli tak ⇒ numer odp. _____
2	Uruchomienie systematycznych działań związanych z poszukiwaniem możliwych źródeł finansowania organizacji	jeśli tak ⇒ numer odp. _____
3	Ewaluacja programów, działań organizacji	jeśli tak ⇒ numer odp. _____
4.	Szkolenia związane z funkcjonowaniem organizacji (np. budowanie zespołu, zarządzanie finansami)	jeśli tak ⇒ numer odp. _____
5.	Szkolenia związane ze specyficzną dziedziną, w której działa organizacja	jeśli tak ⇒ numer odp. _____
6.	Promowanie działań organizacji, tworzenie wizerunku organizacji	jeśli tak ⇒ numer odp. _____
7.	Kampanie zmierzające do pozyskania nowych członków	jeśli tak ⇒ numer odp. _____
8.	Badanie potrzeb lokalnych w dziedzinie, którą organizacja się zajmuje, badanie popytu na działania/usługi organizacji	jeśli tak ⇒ numer odp. _____
9.	Uruchamianie/prowadzenie działalności odpłatnej/gospodarczej (np. tworzenie biznes planu, marketing, pozyskiwanie środków na inwestycje, wiedza związana z prowadzeniem biznesu)	jeśli tak ⇒ numer odp. _____

III. Personel organizacji

28. Czy w ciągu ostatniego roku organizacja zatrudniała płatnych pracowników lub w jakiegokolwiek formie płaciła za pracę na jej rzecz? <i>(np. współpracowała z wykonawcami umów-zleceń, stale współpracowała z osobami prowadzącymi własną działalność gospodarczą itp.)</i>	1 Tak, organizacja na stałe zatrudnia pracowników 2 Tak, zdarzyło się korzystać z płatnej pracy na zasadzie umów lub zleceń 3 Nie
--	---

29. Ile osób pobiera obecnie wynagrodzenie z tytułu pracy w organizacji (bez względu na formę umowy)?	Kobiet _____ Mężczyzn _____
--	-----------------------------

30. Ile wynosi średnia wieku pracowników organizacji? <i>(proszę zaznaczyć odpowiedni przedział)</i>	1 20-24 lata 5 40-44 lata 2 25-29 lat 6 45-49 lat 3 30-34 lata 7 50 lat i więcej 4 35-39 lat 8 Trudno powiedzieć
--	---

31. Jaki średnio okres czasu pracuje osoba zatrudniona w Państwa organizacji? <i>(proszę zaznaczyć odpowiedni przedział)</i>	1 Do 12 miesięcy 2 Od 1 roku do 2 lat 3 Od 2 lat do 5 lat 4 Powyżej 5 lat 5 Trudno powiedzieć
--	---

32. Ile obecnie osób zatrudnia Państwa organizacja w ramach ograniczenia wykluczenia społecznego? <i>(do grupy tej zalicza się np. byłych więźniów, bezrobotnych, matki wracające po urlopie wychowawczym na rynek pracy)</i>	Obecnie zatrudniamy _____ osób 1 Nie zatrudniamy nikogo 2 Trudno powiedzieć
---	---

33. Jakim wykształceniem obecnie dysponują pracownicy Państwa organizacji? <i>(proszę podać liczbę osób przy każdym poziomie wykształcenia)</i>	1 wykształcenie podstawowe _____ osoby 2 wykształcenie gimnazjalne _____ osoby 3 wykształcenie zasadnicze zawodowe _____ osoby 4 wykształcenie średnie _____ osoby 5 wykształcenie wyższe zawodowe pierwszego stopnia (licencjat, inżynier) _____ osoby 6 wykształcenie wyższe zawodowe drugiego stopnia (magister) _____ osoby
---	--

34. Czy w pracach organizacji uczestniczą wolontariusze? <i>(W przypadku działalności gospodarczej, proszę przejść do pytania 36.)</i>	1 Tak 2 Nie
--	----------------

35. Ilu wolontariuszy zaangażowało się (choćby raz) w działania organizacji w ostatnim roku? <i>(w przypadku oddziału pytanie dotyczy tylko oddziału, nie całej sieci)</i>	_____ osób Trudno powiedzieć
--	-------------------------------------

IV. Funkcjonowanie organizacji

36. Na ile wymienione niżej problemy były odczuwalne w życiu Państwa organizacji w ciągu ostatnich 2 lat?		Zdecydowanie odczuwalne	Raczej odczuwalne	Raczej nieodczuwalne	Zdecydowanie nieodczuwalne	Trudno powiedzieć
1.	Niejasne reguły współpracy organizacji z administracją publiczną					
2.	Niedoskonałość lub brak przepisów regulujących działania organizacji					
3.	Nadmiernie skomplikowane formalności związane z korzystaniem ze środków grantodawców, sponsorów lub funduszy UE					
4.	Brak dostępu do wiarygodnych informacji, ważnych dla organizacji					
5.	Niekorzystny wizerunek organizacji pozarządowych w oczach opinii publicznej i w mediach, brak zaufania do organizacji					

	pozarządowych					
6.	Trudności w zdobywaniu funduszy lub sprzętu niezbędnego do prowadzenia działań organizacji					
7.	Brak osób gotowych bezinteresownie angażować się w działania organizacji					
8.	Trudności w utrzymaniu dobrego personelu, wolontariuszy					
9.	Znużenie liderów organizacji, „wypalenie” osób zaangażowanych w jej prace					
10.	Brak współpracy lub konflikty w środowisku organizacji pozarządowych					
11.	Konflikty z innymi instytucjami (<i>oprócz organizacji pozarządowych</i>)					
12.	Konflikty, napięcia wewnątrz naszej organizacji					
13.	Konkurencja ze strony innych organizacji pozarządowych					
14.	Inne silnie odczuwalne problemy ⇒ jakie?					

37. Do której kategorii zaliczyłoby Państwo poniższe sukcesy, które udało się osiągnąć organizacji w ciągu ostatnich 2 lat?		Zdecydowanie sukces	Sukces	Raczej sukces	Brak sukcesu	Trudno powiedzieć
1.	Zdobycie grantu					
2.	Pozyskanie wolontariuszy					
3.	Zatrudnienie pracownika/pracowników na etat					
4.	Zakupienie sprzętu biurowego (<i>np.: ksero, komputer</i>)					
5.	Pozyskanie partnera zagranicznego					
6.	Promocja organizacji w społeczności lokalnej					
7.	Pozyskanie sponsora/sponsorów					
8.	Stworzenie strategii rozwoju					
9.	Pozyskanie lokalu na prowadzenie działalności					
10.	Dobra współpraca z mediami					
11.	Inne sukcesy organizacji ⇒ jakie?					

V. Program Operacyjny Kapitał Ludzki

38. Czy w ciągu ostatnich 2 lat Państwa organizacja ubiegała się o środki z Europejskiego Funduszu Społecznego?	1	Tak ⇒ ile razy? _____
	2	Nie
	3	Trudno powiedzieć/Nie pamiętam

39. Do jakich programów/inicjatyw składali Państwo dotąd wnioski o dofinansowanie (jako organizacja wnioskująca bądź partner)?	1	SPO RZL ⇒ liczba złożonych dotąd wniosków _____
	2	IW EQUAL ⇒ liczba złożonych dotąd wniosków _____
	3	PO KL ⇒ liczba złożonych dotąd wniosków _____

40. Czy Państwa organizacji udało się je uzyskać?	1	Tak ⇒ ile razy? _____
	2	Nie

41. Jak ogólnie scharakteryzowałoby Państwo swoją aktualną wiedzę na temat Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki?	1 Wystarczająca na tym etapie
	2 Wiemy co nie co, ale wciąż za mało
	3 Nie wiemy prawie nic
	4 Nie słyszeliśmy o możliwości dostępu do takich funduszy ⇒ <i>przejdź do pytania 44</i>

42. Projekty z jakich obszarów najbardziej Państwa interesują?	1 Rynek pracy
	2 Integracja społeczna
	3 Edukacja
	4 Rozwój obszarów wiejskich
	5 Inne

43. Czy Państwa organizacja ma zamiar ubiegać się o środki z Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki?	1 Tak, jesteśmy w trakcie przygotowywania wniosku
	2 Tak
	3 Nie
	4 Nie wiem

44. Czego Państwo najbardziej obawiają się lub co jest największą barierą dla Państwa w kontekście aplikowania o środki z Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki? <i>(można udzielić więcej niż jednej odpowiedzi)</i>	1 Skomplikowana procedury
	2 Duża konkurencja
	3 Niedostateczna wiedzy z zakresu tworzenia i zarządzania projektami
	4 Brak odpowiedniej bazy lokalowej
	5 Brak środków własnych
	6 Brak informacji o możliwościach aplikowania
	7 Obawa przed niemożnością wywiązania się z umowy na realizację projektu
	8 Inne ⇒ jakież? _____

VI. Wsparcie szkoleniowe, doradczce i informacyjne

45. Czy państwa organizacja zainteresowana jest szkoleniami?	1 Tak
	2 Nie ⇒ <i>przejdź do pytania 47.</i>
	3 Trudno powiedzieć

46. W jakich dziedzinach przede wszystkim pracownikom Państwa organizacji przydatne byłyby szkolenia?		Tak	Nie	Trudno powiedzieć
1.	Wiedza związana ze specyficzną dziedziną, w której działa organizacja			
2.	Zagadnienia prawno-formalne związane z funkcjonowaniem organizacji pozarządowej			
3.	Planowanie działań organizacji			
4.	Budowanie strategii rozwoju organizacji			
5.	Prowadzenie działalności odpłatnej/gospodarczej w organizacji (<i>zagadnienia formalno-prawne, sprzedaż towarów/usług</i>)			
6.	Przygotowanie biznesplanu			
7.	Zarządzanie ludźmi (budowanie zespołu, prowadzenie zebrań, komunikacja)			
8.	Finanse organizacji (<i>księgowość, zarządzanie finansami</i>)			
9.	Tworzenie i zarządzanie projektami			
10.	Budowanie wizerunku organizacji, promocja, współpraca z mediami			
11.	Budowanie relacji z innymi sektorami, współpraca z administracją publiczną			
12.	Stosowanie nowoczesnych technologii (<i>w tym zastosowania komputerów i Internetu</i>)			

13.	Inne ⇒ jakie?
V. Ekonomia społeczna	

47. Które z wymienionych czynników negatywnie wpływają na rozwój ekonomii społecznej na obszarze działania Państwa organizacji? <i>(pytanie dotyczy terenu, np.: powiatu, gminy itp.)</i>		Bariery				
		nieistotna	mało ważna	średnia	ważna	bardzo ważna
1.	Brak zainteresowania władz centralnych i samorządowych rozwojem ekonomii społecznej					
2.	Nadmierna biurokracja administracji publicznej					
3.	Niedostosowanie prawa do działań ekonomii społecznej					
4.	Brak środków na inwestycje lub trudności z ich pozyskaniem					
5.	Brak lokalnych liderów i lokalnych inicjatyw					
6.	Brak zrozumienia i akceptacji społecznej dla działań ekonomii społecznej					
7.	Zbyt duża konkurencja podmiotów komercyjnych					
8.	Inna ⇒ jaka?					

48. Które z wymienionych czynników pozytywnie wpływają na rozwój ekonomii społecznej na obszarze działania Państwa organizacji? <i>(pytanie dotyczy terenu, np.: powiatu, gminy itp.)</i>		Szansa				
		nieistotna	mało ważna	średnia	ważna	bardzo ważna
1.	Napływ środków pomocowych z UE					
2.	Wzrost kosztów związanych z tworzeniem miejsc pracy – ekonomia społeczna umożliwia tworzenie miejsc pracy, ale za niższe koszty					
3.	Rozwój partnerstw lokalnych i partnerstwa publiczno-prawnego					
4.	Poprawa infrastruktury finansowej					
5.	Poprawa współpracy i przepływu informacji między władzami regionalnymi i lokalnymi a podmiotami ekonomii społecznej					
6.	Wzmocnienie znaczenia tworzenia miejsc pracy					
7.	Wzrastająca innowacyjność i nieszablonowość działań oraz większa konkurencyjność podmiotów ekonomii społecznej					
8.	Inna ⇒ jaka?					

Kanał Elbląski a ekonomia społeczna o profilu turystycznym i okółoturystycznym

1. Kanał elbląski jako atrakcja turystyczna

Kanał Elbląski jest najdłuższym kanałem żeglownym w Polsce. Jego długość wynosi 84,2 km. Ten wspaniały zabytek – o walorach zarówno technicznych, jak również krajoznawczych – znany jest także jako Kanał Ostródzko-Elbląski lub Elbląsko-Ostródzki. Jest jedną z największych atrakcji turystycznych mezoregionu Żuław Wiślanych i Pojezierza Iławskiego.

Pod względem geograficznym kanał ciągnie się poprzez powiaty: elbląski, ostródzki i iławski. O tym, iż jest to ważny obszar z punktu widzenia turystyki, świadczą zapisy dotyczące zamiarów wykorzystania walorów turystycznych Kanału Elbląskiego zawarte w wielu regionalnych dokumentach planistycznych. Strategia Rozwoju Turystyki w Województwie Warmińsko-Mazurskim¹ przedstawia Kanał Elbląski jako atrakcję turystyczną na skalę europejską i zakłada zagospodarowanie turystyczne szlaku żeglarskiego obejmującego trasę od jeziora Jeziorak poprzez Kanał Elbląski, aż do Zalewu Wiślanego². Strategia Rozwoju Obszaru Gmin Nadzalewowych do 2015 roku³ wskazuje na konieczność zorganizowania turystycznego szlaku wodnego w obszarze m.in. Kanału Elbląskiego⁴, spójnego ze szlakami międzynarodowymi. Ponadto dokument ten również wymienia Kanał Elbląski jako łącznik pomiędzy zalewem Wiślany a jeziorami Warmii i Mazur⁵, zakłada kompleksowe działania na rzecz rozwoju sieci portów i przystani o standardach europejskich, powiązane z rozwojem i modernizacją dróg kołowych, wodnych śródlądowych (rzekami: Szarpawa, Nogat oraz Kanałem Elbląsko-Ostródzkim)⁶. Kanał Elbląski został również wymieniony w syntezie opracowanej przez Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, (filie w Elblągu) pt. „Zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej obszaru przybrzeżnego nad Zalewem Wiślany” (2004 r.). Dokument ten – w celu podniesienia atrakcyjności turystycznej obszaru nadzalewowego – wskazuje na konieczność eksponowania wysokiego potencjału lokalnej kultury i tradycji (m.in. Kanału Elbląskiego), przewiduje również wspieranie działań na rzecz materialnych elementów dziedzictwa kulturowego. W celu wykorzystania położenia w sieci zewnętrznych powiązań komunikacyjnych, dokument zakłada urzędze-

¹ Dokument przyjęty Uchwałą nr XXX/445/2001 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 09.10.2001 r.

² *Strategia Rozwoju Turystyki w Województwie Warmińsko-Mazurskim*, s. 34

³ Dokument opracowany przez Komunalny Związek Gmin Nadzalewowych w Elblągu w 2000 r.

⁴ *Strategia Rozwoju Obszaru Gmin Nadzalewowych do 2015 roku*, s. 45

⁵ *Ibidem*, s. 46

⁶ *Ibidem*, s. 55

nie odcinków ponadregionalnych tras turystycznych przecinających obszar nadzalewowy (m.in. wykorzystanie Kanału Elbląskiego), wskazuje również na potrzebę utworzenia sieciowych powiązań turystycznych obszaru nadzalewowego (m.in. z atrakcjami turystycznymi Kanału Elbląskiego), z planowaną do rekonstrukcji powikingowską osadą Truso nad Jeziorem Drużno⁷.

Warto zaznaczyć, iż do 2015 roku część z zapisów zawartych w ww. dokumentach planistycznych i dotyczących poprawy infrastruktury Kanału zostanie wdrożona w życie w wyniku projektu realizowanego przez Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Gdańsku pn. „Rewitalizacja Kanału Elbląskiego na odcinkach Jezioro Drużno–Miłomłyn, Miłomłyn–Zalewo, Miłomłyn–Ostróda–Stare Jabłonki”. Zakłada on poprawę warunków żeglugowych na Kanale, poprawę bezpieczeństwa użytkowników Kanału i jego funkcjonalności oraz zwiększenie turystyki pobytowej regionu. Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka 2007–2013.

Do planowanych w ramach projektu inwestycji należą:

1. Przebudowa i automatyzacja śluz (Ostróda, Zielona, Mała Ruś, Miłomłyn),
2. Odmulenie szlaku żeglownego i ubezpieczenie brzegów Kanału na odcinkach:
 - Szlak żeglowny Miłomłyn–Jezioro Drużno,
 - Szlak żeglowny Miłomłyn–Ostróda–Stare Jabłonki,
 - Szlak żeglowny Miłomłyn–Iława,
 - Kanał Bartnicki – szlak Jez. Ruda Woda – Jez. Bartężek),
3. Odbudowa pochylni (Buczyniec, Kały, Oleśnica, Jelenie, Całuny),
4. Zagospodarowanie nabrzeży (m.in. wykonanie kładek, pomostów, oświetlenia, monitoringu TV przemysłowej, sygnalizacji świetlnej i dźwiękowej, miejsca postojowego w Buczyńcu),
5. Infrastruktura informacyjna (przy obiektach: pochylnie, śluzy, izba historii Kanału):
 - wykonanie: tablic obiektów, tablic ze schematami dróg wodnych, bakenów
 - odnowienie Izby Historii Kanału wraz z przygotowaniem prezentacji multimedialnej.

Kanał Elbląski jest zatem atrakcją, która ma w przyszłości przyciągać ogromne rzesze turystów zainteresowanych jego walorami przyrodniczymi, historycznymi i geograficznymi oraz aktywnym wypoczynkiem w jego rejonie.

2. Badanie potencjału organizacji pozarządowych z obszaru Kanału Elbląskiego pod kątem prowadzenia działalności statutowej odpłatnej i gospodarczej o profilu turystycznym i okotourystycznym

Na terenie powiatów przez które przebiega Kanał Elbląski działa blisko 700 organizacji pozarządowych (powiat elbląski – 168, powiat iławski – 300, powiat ostródzki – 225; dane pochodzą od Centrów Organizacji Pozarządowych w Elblągu, Iławie i Ostródzie). Trudno określić ile z nich i w jaki sposób nawiązuje w swoich działaniach do walorów turystycznych Kanału, ponieważ takie statystyki nie są prowadzone.

⁷ Zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej obszaru przybrzeżnego nad Zalewem Wiślanym, WMBPP 2004, s. 17–19

Najbardziej znaną organizacją, która działa wprost na rzecz rozwoju obszaru Kanału Elbląskiego jest stowarzyszenie „Łączy nas Kanał Elbląski” Lokalna Grupa Działania w Elblągu, powołane 18 stycznia 2006 roku. Jej cele i działania skupiają się przede wszystkim na rozwoju obszarów wiejskich w rejonie Kanału i koncentrują się głównie na⁸:

- opracowaniu i wspieraniu działań związanych z realizacją Lokalnej Strategii Rozwoju obszarów wiejskich Kanału Elbląskiego na lata 2009-2015 dla Gmin: Elbląg, Gronowo Elbląskie, Iława, Kisielice, Małdyty, Markusy, Miłomłyn, Pasłęk, Rychliki, Susz, Zalewo;
- promocji obszarów wiejskich położonych w ww. gminach poprzez opracowywanie i druk przewodników i map turystycznych, informatorów, katalogów, strony WWW, filmu;
- upowszechnianiu i wymianie informacji o inicjatywach związanych z aktywizacją ludności na obszarach wiejskich położonych w ww. gminach;
- wytyczaniu, znakowaniu i konserwacji szlaków rowerowych Krainy Kanału Elbląskiego, szlaku kajakowego, Szlaku Pocztylionia, znakowaniu obiektów przyrodniczo-kulturowych obszaru LGD Kanału Elbląskiego;
- organizacji i udziale w imprezach promocyjno-integracyjnych, targach i wystawach, rajdach rowerowych i pieszych, spływach kajakowych, maratonach wrotkarskich, jarmarkach, piknikach i innych wydarzeniach promocyjnych;
- kształceniu liderów wiejskich.

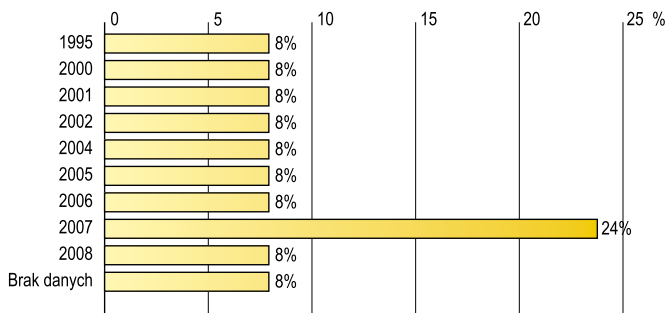
Ponieważ walory Kanału Elbląskiego są niewątpliwie atrakcją, którą w swoich działaniach mogą wykorzystywać również inne podmioty trzeciego sektora, w marcu 2011 roku Elbląskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Pozarządowych postanowiło zbadać jak wygląda potencjał organizacji pozarządowych z obszaru Kanału Elbląskiego, pod kątem prowadzenia działalności statutowej odpłatnej i gospodarczej o profilu turystycznym i okoturystycznym. Do 30 organizacji, z terenu gmin położonych w obszarze Kanału Elbląskiego (gmina Elbląg, Gronowo Elbląskie, Markusy, Małdyty, Miłomłyn, Iława, Kisielice, Pasłęk, Rychliki, Susz, Zalewo), rozesłano kwestionariusze ankietowe. Wybrano organizacje działające w dziedzinie turystyki lub rozwoju lokalnego wspierającego turystykę (jako kryterium weryfikacji przyjęto zapisy statutowe). Zostały one zwrócone przez 12 podmiotów – 11 stowarzyszeń (92%) oraz 1 związek stowarzyszeń (8%). Badanie przeprowadzone zostało w ramach projektu „OWIES – Ośrodek Wspierania Inicjatyw Ekonomii Społecznej w Elblągu” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

3. Najważniejsze wyniki badania

3.1. Rok rejestracji organizacji

Najstarsza z badanych organizacji została zarejestrowana w 1995 r., najmłodsza w 2008 r. 24% stanowiły podmioty zarejestrowane w 2007 r., jeden z podmiotów nie podał roku rejestracji.

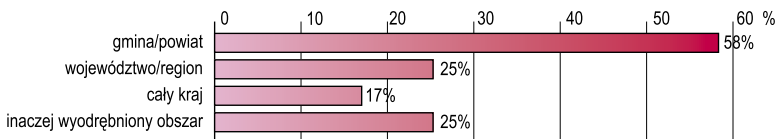
⁸ Dane wg www.kanal-elblaski-igd.pl, marzec 2011

Ryc. 1. Podział organizacji uczestniczących w badaniu ze względu na rok rejestracji

3.2. Obszar działania organizacji

58% badanych organizacji wskazało, iż prowadzi działalność na terenie gminy/powiatu, 25% na terenie województwa lub regionu, 17% zadeklarowało działalność również na terenie całego kraju. 25% organizacji określiło, iż prowadzi działalność na terenie innym niż wyżej wymienione – wskazane zostały tereny gmin wiejskich i wiejsko-miejskich, sąsiednie państwa (Obwód Kaliningradzki, Niemcy) oraz teren jednego z ośrodków wypoczynkowych.

Ryc. 2. Obszar działania badanych organizacji

(respondenci mogli zaznaczyć więcej niż jedno pole wyboru, więc ogólna wartość procentowa po zsumowaniu może przekroczyć 100%)

3.3. Misja organizacji

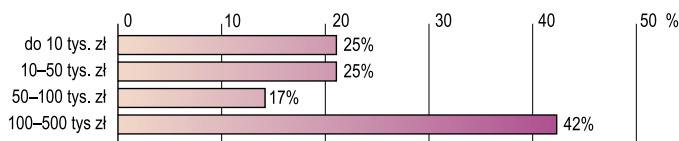
Ze względu na profil działalności badanych organizacji, większość wskazywanych misji dotyczyło zagadnień turystycznych i okołoturystycznych oraz rozwoju lokalnego, w szczególności:

- działalności na rzecz rozwoju obszarów wiejskich poprzez wielokierunkową aktywizację społeczności lokalnej, promocję obszaru i optymalne wykorzystanie dziedzictwa kulturowego i naturalnego;
- krzewienia aktywnej rekreacji i wypoczynku;
- propagowania turystyki wodnej, żeglarstwa, motorowodniactwa, kajakarstwa;
- zachęcania jak największego grona mieszkańców do wspólnego spędzania wolnego czasu;
- rozwoju lokalnego w oparciu o zasoby historyczne, przyrodnicze, kulturalne oraz społeczno-gospodarcze;
- propagowania wioślarstwa;

- propagowania alternatywnego środka transportu, jakim jest rower;
- prowadzenia, rozwijania i propagowania turystyki rowerowej;
- poradnictwa i pomocy w organizacji i przeprowadzeniu imprez o charakterze sportowym;
- działania na rzecz rozwoju infrastruktury rowerowej;
- popularyzacji wiedzy o regionie;
- promocji regionu Mazur Zachodnich, a w szczególności kreowania i upowszechniania jego wizerunku.

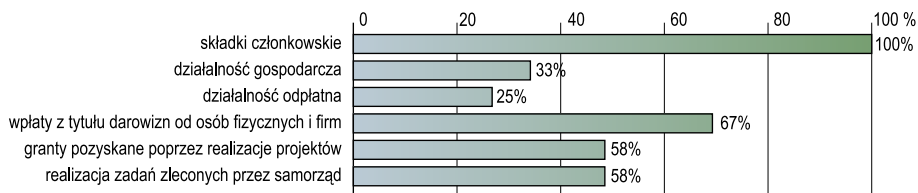
3.4. Finanse organizacji

42% badanych organizacji osiągnęła roczny budżet za 2010 r. w przedziale 100-500 tys. zł, 25% w przedziale do 10 tys. zł, 25% pomiędzy 10 tys. a 50 tys. 17% podmiotów wskazało, iż budżet ich organizacji za 2010 r. mieścił się w granicach od 50 tys. zł do 100 tys. zł.

Ryc. 3. Roczny budżet badanych organizacji za 2010 r.

Wszystkie organizacje zadeklarowały, iż jedną z form finansowania ich działalności są składki członkowskie, 67% korzysta dodatkowo z wpłat od osób fizycznych i firm, 58% utrzymuje się również z grantów pozyskanych poprzez realizację projektów oraz z realizacji zadań zleconych przez samorząd. 33% podmiotów utrzymuje się również z działalności gospodarczej, a 25% z odpłatnej działalności statutowej.

Ryc. 4. Źródła finansowania badanych organizacji

(respondenci mogli zaznaczyć więcej niż jedno pole wyboru, więc ogólna wartość procentowa po zsumowaniu może przekroczyć 100%)

3.5. Personel organizacji

Zapytane o liczbę i formę zatrudniania personelu organizacje częściej wskazywały wynagrodzenie pracowników w formie innej niż umowa o pracę. Aż 9 z badanych podmiotów (75%) w 2010 r. zatrudniało personel na umowy cywilnoprawne (umowy o dzieło lub umowy zlecenie).

Liczba osób zatrudnionych w tej formie kształtowała się przedziale pomiędzy 1 a 24. Łączna liczba osób zatrudnionych na umowy cywilnoprawne w badanych organizacjach wyniosła 57, czyli średnio 4,75 osoby na organizację.

5 organizacji (42%) w 2010 r. zatrudniały osoby na umowę o pracę. Liczba osób zatrudnionych w tej formie kształtowała się przedziale od 1 do 4 osób. Łączna liczba osób zatrudnionych na umowę o pracę w badanych organizacjach wyniosła 12, czyli średnio 1 osoba na organizację.

3.6. Majątek organizacji

Badane organizacje najczęściej wskazywały, iż są w posiadaniu majątku ruchomego. 8 organizacji (67%) zadeklarowało, iż jest właścicielem sprzętu komputerowego. Wartość sprzętu oscylowała w przedziale od 2 tys. zł do 40 tys. zł. Łączna wartość sprzętu wskazanego przez badane podmioty wyniosła 100 384 zł, co daje średnio 8365 tys. zł na organizację. Oprócz sprzętu komputerowego organizacje zadeklarowały również, iż są w posiadaniu sprzętu turystyczno-obożowego, mebli i wyposażenia sal.

Zapytane o pomieszczenia biurowe organizacje najczęściej wskazywały, iż są one wynajmowane. Wynajem pomieszczeń zadeklarowało 9 organizacji (75%). Tylko 2 organizacje (17%) są w posiadaniu pomieszczeń biurowych na własność. Ponadto 1 organizacja zadeklarowała, iż jest w posiadaniu nieruchomości o przybliżonej wartości 800 tys. zł.

3.7. Partnerzy organizacji

92% badanych organizacji zadeklarowało, iż przy realizacji działań współpracuje z innymi podmiotami. Najczęściej wskazywane były podmioty należące do sektora pozarządowego – organizacje pozarządowe, związki i federacje, lokalne grupy działania. W następnej kolejności znalazły się samorządy gminne i powiatowe, samorząd województwa oraz jednostki organizacyjne samorządów (szkoły, centra kultury, centra sportu i rekreacji).

4. Działalność statutowa odpłatna o profilu turystycznym i okoturystycznym

6 organizacji (50%) wskazało, iż nie prowadzi działalności statutowej odpłatnej o profilu turystycznym i okoturystycznym. Jako przyczyny braku prowadzenia takiej działalności najczęściej podawane były:

- brak finansów, brak czasu, braki kadrowe;
- brak odpowiednich zapisów statutowych;
- finansowanie działań organizacji z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, co uniemożliwia pracownikom wykonywanie innych działań niż wynikające z programu;
- niewystarczająca wiedza.

Tylko jedna z ww. organizacji zadeklarowała, iż zamierza w najbliższym czasie podjąć działalność statutową odpłatną o profilu turystycznym i okoturystycznym, jedna nie miała zdania, natomiast 4 organizacje nie zamierzają podejmować takiej działalności. Żadna z organizacji

nie wskazała jakiej pomocy potrzebuje, aby uruchomić działalność statutową odpłatną o profilu turystycznym i okołoturystycznym.

6 organizacji (50%) zadeklarowało, iż prowadzi działalność statutową odpłatną o profilu turystycznym i okołoturystycznym. Zapytane o rodzaj podejmowanych działań, w ciągu ostatnich 5 lat, o takim właśnie profilu tylko 4 organizacje wskazały, iż podjęły tego typu działania. Były to: wydawnictwa, organizacja Study Tour, wyjazdy promocyjno-targowe, obsługa jednostek pływających, udostępnianie pola namiotowego dla organizatorów rajdów, obsługa spływów kajakowych organizowanych przez inne organizacje, wypożyczalnia kajaków i łodzi wiosłowych, uczestnictwo w maratonie rowerowym, organizacja obozów dla dzieci.

3 organizacje zadeklarowały, iż w swoich działaniach podejmowanych w ramach działalności statutowej odpłatnej nawiązują do Kanału Elbląskiego. Wymieniano m.in.:

- opis kanału Elbląskiego w wydawnictwach;
- prezentacja Kanału Elbląskiego podczas wyjazdów studyjnych;
- prezentacja Kanału Elbląskiego na stoiskach targowych;
- obsługa jednostek pływających po Kanale Elbląskim;
- udostępnianie pola namiotowego w Elblągu dla organizatorów rajdów pieszych;
- popularyzacja turystyki rowerowej wokół jeziora Jeziorak i terenu Wzgórz Dylewskich.
- obsługa spływów kajakowych organizowanych przez inne organizacje po Kanale Elbląskim;
- wypożyczanie kajaków i łodzi wiosłowych.

5. Działalność gospodarcza o profilu turystycznym i okołoturystycznym

9 organizacji (75%) wskazało, iż nie prowadzi działalności gospodarczej o profilu turystycznym i okołoturystycznym. Jako przyczyny braku prowadzenia takiej działalności podawane były:

- niewystarczająca wiedza w tym zakresie;
- brak wykwalifikowanej kadry;
- brak czasu;
- brak finansów;
- finansowanie działań organizacji z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, co uniemożliwia pracownikom wykonywanie innych działań niż wynikające z programu;
- brak odpowiedniego zaplecza technicznego;
- brak odpowiednich zapisów statutowych.

Tylko 1 z ww. organizacji zadeklarowała, iż zamierza w najbliższym czasie podjąć działalność gospodarczą o profilu turystycznym i okołoturystycznym, 1 nie miała zdania, natomiast 4 organizacje nie zamierzają podejmować takiej działalności. Zapytane o rodzaj pomocy niezbędnej do uruchomienia działalności gospodarczej, organizacje wskazały:

- wsparcie szkoleniowe i doradcze w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej (procedury zakładania, sprawy kadrowo-finansowe);
- zapewnienie fachowej kadry.

3 organizacje (25%) wskazały, iż prowadzą działalność gospodarczą o profilu turystycznym i okołoturystycznym. Zapytane o rodzaj podejmowanych działań o takim właśnie profilu w ciągu

ostatnich 5 lat organizacje wskazały, iż były to: produkcja pamiętek, dystrybucja i sprzedaż materiałów informacyjnych i reklamowych, map, folderów, działalność wydawnicza – przewodniki, mapy. Wszystkie te organizacje zadeklarowały, iż w swoich działaniach podejmowanych w ramach działalności gospodarczej nawiązują do Kanału Elbląskiego. Wymieniano m.in.: sprzedaż materiałów reklamowych, map, folderów, działalność wydawniczą, sprzedaż pamiętek, organizację szkoleń.

6. Pomysły na wykorzystanie Kanału Elbląskiego w działaniach organizacji

Podczas badania organizacje zostały zapytane o to, jakiego rodzaju działania mogłyby być prowadzone przez organizacje z obszaru Kanału Elbląskiego w zakresie turystyki (niekoniecznie przez nie same). Wśród odpowiedzi znalazły się:

- popularyzacja historii i walorów Kanału Elbląskiego (części przynależnej do Ziemi Zalewskiej) poprzez pisanie projektów dotyczących wycieczek i pogadanek dla młodzieży oraz wydawanie opracowań, biuletynów i folderów;
- włączanie się organizacji do sieci okołokanałowych i tworzenie wspólnych projektów;
- rozbudowa i modernizacja przystani znajdujących się w okolicach Elbląga (Suchacz, Tolkmicko, Frombork);
- zwiększenie ilości informacji w mediach odnośnie walorów związanych z turystyką wodną;
- zorganizowanie targów turystycznych;
- organizowanie spływów kajakowych, promocja szlaków;
- stworzenie produktów regionalnych, innowacyjnych na skalę ogólnopolską;
- tworzenie miejscowości tematycznych – opracowanie i promocja produktów turystycznych (atrakcyjne miejsca, rzemiosło artystyczno-użytkowe, produkty kulinarne itp.);
- organizacja cyklicznych imprez/wydarzeń kulturalno-rekreacyjno-integracyjnych;
- organizacja ruchu turystycznego (obozy, zielone szkoły), organizacja wycieczek turystycznych, szkoleń;
- wydawnictwa przewodniczące (mapy, foldery, przewodniki);
- wzmocnienie infrastruktury turystycznej i oświatowo-turystycznej w obrębie Kanału Elbląskiego (baza noclegowa, gastronomiczno-usługowa).

7. Podsumowanie

Kanał Elbląski jest niewątpliwie atrakcją turystyczną na skalę nie tylko ogólnopolską, ale również europejską. Wnioskując z dokumentów planistycznych oraz z działań podejmowanych w celu zwiększenia atrakcyjności terenów wokół Kanału, rejon ten ma szansę przyciągnąć wielu turystów. Jest to zatem szansa dla podmiotów ekonomii społecznej, zwłaszcza organizacji pozarządowych, na stworzenie oferty, która mogłaby przyczynić się do podniesienia jakości oferty turystycznej na terenach położonych w pobliżu Kanału. Niestety mało jest takich, które miałyby potencjał do prowadzenia działalności odpłatnej czy gospodarczej o profilu turystycz-

nym czy okołoturystycznym, która z jednej strony umożliwiłaby stworzenie atrakcyjnej oferty dla turystów, z drugiej zaś zapewniła organizacjom środki na bieżące funkcjonowanie. Braki kadrowe, niewystarczająca wiedza i brak zaplecza to najczęstsze przyczyny, z powodu których organizacje nie są aktywne na tym polu. Niewiele z organizacji planuje również otwarcie takiej działalności.

Wydaje się, iż główną przyczyną niepodejmowania działalności odpłatnej czy gospodarczej o profilu turystycznym lub okołoturystycznym są właśnie przeszkody organizacyjne, ponieważ pomysłów na stworzenie oferty dla turystów jest wiele. Produkty regionalne, miejscowości tematyczne, organizacja cyklicznych imprez – to tylko kilka z przykładów na wykorzystanie walorów Kanału Elbląskiego przez podmioty ekonomii społecznej. Należałoby zatem podjąć działania zachęcające organizacje pozarządowe do zakładania działalności odpłatnej, ale głównie gospodarczej o profilu turystycznym i okołoturystycznym. Ważne jest również wspieranie organizacji (w formie np. szkoleniowej czy doradczej) w prowadzeniu takiej działalności na każdym etapie – począwszy od wprowadzenia odpowiednich zapisów statutowych poprzez rejestrację działalności po jej bieżące funkcjonowanie.

Wnioski raportu z badania „Organizacje pozarządowe w Elblągu” Ludzie – działania – współpraca z samorządem

Na przełomie 2008 i 2009 roku przeprowadzone zostało badanie, którego głównym celem było rozpoznanie oceny funkcjonowania organizacji pozarządowych w społeczności lokalnej Elbląga oraz ocena współpracy trzeciego sektora z samorządem. Podsumowując wyniki analizy 27 pogłębionych wywiadów z liderami elbląskich NGOów stwierdzamy, że postrzeganie obydwu kwestii jest zróżnicowane. To oczywiście zrozumiałe, skoro – co także pokazały nasze badania – organizacje różnią się pod wieloma względami: wieku, doświadczenia, struktury organizacyjnej, prestiżu społecznego, stabilności finansowej, aktywności członków, zdolności przyciągnięcia wolontariuszy itd. Różnią się także umiejętnościami i możliwościami pozyskiwania środków publicznych, głównie samorządowych.

Nasuwać się jednak pewne wnioski, które – w dość ostrożny sposób – prezentujemy poniżej. Liderzy organizacji pozarządowych w Elblągu generalnie dobrze postrzegają kondycję trzeciego sektora, szczególnie na tle sytuacji w skali województwa warmińsko-mazurskiego. Pojawiały się głosy niemal dumy z tego, że sektor ten jest tak dobrze rozwinięty, wypracował ciekawe rozwiązania instytucjonalne współpracy między organizacjami oraz z samorządem; procedury, które są przez innych naśladowane. Potwierdzeniem tego są też płynące z innych ośrodków pozytywne opinie na temat tego, co się w elbląskim środowisku pozarządowym dzieje. Jednocześnie liderzy mają świadomość, że sektor boryka się z wieloma bolączkami: zbyt niskim stopniem integracji, konkurencją (nie zawsze czystą) w dostępie do publicznych środków, z myśleniem wyłącznie w kategoriach interesu własnej organizacji, niskim stopniem zaangażowania w przedsięwzięcia grupowe. Wszystko to powoduje, że NGOsy w Elblągu są nadal słabym partnerem w relacjach z samorządem lokalnym.

Problemem organizacji jest również to, że nie do końca potrafią zaprezentować swój dorobek i pracę na rzecz społeczności lokalnej samym mieszkańcom Elbląga. Tu na pewno wiele jest do zrobienia i liderzy mają tego świadomość (można by powiedzieć: promocja, promocja i jeszcze raz promocja). Działania promocyjne na pewno pomogłyby w aktywizacji elblążan. Mało jest działalności obywatelskiej NGOów skierowanej do mieszkańców miasta. Organizacje nie aktywizują elblążan (co sami przyznają), którym daleko do stania się społeczeństwem obywatelskim. Stąd mamy biernych mieszkańców i bardzo aktywnych, ale nielicznych działaczy społecznych. Promocja jest to ważna także z tego względu, że organizacje potrzebują nowych aktywnych członków oraz oddanych społecznej pracy wolontariuszy. Bez nich sektor będzie

skazany na uwiad, a to nie jest w interesie ani samych organizacji, ani mieszkańców miasta, ani też samorządu.

W kontekście promocji własnych działań, integracji środowiska oraz pozyskiwania nowych członków, zastanowiło nas, że w zasadzie nie pojawiła się niemal zupełnie refleksja nad tym, jakie nowe możliwości w tym zakresie daje Internet. Rzadko kiedy jakiś lider wspominał o tym, że stworzyli stronę internetową i to otwiera ich na nowe możliwości. Tu jest, jak się wydaje, wielkie pole do popisu.

W tym kontekście wskazać można na ciągle nie do końca wykorzystane rezerwuary społecznej energii, przede wszystkim wśród młodzieży i osób starszych. Zwłaszcza w odniesieniu do tej drugiej grupy pojawiały się głosy, że potrzebne są programy aktywizujące te osoby do pracy na rzecz dobra wspólnego. Bo są to osoby, które mają przydatne doświadczenia, czas i chęć się czuć społecznie potrzebne. Właśnie organizacje mogą i powinny im to zapewnić.

Potrzebne są więc odpowiednie programy działania, ale tu dotykamy kwestii priorytetów we współpracy między samorządem a NGO-sami. Pojawiały się głosy, merytorycznie uzasadnione, że potrzebna jest stała ewaluacja i dyskusja nad tym, jakie to są priorytety. To z kolei wymaga ożywienia form konsultacji i współpracy między trzecim sektorem a samorządem. Oto bowiem pojawiła się paradoksalna sytuacja: z jednej strony Elbląg jest dumny z doświadczeń instytucjonalizowania tej współpracy, a z drugiej strony pojawiały się (nazbyt często?) głosy, że coś ostatnio z tą współpracą jest nie tak, że procedury konsultacyjne zawodzą albo wręcz nie są wykorzystywane, że głos, interesy i potrzeby organizacji nie są uwzględniane itd. To tylko pokazuje, że nie sztuką jest stworzyć odpowiednie zapisy, powołać do życia instytucję czy też uruchomić procedury. Sztuką jest ich stale doglądanie i dbanie o to, aby one nie zawodziły, lecz wypełniały swoje zadania. I to jest wyzwanie, które staje zarówno przed samorządem, jak i przed sektorem pozarządowym¹.

W tym kontekście pojawiały się głosy odnośnie potrzeby powstania strategii, wieloletniego programu współpracy między trzecim sektorem a samorządem. Choć to, że były one incydentalne (padały z ust osób skupionych wokół Rady Elbląskich Organizacji Pozarządowych i Centrum Organizacji Pozarządowych) i w zasadzie pojawiały się tylko wówczas, gdyśmy o to wprost pytali, było dla nas zaskoczeniem. Każę nam to zapytać, czy rzeczywiście istnieje potrzeba, aby taki plan powstał? Komu byłby on potrzebny i do czego? Jeśli widać jakieś sensowne uzasadnienie, to chyba tylko w tym, że powinien on ułatwiać podpisywanie kontraktów wieloletnich, ponieważ dla niektórych organizacji realizujących skomplikowane, wyspecjalizowane i stałe działania funkcjonowanie w systemie corocznych grantów jest poważnym problemem. Po pierwsze – nigdy nie wiadomo, czy finansowanie w roku następnym będzie. Po drugie – nie wiadomo, kiedy się ono pojawi, a koszty ponosić trzeba. A po trzecie – taka sytuacja blokuje możliwość pozyskiwania odpowiedniego personelu oraz prowadzenie np. inwestycji.

¹ Tu znowu pojawia się kwestia jego integracji, umiejętności zdefiniowania własnego interesu oraz chęci jego bronienia. I padało wiele krytycznych głosów pod adresem własnej reprezentacji, czyli Rady Elbląskiej Organizacji Pozarządowej, ale i instytucji powołanych do wspierania trzeciego sektora, czyli np. Elbląskiego Stowarzyszenia Wspierania Inicjatyw Pozarządowych czy Centrum Organizacji Pozarządowych. To nie znaczy, że liderzy ich nie doceniali. Wręcz przeciwnie – właśnie dlatego pojawiały się krytyczne głosy, że organizacje oczekują pomocy z ich strony, bo wiedzą, że to te instytucje posiadają umiejętności, wiedzę, kontakty. I chcą, aby się one ze środowiskiem nimi dzieliły.

Dla przyszłości trzeciego sektora pocieszający jest deklarowany wysoki potencjał edukacyjny – liderzy deklarowali chęć uczenia się, zdobywania nowych doświadczeń, poszukiwania nowych rozwiązań. Co więcej – zgłaszali oczekiwania: szkoleń, wsparcia merytorycznego i organizacyjnego. To bardzo ważna cecha, bo pokazuje, że zmiany mogą następować, jest dla nich pozytywny klimat, jest oczekiwanie i chęć współpracy z różnymi podmiotami, także, a może przede wszystkim, samorządowymi (choć nie tylko, bo dotyczy to także mediów).

Oczywiście, widać także po stronie pozarządowej elementy postaw roszczeniowych, ale z drugiej strony liderzy podkreślali, że i oni się z nimi stykają wśród potencjalnych beneficjentów swoich działań. To zjawisko natury ogólnej, związane z mentalnością polskiego społeczeństwa.

Wśród liderów było czasami widać oznaki znużenia, zniechęcenia, wręcz wypalenia. Sytuacja jest niepokojąca, bo grozi organizacjom uwiązaniem, zwłaszcza jeśli brakuje w ich szeregach innych osób, które mogłyby przejąć rolę lidera. I tu pojawia się sugestia pod adresem np. instytucji samorządowych – czasami niewielkie oznaki zadowolenia, niewielkie choćby podziękowania, wyrażenie satysfakcji z wykonanej społecznie pracy mogą podbudować samoocenę liderów. To nie kosztuje wiele. A z wywiadów wynika, że często liderzy mają poczucie niedoceniaenia ich społecznej pracy na rzecz lokalnej społeczności. I wtedy pojawiają się głosy: „my tyle robimy dla Urzędu Miejskiego, a oni tego nie widzą”. Byłoby wskazane wypracować jakieś formuły docenienia animatorów życia społecznego (w Gdańsku to jest np. konkurs „Bursztynowego Mieczyka”). Oczywiście, w polskich realiach takie wyróżnienia mogą tworzyć kolejne podziały („dlaczego oni, a nie my?”), ale w niektórych wywiadach pojawiały się informacje o pozyskanych nagrodach, dyplomach z podziękowaniami itd., i widać, że to jednak jest kwestia ważna. Muszą być tylko czytelne zasady i reguły nagradzania.

Tu dotykamy także problemu koniecznego poszerzenia kręgu liderów pozarządowych w Elblągu. W różnych wywiadach pojawiały się głosy, że to środowisko ciągle jest dość ograniczone, tym samym narażone na środowiskowe konflikty, osobiste animozje (dawały one znać o sobie w wywiadach!), kostnienie form działania, brak innowacji itd. Jednym słowem – sektor potrzebuje nowych sił.

W odniesieniu do procedur grantowych można by powiedzieć, że organizacje oczekują jasności, klarowności, precyzji, transparentności, uczciwości. A przy rozliczeniach oczekują spolegliwości i zrozumienia specyfiki działania społecznego. Właśnie tego, że to jest działanie społeczne.

A ze strony Urzędu Miejskiego oczekują partnerstwa. Tylko i aż tyle.

Na zakończenie postanowiliśmy przywołać priorytety określone w przywoływanej przez nas strategii rozwoju sektora pozarządowego w Elblągu. Są one niezwykle ambitne, ale warto je zestawzić z zaprezentowanymi w niniejszym raporcie wynikami.

„PRIORYTET I – 2011

Elbląg to miasto silnych organizacji, świadomych społecznie i obywatelsko.

OPIS: Praca u podstaw i budowanie wewnętrznej siły sektora pozarządowego opiera się bezpośrednio na sile samych organizacji. Sprawna wymiana informacji oraz narzędzia służące budowaniu zdrowych stosunków zarówno pomiędzy samymi organizacjami pozarządowymi, jak

i samorządem oraz biznesem pozwoli na umocnienie pozycji organizacji w strukturze gospodarczo-społecznej, jak również na zbudowanie i umocnienie partnerskich relacji wewnętrznych i zewnętrznych organizacji.

PRIORYTET II – 2011

Każda organizacja współpracuje z innymi na warunkach partnerskich – w tym z samorządem i biznesem.

OPIS: Świadomość skuteczności skonsolidowanych sił organizacji pozarządowych oraz praca przy wspólnych przedsięwzięciach realizowanych profesjonalnie pomoże osiągnąć nam stan, w którym każda aktywna organizacja nie tylko będzie znać, ale i w pełni realizować zasady polityki CRM i obsługi swoich grup docelowych. Chcemy, aby każda organizacja nauczyła się i działała zawsze w oparciu o partnerskie relacje i na ich podstawie budowała swój budżet, doświadczenie i wizerunek.

PRIORYTET III – 2011

Każda organizacja realizuje zadania na rzecz społeczności lokalnej cechujące się najwyższym standardem.

OPIS: Aby skutecznie realizować swoje cele strategiczne, jak również wpływać bezpośrednio na wizerunek całego sektora, każda organizacja pozarządowa powinna zapewniać pewne minimum jakości swoich działań. Dążymy do etapu, gdzie każde działanie podejmowane przez organizacje pozarządowe będzie cechowało się pełnym profesjonalizmem i najwyższą jakością wykonania.

PRIORYTET IV – 2011

Organizacje pozarządowe są w pełni identyfikowane przez swoje grupy docelowe.

OPIS: Praca i realizacja działań statutowych stanowi podstawę. Aby jednak zwiększyć ich skuteczność, jak również sukcesywnie móc powiększać grono swoich odbiorców, organizacje pozarządowe muszą umiejętnie docierać do swych grup docelowych poprzez różne środki i narzędzia medialne. Specyfika danego obszaru działania każdej organizacji definiuje sposoby dotarcia, natomiast umiejętność ich stosowania – skuteczność przekazu.

PRIORYTET V – 2011

Mieszkańcy Elbląga, samorząd i świat biznesu postrzegają organizacje pozarządowe jako odpowiedzialne, fachowe i godne zaufania.

OPIS: Nie wystarczy być fachowym i odpowiedzialnym, by za takiego uchodzić. Trzeba również być tak postrzeganym. Organizacje pozarządowe muszą nauczyć się mówić o swojej pracy, sukcesach, porażkach oraz korzystać ze środków, jakie daje im dzisiejszy rynek. Chcemy wykształcić własną jakość działań i wypromować ją co najmniej na rynku lokalnym.

PRIORYTET VI – 2011

Posiadamy przygotowaną kadrę, odpowiedzialną i świadomą swych działań, a każda organizacja zapewni optymalne warunki do jej pracy i rozwoju.

OPIS: Podstawą każdej organizacji są ludzie. Stanowią jej największą siłę, jak również środek do realizacji celów. Tym samym każda z nich musi dbać o swój potencjał ludzki – zarówno wciąż dostarczając wiedzy i umiejętności niezbędnych do pracy, jak również w umiejętny sposób zarządzając wiedzą swych członków – zatrzymując ją w organizacji. Wzrost intelektualny i umiejętnościowy powinien być nacechowany ciągłością i progresywnością. Chcemy, by organizacje pozarządowe same stanowiły doskonałą alternatywę dla biznesu i administracji na lokalnym rynku pracy.

PRIORYTET VII – 2011

Każda organizacja posiada wszelkie niezbędne narzędzia i środki do realizacji swoich działań, jest niezależna finansowo, posiada poparcie społeczne wynikające z pełnej jawności swoich finansów. Część organizacji jest znaczącym pracodawcą na rynku elbląskim.

OPIS: Posiadając sprawną kadrę i realizując działania nacechowane najwyższą jakością, dla organizacji pozostaje ostatni środek do osiągnięcia swych celów strategicznych – stabilny budżet. Chcemy, aby w przyszłości każda organizacja potrafiła stać się zupełnie autonomiczną jednostką pod względem finansowym. Chcemy pomagać młodym organizacjom, ale jednocześnie uczyć każdą z nich przedsiębiorczości i umiejętnego zarządzania środkami pieniężnymi. Istnieje wiele możliwości zaspokojenia potrzeb finansowych organizacji, a każda z nich powinna potrafić korzystać z nich wedle woli i potrzeb.”

Jeśli jednak ktoś chciałby wyłącznie skrytykować ów dokument strategiczny, przede wszystkim z tego powodu, że owe priorytety nie zostały dotychczas spełnione (jeśli w ogóle kiedyś zostaną), to chcielibyśmy zakończyć nasz raport jedną wypowiedzią, która dobrze podsumowuje postawy elbląskich liderów organizacji pozarządowych: „I wydaje mi się, że cały czas patrzamy na nas jak na taką wzorcową... Bo u nas powstają strategie... To jest ciężki klimat, ale u nas powstają. My próbujemy, a gdzie indziej one w ogóle nie powstają, albo powstają i są martwe. I tak jesteśmy cały czas do przodu, mimo tego, że oczekiwania mamy zdecydowanie większe. I tak jesteśmy lepsi, bo je mamy i próbujemy je wdrażać”.

RAPORT ILOŚCIOWO-JAKOŚCIOWY Z BADANIA „MÓJ SAMORZĄD” ELBLĄG

Informacje o badaniu

- Projekt badawczy: Mój samorząd
- Wykonawca: PBS DGA Spółka z o.o., 81-812 Sopot, ul. Junaków 2
- Metodologia: Badanie ilościowe metodą CATI (wywiady telefoniczne wspomagane komputerowo) na reprezentatywnej próbie 501 dorosłych mieszkańców Elbląga. Badanie jakościowe prowadzone metodą indywidualnych wywiadów pogłębionych (IDI – In-Depth Interviews).
- Termin realizacji prac: Badanie ilościowe: 30 listopada–2 grudnia 2009 roku.
Badanie jakościowe: 4–5 lutego 2010 roku oraz 25 marca 2010 roku.
- Miejsce realizacji prac: Elbląg
- Próba: Badanie ilościowe: 501 wywiadów telefonicznych z mieszkańcami Elbląga.
- Badanie jakościowe: 10 indywidualnych wywiadów pogłębionych, po 2 z przedstawicielami następujących grup: władza, opozycja, dziennikarze, organizacje pozarządowe, mieszkańcy.
- Długość wywiadu: Badanie ilościowe – około 10 minut.
Badanie jakościowe – około 45 minut.
- Badanie zostało przeprowadzone w ramach projektu „Mój Samorząd” realizowanego przez Sieć Wspierania Organizacji Pozarządowych „SPLOT” i PBS DGA. Projekt jest współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

Wybrane dane statystyczne

Liczba mieszkańców:	126 439 osób
w tym kobiet:	65 939
w tym mężczyzn:	60 500
Dochody budżetu miasta:	404 582 688 zł
Wydatki budżetu miasta:	410 619 312 zł
Dochód na 1 mieszkańca:	3199 zł
Wydatki na 1 mieszkańca:	3247 zł
Przeciętne wynagrodzenie brutto:	2671 zł
Ilość zarejestrowanych przedsiębiorstw 2009 r.:	11 411
Nowo zarejestrowane przedsiębiorstwa w 2008 r.:	1224
Nowo zarejestrowane przedsiębiorstwa w 2009 r.:	1474
Frekwencja w wyborach samorządowych 2006 r.:	38,20%
Frekwencja w wyborach parlamentarnych 2007 r.:	57,23%

1. Mieszkaniec

1.1 Jakość życia w Elblągu

Zdaniem respondentów uczestniczących w badaniu jakościowym najważniejszym elementem decydującym o dobrej jakości życia w mieście jest możliwość pracy, a następnie oferta kulturalno-rozrywkowa, edukacja oraz sprawna komunikacja miejska.

Pozostałe elementy to:

- infrastruktura społeczna: dostęp do opieki medycznej, rekreacja;
- infrastruktura techniczna: energetyka, dostarczanie ciepła, wody;
- przestrzeń publiczna: estetyka, tereny zielone;
- inne: ekologia, możliwość samorozwoju, więzi społeczne między mieszkańcami, wspólne działania, wspieranie się.

Elbląg postrzegany jest jako miasto zapewniające dobre, wygodne warunki do życia. Opinię tę potwierdziły badania ilościowe przeprowadzone w ramach projektu „Mój samorząd”. 77,5% badanych, z czego 38,7% w sposób zdecydowany, zadeklarowało, że Elbląg jest dobrym miejscem do życia (częściej były to kobiety: 81,7%, osoby w wieku 60 i więcej lat: 84%, respondenci o wykształceniu zasadniczym zawodowym: 85,4%).

Badani podkreślali, że Elbląg jest pięknym miastem, mającym niezwykle dogodne położenie geograficzne. Dużo pozytywnych opinii zebrały również działania samorządu w kwestii infrastruktury drogowej. Zasadniczym problemem miasta jest rosnące bezrobocie oraz poczucie braku promocji Elbląga, niewykorzystanie jego walorów turystycznych.

Tabela 1. Ocena poszczególnych elementów życia w Elblągu.

Element	Mocne strony	Słabe strony
Infrastruktura drogowa	Odczuwalna poprawa standardu dróg miejskich. Ciągła modernizacja dróg. Powstają rondo, ciąg komunikacyjny Wschód, droga ekspresowa do przejścia granicznego do Kaliningradu.	Niezrozumiałe zmiany w trasach i infrastrukturze komunikacji miejskiej: budowa skrzyżowań nie do końca zasadnych, dziwne trasy linii tramwajowej. Dziurawe drogi poboczne.
Oferta kulturalna	Szeroka oferta kulturalna: kino, teatr, imprezy masowe. Hala sportowo-widowiskowa.	Brak współdziałania pomiędzy miejskimi ośrodkami, „niezdrowa rywalizacja”. Stare miasto – skansen, wieczorem nieczynne jako miejsce spotkań, rozrywki. Elbląg postrzegany jest jako miasto starszych ludzi. Oferta mało atrakcyjna dla młodych ludzi. Brak zrozumienia potrzeb kulturalno-rozrywkowych przez Prezydenta miasta.
Estetyka, czystość miasta	Odnowiona starówka. Ładny dworzec. Odnawianie i ocieplanie bloków.	Restrykcyjna polityka wobec reklamy zewnętrznej.

Bezpieczeństwo	Monitoring miejski. Dobrze zorganizowana i działająca policja.	Wzrost bezrobocia powoduje powstawanie zagrożeń społecznych.
Rynek pracy		Kiepska sytuacja na rynku pracy, brak dużych zakładów przemysłowych. Odpływ młodych ludzi z miasta z powodu braku perspektyw. Brak wsparcia dla rodzimych zakładów. Głównym pracodawcą jest wojsko. Błędne inwestycje polegające na stworzeniu elbląskiego parku technologicznego oraz inkubatora nowoczesnych technologii (zbyt duże koszty, mała wiedza społeczna na tematy tych inwestycji).
Edukacja	Szybki rozwój w ostatnich latach – 4 szkoły wyższe. Co roku wyższy poziom: dobra kadra nauczycielska, wyposażone sale. Coraz więcej osób studiuje w mieście i przyjeżdża do Elbląga na studia.	Brak współgrania z potrzebami rynku pracy. Przeciętny i ciągle obniżający się poziom nauczania. Brak systemu, który wyłapywałby ludzi najzdolniejszych. Bardzo niskie miejsca w rankingach (co raz mniej olimpijczyków). Brak szans na bycie ośrodkiem akademickim – bliskość Gdańska i Olsztyna.
Polityka społeczna	Dyżury urzędników miejskich – wysłuchiwanie głosów mieszkańców. Dobra oferta rekreacyjna, tereny zielone, nie ma dużej różnicy między latem a zimą.	Brak partnerstwa pomiędzy władzami miasta a NGO. Urzędniczy sposób sprawowania władzy, brak aktywności poza UM. Brak miejsc w przedszkolach i żłobkach. Dotkliwy brak basenów.

Źródło: Wywiady IDI z przedstawicielami władzy, opozycji, mediów, organizacji pozarządowych i mieszkańców, 2010, PBS DGA.

1.2 Zauważane zmiany

43,9% badanych uważa, że ogólna jakość życia w Elblągu w ciągu ostatnich 3 lat – zdecydowanie lub raczej – poprawiła się¹, natomiast według 22,2% respondentów uległa pogorszeniu. Lepiej niż ogólną jakość życia w mieście elblążanie ocenili poziom zadowolenia z życia w swoim mieście – 46,2% zauważyło poprawę tego elementu, a 19,8% jego pogorszenie.

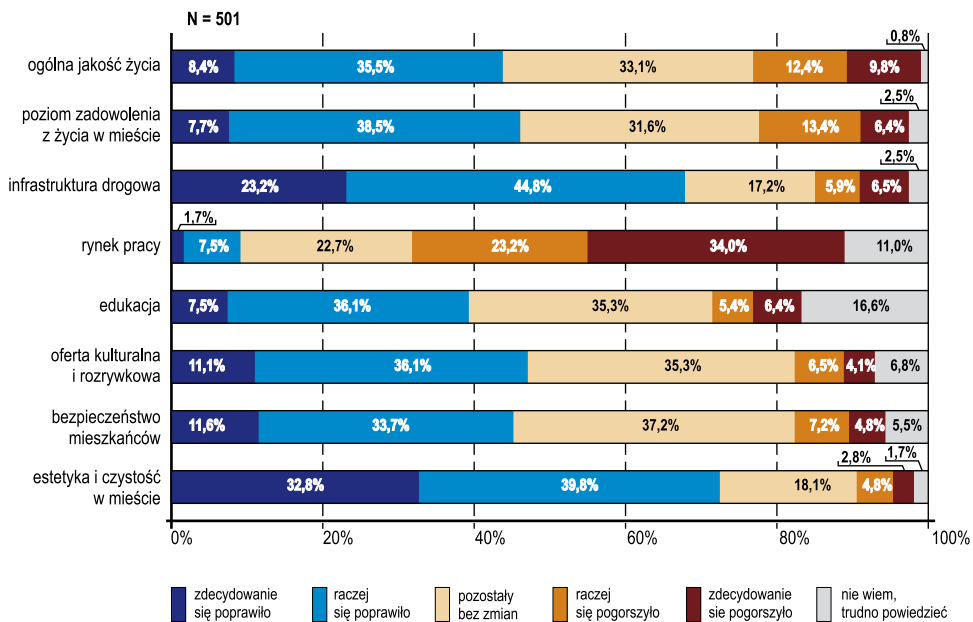
Zdecydowanie najwięcej – 72,6% badanych pozytywnie oceniło zmiany związane z estetyką i czystością w mieście. Respondenci uznali również, że poprawiły się (zdecydowanie lub raczej)

¹ Zarówno ogólną jakość życia w Elblągu, jak i poziom zadowolenia z życia w swoim mieście najlepiej oceniły te same grupy badanych: kobiety (odpowiednio: 47,2%; 47%), osoby w wieku 18 – 24 lata (57%; 65,4%), z wykształceniem podstawowym (57%; 57,5%).

działania w sferze infrastruktury drogowej (67,9%), oferty kulturalnej (47,3%) oraz bezpieczeństwa miejskiego (45,3%).

Elementem ocenionym najgorzej jest rynek pracy: 57,1% badanych twierdzi, że nastąpiło na nim pogorszenie sytuacji.² Od 15 lat w Elblągu nie powstał żaden nowy prężny zakład pracy, najwięcej firm jest tworzonych przez lokalny biznes, lokalnych przedsiębiorców. Miasto – zdaniem opozycji i dziennikarzy – nie pozyskuje inwestorów z zewnątrz, zagranicznego kapitału. W Elblągu i okolicach jest sporo zakładów, które są bardziej znane w Polsce niż w samym mieście: firma Lira (oświetlenie dla Grand Hotelu, Muzeum Powstania Warszawskiego, Hiltona w Warszawie), firmy DRE i Wójcik.

Wykres 1. Ocena poszczególnych elementów życia w Elblągu na przestrzeni trzech ostatnich lat.

Źródło: Badanie CATI na reprezentatywnej próbie 501 mieszkańców Elblągu, 2009 r., PBS DGA.

Najczęściej zauważane zmiany dotyczyły (na podstawie badania jakościowego):

- infrastruktury drogowej i komunikacyjnej: budowy, przebudowy i remonty dróg (również chodników), budowa rond, powstanie drugiego mostu w Elblągu, rozwijanie linii tramwajowych;
- sfery sportu, kultury fizycznej i rekreacji: poszerzanie ścieżek rowerowych, powstanie Centrum biznesowo-sportowego;
- kwestii związanych z estetyką miasta: rewitalizacja i rekonstrukcja Starego Miasta, modernizacja i ocieplenia budynków, ogólna poprawa estetyki miasta;

² Zgodnie z danymi GUS za lata 2007–2009 bezrobocie w Elblągu sukcesywnie rosło. Stopa bezrobocia za rok 2007 wyniosła 12,8%, za rok 2008 – 11,7%, a za rok 2009 – 15,6%.

- inne: rozpoczęcie budowy Modrzewiny Elbląskiej, poprawa warunków w Szpitalu Miejskim na oddziale noworodków i ginekologicznym.

Ogólna ocena jakości życia w Elblągu jest wyższa niż ocena poszczególnych elementów składających się na tę jakość.

Kwestią niewątpliwie najtrudniejszą jest duże bezrobocie i – zdaniem dziennikarzy oraz przedstawicieli opozycji – brak wsparcia dla rodzimych zakładów.

Niepokojące są – podkreślane przez przedstawicieli władz, opozycji i organizacji pozarządowych – nie najlepsze relacje pomiędzy Olsztynem a Elblągiem (duże napięcia, próby blokowania wzajemnych inicjatyw). Wytworzono sytuację, w której poszczególne instytucje kultury – podległe miastu i władzom wojewódzkim – konkurują ze sobą, robią podobne imprezy w tym samym terminie.

Niewątpliwym sukcesem jest fakt, że w sferze elementów stanowiących zdaniem elblążan o wysokiej jakości życia w mieście, zachodzą pozytywne zmiany (infrastruktura drogowa, oferta kulturalno-rozrywkowa).

2. Obywatel

2.1 Elbląg jako miasto obywatelskie

Zdaniem badanych dobry obywatel to osoba, która:

- uczestniczy w życiu społecznym, działa na rzecz pewnej wspólnoty;
- wykonuje obowiązki obywatelskie (bierze udział w wyborach i referendach);
- wykazuje aktywność (czynnie ustosunkowuje się do rzeczywistości);
- jest patriotą;
- ma następujące cechy: sumienność, dobro, uczciwość, niepokój, odpowiedzialność, praworządność.

Z badania ilościowego wynika, że Elbląg jest miastem obywatelskim: 83,7% respondentów deklaruje interesowanie się wydarzeniami w swoim mieście, a 88% badanych czuje się współodpowiedzialnych za miejsce, w którym mieszka.

Badanie jakościowe zweryfikowało tę opinię, pokazało bierność elblążan w kwestii rządzenia miastem i własnymi problemami. O obywatelskim Elblągu mówić można wyłącznie w kontekście dużej liczby działających w mieście organizacji pozarządowych. Co ciekawe, bardzo równomiernie rozłożone są odsetki odpowiedzi na pytanie o to, czy można ufać większości ludzi: 49,5% versus 48,9% (zagregowane odpowiedzi „zdecydowanie można ufać” i „raczej można ufać”). Biorąc pod uwagę fakt, że podstawą społeczeństwa obywatelskiego jest zaufanie, powyższe dane nie świadczą o obywatelskim Elblągu najlepiej.

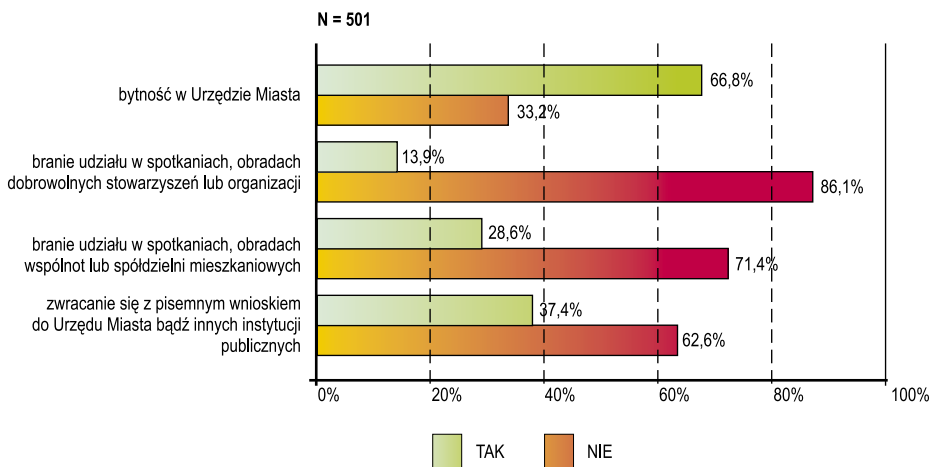
Przedstawiciele władzy uważają, że mieszkańcy Elbląga artykułują swoje potrzeby poprzez radnych, liderów skupionych w NGO, media oraz bezpośrednio. Zdaniem przedstawicieli opozycji, dziennikarzy, NGO i mieszkańców elblążanie nie mają świadomości obywatelskiej, są nieporuszeni lub ograniczają się do krytyki.

Jest kilka teorii związanych ze słabą aktywnością mieszkańców Elbląga:

- niewzięcie pod uwagę wyników referendum zorganizowanego pod auspicjami Rady Miasta, a dotyczącego przynależności Elbląga do Pomorza;
- niemożność podejmowania w mieście tematów związanych z samorządnością, większość z nich traktowana jest jako atak ad persona, brak możliwości merytorycznej dyskusji;
- zbyt duże zaufanie do władz, mistyczna wiara w jednokrotny wybór, duży mandat społecznego zaufania do Prezydenta i Rady Miasta;
- w Elblągu – mieście o rodowodzie robotniczym – brak jest zwyczaju aktywności społecznej i politycznej.

Dwie grupy społeczne próbowały rozpocząć w Elblągu rozmowę o samorządności, dialogu obywatelskim. Jedną próbę – zignorowaną przez władze – podjęli przedstawiciele organizacji pozarządowych, zwłaszcza Fundacji Elbląg, drugą – dziennikarze. Media pełnią w Elblągu bardzo ważną funkcję, są pośrednikiem pomiędzy mieszkańcami a władzą, a także przekazicielem informacji. Dziennikarze są liderami tego dopiero kształtującego się społeczeństwa obywatelskiego. Od listopada 2009 roku przedstawiciele mediów spotykają się raz w miesiącu, omawiając sprawy ważne dla miasta, by następnie publikować je w telewizji, prasie, radiu i portalach internetowych.

Wykres 2. Przejawy aktywności obywatelskiej mieszkańców Elbląga w ciągu roku 2009.

Źródło: Badanie CATI na reprezentatywnej próbie 501 mieszkańców Elbląga, 2009 r., PBS DGA.

2.2 Aktywność polityczna mieszkańców

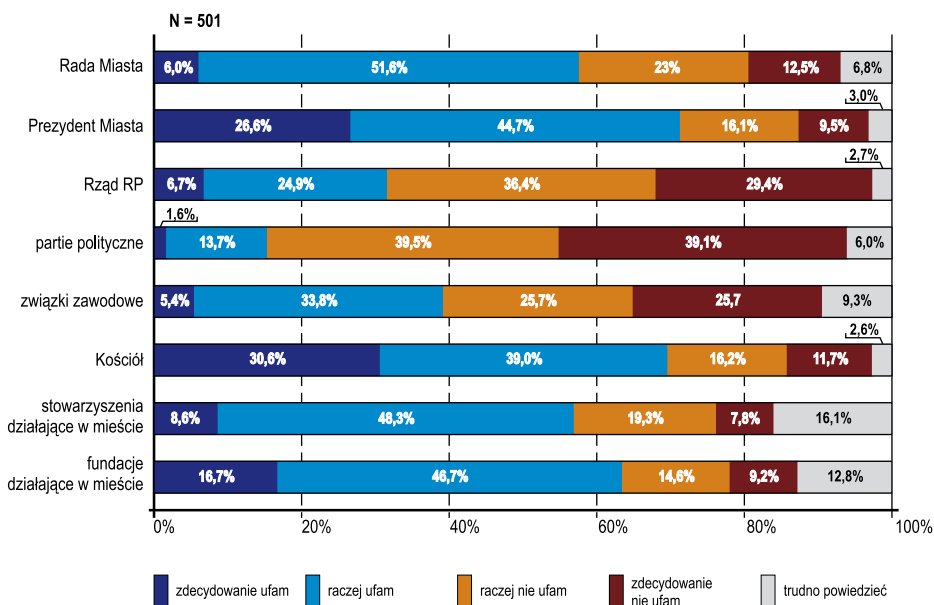
Deklarowana przez badanych frekwencja wyborcza (wybory samorządowe, parlamentarne, prezydenckie) w Elblągu jest dość wysoka. 72,7% badanych deklaruje głosowanie w wyborach prezydenckich z 2005 roku, 65,7% w ostatnich wyborach parlamentarnych, a 67,5% twierdzi, że brało udział w ostatnich wyborach samorządowych. Deklarowana frekwencja wyraźnie kontrastuje z danymi podawanymi przez Państwową Komisję Wyborczą: według tych danych

w wyborach prezydenckich z 2005 roku brało udział 50,89% elblążan, w wyborach parlamentarnych: 57,30%, a samorządowych w 2006 roku – 38,20% mieszkańców Elbląga.

Niezależnie od wskazanych różnic w faktycznej i deklarowanej frekwencji wyborczej – 71,4% badanych deklaruje zaufanie do obecnego gospodarza miasta – Prezydenta Henryka Słoniny, a 57,7% respondentów ma zaufanie do Rady Miasta. W przypadku organizacji pozarządowych, badani deklarują większe zaufanie do działających w mieście fundacji (63,4%) niż stowarzyszeń (56,9%).

Generalnie, poziom zaufania do instytucji lokalnych jest dużo większy niż do instytucji szczebla państwowego. Do Rządu RP zaufanie deklaruje 31,6% respondentów, a do związków zawodowych 39,2%. Najmniej osób w Elblągu ufa partiom politycznym – zaledwie 15,3%. Tradycyjnie duża grupa badanych obdarza swoim zaufaniem Kościół (69,6%).

Wykres 3. Deklarowany poziom zaufania do poszczególnych instytucji.

Źródło: Badanie CATI na reprezentatywnej próbie 501 mieszkańców Elbląga, 2009 r., PBS DGA.

2.3 Wiedza o organizacjach pozarządowych

W Elblągu istnieje bardzo dużo organizacji pozarządowych³. Zdaniem dziennikarzy, przedstawicieli NGO oraz mieszkańców tak duża ich liczba w dużej mierze wynika z konieczności zagospodarowania przestrzeni, którymi nie zajmują się władze miasta (ludzie zaczęli się sami organizować, żeby wymusić pewne rzeczy).

³ W aktualizowanej 15.06.2010 roku bazie Centrum Organizacji Pozarządowych w Elblągu zapisanych jest 170 organizacji.

Trzeci sektor w Elblągu nie jest homogeniczny. Wydzieliła się grupa bardzo silnych organizacji, będących ważnym partnerem dla samorządu, np. działająca od 1992 roku Elbląska Rada Konsultacyjna Osób Niepełnosprawnych (ERKON), Elbląskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Pozarządowych. Najsilniejsze organizacje związane są z pomocą społeczną i zdrowotną, dziedzinami, w których potrzeba i determinacja są największe.

Zdaniem przedstawicieli opozycji i mieszkańców jest w Elblągu duża grupa zawodowych działaczy społecznych, zorientowanych przede wszystkim na pieniądze w projektach unijnych.

Współpracę organów administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi określa dokument Zasady współpracy pomiędzy samorządowymi władzami Elbląga a organizacjami pozarządowymi (zarządzenie Prezydenta Miasta Elbląga z dnia 31 grudnia 2004 roku). W Elblągu funkcjonuje działający przy prezydencie miasta pełnomocnik ds. organizacji pozarządowych, p. Maciej Pietrzak (zwróciła na to uwagę tylko jedna osoba – przedstawiciel NGO). Działalność organizacji pozarządowych jest zauważalna. Skuteczność ich działania przejawia się m.in. w:

- realizacji projektów unijnych, docieraniu do określonych beneficjentów z pomocą i wsparciem (np. aktywizacja młodych mam);
- aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych (np. Agencja Zatrudnienia prowadzona przez ERKON, kursy, szkolenia);
- aktywizacji osób starszych (fundusz aktywności seniorów, kluby seniorskie i kombatanckie, konkursy literackie, program 50+);
- działalności dla dzieci: organizacja wypoczynku, stypendia dla dzieci niepełnosprawnych;
- wsparciu materialnym dla osób potrzebujących pomocy (organizacja charytatywnych koncertów, banki żywności);
- powstaniu Telewizji Obywatelskiej;
- organizacji imprez plenerowych, festynów;
- propagowaniu zdrowego, aktywnego stylu życia (np. taniec);
- przypominaniu o dziedzictwie historycznym (np. organizacja imprez tematycznie związanych z Wikingami);
- finansowaniu stypendiów;
- poradnictwie specjalistycznym.

Problemy Trzeciego Sektora:

- istnienie dziedzin życia, w których udział NGO nie jest wystarczający, np. aktywizacja młodzieży, działalność w zakresie rynku pracy, ekologii, ochrony środowiska, turystyki;
- pisanie projektów unijnych pod środki, a nie pod efekty działań i dla ludzi, pieniądze przeznaczane są na płace i etaty;
- mała (choć bardzo silna) grupa liderów;
- nietransparentność, częste łączenie stanowisk, np: osoby pracujące w mediach, działają w NGO i mają ambicje polityczne;
- borykanie się z codziennością, brak czasu na działania społeczne.

Z badania ilościowego wynika, że Elbląg jest miastem obywatelskim, ponad 80% respondentów deklaruje interesowanie się wydarzeniami w mieście i czuje się za nie współodpowiedzialnych.

Wg opinii respondentów z badań jakościowych większość obywateli Elbląga jest mało aktywnych: nie wykazują inicjatywy, niechętnie uczestniczą w organizowanych przedsięwzięciach.

W działania prowadzące do rozwoju lokalnego angażują się przede wszystkim mieszkańcy aktywni w ramach struktur organizacji pozarządowych, których w Elblągu jest dużo. Zdaniem niektórych liderów opinii publicznej – NGO wypełniają lukę w działalności władz lokalnych. Ogromnym wsparciem dla mieszkańców są elbląskie media (są blisko ludzi). Aktywność polityczna Elbląga mieści się w średniej krajowej.

3. Władza i mieszkańcy

3.1 Władza

Z badania jakościowego wynika, że władze Elbląga nie starają się, aby mieszkańcy miasta byli stroną w procesie decyzyjnym, czuli się współodpowiedzialni za podejmowane decyzje. Wszyscy respondenci – włącznie z przedstawicielami władzy – zgodnie zgłaszali trudności w komunikacji pomiędzy władzą a mieszkańcami. Zdaniem liderów opinii dialog społeczny w Elblągu jest wymuszony, pozorny, fasadowy.

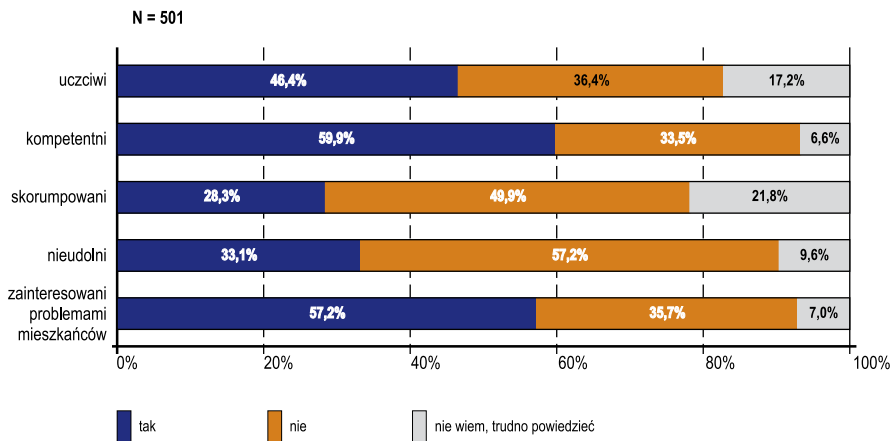
Tabela 2. Opinie badanych na temat aktywizacji mieszkańców Elbląga przez władze.

Mieszkańcy	Aktywna polityka informacyjna. Brak zauważalnych działań aktywizujących mieszkańców. Samorządowcy nie są aktywni na niwie kulturalnej, społecznej – nie „bratają się” z mieszkańcami.
Władza	Problemy z komunikacją społeczną – trudności w przekazywaniu informacji nt. planowanych działań i ich uzasadnień. Zbyt mało chęci do profesjonalnego, merytorycznego uczestnictwa, wypracowywania określonych rozwiązań zwłaszcza w trakcie konsultacji społecznych, które przybierają charakter fasadowy.
Opozycja	Brak zaangażowania ze strony władz miasta w konsultacjach społecznych – fasadowy charakter spotkań. Słabe zaangażowanie elblążan w życie miasta - brak przykładu „z góry” np. Prezydent przez 12 lat nie był na żadnej premierze teatralnej. Brak strategii promocji miasta i działań władz miejskich. Brak informacji zwrotnej, dlaczego dane pomysły nie są realizowane.
NGO	Niewielkie oznaki zmian: Wydział Kultury Urzędu Miasta „zaczął rozmawiać”, pojawiły się możliwości grantów na 3 lata, a nie na rok, co umożliwi skuteczniejsze działania. Brak partnerstwa i współpracy z samorządem. Władza nieznosząca krytyki – brak możliwości merytorycznej dyskusji. Dzieją się wyłącznie „inicjatywy oddolne”, miasto nie angażuje się w aktywizowanie mieszkańców, budowanie społeczeństwa obywatelskiego.
Dziennikarze	Złe podejście władz miasta do mieszkańców – nie słuchają ich głosu, brak jest komunikacji społecznej.

Źródło: Wywiady IDI z przedstawicielami władzy, opozycji, mediów, organizacji pozarządowych i mieszkańców, 2010, PBS DGA.

Badanie ilościowe pokazało, że osoby sprawujące w Elblągu władzę zostały dobrze ocenione przez badanych – ponad połowa badanych oceniła, że można o nich powiedzieć: kompetentni (59,9%) oraz zainteresowani problemami mieszkańców (57,2%). Najmniej badanych – choć odsetek respondentów jest tu dość wysoki – wskazało skorumpowanie (28,3%) oraz nieudolność (33,1%) jako cechy władz miasta.

Wykres 4. Ocena osób sprawujących władzę w Elblągu.

Źródło: Badanie CATI na reprezentatywnej próbie 501 mieszkańców Elbląga, 2009 r., PBS DGA.

Zdaniem badanych rozmowa władz miejskich z mieszkańcami odbywa się wtedy, gdy jest konieczna, gdy pojawi się jakiś naprawdę poważny problem (np. długi za wodę w dzielnicy Zawada). Pozostałe spotkania wynikają z narzuconych wymogów – unijnych (kwestie infrastruktury drogowej, inwestycje) lub ustawowych (miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego). Spotkań z mieszkańcami jest bardzo mało, w dodatku brak dostatecznej informacji na ich temat skutecznie uniemożliwia mieszkańcom wypowiedzanie się. W efekcie elblążanie są niedoinformowani na temat tego, co dzieje się w ich mieście⁴. Niezależnie od liczby spotkań władz samorządowych z mieszkańcami Elbląga, panuje powszechna opinia, że Prezydent jest dla elblążan niedostępny.

Zauważane przez badanych kanały komunikacyjne między władzami miejskimi a mieszkańcami:

- prasa, w tym dwie bezpłatne gazety: Nasz Elbląg, Ekstra Elbląg;
- Telewizja Elbląska;
- Internet (strony internetowe instytucji publicznych);
- telebimy, plakaty;
- dyżury radnych;

⁴ Najlepszym przykładem jest budowa bardzo poważnego projektu: przygotowania terenów pod Modrzewinę Elbląską (projekt współfinansowany z UE). Waga tej inwestycji – kluczowej dla rozwoju Elbląga – nie jest ludziom odpowiednio przekazana, ludzie kwestionują jej zasadność, choć niewiele o niej wiedzą.

- spotkania otwarte z mieszkańcami;
- spotkania z inicjatywy mediów: dwa razy w miesiącu dochodzi do spotkań przedstawicieli mediów z władzami (bez udziału mieszkańców)
- konsultacje społeczne (odbywające się w bardzo ograniczonym stopniu).

Ani razu w rozmowach z badanymi nie pojawiła się kwestia rad dzielnic/rad osiedli, które w zamyśle są organami pośredniczącymi pomiędzy władzą miejską a mieszkańcami. W tym kontekście nie dziwi wysoka pozycja mediów, które dla mieszkańców są po prostu brakującym ogniwem w komunikacji z władzami Elbląga.

3.2 Mieszkańcy

Społeczeństwo elbląskie jest wyraźnie podzielone: jedna jego część (niewielka) mocno się angażuje, aktywnie działa w organizacjach pozarządowych, proponuje swoje rozwiązania, komentuje działania władz na forach internetowych, część druga (bardzo duża) – jest bierna, skupia się na pracy i odpoczynku, nie angażuje się w żadne działania. Istnieje w Elblągu teoria, że bierność mieszkańców i wybranych przez nich władz jest ściśle połączona. Zdaniem wszystkich badanych większość mieszkańców czuje się pominięta.

Przyczyny takiej opinii:

- zgłaszane przez mieszkańców problemy nie są rozwiązywane, nawet te najprostsze, które nie wymagają dużego nakładu środków finansowych;
- brak informacji zwrotnej ze strony władz miasta;
- postawa urzędników, którzy blokują postawy obywatelskie, nie przekazują informacji, nie nadają sprawom biegu
- manifestowana przez władze i urzędników niechęć do uzyskiwania informacji od mieszkańców.

3.3 Konsultacje społeczne

24,9% badanych jest zdania, że lokalne władze Elbląga chętnie konsultują trudne decyzje z mieszkańcami (65,3% jest zdania przeciwnego)⁵.

Z badań jakościowych wynika, że konsultacje społeczne w Elblągu przeprowadzane są rzadko, a wnioski i opinie mieszkańców zazwyczaj nie są brane pod uwagę⁶ (np. Prezydent na ogół wnioskuje o odrzucenie zgłaszanych do planów zagospodarowania przestrzennego uwag). Tę niechlubną tradycję rozpoczyna referendum dotyczące przynależności Elbląga do województwa pomorskiego. Głosy mieszkańców nie zostały wówczas wzięte pod uwagę, co – zdaniem badanych liderów opinii – skutecznie i na długo zniechęciło elblążan do aktywności społecznej.

Badani zwracali uwagę na fakt, że konsultacje społeczne w Elblągu mają często charakter fasadowy (zdaniem przedstawicieli władzy – z wyjątkiem kwestii zagospodarowania przestrzennego, które – jako adresowane do konkretnych osób – mają większą szansę na sukces). Fasadowość pojawia się natomiast w przypadku projektów unijnych (inwestycje realizowane są na

⁵ Częściej przekonani o tym, że władze chętnie konsultują trudne decyzje z mieszkańcami, są kobiety (30,5%), osoby mające 60 i więcej lat (31,3%), badani z wykształceniem średnim (29,7%).

⁶ Wyjątkiem są konsultacje eksperckie, np. prowadzone w środowiskach oświatowych, konsultacje w zakresie opieki społecznej, gdzie partnerem dla władz samorządowych są organizacje pozarządowe.

siłę, bo są na nie pieniądze, z których nie można nie skorzystać). Problematiczne są również kwestie związane z dystrybucją informacji oraz terminem przeprowadzania konsultacji (np. tydzień przed rozpoczęciem inwestycji). Jedną z ważniejszych zalet konsultacji społecznych jest obustronne poszerzenie perspektywy widzenia. Wady wskazane przez respondentów podczas badania jakościowego nie wynikały z charakteru samego narzędzia, ale były efektem błędów realizacyjnych, braku merytorycznego przygotowania i po trosze – pokłosiem realizowanej przez władze miasta polityki społecznej.

Tabela 3. Definicja, zalety i wady konsultacji społecznych.

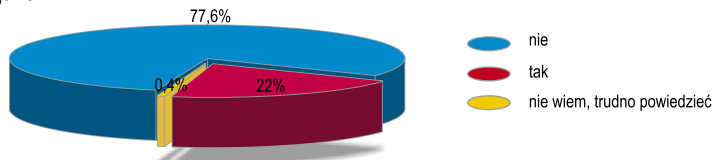
	Definicja	Zalety	Wady
Władza	Otwarte spotkania, na których każdy może wyrazić swoją opinię, zadać pytanie. Rozpoznanie potrzeb i oczekiwań społecznych, przekazanie niezbędnej wiedzy o planowanych działaniach, podjęcie optymalnej decyzji.	Poznanie dodatkowych punktów widzenia, możliwości pokazania różnych sfer, różnych opinii. Możliwość wyartykułowania przez mieszkańców swoich pomysłów, poglądów.	Przedwyborcza pokazówka, zagrożenie nagonką wyborczą. Populizm polegający na wykorzystywaniu tego narzędzia do swoich partykularnych interesów.
Opozycja	Element demokracji bezpośredniej. Komunikowanie się ze społeczeństwem, aby uzyskać jego opinie. Działanie, w ramach którego osoby decyzyjne dowiadują się, co ludzie myślą o jakimś pomysle.	Szansa na poprawienie postawy obywatelskiej mieszkańców. Wyzwolenie się ze sfery ciągle tych samych nazwisk, wypromowanie kogoś spoza struktur. Dla władzy źródło wiedzy, nowe spojrzenie na różne kwestie. Pozyskanie opinii od społeczeństwa, możliwość skonsultowania z szerszym kręgiem konsumentów.	Możliwość anonimowego krytykanctwa - mówienie „nie, bo nie”. Nie zawsze jest możliwość w trakcie dyskusji ważenia różnego rodzaju opinii, przedstawienia wszystkich argumentów.
Mieszkańcy	Pytanie mieszkańców o zdanie, wysłuchanie, zbieranie informacji od nich. Próba uzgodnienia albo przedstawienia społeczeństwu pewnych zamysłów i przedsięwzięć.	Dowód demokracji na lokalnej płaszczyźnie. Wskazówka dla osób rządzących Konsolidacja środowiska lokalnego, dostrzeganie innych potrzeb innych ludzi. Wrażliwość społeczna społeczna. Możliwość wyrażenia przez mieszkańców swoich opinii.	Nie ma wad.
Dziennikarze	Poddanie pod publiczną dyskusję ważnego dla miasta problemu, przedstawienie wszystkim stronom za i przeciw danego projektu.	Budowanie przekonania, że władza bierze pod uwagę zdanie ludzi - obywatele mają mniej pretensji do władzy. Pozyskiwanie bardzo ważnych informacji.	Pojawiają się pieniaczki. Przeważają niekiedy własne korzyści, czasem doprowadza to do konfliktów

NGO	<p>Rozmowa o problemie z ludźmi, którzy mają jakiś wpływ na niego, albo są zainteresowani jego rozwiązaniem.</p>	<p>Możliwość partycypacji przez mieszkańców w życiu miasta. Urząd uzyskuje wiedzę o tym, co myślą ludzie. Określanie potrzeb, wciągnięcie do działań społeczności lokalnych.</p>	<p>Indywidualne osoby próbują coś ugrać dla siebie, załatwić osobiste sprawy. Konsultacje są okazją do wylewania żali, stresów i frustracji.</p>
------------	--	--	--

Źródło: Wywiady IDI z przedstawicielami władzy, opozycji, mediów, organizacji pozarządowych i mieszkańców, 2010, PBS DGA.

W Elblągu konsultacje dotyczą niemal wyłącznie rzeczy, które są wymagane przez prawo: miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (wymóg ustawy), planów drogowych oraz inwestycji (w obu przypadkach są to najczęściej projekty unijne lub przy dużym wsparciu Funduszy Europejskich). Elbląskie NGO's zostały poproszone o konsultacje Strategii rozwoju 2001–2015. 22% badanych elblążan deklaruje, że brało udział w jakichkolwiek konsultacjach społecznych organizowanych przez władze miejskie (77,6% nie brało udziału). W badaniu jakościowym, w którym uczestniczyli liderzy opinii, zdarzały się osoby, które w konsultacjach społecznych nigdy nie brały udziału.

Wykres 5. Deklarowany udział mieszkańców w jakichkolwiek konsultacjach społecznych organizowanych przez władze miejskie.

Źródło: Badanie CATI na reprezentatywnej próbie 501 mieszkańców Elbląga, 2009 r., PBS DGA.

Lista konsultacji społecznych w Elblągu, które byli w stanie wymienić respondenci w badaniu jakościowym, jest bardzo krótka.

Konsultacje społeczne w Elblągu – case study:

1. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego:
 - Stare Miasto.
2. Plany inwestycyjne:
 - konsultacje w sprawie powstania Parku Technologicznego.
3. Inne:
 - konsultacje oświatowe, związane z edukacją (konsultacje eksperckie);
 - konsultacje w sprawie przynależności do województwa pomorskiego;
 - konsultacje związane z EPEC;
 - konsultacje strategii rozwoju 2001–2015 (konsultacje eksperckie, z NGO).

Sfery życia, które mogłyby zostać poddane konsultacjom społecznym:

- plany inwestycyjne miasta;
- strategia miasta;

- program promocji miasta;
- wizja rozwoju miasta: gospodarka morską, zasadność istnienia w Elblągu portu morskiego;
- Park Technologiczny, kwestia Modrzewiny Elbląskiej;
- sport, infrastruktura sportowa;
- wizja i rozwój Starego Miasta: Brama Targowa, Ratusz;
- działania związane ze sferą bezdomności w Elblągu;
- inwestycje kulturalne i sportowe – obiekty i ich utrzymanie, Aquapark;
- infrastruktura drogowa, kwestia organizacji ruchu, sygnalizacji świetlnej.

W Elblągu nie widać szczególnego zaangażowania władz w kwestie włączania społeczeństwa w życie miasta. Ruchy władzy w kierunku mieszkańców są pozorne.

Media w Elblągu walczą, by zmienić podejście władzy samorządowej do mieszkańców. Chodzi zwłaszcza o prowadzenie pełnej sprawozdawczości z działań, które władza wykonuje. Polityka informacyjna władz polega najczęściej na reakcji na doniesienia medialne.

Organizacje pozarządowe – podobnie jak mieszkańcy – są wyobcowane z roli konsultacyjnej i opiniotwórczej przy tworzeniu prawa miejscowego, strategii rozwoju i promocji miasta.

W Elblągu konsultuje się tylko rzeczy, które są wymagane przez prawo. Wielkim mankamentem jest kwestia nieprzekazywania społeczeństwu uzasadnień działań podejmowanych w zakresie konsultacji społecznych. Ten właśnie element – nieuwzględnianie uwag, opinii mieszkańców, niedbałość o to, by mieszkańcy wyrażali swoje zdanie – jest najsłabszą stroną społeczeństwa obywatelskiego.

4. Wnioski

Ponad trzy czwarte badanych jest zdania, że Elbląg to dobre miejsce do życia – jest pięknym miastem, ma świetne położenie geograficzne. Mimo to w mieście dominuje poczucie niezrealizowanych aspiracji społeczno-kulturowych, gospodarczych i turystycznych, częściowo tylko związanych z faktem nieprzynależności do województwa pomorskiego. Zasadniczym problemem jest niewykorzystanie walorów naturalnych, brak promocji miasta oraz bezrobocie.

Elblążanie zauważają zmiany w swoim mieście – doceniają zwłaszcza te, które dokonały się w zakresie estetyki i czystości miasta oraz w dziedzinie infrastruktury drogowej.

Opinie na temat obywatelskiego Elbląga są podzielone. Zdecydowana większość elblążan deklaruje zainteresowanie wydarzeniami w mieście i czuje się współodpowiedzialna za miejsce, w którym mieszka. Mimo tych deklaracji, elblążanie są bierni, brakuje im świadomości obywatelskiej (nie znają różnych przepisów prawnych, zakresów kompetencji i uprawnień itp.) Obywatelski Elbląg opiera się wyłącznie na działalności organizacji pozarządowych.

Trzeci Sektor w Elblągu jest wyjątkowo silny. Ich aktywność, a zwłaszcza skuteczność działań jest zauważalna. NGO wypełniają luki, które – zwłaszcza w zakresie pomocy społecznej – są zaniebane przez władze miasta.

Postawa władz Elbląga jest zniechęcająca obywatelsko. Brak jest starań w zakresie aktywizowania mieszkańców. Nie ma dialogu ze społeczeństwem, otwartych spotkań, aktywnej siatki rad osiedli/dzielnic, szwankuje komunikacja między stronami. Prezydent jest dla mieszkańców osoba nieznaną, niedostępną.

Ogromnie ważną funkcję w Elblągu spełniają media – są pośrednikiem i przekazicielem informacji. Dla mieszkańców Elbląga są oparciem, a w szerszym zakresie ich trybuną obywatelską.

Mieszkańcy nie są aktywowani i na ogół nie angażują się w żadne działania społeczne, mają poczucie, że ich zdanie nie jest władzy do niczego potrzebne. Elblążanie nie wiedzą, jaka jest wizja miasta, w którym kierunku będzie się ono rozwijać. Nie przekonują ich luźne pomysły na Elbląg turystyczny, przemysłowy, tranzytowy. W kontekście niepewnej teraźniejszości, często wracają myślą do dawnej, świetnej gospodarczo przeszłości. Konsultacje społeczne odbywają się rzadko, tylko z konieczności (wymogi prawne), opinie mieszkańców są pomijane, nie ma informacji zwrotnej odnośnie konkretnych decyzji.

Aneks tabelaryczny

P1. Z którymi z poniższych stwierdzeń się Pan/i zgadza, a z którymi się nie zgadza?

	Zdecydowanie się zgadzam	Raczej się zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Trudno powiedzieć	Razem
	% wiersza	% wiersza	% wiersza	% wiersza	% wiersza	% wiersza
Można ufać większości ludzi	6,3%	43,2%	35,1%	13,9%	1,5%	100,0%
Interesuję się wydarzeniami w moim mieście	33,4%	50,3%	11,5%	4,4%	0,4%	100,0%
Czuję się współodpowiedzialny za miejsce, w którym mieszkam	54,9%	33,1%	6,8%	4,5%	0,8%	100,0%
Miasto, w którym mieszkam, to dobre miejsce do życia	38,7%	38,8%	15,4%	5,8%	1,4%	100,0%

P2. Przeczytam Panu/i teraz kilka instytucji. Proszę powiedzieć, którym z nich Pan/i ufa, a którym nie ufa:

	Zdecydowanie ufam	Raczej ufam	Raczej nie ufam	Zdecydowanie nie ufam	Trudno powiedzieć	Razem
	% wiersza	% wiersza	% wiersza	% wiersza	% wiersza	% wiersza
Rada Miasta	6,0%	51,6%	23,0%	12,5%	6,8%	100,0%
Prezydent Miasta	26,6%	44,7%	16,1%	9,5%	3,0%	100,0%
Rząd RP	6,7%	24,9%	36,4%	29,4%	2,7%	100,0%
Partie Polityczne	1,6%	13,7%	39,5%	39,1%	6,0%	100,0%
Związki Zawodowe	5,4%	33,8%	25,7%	25,7%	9,3%	100,0%
Kościół	30,6%	39,0%	16,2%	11,7%	2,6%	100,0%

Stowarzyszenia działające w mieście	8,6%	48,3%	19,3%	7,8%	16,1%	100,0%
Fundacje działające w mieście	16,7%	46,7%	14,6%	9,2%	12,8%	100,0%

P3. Czy należy Pan/i do jakichkolwiek dobrowolnych stowarzyszeń, organizacji pozarządowych, fundacji, partii politycznych, itp?

	Tak	Nie	Razem
	% wiersza	% wiersza	% wiersza
Czy należy Pan/i do jakichkolwiek dobrowolnych stowarzyszeń, organizacji pozarządowych, fundacji, partii politycznych, itp.?	14,9%	85,1%	100,0%

P4. Czy Pana/i zdaniem władze lokalne w Pan/ mieście chętnie konsultują trudne decyzje z mieszkańcami?

	Tak	Nie	Nie wiem/ trudno powiedzieć	Razem
	% wiersza	% wiersza	% wiersza	% wiersza
Czy Pana/i zdaniem władze lokalne w Pan/ mieście chętnie konsultują trudne decyzje z mieszkańcami?	24,9%	65,3%	9,8%	100,0%

P5. Czy brał/a Pan/i kiedykolwiek udział w jakichkolwiek konsultacjach społecznych organizowanych przez władze miejskie?

	Tak	Nie	Nie wiem/ trudno powiedzieć	Razem
	% wiersza	% wiersza	% wiersza	% wiersza
Czy brał/a Pan/i kiedykolwiek udział w jakichkolwiek konsultacjach społecznych organizowanych przez władze miejskie?	22,0%	77,6%	0,4%	100,0%

P6. Które z poniższych określeń dobrze pasowałyby Pana/i zdaniem do osób sprawujących władzę w Pana/i mieście?

	Tak	Nie	Nie wiem/ trudno powiedzieć	Razem
	% wiersza	% wiersza	% wiersza	% wiersza
Uczciwi	46,4%	36,4%	17,2%	100,0%
Kompetentni	59,9%	33,5%	6,6%	100,0%
Skorumpowani	28,3%	49,9%	21,8%	100,0%
Nieudolni	33,1%	57,2%	9,6%	100,0%
Zainteresowani problemami mieszkańców	57,2%	35,7%	7,0%	100,0%

P7. Czy w ciągu tego roku:

	Tak	Nie	Razem
	% wiersza	% wiersza	% wiersza
Był/a Pan/i w Urzędzie Miasta	66,8%	33,2%	100,0%
Brał/a Pan/i udział w spotkaniach, obradach dobrowolnych stowarzyszeń bądź organizacji	13,9%	86,1%	100,0%
Brał/a Pan/i udział w pracach/obradach wspólnot bądź spółdzielni mieszkaniowych	28,6%	71,4%	100,0%
Zwracał/a się Pan/i z pisemnym wnioskiem do Urzędu Miasta bądź innych instytucji publicznych	37,4%	62,6%	100,0%

P8. Czy:

	Tak	Nie	Razem
	% wiersza	% wiersza	% wiersza
Głosował/a Pan/i w ostatnich wyborach samorządowych (do Rady Miasta, na Prezydenta Miasta)?	67,5%	32,5%	100,0%
Głosował/a Pan/i w ostatnich wyborach parlamentarnych (do Sejmu i Senatu RP)?	65,7%	34,3%	100,0%
Głosował/a Pan/i w ostatnich wyborach prezydenckich?	72,7%	27,3%	100,0%

P9. Proszę ocenić, czy następujące elementy życia w Pana/i mieście w ciągu ostatnich trzech lat pogorszyły się, czy poprawiły?

	Zdecydowanie się poprawiło	Raczej się poprawiło	Pozostały bez zmian	Raczej się pogorszyło	Zdecydowanie się pogorszyło	Nie wiem, trudno powiedzieć	Razem
	% wiersza	% wiersza	% wiersza	% wiersza	% wiersza	% wiersza	% wiersza
Ogólna jakość życia	8,4%	35,5%	33,1%	12,4%	9,8%	0,8%	100,0%
Poziom zadowolenia z życia w mieście	7,7%	38,5%	31,6%	13,4%	6,4%	2,5%	100,0%
Infrastruktura drogowa	23,2%	44,8%	17,2%	5,9%	6,5%	2,5%	100,0%
Rynek pracy	1,7%	7,5%	22,7%	23,2%	34,0%	11,0%	100,0%
Edukacja	7,5%	31,9%	32,2%	5,4%	6,4%	16,6%	100,0%
Oferta kulturalna i rozrywkowa	11,1%	36,1%	35,3%	6,5%	4,1%	6,8%	100,0%
Bezpieczeństwo mieszkańców	11,6%	33,7%	37,2%	7,2%	4,8%	5,5%	100,0%
Estetyka i czystość w mieście	32,8%	39,8%	18,1%	4,8%	2,8%	1,7%	100,0%

Podmioty ekonomii społecznej na terenie województwa warmińsko-mazurskiego¹

Ustawa o zatrudnieniu socjalnym została uchwalona dnia 13 czerwca 2003 roku (Dz. U. z 2003 r. Nr 122, poz. 1143) jako element szerszej strategii przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu. Jej celem jest wprowadzenie prawno-ekonomicznych instrumentów zapobiegania procesom marginalizacji społecznej poprzez tworzenie jednostek organizacyjnych zwanych Centrami Integracji Społecznej oraz Klubami Integracji Społecznej.

CIS-y to ośrodki, które prowadzą działania pozwalające przede wszystkim zdobyć nowe kwalifikacje zawodowe lub przyczynić się do przekwalifikowania zawodowego. Zajęcia z zakresu reintegracji społecznej realizowane w CIS-ach równoległe z programem reintegracji zawodowej stanowią integralną część procesu przywracania do życia społecznego i zawodowego uczestników, którzy nie potrafiąc sprostać problemom związanym z zabezpieczeniem bytu sobie i najbliższej rodzinie, znaleźli się w szczególnie trudnej sytuacji życiowej.

Na dzień 31 grudnia 2010 r. w rejestrze wojewody warmińsko-mazurskiego wpisane były 4 podmioty, którym przyznano status centrum: Samorządowy Zakład Budżetowy „Centrum Integracji Społecznej w Olsztynie”, Jednostka Organizacyjna Zarządu Rejonowego Polskiego Komitetu Pomocy Społecznej w Ostródzie, Braniewskie Stowarzyszenie Abstynenckie, Stowarzyszenie Inicjatyw Społeczno-Gospodarczych im. Króla Zygmunta Augusta w Elku.

Podobną rolę jak CIS-y pełnią Kluby Integracji Społecznej. Zasady działania klubów uregulowano przepisami przywołanej już Ustawy o zatrudnieniu socjalnym. To podmiot, którego celem jest udzielenie pomocy osobom indywidualnym oraz ich rodzinom w odbudowywaniu i podtrzymywaniu umiejętności uczestnictwa w życiu społeczności lokalnej, w powrocie do pełnienia ról społecznych oraz w podniesieniu kwalifikacji zawodowych, jako wartości na rynku pracy. KIS-y działają na rzecz integrowania się osób o podobnych trudnościach i problemach życiowych, pomagają samoorganizować się ludziom w grupy, podejmować wspólne inicjatywy i przedsięwzięcia w zakresie aktywizacji zawodowej, w tym zmierzające do tworzenia własnych miejsc pracy.

Kluby Integracji Społecznej

Klub może zostać utworzony przez Gminę lub organizację pozarządową prowadzącą reintegrację zawodową i społeczną dla osób, o których mowa w art. 1 Ustawy o zatrudnieniu socjalnym.

¹ Stan na 31 grudnia 2010. Informacja nie obejmuje zagadnienia organizacji pozarządowych, które są podmiotami ekonomii społecznej [od red.]

W Klubach Integracji Społecznej można organizować w szczególności:

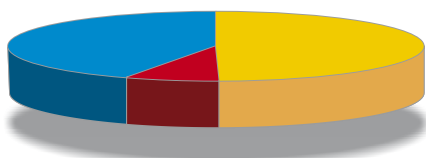
- działania mające na celu pomoc w znalezieniu pracy na czas określony lub na czas wykonania określonej pracy, w pełnym lub niepełnym wymiarze czasu pracy u pracodawców, wykonywania usług na podstawie umów cywilnoprawnych oraz przygotowanie do podjęcia zatrudnienia;
- prace społecznie użyteczne;
- roboty publiczne;
- poradnictwo prawne;
- działalność samopomocową w zakresie zatrudnienia, spraw mieszkaniowych i socjalnych.

Uczestnictwo w Klubach Integracji Społecznej jest dobrowolne, jednakże jego warunkiem jest realizacja kontraktu socjalnego, o którym mowa w przepisach Ustawy o pomocy społecznej.

Według danych zebranych z ośrodków pomocy społecznej na dzień 31 grudnia 2010 r., w województwie warmińsko-mazurskim funkcjonowało 61 Klubów (załącznik Nr 1), czyli o 2 więcej niż w roku poprzednim; w styczniu 2010 r. został utworzony Klub Integracji Społecznej w Elku, również w styczniu 2010 r. Klub Integracji Społecznej w Pieckach wznowił działalność zawieszoną w lipcu 2009 r. (wznowienie działalności umożliwiły środki Europejskiego Funduszu Społecznego). Dwa Kluby zawiesiły swoją działalność (w styczniu 2010 r. oraz w listopadzie 2010 r.) z powodu braku środków finansowych na ich prowadzenie. Na obszarze województwa warmińsko-mazurskiego w roku 2010 w trzech powiatach nie funkcjonowały Kluby Integracji Społecznej, tj. w powiecie gołdapskim, giżyckim i węgorzewskim. Podmiotami prowadzącymi KIS-y są przede wszystkim ośrodki pomocy społecznej, w dwóch przypadkach również stowarzyszenia – Ogólnopolski Związek Bezrobotnych z Oddziałem w Elku oraz Stowarzyszenie Młodzieżowe „Pod Jesionem” w Jesionowie (gmina Dobre Miasto).

W 2010 roku różnego rodzaju wsparciem organizowanym przez KIS-y objęto 5037 osób (diagram poniżej) z tego:

1. 2873 osoby objęte projektami finansowanymi z różnych źródeł, w tym:
 - ze środków EFS – 2505 osób (1838 kobiet i 667 mężczyzn),
 - z innych źródeł, np. dotacje z urzędów gmin, środków gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych czy środków MPiPS – 368 osób (261 kobiet i 107 mężczyzn)
2. 2164 osoby nieobjęte projektami finansowanymi z ww. źródeł.

- osoby objęte sprawozdaniami finansowymi z EFS (2505 osób)
- osoby objęte sprawozdaniami finansowymi z innych źródeł np. dotacje z urzędów gmin, środki GKRP (368 osób)
- osoby nieobjęte projektami z ww. źródeł (2164 osób)

Wobec 2164 uczestników KIS-ów (nieobjętych projektami finansowanymi z ww. źródeł) zastosowano wsparcie w formie:

- doradztwa społecznego i zawodowego,
- doradztwa psychologicznego i prawnego,
- warsztatów, szkoleń,

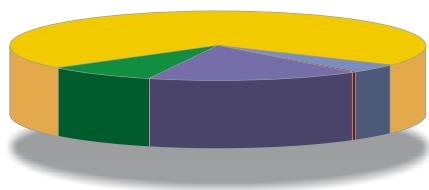
- grup samopomocowych,
- pomocy w poszukiwaniu pracy (pisanie listów motywacyjnych, CV, pośrednictwo pracy),
- możliwości korzystania z komputera, Internetu i urządzeń biurowych,
- kierowania do prac społecznie użytecznych czy robót publicznych.

Spośród 2873 uczestników objętych projektami 465 osób nie ukończyło programu reintegracji społeczno-zawodowej.

Spośród wszystkich uczestników KIS-ów 1477 osób (diagram poniżej) uzyskało zatrudnienie, z czego:

- 1043 osoby wykonywały prace społecznie użyteczne,
- 59 osób wykonywało prace interwencyjne,
- 5 osób podjęło działalność gospodarczą,
- 243 osoby uzyskały zatrudnienie przy robotach publicznych,
- 249 uzyskało zatrudnienie w innej formie (np. umowa o pracę, staż).

Część z ww. osób korzystała z dwóch lub więcej form wsparcia wskazanych powyżej.

- osoby wykonujące prace społecznie użyteczne (1043 osoby)
- osoby wykonujące prace interwencyjne (59 osób)
- osoby, które podjęły działalność gospodarczą (5 osób)
- osoby, które uzyskały zatrudnienie przy robotach publicznych (243 osoby)
- osoby, które uzyskały zatrudnienie w innej formie (np. umowa o pracę, staż) (249 osób)

Ankietowane Kluby udzieliły wsparcia 275 osobom niepełnosprawnym (196 kobietom i 79 mężczyznom).

Jednostki prowadzące KIS-y, wskazały środki unijne oraz dotacje z budżetu gminy jako główne źródła finansowania działalności. Mniejsze znaczenie miały środki gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych (budżet gminy) czy środki MPiPS.

Jak wynika z przedłożonych ankiet, Kluby Integracji Społecznej w roku 2010 złożyły 71 wniosków (projektów) o dofinansowanie m.in. ze środków unijnych oraz dotacji z budżetu gminy, z czego 54 zostały pozytywnie rozpatrzone.

W 43 KIS-ach aktywny był obszar pośrednictwa pracy. Ponad połowa KIS-ów (37) aktywnie poszukuje pracy dla swoich uczestników poprzez:

- kontakt z powiatowymi urzędami pracy i ochotniczymi hufcami pracy, a także jednostkami organizacyjnymi urzędów,
- kontakt z lokalnymi pracodawcami,
- wyszukiwanie ofert pracy w Internecie czy w lokalnej prasie,
- usługi gminnego centrum informacji,
- szkolenia dla osób bezrobotnych,
- kierowanie uczestników do prac społecznie użytecznych czy robót publicznych.

9 Klubów zorganizowało łącznie 58 spotkań z pracodawcami dla kadry KIS-u oraz 81 spotkań z pracodawcami dla uczestników KIS-u.

Mimo iż coraz więcej organizacji docenia pomoc wolontariuszy, w niewielkim stopniu korzysta się z ich pomocy w KIS-ach (9 KIS-ów wskazało, iż korzysta z pomocy wolontariuszy).

W większości KIS-ów (40) koordynatorzy uczestniczyli w 2010 roku w wizytach studyjnych bądź szkoleniach. Największą popularnością cieszyło się szkolenie organizowane w ramach Projektu systemowego Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej „Efektywnie, Fachowo, Skutecznie na Warmii i Mazurach” pn. „Kompetentni i skuteczni – szkolenie dla liderów CIS/KIS/MKIS oraz ZAZ” (43 osoby) oraz wizyty studyjne: w Kwilczu, w Karwnie, w „Garcarskiej Wiosce” w Kamionce k/Nidzicy, w wioskach tematycznych, a także w spółdzielni socjalnej „Motywy”.

Spośród 61 Klubów 21 popularyzowało swoją działalność poprzez dystrybucję materiałów promocyjnych w postaci:

- plakatów,
- ulotek,
- informacji zamieszczanych na stronach internetowych,
- informacji zamieszczanych na tablicach informacyjnych urzędów gmin i OPS-ów,
- artykułów w lokalnej prasie i na stronach internetowych,
- informacji w telewizji,
- wydawanych gazetek.

Materiały promocyjne rozpowszechniane były również podczas spotkań i konferencji oraz za pośrednictwem pracowników OPS-ów czy samych uczestników Klubów. Odbiorcami byli przede wszystkim potencjalni uczestnicy KIS-ów, władze samorządowe i pracodawcy. Materiały promocyjne wydawane były ze środków EFS, dotacji oraz środków własnych a także ze środków gminnych komisji alkoholowych.

Działania Klubów promowano również poprzez konferencje i spotkania dla uczestników KIS-ów, osób bezrobotnych, osób korzystających z pomocy społecznej, społeczności lokalnej, władz samorządowych, pracodawców i NGO. Głównie były to konferencje poświęcone inauguracji bądź podsumowaniu projektów systemowych (13), ale również debaty, spotkania edukacyjno-integracyjne, różnego rodzaju uroczystości czy np. targi pracy.

Czas trwania reintegracji społecznej i zawodowej w Klubach Integracji Społecznej jest zróżnicowany, nie ma wprowadzonego standardu – każdy podmiot określa długość programu wedle własnego uznania i możliwości. Jak wskazują dane w ankietach, istnieją Kluby, które prowadzą reintegrację od 4 do 6 tygodni. To bardzo krótki czas podejmowanych działań, mając na uwadze cel, jaki im przyświeca, tj. przywrócenie wiary w siebie, mobilizację jak również przygotowanie do istotnych zmian w życiu osób wykluczonych społecznie. Reintegracja jest również prowadzona w przedziale od 8 do 16 tygodni, co także nie jest optymalnym czasem reintegracji. 32 Kluby realizują zajęcia reintegracyjne z podopiecznymi w okresie dłuższym niż 20 tygodni.

Spośród partnerów współpracujących z Klubami Integracji Społecznej najczęściej wymienia się: Powiatowe Urzędy Pracy, Urzędy Miast i Gmin, Miejskie i Gminne Ośrodki Kultury, Gminne Komisje Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Ochotnicze Straże Pożarne, Komendy Policji, biblioteki, spółdzielnie socjalne, sądy, szkoły, przedszkola, rady sołeckie, kościoły, jak również, bardzo mobilne w naszym regionie, działające na szeroką skalę organizacje pozarządowe.

Spółdzielnie socjalne

Ważnym elementem ekonomii społecznej są także spółdzielnie socjalne, które wprowadzają schematy przedsiębiorstwa do rozwiązywania problemów społecznych i środowiskowych. Zasady zakładania i prowadzenia spółdzielni socjalnych reguluje Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (Dz. U. Nr 94, poz. 651 z późn. zm.).

Spółdzielnie socjalne łączą działalność gospodarczą z integracją społeczną i zawodową członków – osób niepełnosprawnych lub doświadczających trudności na rynku pracy (długotrwale bezrobotni, byli więźniowie, narkomanii, bezdomni).

Przedmiotem działalności spółdzielni socjalnej jest prowadzenie wspólnego przedsiębiorstwa w oparciu o osobistą pracę członków.

Podstawową korzyścią społeczną, która wynika z sukcesu osiąganego przez takie podmioty, jest realizacja podstawowego celu, dla którego powstają – osiągnięcie społecznej i zawodowej reintegracji członków spółdzielni poprzez zatrudnianie osób, dla których praca w spółdzielni jest jedyną możliwością wyjścia z wykluczenia i marginalizacji społecznej.

W spółdzielniach socjalnych nie ma możliwości dystrybucji zysku między członków spółdzielni. Cele na jakie może zostać przeznaczona nadwyżka bilansowa (zysk spółdzielni po pomniejszeniu o podatek dochodowy i inne obciążenia obowiązkowe, wynikające z odrębnych przepisów ustawowych):

- zwiększenie funduszu zasobowego,
- społeczna i zawodowa reintegracja członków,
- fundusz inwestycyjny.

Na terenie województwa warmińsko-mazurskiego wg stanu na 31 grudnia 2010 r. w czterech powiatach działa 11 spółdzielni socjalnych (Załącznik Nr 2). Ponadto w województwie:

- 6 spółdzielni jest w trakcie likwidacji,
- z 6 spółdzielniami nie ma kontaktu (prawdopodobnie nie funkcjonują),
- 5 spółdzielni rozpoczęło proces rejestracji.

Zakres prowadzonej działalności spółdzielni jest różnorodny. Obejmuje przede wszystkim prace porządkowe oraz remontowo-budowlane, ale także opiekę nad dziećmi, tworzenie stron internetowych oraz działalność gastronomiczną i artystyczną.

Większość spółdzielni, o których nie ma danych, nie funkcjonuje już od długiego czasu. Powodem nie wszczynania przez jej członków procedury likwidacyjnej jest brak środków finansowych, z którymi wiąże się likwidacja.

Osoby zakładające spółdzielnie socjalną z racji swojego wykluczenia społecznego i zawodowego, potrzebują od początku wsparcia w wielu obszarach związanych z założeniem i prowadzeniem przedsiębiorstwa – m.in. w zakresie prawa, księgowości, finansów, zarządzania, marketingu. Spółdzielnie socjalne borykają się także często z problemem braku kwalifikacji osób będących ich pracownikami, a jest to podstawowa przeszkoda dla funkcjonowania na wolnym rynku.

Znowelizowana Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2003 r. Nr 96, poz. 873 z późn. zm.) rozszerzyła katalog podmiotów uprawnionych do prowadzenia działalności pożytku publicznego. Obok organizacji pozarządowych, kościelnych osób prawnych i jednostek organizacyjnych oraz stowarzyszeń jednostek samorządu terytorialnego, noweliza-

cja dopuściła do prowadzenia działalności pożytku publicznego właśnie spółdzielnie socjalne. Umożliwiło to spółdzielniom m.in. składanie ofert w ramach otwartych konkursów ofert na wykonanie zadań jednostek samorządu terytorialnego przez organizacje pozarządowe oraz podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Instytucje ekonomii społecznej tworzą warunki do budowania własnych „alternatywnych” miejsc pracy przez osoby wykluczone z rynku pracy, które poprzez uzyskaną pomoc z instytucji działających w obszarze reintegracji społecznej i zawodowej, powracają do pełnienia ról społecznych i zawodowych.

Działania podejmowane na rzecz rozwoju ekonomii społecznej w województwie warmińsko-mazurskim w 2010 roku

- Uchwałą Nr 70/802/09/III Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 10 listopada 2009 roku powołany został Zespół ds. wdrażania i promocji ekonomii społecznej w województwie warmińsko-mazurskim.
Przewodniczącą Zespołu jest Dyrektor Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. W skład Zespołu weszło 20 osób, które reprezentują m.in. fundacje, stowarzyszenia, organizacje pozarządowe, instytucje rynku pracy, pracodawców, Konwent Powiatów Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Związek Gmin Warmińsko-Mazurskich, kuratorium oświaty, uczelnię wyższą, instytucje pomocy i integracji społecznej, zajmujące się problematyką ekonomii społecznej.
Główne zadania Zespołu to: ocena stanu rozwoju ekonomii społecznej, promowanie i tworzenie przyjaznego klimatu dla jej rozwoju, upowszechnianie dobrych praktyk, opiniowanie aktów prawnych, a także proponowanie nowych rozwiązań oraz inicjowanie i wspieranie współpracy pomiędzy jednostkami sektora publicznego, prywatnego, organizacjami pozarządowymi, ośrodkami badawczymi na rzecz promocji i rozwoju ekonomii społecznej w województwie.
- Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej we współpracy z Nidzicką Fundacją Rozwoju „NIDA” zorganizował w dniu 31 maja 2010 r. w „Garncarskiej Wiosce” w Kamionce k/Nidzicy konferencję pod hasłem: „Samorząd lokalny – liderem ekonomii społecznej”. Inicjatorem ww. konferencji byli m.in. członkowie ww. Zespołu. W konferencji wzięli udział burmistrzowie, wójtowie, starostowie, pracownicy urzędów gmin i miast, ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie, przedstawiciele organizacji pozarządowych i członkowie Zespołu ds. wdrażania i promocji ekonomii społecznej. Celem konferencji była m.in. popularyzacja idei przedsiębiorczości społecznej.
- W dniach 17–18 maja 2010 roku, w ramach projektu „Zintegrowany system wsparcia ekonomii społecznej”, w „Garncarskiej Wiosce” k/Nidzicy odbyło się I Ogólnopolskie Spotkanie Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej. Na spotkaniu omówiono m.in.: bieżący stan rozwoju sektora ekonomii społecznej w województwie warmińsko-mazurskim, regulacje

prawne i plany w zakresie wdrażania ekonomii społecznej w ramach krajowych strategii branżowych, główne założenia ww. projektu oraz mechanizmy finansowania podmiotów ekonomii społecznej.

- 23 września 2010 r. w Kadynach odbyło się seminarium informacyjne skierowane do organizacji pozarządowych oraz lokalnych samorządów województwa warmińsko-mazurskiego. Spotkanie dotyczyło rozwoju ekonomii społecznej na terenach wiejskich. Podczas seminarium miało miejsce m.in.:
 - podpisanie umowy powołującej Partnerstwo „Miejsca z Duszą. Miejscowości Tematyczne Warmii i Mazur”, do którego przystąpiło 10 miejscowości z terenu powiatu elbląskiego i braniewskiego,
 - debata pt. „Przedsiębiorczość społeczna na obszarach wiejskich”; w dyskusji uczestniczyli przedstawiciele wiosek tematycznych, animatorzy ESWIP-u, a także zaproszeni goście,
 - wizyta studyjna w Wiosce Kaperskiej w Suchaczu.

Spotkanie zorganizowano w ramach projektu „Zintegrowany system wsparcia ekonomii społecznej” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

- Wychodząc naprzeciw potrzebom regionu Warmii i Mazur w zakresie wspierania podmiotów ekonomii społecznej, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie realizujący Priorytet VII Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007–2013, wyodrębnił w roku 2010 konkurs zamknięty nr 2/POKL/7.2.1/2010 na projekty na rzecz integracji społeczno-zawodowej, obejmujący następujący typ realizowanych operacji:
wsparcie dla tworzenia klubów i działalności podmiotów integracji społecznej, w tym: Centrów Integracji Społecznej, Klubów Integracji Społecznej, Zakładów Aktywności Zawodowej oraz podmiotów działających na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej (których podstawowym zadaniem nie jest działalność gospodarcza), z wyjątkiem Warsztatów Terapii Zajęciowej. W odpowiedzi na przedmiotowy konkurs wpłynęło 19 wniosków, z czego 13 przeszło ocenę merytoryczną (10 KIS-ów i 3 MKIS-y) i zostało rekomendowanych do dofinansowania. W trakcie negocjacji jeden z Projektodawców wycofał się. Średni okres realizacji projektu wynosi 2 lata.
- W ramach Priorytetu VII Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007–2013, Projektu systemowego „Efektywnie, Fachowo, Skutecznie na Warmii i Mazurach”, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej zorganizował 3 wizyty studyjne:
 - Dobre praktyki ekonomii społecznej sprzyjającej rozwojowi środowiska i regionu – Stowarzyszenie „Dla Ludzi i Środowiska”: Kwilcz (27–29 września 2010 r.),
 - Dobre praktyki ekonomii społecznej sprzyjającej rozwojowi regionalnych atrakcji turystycznych oraz integracji społeczności lokalnych – Wioska tematyczna Karwno (23–25 września 2010 r.),
 - Dobre praktyki ekonomii społecznej dot. osób niepełnosprawnych – Pensjonat i restauracja „U Pana Cogito” Kraków (5–7 października 2010 r.).

Uczestnikami ww. wizyt studyjnych byli m.in.: koordynatorzy Klubów Integracji Społecznej, Centrów Integracji Społecznej, pracownicy OPS-ów oraz organizacje pozarządowe.

Kluby Integracji Społecznej funkcjonujące na terenie Województwa Warmińsko-Mazurskiego w 2010 r.

l.p./gmina	Nazwa KIS	Liczba KIS działających w wojew. (narastaj.)		Podmiot prowadzący	Adres
		w roku 2010	na dzień 31.12.2010 r.		
POWIAT BARTOSZYCKI					
1 UM Bartoszyce	Klub Integracji Społecznej w Bartoszycach	1	1	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Bartoszycach	11-200 Bartoszyce, ul. Pieniężnego 10 A 89 762 50 30 sekretariat.mops.bartoszyce@poczta. internetsl.pl
2 UG Bartoszyce	Klub Integracji Społecznej w Bartoszycach	2	2	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Bartoszycach	11-200 Bartoszyce ul. Pieniężnego 10 A 89 762 18 90 i 91 bartoszyce-gops@poczta.pl
3 UM Górowo Iławeckie	Klub Integracji Społecznej w Górowie Iławeckim	–	–	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Górowie Iławeckim	11-220 Górowo Iławeckie ul. Armii Czerwonej 7 89 761 16 90 mopsgor@wp.pl
4 UM Bisztynek	Klub Integracji Społecznej w Bisztyнку	3	3	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Bisztyнку	11-230 Bisztynek ul. Kościelna 39 89 718 81 46 mopsbisztynek@op.pl
5 Górowo Iławckie	Klub Integracji Społecznej „Swit” w Górowie Iławeckim	4	–	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Górowie Iławeckim	11-220 Górowo Iławeckie ul. Kościuszki 17 89 761 11 33
6 UMiG Sępólno	Klub Integracji Społecznej w Sępólnie	5	4	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Sępólnie	11-210 Sępólno ul. Lipowa 1A 89 761 32 19 mgops2@poczta.onet.pl
POWIAT BRANIEWSKI					
7 UM Braniewo	–	–	–	–	–
8 UG Braniewo	–	–	–	–	–

Data rozpoczęcia działalności	Imię i nazwisko koordynatora	Liczba osób uczestniczących w KIS w 2010 r.								
		w tym: Liczba osób uczestniczących w KIS w 2010 r. objętych działaniami projektów: w KIS w 2010 r.								
		finansowanych z EFS				finansowanych z innych źródeł				liczba uczestników KIS nieobjętych projektami
		Ogółem	w tym:			Ogółem	w tym:			
kobiety	mężczyźni		liczba osób, które ukończyły program reintegracji w KIS	kobiety	mężczyźni		liczba osób, które ukończyły program reintegracji w KIS			
07.2005 r.	Daria Stepaniuk	42	22	20	42	0	0	0	0	0
04.2006 r.	Aneta Baldyga	70	60	10	70	0	0	0	0	0
1.01.2005 r.	Zawiesił działalność pod koniec 2009 roku									
1.04.2005 r.	Ilona Byczkowska	30	25	5	30	0	0	0	0	
6.06.2006 r.	Działalność zawieszona od stycznia 2010 r.									
działalność zawieszona od stycznia 2010 r.										
1.05.2006 r. (edycja rozpoczęła się 11.05.2009 r.)	Nina Dekert	20	16	4	20	0	0	0	0	0
		162	123	39	162	0	0	0	0	0
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

I.p./gmina	Nazwa KIS	Liczba KIS działających w wojew. (narastaj.)		Podmiot prowadzący	Adres
		w roku 2010	na dzień 31.12.2010 r.		
9 UMiG Frombork	Klub Integracji Społecznej we Fromborku	6	5	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej we Fromborku	14-530 Frombork ul. Młynarska 5b 55 249 86 10 55 243 75 35 mgops.frombork@interia.pl
10 UG Lełkowo	-	-	-	-	-
11 UMiG Pieniężno	-	-	-	-	-
12 UG Płoskinia	-	-	-	-	-
13 UG Wilczęta	-	-	-	-	-

POWIAT DZIAŁDOWSKI

14 UM Działdowo	Klub Integracji Społecznej w Działdowie	7	6	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Działdowie	13-200 Działdowo ul. Władysława Jagiełły 30 23 697 09 95 www.dzialdowo-mops.bip.net.pl kazimierztru@mopsdzialdowo.pl
15 UG Działdowo	Klub Integracji Społecznej w Działdowie	8	7	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Działdowie	13-200 Działdowo ul. Księżodworska 10 23 697 07 40 gopsdzwo@wp.pl
16 UG Iłowo-Osada	-	-	-	-	-
17 UM Lidzbark Welski	-	-	-	-	-
18 UG Płońska	-	-	-	-	-
19 UG Rybno	-	-	-	-	-

Data rozpoczęcia działalności	Imię i nazwisko koordynatora	Liczba osób uczestniczących w KIS w 2010 r.								
		w tym: Liczba osób uczestniczących w KIS w 2010 r. objętych działaniami projektów: w KIS w 2010 r.								
		finansowanych z EFS				finansowanych z innych źródeł				liczba uczestników KIS nieobjętych projektami
		Ogółem	w tym:			Ogółem	w tym:			
kobiety	mężczyźni		liczba osób, które ukończyły program reintegracji w KIS	kobiety	mężczyźni		liczba osób, które ukończyły program reintegracji w KIS			
04.07.2006 r.	Janina Jachimowicz	31	17	14	27	0	0	0	0	0
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		31	17	14	27	0	0	0	0	0
04.07.2006 r.	Kazimierz Truszczyński	25	21	4	0	16	9	7	16	83
22.06.2005 r.	Mariola Koziarz	0	0	0	0	0	0	0	0	10
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		25	21	4	0	16	9	7	16	93

I.p./gmina	Nazwa KIS	Liczba KIS działających w wojew. (narastaj.)		Podmiot prowadzący	Adres
		w roku 2010	na dzień 31.12.2010 r.		
POWIAT ELBLĄSKI					
20 UG Elbląg	Klub Integracji Społecznej „Od bierności do aktywności” w Elblągu Klub Integracji Społecznej „Przystanek Stop Problemom” w Elblągu	9	8	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Elblągu	82-300 Elbląg ul. Browarna 85 55 237 10 65 www.gops.gminaelblag.pl sekretariat@gops.gminaelblag.pl
21 UG Godkowo	Klub Integracji Społecznej w Godkowie	10	9	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Godkowie	14-407 Godkowo Godkowo 14 55 249 72 38 gops.godkowo@op.pl
22 UG Gronowo Elbl.	-	-	-	-	-
23 UG Markusy	-	-	-	-	-
24 UG Milejewo	-	-	-	-	-
25 UMiG Młynary	Klub Integracji Społecznej w Młynarach			Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Młynarach	14-420 Młynary ul. 1 Maja 6 mgops.mlynary@neostrada.pl
26 UMiG Pasłęk	Klub Integracji Społecznej „Skrzydła” w Pasłęku	11	10	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Pasłęku	14-400 Pasłęk Plac Grunwaldzki 8 tel. 55 248 44 49 strzelecka.joanna@poczta.fm
27 UG Rychliki	-	-	-	-	-
28 UMiG Tolmicko	-	-	-	-	-

Data rozpoczęcia działalności	Imię i nazwisko koordynatora	Liczba osób uczestniczących w KIS w 2010 r.								
		w tym: Liczba osób uczestniczących w KIS w 2010 r. objętych działaniami projektów: w KIS w 2010 r.								
		finansowanych z EFS				finansowanych z innych źródeł				liczba uczestników KIS nieobjętych projektami
		Ogółem	w tym:			Ogółem	w tym:			
kobiety	mężczyźni		liczba osób, które ukończyły program reintegracji w KIS	kobiety	mężczyźni		liczba osób, które ukończyły program reintegracji w KIS			
29.08.2005 r.	Gabriela Laskowska	35	25	10	31	0	0	0	0	0
Funkcjonował tylko na czas trwania projektu.										
30.12.2005 r. działalność zawieszona od 2.01.2008 do 5.12.2008	Anna Paluch	26	19	7	22	0	0	0	0	0
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Zawieszono działalność 1.09.2007 r.										
15.05.2006	Joanna Strzelecka	0	0	0	0	0	0	0	0	16
działalność zawieszona od 1.07.2008 r. do 30.09.2009 r.										
działalność rozp. od 1.10.2009 r.										
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		61	44	17	53	0	0	0	0	15

I.p./gmina	Nazwa KIS	Liczba KIS działających w wojew. (narastaj.)		Podmiot prowadzący	Adres
		w roku 2010	na dzień 31.12.2010 r.		
POWIAT ELCKI					
29 UM Elk	Klub Integracji Społecznej przy Ogólnopolskim Związku Bezrobotnych oddział w Elku	12	11	Ogólnopolski Związek Bezrobotnych Zarząd Główny w Elku	19-300 Elk ul. E. Orzeszkowej 3/1 87 621 20 93 www.ozb.inf.pl ozb@elk.mazury.pl
30 UG Elk	Klub Integracji Społecznej w Elku	13	12	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Elku	19-300 Elk ul. Słowackiego 15B 87 610 06 00 gops-elk@elknet.pl
31 UG Kalinowo	-	-	-	-	-
32 UG Prostki	Klub Integracji Społecznej w Prostkach	14	13	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Prostkach	19-335 Prostki ul. 1 Maja 19 87 611 28 67, 87 629 88 78 kis@prostki.pl
33 UG Stare Juchy	-	-	-	-	-
POWIAT GIŻYCKI					
34 UM Giżycko	Klub Integracji Społecznej „Kobięto uwierz w siebie i znajdź swoje miejsce” w Giżycku			Stowarzyszenie Bezrobotnych „Jesteś-my”	11-500 Giżycko ul. Suwalska 21 87 428 48 06
35 UG Giżycko	-	-	-	-	-
36 UG Krukłanki	-	-	-	-	-
37 UG Miłki	-	-	-	-	-
38 UG Ryn	-	-	-	-	-
39 UMiG Wydminy	-	-	-	-	-

Data rozpoczęcia działalności	Imię i nazwisko koordynatora	Liczba osób uczestniczących w KIS w 2010 r.								
		w tym: Liczba osób uczestniczących w KIS w 2010 r. objętych działaniami projektów: w KIS w 2010 r.								
		finansowanych z EFS				finansowanych z innych źródeł				Liczba uczestników KIS nieobjętych projektami
		Ogółem	w tym:			Ogółem	w tym:			
kobiety	mężczyźni		liczba osób, które ukończyły program reintegracji w KIS	kobiety	mężczyźni		liczba osób, które ukończyły program reintegracji w KIS			

01.11.2005 r.	Barbara Radzewicz	35	28	7	0	21	15	6	21	0
01.2010 r.	Lucyna Kruszyńska	43	32	11	43	0	0	0	0	0
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
13.03.2008 r.	Izabela Dłużniewska	81	68	13	47	0	0	0	0	38
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		159	128	31	90	21	15	6	21	38

21.06.2006 r.	Krystyna Janik	Działalność zawieszono w 2007 r.								
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

I.p./gmina	Nazwa KIS	Liczba KIS działających w wojew. (narastaj.)		Podmiot prowadzący	Adres
		w roku 2010	na dzień 31.12.2010 r.		
POWIAT GOŁDAPSKI					
40 UG Dubieninki	-	-	-	-	-
41 UM Goldap	-	-	-	-	-
42 Banie Mazurskie	-	-	-	-	-
POWIAT IŁAWSKI					
43 UM Iława	Klub Integracji Społecznej w Iławie	15	14	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Iławie	14-200 Iława ul. Obronców Westerplatte 5 89 644 10 84 kis@mops.ilawa.pl
44 UM Lubawa	-	-	-	-	-
45 UMiG Kisielice	-	-	-	-	-
46 UG Lubawa	Klub Integracji Społecznej w Mortęgach	16	15	Ośrodek Pomocy Społecznej Gminy Lubawa	14-260 Lubawa Mortęgi 44 89 645 31 31, 89 645 54 39 www.gopslubawa.pl sekretariat@gopslubawa.pl
47 UMiG Susz	-	-	-	-	-
48 UM Zalewo	Klub Integracji Społecznej w Zalewie	17	16	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Zalewie	14-230 Zalewo ul. Traugutta 4 89 758 81 26 mopszalewo@op.pl
49 UG Iława	-	-	-	-	-
POWIAT KĘTRZYŃSKI					
50 UM Kętrzyn	Klub Integracji Społecznej w Kętrzynie	18	17	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Kętrzynie	11-400 Kętrzyn ul. Górna 8 89 751 74 20 www.ketrzyn.com.pl/mops mops_ketrzyn@wp.pl

Data rozpoczęcia działalności	Imię i nazwisko koordynatora	Liczba osób uczestniczących w KIS w 2010 r.								
		w tym: Liczba osób uczestniczących w KIS w 2010 r. objętych działaniami projektów: w KIS w 2010 r.								
		finansowanych z EFS				finansowanych z innych źródeł				liczba uczestników KIS nieobjętych projektami
		Ogółem	w tym:			Ogółem	w tym:			
kobiety	mężczyźni		liczba osób, które ukończyły program reintegracji w KIS	kobiety	mężczyźni		liczba osób, które ukończyły program reintegracji w KIS			
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
01.01.2007 r.	Dorota Zalewska	138	110	28	91	16	12	4	10	16
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
data powstania klubu 30.03.2005 r., rozpoczęcie działalności 27.04.2006 r.	Monika Kłosowska	38	38	0	38	0	0	0	0	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
06.10.2005 r.	Joanna Tkaczyk	30	26	4	30	0	0	0	0	0
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		206	174	32	159	16	12	4	10	16
01.03.2005 r.	Magdalena Olechowicz	27	17	10	9	0	0	0	0	83

I.p./gmina	Nazwa KIS	Liczba KIS działających w wojew. (narastaj.)		Podmiot prowadzący	Adres
		w roku 2010	na dzień 31.12.2010 r.		
51 UG Barciany	Klub Integracji Społecznej w Barcianach	19	18	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Barcianach	11-410 Barciany ul. Piotrowskiego 1 89 753 15 71 gcbarciany@poczta.fm
52 UG Kętrzyn	Klub Integracji Społecznej w Kętrzynie	20	19	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kętrzynie	11-400 Kętrzyn ul. Kościuszki 2 89 751 41 66 www.gminaketrzyn.pl kis.gops_ketrzyn@op.pl
53 UM Korsze	Klub Integracji Społecznej w Korszach	21	20	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Korszach	11-430 Korsze ul. Mickiewicza 13 89 754 00 04 www.mops.korsze.com.pl mops_sekretariat@korsze.pl
54 UM Reszel	Klub Integracji Społecznej w Reszlu	22	21	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Reszlu	11-440 Reszel ul. Kolejowa 25 A 89 755 02 33 mops_reszel@wp.pl
55 UG Srokowo	Klub Integracji Społecznej w Srokowie			Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Srokowie	11-420 Srokowo Pl. Rynkowy 14 753 40 06 gops@srokowo.iaw.pl
POWIAT LIDZBARSKI					
56 UM Lidzbarsk Warmiński	Klub Integracji Społecznej w Lidzbarsku Warmińskim	23	22	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Lidzbarsku Warmińskim	11-100 Lidzbarsk Warmiński ul. Góreckiego 7 89 767 80 44 mopslidzbarskwarminski@wp.pl
57 UG Kiwity	Klub Integracji Społecznej w Kiwitach			Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kiwitach	11-106 Kiwity 89 766 09 47
58 UG Lidzbarsk Warmiński	Klub Integracji Społecznej w Lidzbarsku Warmińskim	24	23	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Lidzbarsku Warmińskim	11-100 Lidzbarsk Warmiński, ul. Krasickiego 1 89 767 32 74 wewn. 12 gops_lidzbarskwarm@interia.pl

Data rozpoczęcia działalności	Imię i nazwisko koordynatora	Liczba osób uczestniczących w KIS w 2010 r.								
		w tym: Liczba osób uczestniczących w KIS w 2010 r. objętych działaniami projektów: w KIS w 2010 r.								
		finansowanych z EFS				finansowanych z innych źródeł				liczba uczestników KIS nieobjętych projektami
		Ogółem	w tym:			Ogółem	w tym:			
kobiety	mężczyźni		liczba osób, które ukończyły program reintegracji w KIS	kobiety	mężczyźni		liczba osób, które ukończyły program reintegracji w KIS			
01.01.2005 r.	Marzena Oracz	60	44	16	60	0	0	0	0	0
26.01.2005 r.	Grażyna Jolanta Niedźwiedzka-Bień	106	71	35	91	0	0	0	0	35
01.04.2005 r.	Tomasz Podlaszuk	102	57	45	77	0	0	0	0	0
2.02.2005 r.	Joanna Klonowska	67	40	27	45	0	0	0	0	0
Zawieszono działalność 31.12.2008 r.										
		362	229	133	282	0	0	0	0	118
11.2004 r.	Barbara Krasowska	76	56	20	72	22	21	1	18	41
2005	Halina Żebrowska	Działalność zawieszono 01.01.2008 r								
1.01.2005 r.	Elżbieta Koper	0	0	0	0	0	0	0	0	36

I.p./gmina	Nazwa KIS	Liczba KIS działających w wojew. (narastaj.)		Podmiot prowadzący	Adres
		w roku 2010	na dzień 31.12.2010 r.		
59 UG Lubomino	Klub Integracji Społecznej w Lubominie	25	24	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Lubominie	11-135 Lubomino ul. Kopernika 4 89 532 44 62 gopslubomino@poczta.neostrada.pl
60 UMiG Ormeta	Klub Integracji Społecznej w Orniecie	26	25	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Orniecie	11-130 Ormeta ul. 1 Maja 6 55 242 16 27 w. 21 kis_ormeta@wp.pl

POWIAT MRAĞOWSKI

61 UM Mragowo	Klub Integracji Społecznej w Mragowie			Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Mragowie	11-700 Mragowo ul. Wyspiańskiego 1 (ul. Królewiecka 34) 89 741 22 12 mops2@wp.pl
62 UMiG Mikołajki	Klub Integracji Społecznej w Mikołajkach			Mikołajskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Lokalnych	11-730 Mikołajki ul. Kajki 128 87 421 50 38 mikołajskie@free.ngo.pl www.mikołajskie.of.pl
63 UG Mragowo	-	-	-	-	-
64 UG Piecki	Klub Integracji Społecznej w Pieckach	27	26	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Pieckach	11-710 Piecki pl. 1 Maja 6 89 741 21 44 gopspiecki.strefa.pl gops@piecki.com.pl
65 UG Sorkwity	-	-	-	-	-

Data rozpoczęcia działalności	Imię i nazwisko koordynatora	Liczba osób uczestniczących w KIS w 2010 r.								
		w tym: Liczba osób uczestniczących w KIS w 2010 r. objętych działaniami projektów: w KIS w 2010 r.								
		finansowanych z EFS				finansowanych z innych źródeł				liczba uczestników KIS nieobjętych projektami
		Ogółem	w tym:			Ogółem	w tym:			
kobiety	mężczyźni		liczba osób, które ukończyły program reintegracji w KIS	kobiety	mężczyźni		liczba osób, które ukończyły program reintegracji w KIS			
24.02.2005 r.	Halina Rudzińska	20	12	8	19	0	0	0	0	0
działalność zawieszona od stycznia do sierpnia 2009 r.										
działalność rozpoczęta we wrześniu 2009 r.										
21.02.2005 r.	Anna Mackiewicz	62	55	7	62	0	0	0	0	0
		158	123	35	153	22	21	1	18	77
Liquidação 31.12.2008 r.										
19.08.2005 r.		Liquidação 31.12.2008 r.								
Funkcjonował tylko na czas trwania projektu (wrzesień 2006–maj 2007).										
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
19.07.2004	Marta Przekadzińska	13	9	4	13	0	0	0	0	9
działalność zawieszona 1 lipca 2009 r.										
działalność wznowiona w lipcu 2010 r.										
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		13	9	4	13	0	0	0	0	9

I.p./gmina	Nazwa KIS	Liczba KIS działających w wojew. (narastaj.)		Podmiot prowadzący	Adres
		w roku 2010	na dzień 31.12.2010 r.		
POWIAT NIDZICKI					
66 UG Janowiec Kościelny	Klub Integracji Społecznej i Samopomocy w Janowcu Kościelnym	28	27	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Janowcu Kościelnym	13-111 Janowiec Kościelny 148 89 626 20 65 kissjanowiec@wp.pl
67 UG Janowo	Klub Integracji Społecznej w Janowie	29	28	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Janowie	13-113 Janowo ul. Przasnyska 51 89 626 40 91 gopsjanowo@neostrada.pl
68 UG Kozłowo	Klub Integracji Społecznej w Kozłowie	30	29	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kozłowie	13-124 Kozłowo 89 626 70 35, 89 626 70 75 gopskozlowo@wp.pl
69 UM Nidzica	Klub Integracji Społecznej w Nidzicy	31	30	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Nidzicy	13-100 Nidzica ul. Kolejowa 5 89 625 29 14 kis.nidzica@wp.pl
POWIAT NOWOMIEJSKI					
70 UM Nowe Miasto Lubawskie	Klub Integracji Społecznej w Nowym Mieście Lubawskim	32	31	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Nowym Mieście Lubawskim	13-300 Nowe Miasto Lubawskie ul. Działyńskich 2 a 56 649 87 13 www.mopsnml.pl
71 UG Biskupiec Pomorski	-	-	-	-	-
72 UG Grodziczno	-	-	-	-	-
73 UG Kurzętnik	Klub Integracji Społecznej w Kurzętniku	33	32	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kurzętniku	13-306 Kurzętnik 56 474 80 55 www.kurzetnik.eu kis@kurzetnik.eu
74 UG Nowe Miasto Lubawskie	Klub Integracji Społecznej w Mszanowie	34	33	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Mszanowie	13-300 Nowe Miasto Lubawskie Mszanowo ul. Podleśna 1 56 472 63 33, fax 56 472 63 32 gops_nm@wp.pl

Data rozpoczęcia działalności	Imię i nazwisko koordynatora	Liczba osób uczestniczących w KIS w 2010 r.								
		w tym: Liczba osób uczestniczących w KIS w 2010 r. objętych działaniami projektów: w KIS w 2010 r.								
		finansowanych z EFS				finansowanych z innych źródeł				liczba uczestników KIS nieobjętych projektami
		Ogółem	w tym:			Ogółem	w tym:			
kobiety	mężczyźni		liczba osób, które ukończyły program reintegracji w KIS	kobiety	mężczyźni		liczba osób, które ukończyły program reintegracji w KIS			
15.12.2004 r.	Leszek Stryjewski	0	0	0	0	20	20	0	20	20
20.04.2005 r.	Wioletta Tańska	11	9	2	0	0	0	0	0	9
29.03.2007 r.	Elżbieta Świgoń	0	0	0	0	15	13	2	15	44
16.06.2005 r.	Jadwiga Węgierska	56	50	6	56	0	0	0	0	214
		67	59	8	56	35	33	2	35	287
19.12.2006 r. działalność zawieszona 28.12.2008 r., działalność wznowiona 02.2009 r.	Adrian Truszyński	67	59	8	56	35	33	2	35	287
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
01.09.2005 r.	Dariusz Falkowski	32	30	2	31	0	0	0	0	9
07.05.2007 r.	Ewelina Tuchalska	41	32	9	31	0	0	0	0	0
		73	105	27	112	7	7	0	7	16

I.p./gmina	Nazwa KIS	Liczba KIS działających w wojew. (narastaj.)		Podmiot prowadzący	Adres
		w roku 2010	na dzień 31.12.2010 r.		
POWIAT OLECKI					
75 UG Kowale Oleckie	Klub Integracji Społecznej w Kowalach Oleckich	35	34	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kowalach Oleckich	19-420 Kowale Oleckie ul. Kościuszki 44 87 523 82 48
76 UM Olecko	Klub Integracji Społecznej w Olecku	36	35	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Olecku	19-400 Olecko ul. Kolejowa 31 87 520 42 33
77 UG Świątajno 104	Klub Integracji Społecznej w Świątajnie	37	36	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Świątajnie	19-411 Świątajno 87 521 54 18 gops@swietajno.pl
78 UG Wieliczki	Klub Integracji Społecznej w Wieliczkach	38	37	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Wieliczkach	19-404 Wieliczki ul. Lipowa 28 gops.wieliczki@interia.pl
POWIAT OLSZTYŃSKI					
79 UM Barczewo	Klub Integracji Społecznej w Barczewie	39	38	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Barczewie	11-010 Barczewo ul. Słowackiego 5 kis@barczewo.pl
80 UM Biskupiec	Klub Integracji Społecznej w Biskupcu	40	39	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej – Sekcja MOPS w Biskupcu	11-300 Biskupiec ul. Niepodległości 4a 89 715 11 36 kisbiskupiec@neostrada.pl
81 UM Dobre Miasto	Klub Integracji Społecznej w Dobrym Mieście	41	40	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Dobrym Mieście	11-040 Dobre Miasto ul. Olsztyńska 3 mops.bip-wm.pl mopsdobremiasto@interia.pl
	Wiejski Klub Integracji Społecznej w Jesionowie	42	41	Stowarzyszenie Młodzieżowe „Pod Jesionem” Jesionowo	11-040 Dobre Miasto Jesionowo 1D 609 617 765
82 UG Dywity	Klub Integracji Społecznej w Dywitach	42	42	Gminne Centrum Informacji w Dywitach	11-001 Dywity Tulawki 10a 89 513 22 24

Data rozpoczęcia działalności	Imię i nazwisko koordynatora	Liczba osób uczestniczących w KIS w 2010 r.								
		w tym: Liczba osób uczestniczących w KIS w 2010 r. objętych działaniami projektów: w KIS w 2010 r.								
		finansowanych z EFS				finansowanych z innych źródeł				liczba uczestników KIS nieobjętych projektami
		Ogółem	w tym:			Ogółem	w tym:			
kobiety	mężczyźni		liczba osób, które ukończyły program reintegracji w KIS	kobiety	mężczyźni		liczba osób, które ukończyły program reintegracji w KIS			

01.04.2006 r.	Joanna Kowalewska	19	19	0	19	0	0	0	0	0
działalność zawieszona w 2008 r.										
działalność wznowiona od lipca 2010 r.										
25.04.2005 r.	Izabela Sertel	55	37	18	42	0	0	0	0	0
01.04.2005 r.	Wiesława Derłaga	31	21	10	30	0	0	0	0	0
01.03.2005 r.	Marzena Kukowska	23	17	6	23	0	0	0	0	0
		109	75	34	95	0	0	0	0	0

01.04.2005 r.	Wioletta Grodzka	70	46	24	70	0	0	0	0	235
01.03.2005 r.	Ewelina Pijewska	89	79	10	83	0	0	0	0	0
03.2005 r.	Józef Grygianiec	0	0	0	0	0	0	0	0	86
01.07.2006 r.	Małgorzata Konczalska	17	14	3	16	10	9	1	10	5
01.06.2005	Alicja Wąsik	0	0	0	0	12	5	7	12	0

I.p./gmina	Nazwa KIS	Liczba KIS działających w wojew. (narastaj.)		Podmiot prowadzący	Adres
		w roku 2010	na dzień 31.12.2010 r.		
83 UG Gietrzwałd	Klub Integracji Społecznej w Gietrzwałdzie	-	-	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Gietrzwałdzie	11-036 Gietrzwałd ul. Olsztyńska 2 89 524 19 12 gops@gietrzwald.pl
84 UM Jeziorany	Klub Integracji Społecznej w Jezioranach	44	43	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Jezioranach	11-320 Jeziorany ul. Kajki 20 89 718 11 33 beata.mops@wp.pl
85 UG Jonkowo	Klub Integracji Społecznej w Jonkowie	45	44	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Jonkowie	11-042 Jonkowo ul. Klonowa 2 kis@jonkowo.pl
86 UG Kolno	Klub Integracji Społecznej w Kolnie	46	45	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kolnie	11-311 Kolno Kolno 38 89 716 32 93 gops_kolno@onet.eu
87 UM Olsztynek	Klub Integracji Społecznej w Olsztyнку	47	46	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Olsztyнку	11-015 Olsztynek ul. Świerczewskiego 19 89 519 44 16 www.mops.olsztynek.net.pl kis@mops.olsztynek.net.pl
88 UG Purda	Klub Integracji Społecznej w Purdzie	48	47	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Purdzie	11-030 Purda 12 A 89 519 50 60 gopspurda@wp.pl
89 UG Stawiguda	Gminny Klub Integracji Społecznej w Stawigudzie	49	48	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Stawigudzie	11-034 Stawiguda ul. Olsztyńska 10 89 512 63 71 gops_stawiguda@wp.pl
90 UG Świątki	Klub Integracji Społecznej w Świątkach	50	49	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Świątkach	11-008 Świątki 87 89 526 00 83 kis-swiatki@tlen.pl
POWIAT OSTRÓDZKI					
91 UM Ostróda	-	-	-	-	-

Data rozpoczęcia działalności	Imię i nazwisko koordynatora	Liczba osób uczestniczących w KIS w 2010 r.								
		w tym: Liczba osób uczestniczących w KIS w 2010 r. objętych działaniami projektów: w KIS w 2010 r.								
		finansowanych z EFS				finansowanych z innych źródeł				liczba uczestników KIS nieobjętych projektami
		Ogółem	w tym:			Ogółem	w tym:			
kobiety	mężczyźni		liczba osób, które ukończyły program reintegracji w KIS	kobiety	mężczyźni		liczba osób, które ukończyły program reintegracji w KIS			
04.2005 r.	Anna Otta	Zawieszono działalność 01.2008 r.								
01.01.2005 r.	Beata Lubkowska-Wróblewska	39	21	18	28	0	0	0	0	0
18.05.2005 r.	Anna Pisoń	0	0	0	0	85	63	22	85	0
28.02.2005 r.	Wioletta Dobrzańska	19	11	8	19	0	0	0	0	10
24.02.2005 r.	Grażyna Kołodziej	54	36	18	54	8	3	5	8	1020
01.06.2005 r. działalność zawieszona 01.2008 r. działalność wznowiona 02.2010 r.	Małgorzata Rybak	60	56	4	36	0	0	0	0	63
18.04.2005 r.	Joanna Stawarczyk	30	22	8	30	27	19	8	27	0
30.03.2005 r.	Marta Waszczuk	26	14	12	26	0	0	0	0	0
		404	299	105	362	130	94	36	130	1419
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

I.p./gmina	Nazwa KIS	Liczba KIS działających w wojew. (narastaj.)		Podmiot prowadzący	Adres
		w roku 2010	na dzień 31.12.2010 r.		
92 UG Dąbrówno	Klub Integracji Społecznej w Dąbrównie	51	50	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Dąbrównie	14-120 Dąbrówno ul. Agrestowa 2 89 647 44 68 gops-dabrowno@go2.pl
93 UG Grunwald	-	-	-	-	-
94 UG Łukta	-	-	-	-	-
95 UG Małdyty	Klub Integracji Społecznej w Małdytach			Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Małdytach	14-330 Małdyty ul. Kopernika 13b gopsmałdyty@o2.pl
96 UM Miłakowo	-	-	-	-	-
97 UMiG Miłomłyn	Klub Integracji Społecznej „Otwórz drzwi” w Miłomylynie	52	51	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Miłomylynie	14-140 Miłomłyn ul. Twarda 12 mgops@milomlyn.pl 89 624 58 25
98 UMiG Morąg	-	-	-	-	-
99 UG Ostróda	-	-	-	-	-
POWIAT PISKI					
100 UMiG Biała Piska	-	-	-	-	-
101 UMiG Orzysz	Klub Integracji Społecznej w Orzyszu	53	52	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Orzyszu	12-250 Orzysz ul. Rynek 5/15 87 423 77 80 mops@friend.pl
102 UMiG Pisz	Klub Integracji Społecznej w Pisz	54	53	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Pisz	12-200 Pisz ul. Wąglicka 1 mgops_pisz@post.pl www.gops.bip.pisz.hi.pl

Data rozpoczęcia działalności	Imię i nazwisko koordynatora	Liczba osób uczestniczących w KIS w 2010 r.								
		w tym: Liczba osób uczestniczących w KIS w 2010 r. objętych działaniami projektów: w KIS w 2010 r.								
		finansowanych z EFS				finansowanych z innych źródeł				liczba uczestników KIS nieobjętych projektami
		Ogółem	w tym:			Ogółem	w tym:			
kobiety	mężczyźni		liczba osób, które ukończyły program reintegracji w KIS	kobiety	mężczyźni		liczba osób, które ukończyły program reintegracji w KIS			
15.02.2005 r.	Barbara Liberacka	0	0	0	0	34	26	8	34	0
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
17.04.2005 r.	Krystyna Szarzyńska	Działalność zawieszono 31.12.2007 r.								
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
27.04.2005 r.	Elżbieta Klamut	0	0	0	0	13	13	0	0	0
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		0	0	0	0	47	39	8	34	0
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
01.07.2005 r.	Jolanta Rakowska	63	48	15	61	0	0	0	0	0
31.03.2006 r.	Dorota Karpińska	115	98	17	71	0	0	0	0	0

I.p./gmina	Nazwa KIS	Liczba KIS działających w wojew. (narastaj.)		Podmiot prowadzący	Adres
		w roku 2010	na dzień 31.12.2010 r.		
103 MiG Ruciane Nida	Klub Integracji Społecznej w Rucianem Nidzie			Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rucianem Nidzie	12-220 Ruciane Nida ul. Al. Wczasów 4 87 423 62 30 mgops@ruciane-nida.pl

POWIAT SZCZYCIEŃSKI

104 UM Szczytno	Klub Integracji Społecznej w Szczytnie	55	54	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Szczytnie	12-100 Szczytno ul. Boh. Westerplstte 12 89 624 37 54 kisszczytno@wp.pl
105 UG Dźwierzuty	Klub Integracji Społecznej w Dźwierzutach	56	55	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Dźwierzutach	12-120 Dźwierzuty ul. Niepodległości 6 89 621 04 05
106 UG Jedwabno	Klub Integracji Społecznej w Jedwabnie	57	56	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Jedwabnie	12-122 Jedwabno ul. 1 Maja 37 89 621 36 31 gopsjedwabno@telbiur.com.pl
107 UMIG Pasym	Klub Integracji Społecznej w Pasymiu	58	57	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Pasymiu	12-130 Pasym ul. Poczтовая 3/3 89 621 20 43
108 UG Rozogi	-	-	-	-	-
109 UG Szczytno	Klub Integracji Społecznej w Szczytnie	59	58	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Szczytnie	12-100 Szczytno ul. Polska 49 89 624 01 84 gops@ug.szczytno.pl
110 UG Świętajno	-	-	-	-	-
111 UG Wielbark	Klub Integracji Społecznej w Wielbarku	60	59	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Wielbarku	12-160 Wielbark ul. Władysława Jagiełły 8

POWIAT WĘGORZEWSKI

112 UMiG Węgorzewo	-	-	-	-	-
-----------------------	---	---	---	---	---

Data rozpoczęcia działalności	Imię i nazwisko koordynatora	Liczba osób uczestniczących w KIS w 2010 r.								
		w tym: Liczba osób uczestniczących w KIS w 2010 r. objętych działaniami projektów: w KIS w 2010 r.								
		finansowanych z EFS				finansowanych z innych źródeł				liczba uczestników KIS nieobjętych projektami
		Ogółem	w tym:			Ogółem	w tym:			
kobiety	mężczyźni		liczba osób, które ukończyły program reintegracji w KIS	kobiety	mężczyźni		liczba osób, które ukończyły program reintegracji w KIS			
30.03.2005 r.	Krystyna Rudol	Zawieszono działalność 26.04.2007 r.								
		178	146	32	132	0	0	0	0	0
12.2003 r.	Małgorzata Ochenkowska	112	89	23	94	19	2	17	19	0
05.2007 r.	Urszula Stryewska	22	19	3	22	0	0	0	0	7
05.2007 r.	Katarzyna Cha-blińska	20	19	1	20	0	0	0	0	0
01.07.2010 r.	Elżbieta Roczeń	18	16	2	16	2	2	0	0	0
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
07.02.2006 r.	Kamila Samsel	0	0	0	0	0	0	0	0	13
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
10.2004 r.	Monika Wasilowska	42	35	7	42	26	12	14	26	0
		214	178	36	194	47	16	31	45	20
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

I.p./gmina	Nazwa KIS	Liczba KIS działających w wojew. (narastaj.)		Podmiot prowadzący	Adres
		w roku 2010	na dzień 31.12.2010 r.		
113 UMIG B udry	-	-	-	-	-
114 UG Pozezdrze	-	-	-	-	-
MIASTO OLSZTYN					
115 UM Olsztyn	Klub Integracji Społecznej „Aktywni Razem” w Olsztynie	61	60	Miejski Zespół Profilaktyki i Terapii Uzależnień w Olsztynie	10-603 Olsztyn ul. Metalowa 5 89 533 58 22 www.mzpitpu.pl kis@mzpitpu.pl
	Klub Integracji Społecznej w Olsztynie	62	61	Centrum Integracji Społecznej w Olsztynie	10-228 Olsztyn Al. Wojska Polskiego 33 www.cisolsztyn.abc.pl cis.olsztyn@op.pl
MIASTO ELBLĄG					
116 UM Elbląg	Klub Integracji Społecznej w Elblągu	63	-	Centrum Pracy i Pomocy w Elblągu	82-300 Elbląg ul. Bema 54 55 237 41 45
	Klub Integracji Społecznej w Elblągu „Dajmy Szanse”			Towarzystwo Pomocy w Elblągu	82-300 Elbląg ul. Nowodworska 49 55 2324260 www.dajmyszanse.ras.pl tpszansa@elblag.com.pl
		63	61		

Źródło danych: Ośrodki pomocy społecznej funkcjonujące na terenie województwa warmińsko-mazurskiego.
Opracowanie: Biuro ds. pomocy i integracji społecznej Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego
Olsztyn, styczeń 2011 r.

Data rozpoczęcia działalności	Imię i nazwisko koordynatora	Liczba osób uczestniczących w KIS w 2010 r.								
		w tym: Liczba osób uczestniczących w KIS w 2010 r. objętych działaniami projektów: w KIS w 2010 r.								
		finansowanych z EFS				finansowanych z innych źródeł				liczba uczestników KIS nieobjętych projektami
		Ogółem	w tym:			Ogółem	w tym:			
kobiety	mężczyźni		liczba osób, które ukończyły program reintegracji w KIS	kobiety	mężczyźni		liczba osób, które ukończyły program reintegracji w KIS			
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
05.09.2005 r.	Anna Igielska	0	0	0	0	0	0	0	0	56
08.05.2008 r.	Elżbieta Kiernożek	30	17	13	30	27	15	12	12	0
		30	17	13	30	27	15	12	12	56
3.07.2006 r.	Emil Słodownik	194	91	103	160	0	0	0	0	0
04.04.2005 r.	działalność zawieszono 01.01.2007 r.	Działalność zawieszona od 2 listopada 2010 r.								
		194	91	103	160	0	0	0	0	0
		2446	1838	667	2080	368	261	107	328	2164

Kluby Integracji Społecznej funkcjonujące na terenie Województwa Warmińsko-Mazurskiego w 2010 r.

I.p./gmina	Nazwa KIS	Liczba KIS działających w wojew. (narastaj.)		Podmiot prowadzący	Adres
		w roku 2010	na dzień 31.12.2010 r.		
POWIAT BARTOSZYCKI					
1 UM Bartoszyce	Klub Integracji Społecznej w Bartoszykach	1	1	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Bartoszykach	11-200 Bartoszyce, ul. Pieniężnego 10 A 89 762 50 30 sekretariat.mops.bartoszyce@poczta. internetdsl.pl
2 UG Bartoszyce	Klub Integracji Społecznej w Bartoszykach	2	2	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Bartoszykach	11-200 Bartoszyce ul. Pieniężnego 10 A 89 762 18 90 i 91 bartoszyce-gops@poczta.pl
3 UM Górowo Iławeckie	Klub Integracji Społecznej w Górowie Iławeckim	–	–	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Górowie Iławeckim	11-220 Górowo Iławeckie ul. Armii Czerwonej 7 89 761 16 90 mopsgor@wp.pl
4 UM Bisztynek	Klub Integracji Społecznej w Bisztyнку	3	3	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Bisztyнку	11-230 Bisztynek ul. Kościelna 39 89 718 81 46 mopsbisztynek@op.pl
5 Górowo Iławeckie	Klub Integracji Społecznej „Świt” w Górowie Iławeckim	4	–	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Górowie Iławeckim	11-220 Górowo Iławeckie ul. Kościuszki 17 89 761 11 33
6 UMiG Sępólno	Klub Integracji Społecznej w Sępólnolu	5	4	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Sępólnolu	11-210 Sępólno ul. Lipowa 1A 89 761 32 19 mgops2@poczta.onet.pl
POWIAT BRANIEWSKI					
7 UM Braniewo	–	–	–	–	–
8 UG Braniewo	–	–	–	–	–
9 UMiG Frombork	Klub Integracji Społecznej we Fromborku	6	5	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej we Fromborku	14-530 Frombork ul. Młynarska 5b 55 249 86 10, 55 243 75 35 mgops.frombork@interia.pl

Data rozpoczęcia działalności	Imię i nazwisko koordynatora	Liczba osób niepełnosprawnych uczestniczących w KIS w 2010 r.			Liczba uczestników KIS, którzy podjęli zatrudnienie w 2010 roku						
		Ogółem	w tym:		Ogółem	w tym:					
			kobiety	mężczyźni		prace społecznie użyteczne	prace interwencyjne	roboty publiczne	zatrudnienie w spółdzielni socjalnej	podjęcie działalności gospodarczej	inne formy zatrudnienia
07.2005 r.	Daria Stepaniuk	2	0	2	3	0	0	0	0	0	3
04.2006 r.	Aneta Baldyga	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1.01.2005 r.	Zawiesił działalność pod koniec 2009 roku										
1.04.2005 r.	Ilona Byczkowska	0	0	0	0	3	1	0	0	0	2
6.06.2006 r.	Działalność zawieszona od stycznia 2010 r.										
1.05.2006 r. (edycja rozpoczęła się 11.05.2009 r.)	Nina Dekert	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2	0	2	3	3	1	0	0	0	5
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
04.07.2006 r.	Janina Jachimowicz	9	4	5	17	17	0	0	0	0	0

I.p./gmina	Nazwa KIS	Liczba KIS działających w wojew. (narastaj.)		Podmiot prowadzący	Adres
		w roku 2010	na dzień 31.12.2010 r.		
10 UG Lełkowo	-	-	-	-	-
11 UMiG Pieniężno	-	-	-	-	-
12 UG Płoskinia	-	-	-	-	-
13 UG Wilczęta	-	-	-	-	-

POWIAT DZIAŁDOWSKI

14 UM Działdowo	Klub Integracji Społecznej w Działdowie	7	6	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Działdowie	13-200 Działdowo ul. Władysława Jagiełły 30 23 697 09 95 www.dzialdowo-mops.bip.net.pl kazimierztru@mopsdzialdowo.pl
15 UG Działdowo	Klub Integracji Społecznej w Działdowie	8	7	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Działdowie	13-200 Działdowo ul. Księżdzowska 10 23 697 07 40 gopsdzwo@wp.pl
16 UG Iłowo-Osada	-	-	-	-	-
17 UM Lidzbark Welski	-	-	-	-	-
18 UG Płośnica	-	-	-	-	-
19 UG Rybno	-	-	-	-	-

POWIAT ELBLĄSKI

20 UG Elbląg	Klub Integracji Społecznej „Od bierności do aktywności” w Elblągu	9	8	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Elblągu	82-300 Elbląg ul. Browarna 85 55 237 10 65 www.gops.gminaelblag.pl sekretariat@gops.gminaelblag.pl
	Klub Integracji Społecznej „Przystanek Stop Problemom” w Elblągu				

Data rozpoczęcia działalności	Imię i nazwisko koordynatora	Liczba osób niepełnosprawnych uczestniczących w KIS w 2010 r.			Liczba uczestników KIS, którzy podjęli zatrudnienie w 2010 roku							
		Ogółem	w tym:		Ogółem	w tym:						
			kobiety	mężczyźni		prace społecznie użyteczne	prace interwencyjne	roboty publiczne	zatrudnienie w spółdzielni socjalnej	podjęcie działalności gospodarczej	inne formy zatrudnienia	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		9	4	5	17	17	0	0	0	0	0	0

04.07.2006 r.	Kazimierz Truszczyński	0	0	0	83	83	0	0	0	0	0	4
22.06.2005 r.	Mariola Koziarz	0	0	0	4	0	0	0	0	0	0	4
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		0	0	0	87	83	0	0	0	0	0	8

29.08.2005 r.	Gabriela Laskowska	3	3	0	19	15	0	0	0	0	0	4
		Funkcjonował tylko na czas trwania projektu (wrzesień 2006–maj 2007)										

I.p./gmina	Nazwa KIS	Liczba KIS działających w wojew. (narastaj.)		Podmiot prowadzący	Adres
		w roku 2010	na dzień 31.12.2010 r.		
21 UG Godkowo	Klub Integracji Społecznej w Godkowie	10	9	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Godkowie	14-407 Godkowo Godkowo 14 55 249 72 38 gops.godkowo@op.pl
22 UG Gronowo Elbl.	-	-	-	-	-
23 UG Markusy	-	-	-	-	-
24 UG Milejewo	-	-	-	-	-
25 UMiG Młynary	Klub Integracji Społecznej w Młynarach			Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Młynarach	14-420 Młynary ul. 1 Maja 6 mgops.mlynary@neostrada.pl
26 UMiG Pasłęk	Klub Integracji Społecznej „Skrzydła” w Pasłęku	11	10	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Pasłęku	14-400 Pasłęk Plac Grunwaldzki 8 tel. 55 248 44 49 strzelecka.joanna@poczta.fm
27 UG Rychliki	-	-	-	-	-
28 UMiG Tolkmicko	-	-	-	-	-

POWIAT ELCKI

29 UM Elk	Klub Integracji Społecznej przy Ogólnopolskim Związku Bezrobotnych oddział w Elku	12	11	Ogólnopolski Związek Bezrobotnych Zarząd Główny w Elku	19-300 Elk ul. E. Orzeszkowej 3/1 87 621 20 93 www.ozb.inf.pl ozb@elk.mazury.pl
30 UG Elk	Klub Integracji Społecznej w Elku	13	12	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Elku	19-300 Elk ul. Słowackiego 15B 87 610 06 00 gops-elk@elknet.pl
31 UG Kalinowo	-	-	-	-	-

Data rozpoczęcia działalności	Imię i nazwisko koordynatora	Liczba osób niepełnosprawnych uczestniczących w KIS w 2010 r.			Liczba uczestników KIS, którzy podjęli zatrudnienie w 2010 roku						
		Ogółem	w tym:		Ogółem	w tym:					
			kobiety	mężczyźni		prace społecznie użyteczne	prace interwencyjne	roboty publiczne	zatrudnienie w spółdzielni socjalnej	podjęcie działalności gospodarczej	inne formy zatrudnienia
30.12.2005 r. działalność zawieszona od 2.01.2008 do 5.12.2008	Anna Paluch	0	0	0	13	9	2	0	0	0	3
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Zawieszono działalność 1.09.2007 r.											
15.05.2006	Joanna Strzelecka	2	2	0	3	0	0	0	0	0	3
działalność zawieszona od 1.07.2008 r. do 30.09.2009 r.											
działalność rozp. od 1.10.2009 r.											
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		5	5	0	35	24	2	0	0	0	10
01.11.2005 r.	Barbara Radziejcz	2	2	0	5	0	0	1	0	0	4
01.2010 r.	Lucyna Kruszyńska	4	3	1	3	0	0	0	0	0	3
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

I.p./gmina	Nazwa KIS	Liczba KIS działających w wojew. (narastaj.)		Podmiot prowadzący	Adres
		w roku 2010	na dzień 31.12.2010 r.		
32 UG Prostki	Klub Integracji Społecznej w Prostkach	14	13	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Prostkach	19-335 Prostki ul. 1 Maja 19 87 611 28 67, 87 629 88 78 kis@prostki.pl
33 UG Stare Juchy	-	-	-	-	-

POWIAT GIŻYCKI

34 UM Giżycko	Klub Integracji Społecznej „Kobięto uwierz w siebie i znajdź swoje miejsce” w Giżycku			Stowarzyszenie Bezrobotnych „Jesteś-my”	11-500 Giżycko ul. Suwalska 21 87 428 48 06
35 UG Giżycko	-	-	-	-	-
36 UG Krukłanki	-	-	-	-	-
37 UG Miłki	-	-	-	-	-
38 UG Ryn	-	-	-	-	-
39 UMiG Wydminy	-	-	-	-	-

POWIAT GOŁDAPSKI

40 UG Dubieninki	-	-	-	-	-
41 UM Gołdap	-	-	-	-	-
42 Banie Mazurskie	-	-	-	-	-

POWIAT IŁAWSKI

43 UM Iława	Klub Integracji Społecznej w Iławie	15	14	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Iławie	14-200 Iława ul. Obrońców Westerplatte 5 89 644 10 84 kis@mops.ilawa.pl
----------------	-------------------------------------	----	----	--	--

Data rozpoczęcia działalności	Imię i nazwisko koordynatora	Liczba osób niepełnosprawnych uczestniczących w KIS w 2010 r.			Liczba uczestników KIS, którzy podjęli zatrudnienie w 2010 roku							
		Ogółem	w tym:		Ogółem	w tym:						
			kobiety	mężczyźni		prace społecznie użyteczne	prace interwencyjne	roboty publiczne	zatrudnienie w spółdzielni socjalnej	podjęcie działalności gospodarczej	inne formy zatrudnienia	
13.03.2008 r.	Izabela Dłużniewska	6	5	1	7	5	0	0	0	0	0	2
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		12	10	2	15	5	0	1	0	0	0	9
21.06.2006 r.	Krystyna Janik	Działalność zawieszono w 2007 r.										
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
01.01.2007 r.	Dorota Zalewska	32	24	8	57	35	0	0	0	0	0	22

I.p./gmina	Nazwa KIS	Liczba KIS działających w wojew. (narastaj.)		Podmiot prowadzący	Adres
		w roku 2010	na dzień 31.12.2010 r.		
44 UM Lubawa	-	-	-	-	-
45 UMiG Kisielice	-	-	-	-	-
46 UG Lubawa	Klub Integracji Społecznej w Mortęgach	16	15	Ośrodek Pomocy Społecznej Gminy Lubawa	14-260 Lubawa Mortęgi 44 89 645 31 31, 89 645 54 39 www.gopslubawa.pl sekretariat@gopslubawa.pl
47 UMiG Susz	-	-	-	-	-
48 UM Zalewo	Klub Integracji Społecznej w Zalewie	17	16	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Zalewie	14-230 Zalewo ul. Traugutta 4 89 758 81 26 mopszalewo@op.pl
49 UG Hława	-	-	-	-	-

POWIAT KĘTRZYŃSKI

50 UM Kętrzyn	Klub Integracji Społecznej w Kętrzynie	18	17	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Kętrzynie	11-400 Kętrzyn ul. Górna 8 89 751 74 20 www.ketrzyn.com.pl/mops mops_ketrzyn@wp.pl
51 UG Barciany	Klub Integracji Społecznej w Barcianach	19	18	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Barcianach	11-410 Barciany ul. Piotrowskiego 1 89 753 15 71 gcibarbiany@poczta.fm
52 UG Kętrzyn	Klub Integracji Społecznej w Kętrzynie	20	19	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kętrzynie	11-400 Kętrzyn ul. Kościuszki 2 89 751 41 66 www.gminaketrzyn.pl kis.gops_ketrzyn@op.pl
53 UM Korsze	Klub Integracji Społecznej w Korszach	21	20	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Korszach	11-430 Korsze ul. Mickiewicza 13 89 754 00 04 www.mops.korsze.com.pl mops_sekretariat@korsze.pl

Data rozpoczęcia działalności	Imię i nazwisko koordynatora	Liczba osób niepełnosprawnych uczestniczących w KIS w 2010 r.			Liczba uczestników KIS, którzy podjęli zatrudnienie w 2010 roku							
		Ogółem	w tym:		Ogółem	w tym:						
			kobiety	mężczyźni		prace społecznie użyteczne	prace interwencyjne	roboty publiczne	zatrudnienie w spółdzielni socjalnej	podjęcie działalności gospodarczej	inne formy zatrudnienia	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
data powstania klubu 30.03.2005 r., rozpoczęcie działalności 27.04.2006 r.	Monika Kłosowska	4	4	0	3	0	0	0	0	0	0	3
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
06.10.2005 r.	Joanna Tkaczyk	3	3	0	11	4	2	0	0	0	0	5
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		39	31	8	71	39	2	0	0	0	0	30

01.03.2005 r.	Magdalena Olechowicz	0	0	0	88	83	0	0	0	0	0	5
01.01.2005 r.	Marzena Oracz	15	9	6	4	2	0	0	0	0	0	2
26.01.2005 r.	Grażyna Jolanta Niedźwiedzka-Bień	28	16	12	25	12	2	5	0	0	0	6
01.04.2005 r.	Tomasz Podlaszuk	0	0	0	15	0	10	0	0	0	0	5

I.p./gmina	Nazwa KIS	Liczba KIS działających w wojew. (narastaj.)		Podmiot prowadzący	Adres
		w roku 2010	na dzień 31.12.2010 r.		
54 UM Reszel	Klub Integracji Społecznej w Reszlu	22	21	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Reszlu	11-440 Reszel ul. Kolejowa 25 A 89 755 02 33 mops_reszel@wp.pl
55 UG Srokowo	Klub Integracji Społecznej w Srokowie			Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Srokowie	11-420 Srokowo Pl. Rynkowy 14 753 40 06 gops@srokowo.iaw.pl

POWIAT LIDZBARSKI

56 UM Lidzbark Warmiński	Klub Integracji Społecznej w Lidzbarku Warmińskim	23	22	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Lidzbarku Warmińskim	11-100 Lidzbark Warmiński ul. Góreckiego 7 89 767 80 44 mopslidzbarkwarmiński@wp.pl
57 UG Kiwity	Klub Integracji Społecznej w Kiwitach			Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kiwitach	11-106 Kiwity 89 766 09 47
58 UG Lidzbark Warmiński	Klub Integracji Społecznej w Lidzbarku Warmińskim	24	23	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Lidzbarku Warmińskim	11-100 Lidzbark Warmiński, ul. Krasińskiego 1 89 767 32 74 wewn. 12 gops_lidzbarkwarm@interia.pl
59 UG Lubomino	Klub Integracji Społecznej w Lubominie	25	24	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Lubominie	11-135 Lubomino ul Kopernika 4 89 532 44 62 gopslubomino@poczta.neostrada.pl
60 UMiG Ormeta	Klub Integracji Społecznej w Ormecie	26	25	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Ormecie	11-130 Ormeta ul. 1 Maja 6 55 242 16 27 w. 21 kis_ormeta@wp.pl

POWIAT MRĄGOWSKI

61 UM Mragowo	Klub Integracji Społecznej w Mragowie			Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Mragowie	11-700 Mragowo ul. Wyspiańskiego 1 (ul. Królewiecka 34) 89 741 22 12 mops2@wp.pl
------------------	---------------------------------------	--	--	--	---

Data rozpoczęcia działalności	Imię i nazwisko koordynatora	Liczba osób niepełnosprawnych uczestniczących w KIS w 2010 r.			Liczba uczestników KIS, którzy podjęli zatrudnienie w 2010 roku							
		Ogółem	w tym:		Ogółem	w tym:						
			kobiety	mężczyźni		prace społecznie użyteczne	prace interwencyjne	roboty publiczne	zatrudnienie w spółdzielni socjalnej	podjęcie działalności gospodarczej	inne formy zatrudnienia	
2.02.2005 r.	Joanna Klonowska	5	4	1	10	4	0	0	0	0	0	6
Zawieszono działalność 31.12.2008 r.												
		48	29	19	142	101	12	5	0	0	0	24
11.2004 r.	Barbara Krasowska	4	3	1	96	86	0	12	0	0	0	17
2005	Halina Żebrowska	Działalność zawieszono 01.01.2008 r.										
1.01.2005 r.	Elżbieta Koper	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
24.02.2005 r. działalność zawieszona od stycznia do sierpnia 2009 r.	Halina Rudzińska	0	0	0	8	0	7	0	0	0	0	1
działalność rozpoczęta we wrześniu 2009 r.												
21.02.2005 r.	Anna Mackiewicz	21	18	3	42	35	0	2	0	2	2	5
		25	21	4	146	121	7	14	0	2	2	23
19.08.2005 r.		Likwidacja 31.12.2008 r.										

I.p./gmina	Nazwa KIS	Liczba KIS działających w wojew. (narastaj.)		Podmiot prowadzący	Adres
		w roku 2010	na dzień 31.12.2010 r.		
62 UMiG Mikołajki	Klub Integracji Społecznej w Mikołajkach			Mikołajskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Lokalnych	11-730 Mikołajki ul. Kajki 128 87 421 50 38 mikołajskie@free.ngo.pl www.mikołajskie.of.pl
63 UG Mragowo	-	-	-	-	-
64 UG Piecki	Klub Integracji Społecznej w Pieckach	27	26	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Pieckach	11-710 Piecki pl. 1 Maja 6 89 741 21 44 gopsiecki.strefa.pl gops@piecki.com.pl
65 UG Sorkwity	-	-	-	-	-

POWIAT NIDZICKI

66 UG Janowiec Kościelny	Klub Integracji Społecznej i Samopomocy w Janowcu Kościelnym	28	27	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Janowcu Kościelnym	13-111 Janowiec Kościelny 148 89 626 20 65 kissjanowiec@wp.pl
67 UG Janowo	Klub Integracji Społecznej w Janowie	29	28	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Janowie	13-113 Janowo ul. Przasnyska 51 89 626 40 91 gopsjanowo@neostrada.pl
68 UG Kozłowo	Klub Integracji Społecznej w Kozłowie	30	29	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kozłowie	13-124 Kozłowo 89 626 70 35, 89 626 70 75 gopskozlowo@wp.pl
69 UM Nidzica	Klub Integracji Społecznej w Nidzicy	31	30	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Nidzicy	13-100 Nidzica ul Kolejowa 5 89 625 29 14 kis.nidzica@wp.pl

POWIAT NOWOMIEJSKI

70 UM Nowe Miasto Lubawskie	Klub Integracji Społecznej w Nowym Mieście Lubawskim	32	31	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Nowym Mieście Lubawskim	13-300 Nowe Miasto Lubawskie ul. Działnińskich 2 a 56 649 87 13 www.mopsnml.pl
--------------------------------	--	----	----	---	---

Data rozpoczęcia działalności	Imię i nazwisko koordynatora	Liczba osób niepełnosprawnych uczestniczących w KIS w 2010 r.			Liczba uczestników KIS, którzy podjęli zatrudnienie w 2010 roku							
		Ogółem	w tym:		Ogółem	w tym:						
			kobiety	mężczyźni		prace społecznie użyteczne	prace interwencyjne	roboty publiczne	zatrudnienie w spółdzielni socjalnej	podjęcie działalności gospodarczej	inne formy zatrudnienia	
Funkcjonował tylko na czas trwania projektu (wrzesień 2006–maj 2007).												
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
19.07.2004	Marta Przekadzińska	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0
działalność zawieszono 1.07.2009 r. działalność wznowiona w lipcu 2010 r.												
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0
15.12.2004 r.	Leszek Stryjewski	2	2	0	20	20	0	0	0	0	0	0
20.04.2005 r.	Wioletta Tańska	2	2	0	10	10	0	0	0	0	0	0
29.03.2007 r.	Elżbieta Świgoń	0	0	0	78	73	0	0	0	1	4	
16.06.2005 r.	Jadwiga Węgierska	6	3	3	202	190	7	5	0	0	0	0
		10	7	3	310	293	7	5	0	1	4	
19.12.2006 r. działalność zawieszona 28.12.2008 r., działalność wznowiona 02.2009 r.	Adrian Truszyński	7	7	0	4	0	2	0	0	0	0	2

I.p./gmina	Nazwa KIS	Liczba KIS działających w wojew. (narastaj.)		Podmiot prowadzący	Adres
		w roku 2010	na dzień 31.12.2010 r.		
71 UG Biskupiec Pomorski	-	-	-	-	-
72 UG Grodziczno	-	-	-	-	-
73 UG Kurzętnik	Klub Integracji Społecznej w Kurzętniku	33	32	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kurzętniku	13-306 Kurzętnik 56 474 80 55 www.kurzetnik.eu kis@kurzetnik.eu
74 UG Nowe Miasto Lubawskie	Klub Integracji Społecznej w Mszanowie	34	33	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Mszanowie	13-300 Nowe Miasto Lubawskie Mszanowo, ul. Podleśna 1 56 472 63 33 fax 56 472 63 32 gops_nm@wp.pl

POWIAT OLECKI

75 UG Kowale Oleckie	Klub Integracji Społecznej w Kowalach Oleckich	35	34	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kowalach Oleckich	19-420 Kowale Oleckie ul. Kościuszki 44 87 523 82 48
76 UM Olecko	Klub Integracji Społecznej w Olecku	36	35	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Olecku	19-400 Olecko ul. Kolejowa 31 87 520 42 33
77 UG Świętajno 104	Klub Integracji Społecznej w Świętajnie	37	36	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Świętajnie	19-411 Świętajno 87 521 54 18 gops@swietajno.pl
78 UG Wieliczki	Klub Integracji Społecznej w Wieliczkach	38	37	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Wieliczkach	19-404 Wieliczki ul. Lipowa 28 gops.wieliczki@interia.pl

POWIAT OLSZTYŃSKI

79 UM Barczewo	Klub Integracji Społecznej w Barczewie	39	38	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Barczewie	11-010 Barczewo ul. Słowackiego 5 kis@barczewo.pl
-------------------	--	----	----	---	---

Data rozpoczęcia działalności	Imię i nazwisko koordynatora	Liczba osób niepełnosprawnych uczestniczących w KIS w 2010 r.			Liczba uczestników KIS, którzy podjęli zatrudnienie w 2010 roku							
		Ogółem	w tym:		Ogółem	w tym:						
			kobiety	mężczyźni		prace społecznie użyteczne	prace interwencyjne	roboty publiczne	zatrudnienie w spółdzielni socjalnej	podjęcie działalności gospodarczej	inne formy zatrudnienia	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
01.09.2005 r.	Dariusz Falkowski	16	15	1	1	0	0	0	0	0	0	1
07.05.2007 r.	Ewelina Tuchalska	10	6	4	12	3	0	4	0	1	1	4
		33	28	5	17	3	2	4	0	1	1	7
01.04.2006 r.	Joanna Kowalewska	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
działalność zawieszona w 2008 r.												
działalność wznowiona od lipca 2010 r.												
25.04.2005 r.	Izabela Sertel	0	0	0	18	18	0	0	0	0	0	0
01.04.2005 r.	Wiesława Derlaga	3	1	2	1	0	0	0	0	0	0	1
01.03.2005 r.	Marzena Kukowska	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		3	1	2	19	18	0	0	0	0	0	1
01.04.2005 r.	Wioletta Grodzka	2	1	1	147	60	17	55	0	0	0	15

I.p./gmina	Nazwa KIS	Liczba KIS działających w wojew. (narastaj.)		Podmiot prowadzący	Adres
		w roku 2010	na dzień 31.12.2010 r.		
80 UM Biskupiec	Klub Integracji Społecznej w Biskupcu	40	39	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej – Sekcja MOPS w Biskupcu	11-300 Biskupiec ul. Niepodległości 4a 89 715 11 36 kisbiskupiec@neostrada.pl
81 UM Dobre Miasto	Klub Integracji Społecznej w Dobrym Mieście	41	40	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Dobrym Mieście	11-040 Dobre Miasto ul. Olsztyńska 3 mops.bip-wm.pl mopsdobremiasto@interia.pl
	Wiejski Klub Integracji Społecznej w Jesionowie	42	41	Stowarzyszenie Młodzieżowe „Pod Jesionem” Jesionowo	11-040 Dobre Miasto Jesionowo 1D 609 617 765
82 UG Dywity	Klub Integracji Społecznej w Dywitach	42	42	Gminne Centrum Informacji w Dywitach	11-001 Dywity Tuławki 10a 89 513 22 24
83 UG Gietrzwałd	Klub Integracji Społecznej w Gietrzwałdzie			Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Gietrzwałdzie	11-036 Gietrzwałd ul. Olsztyńska 2 89 524 19 12 gops@gietrzwald.pl
84 UM Jeziorany	Klub Integracji Społecznej w Jezioranach	44	43	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Jezioranach	11-320 Jeziorany ul. Kajki 20 89 718 11 33 beata.mops@wp.pl
85 UG Jonkowo	Klub Integracji Społecznej w Jonkowie	45	44	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Jonkowie	11-042 Jonkowo ul. Klonowa 2 kis@jonkowo.pl
86 UG Kolno	Klub Integracji Społecznej w Kolnie	46	45	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kolnie	11-311 Kolno Kolno 38 89 716 32 93 gops_kolno@onet.eu
87 UM Olsztynek	Klub Integracji Społecznej w Olsztynku	47	46	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Olsztynku	11-015 Olsztynek ul. Świerczewskiego 19 89 519 44 16 www.mops.olsztynek.net.pl kis@mops.olsztynek.net.pl
88 UG Purda	Klub Integracji Społecznej w Purdzie	48	47	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Purdzie	11-030 Purda 12 A 89 519 50 60 gopspurda@wp.pl

Data rozpoczęcia działalności	Imię i nazwisko koordynatora	Liczba osób niepełnosprawnych uczestniczących w KIS w 2010 r.			Liczba uczestników KIS, którzy podjęli zatrudnienie w 2010 roku							
		Ogółem	w tym:		Ogółem	w tym:						
			kobiety	mężczyźni		prace społecznie użyteczne	prace interwencyjne	roboty publiczne	zatrudnienie w spółdzielni socjalnej	podjęcie działalności gospodarczej	inne formy zatrudnienia	
01.03.2005 r.	Ewelina Pijewska	0	0	0	10	20	0	62	0	0	18	
03.2005 r.	Józef Grygianiec	0	0	0	146	86	0	60	0	0	0	
01.07.2006 r.	Małgorzata Konczalska	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
01.06.2005	Alicja Wąsik	0	0	0	12	1	11	0	0	0	0	
04.2005 r.	Anna Otta	Zawieszono działalność 01.2008 r.										
01.01.2005 r.	Beata Łubkowska-Wróblewska	0	0	0	10	0	1	1	0	0	8	
18.05.2005 r.	Anna Pisoń	0	0	0	85	65	0	7	0	0	13	
28.02.2005 r.	Wioletta Dobrzańska	2	1	1	12	10	0	0	0	0	2	
24.02.2005 r.	Grażyna Kołodziej	7	4	3	52	13	0	9	0	1	29	
01.06.2005 r. działalność zawieszona 01.2008 r. działalność wznowiona 02.2010 r.	Małgorzata Rybak	4	3	1	1	0	0	0	0	0	1	

I.p./gmina	Nazwa KIS	Liczba KIS działających w wojew. (narastaj.)		Podmiot prowadzący	Adres
		w roku 2010	na dzień 31.12.2010 r.		
89 UG Stawiguda	Gminny Klub Integracji Społecznej w Stawigudzie	49	48	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Stawigudzie	11-034 Stawiguda ul. Olsztyńska 10 89 512 63 71 gops_stawiguda@wp.pl
90 UG Świątki	Klub Integracji Społecznej w Świątkach	50	49	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Świątkach	11-008 Świątki 87 89 526 00 83 kis-swiatki@tlen.pl

POWIAT OSTRÓDZKI

91 UM Ostróda	-	-	-	-	-
92 UG Dąbrówno	Klub Integracji Społecznej w Dąbrównie	51	50	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Dąbrównie	14-120 Dąbrówno ul. Agrestowa 2 89 647 44 68 gops-dabrownno@go2.pl
93 UG Grunwald	-	-	-	-	-
94 UG Łukta	-	-	-	-	-
95 UG Małdyty	Klub Integracji Społecznej w Małdytach	-	-	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Małdytach	14-330 Małdyty ul. Kopernika 13b gopsmałdyty@o2.pl
96 UM Miłakowo	-	-	-	-	-
97 UMiG Miłomłyn	Klub Integracji Społecznej „Otwórz drzwi” w Miłomylynie	52	51	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Miłomylynie	14-140 Miłomłyn ul. Twarda 12 mgops@milomlyn.pl 89 624 58 25
98 UMiG Morąg	-	-	-	-	-
99 UG Ostróda	-	-	-	-	-

POWIAT PISKI

100 UMiG Biała Piska	-	-	-	-	-
-------------------------	---	---	---	---	---

Data rozpoczęcia działalności	Imię i nazwisko koordynatora	Liczba osób niepełnosprawnych uczestniczących w KIS w 2010 r.			Liczba uczestników KIS, którzy podjęli zatrudnienie w 2010 roku							
		Ogółem	w tym:		Ogółem	w tym:						
			kobiety	mężczyźni		prace społecznie użyteczne	prace interwencyjne	roboty publiczne	zatrudnienie w spółdzielni socjalnej	podjęcie działalności gospodarczej	inne formy zatrudnienia	
18.04.2005 r.	Joanna Stawarczyk	0	0	0	27	27	0	0	0	0	0	
30.03.2005 r.	Marta Waszczuk	1	1	0	15	11	0	3	0	0	1	
		16	10	6	505	292	18	197	0	1	87	

-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
15.02.2005 r.	Barbara Liberacka	0	0	0	5	2	0	1	0	0	2
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
17.04.2005 r.	Krystyna Szarzyńska	Działalność zawieszono 31.12.2007 r.									
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
27.04.2005 r.	Elżbieta Klamut	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		0	0	0	5	2	0	1	0	0	2

-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

I.p./gmina	Nazwa KIS	Liczba KIS działających w wojew. (narastaj.)		Podmiot prowadzący	Adres
		w roku 2010	na dzień 31.12.2010 r.		
101 UMiG Orzysz	Klub Integracji Społecznej w Orzyszu	53	52	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Orzyszu	12-250 Orzysz, ul. Rynek 5/15 87 423 77 80 mops@friend.pl
102 UMiG Pisz	Klub Integracji Społecznej w Pisz	54	53	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Pisz	12-200 Pisz ul. Wąglicka 1 mgops_pisz@post.pl, www.mgops.bip.pisz.hi.pl
103 MiG Ruciane Nida	Klub Integracji Społecznej w Rucianem Nidzie			Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rucianem Nidzie	12-220 Ruciane Nida ul. Al. Wczasów 4 87 423 62 30 mgops@ruciane-nida.pl

POWIAT SZCZYCIEŃSKI

104 UM Szczytno	Klub Integracji Społecznej w Szczytnie	55	54	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Szczytnie	12-100 Szczytno ul. Boh. Westerplstte 12 89 624 37 54 kisszczytno@wp.pl
105 UG Dźwierzuty	Klub Integracji Społecznej w Dźwierzutach	56	55	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Dźwierzutach	12-120 Dźwierzuty ul. Niepodległości 6 89 621 04 05
106 UG Jedwabno	Klub Integracji Społecznej w Jedwabnie	57	56	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Jedwabnie	12-122 Jedwabno ul. 1 Maja 37 89 621 36 31 gopsjedwabno@telbiur.com.pl
107 UMiG Pasym	Klub Integracji Społecznej w Pasymiu	58	57	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Pasymiu	12-130 Pasym ul. Pocztowa 3/3 89 621 20 43
108 UG Rozogi	-	-	-	-	-
109 UG Szczytno	Klub Integracji Społecznej w Szczytnie	59	58	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Szczytnie	12-100 Szczytno ul. Polska 49 89 624 01 84 gops@ug.szczytno.pl
110 UG Świętajno	-	-	-	-	-
111 UG Wielbark	Klub Integracji Społecznej w Wielbarku	60	59	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Wielbarku	12-160 Wielbark ul. Władysława Jagiełły 8

Data rozpoczęcia działalności	Imię i nazwisko koordynatora	Liczba osób niepełnosprawnych uczestniczących w KIS w 2010 r.			Liczba uczestników KIS, którzy podjęli zatrudnienie w 2010 roku							
		Ogółem	w tym:		Ogółem	w tym:						
			kobiety	mężczyźni		prace społecznie użyteczne	prace interwencyjne	roboty publiczne	zatrudnienie w spółdzielni socjalnej	podjęcie działalności gospodarczej	inne formy zatrudnienia	
01.07.2005 r.	Jolanta Rakowska	0	0	0	5	3	0	1	0	0	1	
31.03.2006 r.	Dorota Karpińska	3	3	0	16	11	1	4	0	0	0	
30.03.2005 r.	Krystyna Rudol	Zawieszono działalność 26.04.2007 r.										
		3	3	0	21	14	1	5	0	0	1	
12.2003 r.	Małgorzata Ochenkowska	18	11	7	40	3	3	9	0	0	25	
05.2007 r.	Urszula Stryjewska	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	
05.2007 r.	Katarzyna Chablińska	0	0	0	14	13	1	0	0	0	0	
01.07.2010 r.	Elżbieta Roczeń	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
07.02.2006 r.	Kamila Samsel	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
10.2004 r.	Monika Wasilowska	1	0	1	8	2	0	0	0	0	6	
		19	11	8	64	18	4	9	0	0	33	

I.p./gmina	Nazwa KIS	Liczba KIS działających w wojew. (narastaj.)		Podmiot prowadzący	Adres
		w roku 2010	na dzień 31.12.2010 r.		
POWIAT WĘGORZEWSKI					
112 UMiG Węgorzewo	-	-	-	-	-
113 UMiG B udry	-	-	-	-	-
114 UG Pozezdrze	-	-	-	-	-
MIASTO OLSZTYN					
115 UM Olsztyn	Klub Integracji Społecznej „Aktywni Razem” w Olsztynie	61	60	Miejski Zespół Profilaktyki i Terapii Uzależnień w Olsztynie	10-603 Olsztyn ul. Metalowa 5 89 533 58 22 www.mzpitu.pl, kis@mzpitu.pl
	Klub Integracji Społecznej w Olsztynie	62	61	Centrum Integracji Społecznej w Olsztynie	10-228 Olsztyn Al. Wojska Polskiego 33 www.cisolsztyn.abc.pl cis.olsztyn@op.pl
MIASTO ELBLĄG					
116 UM Elbląg	Klub Integracji Społecznej w Elblągu	63	-	Centrum Pracy i Pomocy w Elblągu	82-300 Elbląg ul. Bema 54 55 237 41 45
	Klub Integracji Społecznej w Elblągu „Dajmy Szanse”			Towarzystwo Pomocy w Elblągu	82-300 Elbląg ul. Nowodworska 49 55 2324260 www.dajmyszansze.ras.pl tpszansa@elblag.com.pl
		63	61		

Źródło danych: Ośrodki pomocy społecznej funkcjonujące na terenie województwa warmińsko-mazurskiego.

Opracowanie: Biuro ds. pomocy i integracji społecznej Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego
Olsztyn, styczeń 2011 r.

Data rozpoczęcia działalności	Imię i nazwisko koordynatora	Liczba osób niepełnosprawnych uczestniczących w KIS w 2010 r.			Liczba uczestników KIS, którzy podjęli zatrudnienie w 2010 roku							
		Ogółem	w tym:		Ogółem	w tym:						
			kobiety	mężczyźni		prace społecznie użyteczne	prace interwencyjne	roboty publiczne	zatrudnienie w spółdzielni socjalnej	podjęcie działalności gospodarczej	inne formy zatrudnienia	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
05.09.2005 r.	Anna Igielska	13	13	0	7	5	0	0	0	0	0	2
08.05.2008 r.	Elżbieta Kiernozek	15	10	5	3	0	0	0	0	0	0	3
		28	23	5	10	5	0	0	0	0	0	5
3.07.2006 r.	Emil Słodownik	23	13	10	9	4	3	2	0	0	0	0
04.04.2005 r.	działalność zawieszono 01.01.2007 r.	Działalność zawieszono 01.01.2007 r.										
		23	13	10	9	4	3	2	0	0	0	0
		275	196	79	1477	1043	59	243	0	5	249	

Spółdzielnie Socjalne funkcjonujące na terenie województwa warmińsko-mazurskiego w 2010 r.

l.p.	Gmina	nazwa spółdzielni socjalnej	Kolejna liczba spółdzielni	adres nr tel. e-mail	data rozpoczęcia działalności	liczba członków spółdzielni (w tym kobiet)
POWIAT BARTOSZYCKI – Na terenie powiatu nie funkcjonują spółdzielnie socjalne						
POWIAT BRANIEWSKI Na terenie powiatu nie funkcjonują spółdzielnie socjalne						
POWIAT DZIAŁDOWSKI Na terenie powiatu nie funkcjonują spółdzielnie socjalne						
POWIAT ELBLĄSKI Na terenie powiatu nie funkcjonują spółdzielnie socjalne						
POWIAT EŁCKI						
1.	Prostki	Spółdzielnia Socjalna "STARA SZKOŁA" Ośrodek Szkolno-Zawodowy	1	19-335 Prostki ul.1 Maja 19 85 876 81 07	15.01.2007 r.	5 (3)
POWIAT MRAĞOWSKI Na terenie powiatu nie funkcjonują spółdzielnie socjalne						
POWIAT NIDZICKI Na terenie powiatu nie funkcjonują spółdzielnie socjalne						
POWIAT NOWOMIEJSKI Na terenie powiatu nie funkcjonują spółdzielnie socjalne						
POWIAT OLECKI Na terenie powiatu nie funkcjonują spółdzielnie socjalne						
POWIAT OLSZTYŃSKI Na terenie powiatu nie funkcjonują spółdzielnie socjalne						
POWIAT OSTRÓDZKI Na terenie powiatu nie funkcjonują spółdzielnie socjalne						
POWIAT PISKI Na terenie powiatu nie funkcjonują spółdzielnie socjalne						
POWIAT SZCZYCIEŃSKI						
3.	Pasym	Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna "PASBUD"	3	12-130 Pasym ul. Kwiatowa 2 89 621 27 77 697 609 257 magda.paliwoda@op.pl	01.04.2009 r.	6 (1)
POWIAT WĘGORZEWSKI Na terenie powiatu nie funkcjonują spółdzielnie socjalne						
MIASTO OLSZTYN						
4.	Olsztyn	Spółdzielnia Socjalna Pracownia Artystyczno-Reklamowa „MOTYWY”	4	10-512 Olsztyn ul. Kopernika 14 a 692 899 097 sinuhe@wp.pl	05.11.2007 r.	5 (1)
5.	Olsztyn	Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna "APROPOS"	5	10-900 Olsztyn ul. Grunwaldzka 2/24 602 725 715	26.06.2008 r.	6 (2)
6.	Olsztyn	Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna "KAMA"	6	10-232 Olsztyn ul. Kolejowa 17 606 555 199 krawiectwo.olsztyn@gmail.com	20.05.2009 r.	5 (5)

I.p.	Gmina	nazwa spółdzielni socjalnej	Kolejna liczba spółdzielni	adres nr tel. e-mail	data rozpoczęcia działalności	liczba członków spółdzielni (w tym kobiet)
7.	Olsztyn	Spółdzielnia Socjalna "SMAKI ŻYCIA"	7	11-041 Olsztyn ul. Narcyzowa 27 510 269 716 smakizycia.olsztyn@gmail.com	22.10.2009 r.	5 (5)
8.	Olsztyn	Spółdzielnia Socjalna "Warmax"	8	10-080 Olsztyn ul. Profesorska 6/9	19.08.2010 r.	6 (0)
MIASTO ELBLĄG						
9.	Elbląg	Spółdzielnia Socjalna "Tęczą"	9	82-300 Elbląg ul. Traugutta 74/1	25.08.2010 r.	5(0)
10.	Elbląg	Spółdzielnia Socjalna "Wiking"	10	82-300 Elbląg ul. Królewiecka 211b	23.07.2010 r.	6(0)
11.	Elbląg	Spółdzielnia Socjalna Fam-Bud	11	82-300 Elbląg ul. Gen. J. Bema 54	06.08.2010 r.	5(0)

Razem: 11

Na dzień 31 grudnia 2010 r. funkcjonowało 11 spółdzielni socjalnych.

Źródło danych: ośrodki pomocy społecznej, powiatowe urzędy pracy, funkcjonujące na terenie województwa warmińsko-mazurskiego oraz owiesy

Opracowanie: Biuro ds. pomocy i integracji społecznej Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie Olsztyn, luty 2011 r.

liczba członków posiadających szczególne kwalifikacje	liczba pracowników zatrudnionych przez spółdzielnię socjalną niebędących jej członkami	nr wpisu do KRS-u	czy ze spółdzielnią socjalną współpracują wolontariusze	zakres prowadzonej działalności	uwagi
0	0	343268	NIE	usługi szkoleniowe, doradcze, graficzne, produkcja i handel multimedialnych	
-	-	362060		roboty wykończeniowe, sprzedaż hurtowa niewyspecjalizowana, działalność usługowa związana z utrzymaniem porządku	
0	0	359427	NIE	roboty budowlane i kompleksowe wykończenie wnętrz	
0	0	361570	NIE	roboty budowlane	
0	0	362474	NIE	usługi ogólnobudowlane i remontowo-wykończeniowe	

